

VEROLLEPANO-
JA
JAKOTOIMITUKSISTA
KUUSAMON, KEMIJÄRVEN JA KUOLAJÄR-
VEN KNIHTIKONTRAHTIPITÄJISSÄ

METSÄPOLIITTINEN TUTKIMUS

MAUNO PEKKALA

HELSINKI 1921
VALTIONEUVOSTON KIRJAPAINO

SISÄLLYSLUETTELO.

	Sivu
Knihtikontrahtien synty	1
Toimenpiteet isonjaon aikaansaamiseksi ja sen toimeenpano knihti- kontrahtipitäjissä	7
Knihtikontrahtien kumoaminen	7
Erinäisten knihtikontrahtipitäjien asumusten muodostaminen itsenäisiksi tiloiksi ennen isoajakoa	17
Väliaikaisten manttaalien koroittaminen	21
Väliaikaisten lohkojen erottaminen	27
Isoajakoa valmistaneet tutkimukset	46
Knihtikontrahtipitäjien isojakoaasia 1897-vuoden valtiopäi- villä	52
Isonjaon toimeenpano	56
Torppien ja mäkitupien itsenäistyttäminen isonjaon yh- teydessä	69
Knihtikontrahtipitäjien yhteismetsäkysymys	76
Knihtikontrahtipitäjien metsien käyttäminen	104
Metsien käyttäminen ennen väliaikaisten lohkojen erottamista	104
Metsien käyttäminen väliaikaisten lohkojen erottamisen jälkeen	110
Metsien käyttäminen isonjaon aikana	123
Knihtikontrahtien ja niitä seuranneiden toimenpiteiden metsä- poliittinen merkitys	137
Knihtikontrahtien talollisille myöntämät oikeudet	137
Knihtikontrahtien kumoamisen perusteet	148
Kemijärven talojen manttaalien väliaikainen koroittaminen	153
Manttaalien suureneminen isossajaossa	161
Maiden sijoitus väliaikaisessa lohkojaossa	181
Maiden sijoitus isossajaossa	185
Knihtikontrahtipitäjien metsien käyttöä koskevat toimen- piteet	198
Knihtikontrahtipitäjien yhteismetsäkysymyksen metsäpoliit- tinen merkitys	212
Erinäisten knihtikontrahtipitäjien vuokra-alueiden ja muiden asumusten itsenäistyttämisen merkitys	223
Väliaikaisten uudistalojen perustaminen Kuolajärvelle	227
Loppusanat	230

ALKUSANAT.

Valtionmaiden käyttöä koskevista kysymyksistä on nykyhetkellä tärkeimpiä Kuusamon, Kuolajärven ja Kemijärven pitäjien isonjaon yhteydessä esiintyvät kysymykset. Kun nämä kysymykset juontavat alkunsa aina 1700-luvun loppupuolelta asti ja ovat niin olleen olleet monien vaiheiden alaisina, joiden vaiheiden tunteminen on mainituissa pitäjissä käynnissäolevan isonjaon yhteydessä esilletulevien asioiden oikein ymmärtämiseksi välttämätöntä, on näyttänyt tarpeelliselta lähemmin selvittää puheenaolevia kysymyksiä. Se on ollut sitäkin tarpeellisempaa, kun metsähallinnon asiamiehen, jonka kyseessäolevissa isojakotoimituksissa on valvottava valtion etua, täytyy, voidakseen tehtävänsä menestyksellisesti suorittaa, tuntea ne erikoisolot, jotka Kemijärvelle, Kuolajärvelle ja Kuusamoon n.s. knihtikontrahdin ja sitä seuranneiden toimenpiteiden johdosta ovat muodostuneet. Käsilläoleva tutkielma onkin saanut alkunsa siten, että allekirjoittanut, joka kahtena viime vuonna on joutunut metsähallinnon asiamieheksi puheenaoleviin toimituksiin, tuli siinä ominaisuudessa ottaneeksi selvää niissä esiintyvistä, monenlaisista ja varsinkin metsäpoliittisesti tärkeistä kysymyksistä, jolloin kävi ilmi, että oli koko joukko sellaisia asioita, senaatin ja metsähallituksen kirjeitä y.m., jotka vuosien kuluessa olivat joutuneet unohduksiin, mutta joilla edelleen oli paljon merkitystä etenkin valtion metsätaloudelle. Kun useat mainituista kysymyksistä edellyttivät seikkaperäistä selvitystä ja kun aikaisemmin ilmestyneessä A. M. Heikinheimon teoksessa „*Kemijärven, Kuolajärven ja Kuusamon knihtikontrahdit ja niitä seuranneet toimenpiteet*” käsiteltiin puheenaolevaa kysymystä etupäässä historiallisena ja agraaripoliittisena kysymyksenä, mutta ei sensijaan kosketeltu sen metsäpoliittista puolta, tuntui tarpeenvaatialta toimittaa asiasta erityinen tutkimus, joka täten julkaistaan.

Sen johdosta että tutkimus on suoritettu etupäässä silmälläpitäen käytännössä esiintyvää tarvetta, tarkoituksella helpottaa sitä vaikeata työtä, jonka metsähallinnon asiamiehet puheenaolevissa toimituksissa valtion etua valvoessaan joutuvat suorittamaan, on esityksessä paikka paikoin kiinnitetty huomiota sellaisiin näkökohtiin

ja seikkoihin, joiden käsittely muuten olisi voitu joko jättää kokonaan pois tai ainakin supistaa huomattavasti. Samasta syystä mainitaan tutkimuksessa ylipäänsä tarkoin asiata koskevien senaatin ja metsähallituksen kirjeiden päiväys ja numero sekä selostetaan niiden sisältöä seikkaperäisesti.

Suomen Metsätieteelliselle Seuralle, joka on ottanut tutkimuksen julkaisusarjaansa, saan täten lausua parhaimmat kiitokseni.

Helsingissä, elokuussa 1921.

TEKIJÄ.

Knihlikontraktien synty.

Vanhoina aikoina hankittiin armeijaan sotilaita n.s. sotilaaksikirjoittamisilla, kunnes Kaarle XI järjesti ruotujakolaitoksen. Vuoden 1682 valtiopäivät päättivät nimittäin, että jokaisen maakunnan tuli hankkia määräluku sotilaita eli n.s. *knihtejä* maanpuolustusta varten. Suomalaiset tosin pidättivät itselleen edelleen sotilaaksikirjoittamisoikeuden, mutta pian hekin kuitenkin suostuivat sotamiesten pitoon, josta tehtiin tuon tuostakin säännöllisiä välikirjoja¹⁾. Niinpä tehtiin mainitunlainen kontrahti v. 1694 Turun ja Porin läänien asukkaitten kanssa, v. 1696 Hämeen ja Uudenmaan läänin asukkaitten kanssa, v. 1695 Savon ja Savonlinnan läänin asukkaitten kanssa ja v. 1731 pohjalaisten kanssa. Näissä kontrahdeissa sitoutuivat asukkaat määrätyillä ehdoilla ylläpitämään niissä mainitun luvun sotamiehiä.

Maanpuolustusvelvollisuuteen nähden asetettiin rajaseudun asukkaat jo varhain erikoisasemaan. Niinpä Juhana III vapautti Kajaanin läänin asukkaat elättämästä sotaväkeä ehdolla, että jokainen asekuntoinen mies vihollisen maahan rynnätessä lähti sotaan²⁾. Samaa suuntaan tähtäsivät Pietari Brahen toimenpiteet 1650-luvulla, hän kun järjesti täydellisesti maanpuolustuksen rajaseuduilla, jättämällä sen asukkaiden huoleksi. Kajaanin kihlakunnan asukkaitten kanssa tehtiin maaliskuun 10 päivänä 1681 erityinen *knihlikontrahti*, jonka kuningas vahvisti tammikuun 11 päivänä 1683³⁾. Tässä kontrahdissa vapautettiin kihlakunnan asukkaat sotilaaksikirjoittamisista, ja sitoutuivat nämä sen johdosta asettamaan Kajaaninlinnan puolustusta varten 150 sotilasta, maksamaan erityistä n.s. sotilasvapaussmaksua sekä pitämään mainitun linnan kunnossa ja rakentamaan kaksi lotjaa linnoituksen tarpeiksi. V. 1686 vapautti Kaarle XI koko valtakunnan rajaseudun asukkaat toimeenpannusta ruotu-

¹⁾ J. G. von Bonsdorff, *Stor-Furstendömet Finlands Kameral-Lagfarenhet*, Andra Delen, Helsingfors, 1833, siv. 706.

²⁾ *Asiakirjat Valtiopäiviltä Helsingissä vuonna 1872*, III osa, siv. 70.

³⁾ Bonsdorff, m. t., siv. 701.

jakolaitoksesta, joka sittemmin kuitenkin v. 1788 kyseessäolevilla seuduilla järjestettiin. Niinkään järjestettiin Kajaanin komppania v. 1756 uudelleen, mutta väestö valitti toimenpiteen johdosta, ja v. 1766 tuli vuoden 1683 kontrahti jälleen voimaan.

Samanlaisia kontrakteja tehtiin myöhemminkin, mutta niihin alettiin ottaa lisämääräyksiä, erittäinkin *maiden mittausta, verollepanoa ja isoajakoa koskevia määräyksiä*. Niinpä annettiin elokuun 23 päivänä 1788 asetus, jolla vahvistettiin *Sotkamon, Paltamon ja Hyrynsalmen* pitäjäläisten kanssa tehty knihtikontrahti. Tässä kontrahdissa vapautettiin mainitut pitäjät „*kaikista ajoituista ja käsketyistä maanmittauksista ja verollepanoista, sekä talojen liikamaiden erottamisesta, niin että niihin kuuluvia taloja ei koskaan rasiteta suuremmilla veroilla ja maksuilla, kuin mitä ne nyt suorittavat, ei myöskään niiden tiluksia vähennetä, vaan sallitaan niiden nauttia kaikkia nykyisiin talonsavuihin kuuluvia maa-aloja, sekä sisä- että ulkotiluksia, jotka taloihin vanhoista ajoista ovat kuuluneet ja nyt kuuluvat*”¹⁾. Lisäksi vapautettiin pitäjäläiset korjaamasta ja ylläpitämästä Kajaaninlinnaa sekä hankkimasta edellisessä kontrahdissa mainittuja lotjia. Myöhemmin halusivat pitäjäläiset saada kumotuksi yllämainitun kontrahdin ja uudistetuksi vuoden 1683 kontrahdin, mutta heidän pyyntönsä hyljättiin v. 1799, jos kohtakin erinäisiä lisähelpotuksia hakijoille myönnettiin. Kuninkaallisessa kirjeessä Oulun maaherralle maaliskuun 26 päivältä 1806 selitettiin Kajaanin kihlakuntalaisten kanssa tehdyn knihtikontrahdin määräyksiä siten, että, vaikkakin se vapautti väestön maiden mittauksesta ja verollepanosta Kajaanin kihlakunnassa, joka tapauksessa oli tarpeellista, että maan oikea laatu sekä talojen alueet tulivat määrättyiksi ja selitetyiksi, mikä ei kirjeen mukaan supistanut talollisille yllämainitussa kontrahdissa myönnettyjä oikeuksia²⁾. Selityksen mukaan ei nimittäin talollisten oikeus ulottunut kaikkiin kihlakunnan „erämaihin” ja viljelyskelpoisiin maihin tai kauvemaksi kuin mitä taloihin vanhastaan oli kuulunut tai kuului silloinkuin 1788-vuoden asetus knihtienpidosta annettiin. Senvuoksi määrättiin, *että maiden mittaus oli Kajaanin kihlakunnassa valtion kustannuksella toimeenpantava* ei ainoastaan täydellisen tuntemuksen saavuttamiseksi maasta, vaan myöskin valtiolle tulevan alueen suuruuden selvillesaamiseksi. Väestön oli kirjeen mukaan maanmittaus-

¹⁾ Martti Kovero, Valtion uutisasutus Ruotsin-Suomessa jälkeen ison-vihan, Helsinki, 1909, siv. 69.

²⁾ Bonsdorff, m. t., Första Delen, siv. 352.

työssä annettava tarpeellista apua ja opastusta. Työhön oli ryhdyttävä vasta sittenkuin isojakotoimitukset muualla Suomessa olivat suoritettut.

Yllämainittuun sopimukseen verrattavissa on kuninkaallinen päätös helmikuun 11 päivältä 1796, jolla päätöksellä Pudasjärven pitäjäläisille myönnettiin lykkäystä maiden mittauksen, lohkojaon ja verollepanon toimittamiseen nähden¹⁾. Marraskuun 5 päivänä 1841 annetulla julistuksella määrättiin mainitut toimenpiteet niin hyvin Kajaanin kihlakunnassa kuin Pudasjärvelläkin aloitettaviksi, sittenkuin oli asiasta neuvoteltu kyseessäolevien seutujen asukkaiden kanssa.

Tärkeimmät ja samalla huomatuimmat välikirjat ovat ne knihtikontrahdit, jotka kesäkuun 15 ja 22 p:nä 1789 tehtiin **Kuusamon, Kemijärven ja Kuolajärven** pitäjäläisten kanssa. Venäjän ja Ruotsin välillä käytiin parastaikaa sota, ja rajaseudut olivat luonnollisesti saatettavat puolustuskuntoisiksi. Toiselta puolen kävi asukkaille rasittavaksi n.s. sotamiespestin ja sotamiespalkan maksaminen, minkä vuoksi he puolestaan koettivat keksiä keinoja tuollaisista maksuista päästäkseen ja saavuttaakseen samalla ehkä muitakin etuja. Niinpä tarjoutuivatkin Kuusamon, Kuolajärven ja Kemijärven pitäjäläiset, varjellaksensa noina levottomina aikoina kotiseutuaan sekä tullaaksensa vapautetuiksi isostajaosta ja verollepanosta, asettamaan määräluvun sotamiehiä puolustamaan maata. Kun parhaillaan riehuva sota ja valtakunnan ahdistuksellinen tila ei antanut tukea tinkimiselle, tehtiin mainittujen pitäjien asukkaiden kanssa edellämainitut knihtikontrahdit, jotka vahvistettiin huhtikuun 27 päivänä 1790 ja joissa pitäjäläisille myönnettiin laajoja vapautuksia ja oikeuksia.

Näiden kontraktien syntyä valaisevat eräät valtionarkistossa säilytettävät asiakirjat²⁾. Silloinen Oulun läänin maaherra Carl p e l a n piti v. 1789 kokouksen Kemijärvellä, jossa neuvoteltiin väestön kanssa sotamieheksikirjoittamisesta. Kokouksen pöytäkirjasta käy m.m. selville, että kuusamolaiset olivat kesäkuun 22 päivänä 1789 pitämässään kokouksessa tarjoutuneet erinäisiä ehtoja vastaan pitämään määräluvun sotilaita ja jääkäreitä. Samanlaisen sitoumuksen olivat kemijärveläiset tehneet kesäkuun 14 päivänä 1789. Senjälkeen oli mainituille pitäjäläisille, sittenkuin oli asiasta heidän kanssaan neuvoteltu, tehty ehdotus ruotuunpanosta ja maan-

¹⁾ Asiakirjat Valtiopäiviltä Helsingissä vuonna 1872, III osa, siv. 66.

²⁾ B. D. K. E. $\frac{143}{330}$ & $\frac{186}{33}$ 1850.

puolustusta varten tarvittavan jääkärijoukon muodostamisesta, mistä ehdotuksesta maaherra Carpelanin pitämässä kokouksessa keskusteltiin. Pitäjäläiset hyväksyivät yksimielisesti tarjotut ehdot erällä lievennyksillä Kuolajärveen nähden, minkä jälkeen kokouksessa vielä yksityiskohdittain neuvoteltiin asiasta. Kokouksen pöytäkirjan 2 §:ssä mainitaan m.m. seuraavaa: „Såsom bidragande till mera redighet och lätthet vid roteringens verkställande föreställte Högvälborne Herr Landshöfdingen och Riddaren Allmogen om nödvändigheten och nyttan deraf, att vid detta tillfälle utstaka råer byar och Gårdar emellan, allt efter det belägenheten sådant tillåta skulle och möjligt vore, men allmogen i Kemiträsk förklarade deras ågor vara så sammanblandade, samt den nyttiga delen af utmarken så ringa, att ej någre rå skillnader utsättas och antagas kunde till *samfälligheternes*¹⁾ afskiljande, äfvensom Kuusamo Socknemän förklarade sig i anseende till fattadt orätt begrepp om denna sak hittills ej hafva tillräckeligen om bya och Gärde målens afskiljande öfverlagt, utan förbehöllo att framdeles få härom närmare öfverenskomma, sedan de om förmonerna blifvit öfvertygade, hvarföre och denna omständighet för det närvarande dervid blef beroende med antydyan till Kuusamo Socknemän att med första sig emellan öfverenskomma om samfälligheternes afskiljande”. Mainittakoon vielä kemijärveläisten ja kuusamolaisten päätöksestä, että takamaista saatasiin ottaa kaksi virkataloa komppanian tulevalle päällystölle.

Mainitulla tavalla tehty kontrahdit saivat vahvistuksensa, niin kuin mainittu, huhtikuun 27 päivänä 1790. Alkuperäistä kontrahdikappaletta ei ole löytynyt, ja se jäljennöskin, joka Heikinheimon mukaan kontrahdista oli Kemijärvellä vielä v. 1860, lienee sittemmin joutunut hukkaan²⁾. Ruotsin valtionarkistosta on kuitenkin saatu siitä jäljennös, joka on otettu v. 1791 ja jonka pääkohdat vuosien 1877—78 valtiopäiväasiakirjojen mukaan olivat seuraavanlaiset:

„a) Kuusamon pitäjälle:

1:ksi. Että ovat vapautetut niin hyvin Sotamies palkasta ja pestistä, sittekun Sotamiehet ovat varustetut Torpilla, kuin maiden mittauksesta, Isojaosta, Veronpanosta ja Rajainkäynti kustannuksesta Ruotsin ja Venäjän välillä, ja että Ikuisiksi ajoiksi ovat sääs-

1) Kursiveeraus tekijän.

2) A. M. Heikinheimo, Kemijärven, Kuolajärven ja Kuusamon Knihtikontrahdit ja niitä seuranneet toimenpiteet, Oulu, 1911, siv. 26.

tetyt kaiken muun veron ja ulostekojen koroituksesta ja enennyksestä kuin mikä tähän asti on ollut tavallista, sekä että se vero, jonka Kuusamon pitäjä Keisarilliselle Venäjän Kruunulle tähän asti on maksanut, vast'edes on kokonansa taukoova.

2:ksi.

3:ksi.

4:ksi. Että kaikki Kuusamon pitäjässä aloitetut Uudisasutukset, joita Maaherra ei vielä ole vahvistanut, käytettäisiin Torpiksi Sotamiehille ja yhdelle Rummuttajalle koskei kylläisiä Viljelytiluksia nyt enää mainitussa pitäjässä ole, ja ettei Uudistalon viljelyksiä nyt enää sallittaisi ilman Pitäjänmiesten erityisettä, nimenomaisesti myöntymyksettä, sekä että Pitäjänmiehet saisivat Hallita ja käyttää kaiken Pitäjässä olevan maanalan vanhain Taloin laajentamiseksi ja enentämiseksi, jos jossakin varaa siihen olisi.

5:ksi.

6:ksi.

7:ksi. Jos ei kaikkia näitä välipuheita ja ehtoja hyväksyttäisi täytettäväksi Kuusamolaisille ja heidän jälkeisillensä, ovat he pidättäneet itsellensä oikeuden tulla vapautetuiksi sen täyttämistä, jonka he yllämainitussa määrässä ovat ottaneet päällensä ja luvanneet.

b) Kemijärven pitäjälle ynnä Kuolajärven kanssa:

1:ksi. Että ikuisiksi päiviksi¹⁾ ovat vapautetut Maiden mittauksesta, Isojaosta, Veronpanosta ja kaikesta veron koroituksesta ja muista ulosteista kuin tavallisesta minkä nimellisiä ovatkin.

2:ksi. Jotapaitsi Kemijärven ja Kuolajärven asukkaat ovat pidättäneet itsellensä samat ja yhtäläiset ehdot kuin Kuusamon Pitäjäläiset jotka yllä kerrotuissa 2, 3, 4, 5, 6 ja 7 kohdassa mainitaan.”

Kontrahtien määräykset eivät olleet sellaisenaan pitkiä aikoja voimassa. Jo heinäkuun 18 päivänä 1792 vapautettiin kuusamolaiset kontrahdin edellyttämästä sotamiehenpidosta rauhanaikana, jota paitsi sekä kuusamolaiset että kuolajärveläiset lokakuun 13 päivänä 1812 saivat vapauden vakanssiveron maksamisesta ja kaikesta sotamiehenpidosta rauhan aikana²⁾. Kuitenkin olivat he velvolliset vihollisen rynnätessä maahan, hankkimaan vahvistetun ruotujaon mu-

1) Kursiveeraus tekijän.

2) Asiakirjat Valtiopäiviltä Helsingissä vuosina 1877—1878, Armollinen esitys N:o 6, siv. 2.

kaisen lukumäärän miehistöä tai suorittamaan jonkun kohtuullisen ja maan varojen mukaan määrätyn maksun. Niinikään vapautettiin kemijärveläiset samana päivänä maksamasta korvausta niistä sotilaisista, jotka he olivat sitoutuneet knihtikontrahdissa hankkimaan.

Ylläesitettyjen tapahtumien jälkeen ovat kontrahdit olleet unohduksissa, jos kohta kemijärveläiset lienevätkin niiden olemassaolosta olleet aina tietoisia. Hallituksen taholta kiinnitettiin niihin huomiota vasta sitten, kun heräsi kysymys isonjaon toimeenpanemisesta puheenaolevilla seuduilla.

Toimenpiteet isonjaon aikaansaamiseksi ja sen toimeenpano knihtikontrahtipitäjissä.

Knihtikontrahtien kumoaminen.

Senjälkeenkuin 1848-vuoden maanmittausohjesääntö oli annettu ja isojenjakojen toimittamiseen entistä laajemmassa mittakaavassa ryhdyttiin, piti Oulun läänin silloinen kuvernööri L a v o n i u s v. 1850 kokouksia Kuusamon, Kuolajärven ja Kemijärven pitäjäläisten kanssa, neuvotellen m. m. niistä keinoista, joilla isojako pantaisiin toimeen mainituissa pitäjissä. Valtionarkistossa säilytettyjen asiakirjojen ¹⁾ mukaan eivät asukkaat, sittenkuin heille oli ilmoitettu maanmittausohjesäännön selvistä määräyksistä, ehdottomasti vastustaneet isonjaon toimeenpanoa. Kuitenkin huomautettiin kemijärveläisten taholta, että isojako- ja maiden mittauskustannukset olisi suoritettava valtionvaroista ja että mitattavaksi otettaisiin ainoastaan talollisille kuuluvat tilukset, niinkuin Pudasjärvellä ja Kajaanin kihlakunnassakin oli tapahtunut. Lisäksi esittivät kuusamolaiset erinäisiä toivomuksia tervanpolton ja poronhoidon sekä kotitarvepuiden oton suhteen. Isojakoa eivät asukkaat kuitenkaan pitäneet tarpeenvaativana, vaikka eivät sen toimeenpanoa tahtoneet vastustaa.

Huhtikuun 18 p:nä ja toukokuun 2 p:nä 1857 oli senaatti pyytänyt Oulun läänin kuvernööriltä m. m. selvitystä verollepanojen kii-reellisestä ja tarkoituksenmukaisimmasta toimittamisesta läänissä ²⁾. Selvityksen saatuaan ja hankittuaan lausunnot asianomaisilta viranomaisilta määräsi senaatti joulukuun 7 p:nä 1860, että isojako oli niinpiankuin mahdollista toimeenpantava niissä Oulun läänin osissa, missä vielä oli isonjaon käymättömiä ja verollepanemattomia lohkokuntia. Samassa kirjeessä määräsi senaatti, että, koska Oulun lää-

¹⁾ B. D. K. E. $\frac{143}{330}$ & $\frac{186}{33}$ 1850.

²⁾ Kejsrerliga Rescr. och Utslag för Året 1860, metsähallituksen arkisto, siv. 120.

nin liikamaat oli marraskuun 24 p:nä 1859 asetettu metsähallituksen väliaikaiseen hallintaan, uudistaloja ei niihin saatu perustaa tai maita muuten käyttää metsähallitusta kuulematta. Niinpiankuin määräys oli annettu Oulun läänin liikamaiden asettamisesta metsähallituksen hallintaan, jaettiin Kemijärven, Kuolajärven ja Kuusamon liikamaat, kuten muuallakin Suomessa oli tehty, hoitoalueisiin, ja jo v. 1860 määrättiin Kemijärvelle ensimmäinen metsänhoitaja.

Kirjelmässä lokakuun 12 p:ltä 1864 oli Oulun läänin kuvernööri esittänyt hätäaputoita toimeenpantavaksi m.m. Kuolajärvellä, Rovaniemellä y.m. pitäjissä olevissa valtionmetsissä. Lausunnonsaan¹⁾ marraskuun 12 p:ltä samaa vuotta esitti metsähallitus m. m., että hätäaputoina avattaisiin maanmittarien johdolla väliaikaisia rajoja Kemijärven, Tornion y.m. hoitoalueissa, minkä ehdotuksen senaatti marraskuun 18 p:nä 1864 hyväksyi. Sittemmin teki kuvernööri v. 1865 senaattiin ilmoituksen mainitunlaisen rajankäynnin vaikeuksista ja esteistä sekä pyysi lähempiä ohjeita asiassa. Tästä kirjelmästä antamassaan lausunnossa²⁾ metsähallitus ilmoitti ihmettelystä siitä, että kuvernööri oli joutunut neuvottomaksi kyseessä olevien töiden suorittamisen suhteen. Metsähallituksen mielestä ei senaatin asiatakoskeva kirjelmä ollut niin käsitettävä, että rajankäynnin piti tapahtua isonjaon yhteydessä, jonka toimittamiseen myönnettyt varatkaan eivät riittäneet. Metsähallituksen mielestä olisi kuvernöörin tullut tarkoin tietää, että kyseessä olevissa hoitoalueissa oli, kokonaan valtionmetsien ympäröimänä, osittain yksityisiä tiloja, osittain pieniä kyläkuntia (samfälligheter), joita ei oltu mitenkään rajoitettu ja joiden asukkaat kotitarvehakkuillaan kaatoivat useita satoja sahapuita kerrallaan kaukana tiluksiltaan olevilta seuduilta, joissa metsänhoitoviranomaiset lisäksi olivat toimittaneet jo leimauksia. Siten vähenivät valtion laskuun hakattavaksi arvioidut puumäärät, aiheuttaen muutoksia hakkauslaskelmissa sekä oikeusjuttuja, jotka tavallisesti olivat päättyneet niin, että metsänhaaskaajat oli vapautettu kaikesta vastuusta.

Vaikkakaan metsähallituksen mielestä kyseessä olevilla seuduilla ei ollut toimeenpantava vielä isoajakoa, niin tarpeellista kuin se olisikin ollut, eikä myöskään väliaikaista jakoa eri kyläkuntien kesken, esitti metsähallitus senaatin harkittavaksi, eikä Oulun läänin

¹⁾ Metsähallituksen kirje Senaatille N:o 254 marraskuun 12 päivältä 1864.

²⁾ Metsähallituksen kirje Senaatille N:o 95 helmikuun 8 päivältä 1865.

kuvernööriä ollut velvoitettava määräämään asianomainen maanmittari yhdessä metsänhoitajien kanssa toimeenpanemaan väliaikainen rajoitus niissä kyseessä olevien hoitoalueiden osissa, joissa hätäaputyöt olivat tarpeenvaatimia. Silloin olisi talojen ja kyläkuntien asukkaiden kotitarvepuunkäyttö tullut rajoitetuksi määrätylle alueelle. Senaatti¹⁾ antoi asian sillä kertaa raueta, koska metsähallitus ja asianomainen kuvernööri olivat olleet asiasta aivan eri mieltä.

Knihtikontrahtipitäjien isojakoaasia tuli kuitenkin uudelleen esille jo samana vuonna. Maanmittaushallitus esitti nimittäin joulukuun 8 p:nä 1865, että Oulun läänin yleisen talouden kehittämiseksi olisi ryhdyttävä erikoisiin toimenpiteisiin isojakotoimien jouduttamiseksi²⁾. Oulun läänin kuvernööri oli kuitenkin sen jälkeen tehnyt senaattiin ilmoituksen, että Kemijärven, Kuusamon ja Kuolajärven pitäjäläiset olivat knihtikontrahtinsa perusteella vapautetut isosta-jaosta. Kuvernöörin toimesta oli m.m. v. 1868 pidetty kokouksia mainittujen pitäjäläisten kanssa isonjaon ja verollepanon toimittamisesta, mutta olivat nämä, vaikka heille tarjottiin huomattavia etuja isonjaon suorittamisessa, olleet, harvoja poikkeuksia lukuunottamatta, haluttomia ehdotuksiin suostumaan, vedoten knihtikontrahtiinsa. Syynä kieltoon lienee osaksi ollut, niinkuin laki- ja talousvaliokunta asiatakoskevassa mietinnössään³⁾ vuodelta 1877 mainitsee, myös se tapa, millä isojakoa oli toimitettu Kajaanin kihlakunnassa ja Pudasjärven pitäjässä, missä talollisilta m. m. kiellettiin oikeus metsän hakkaamiseen suuressa osassa jakokuntien piiriä ennen isonjaon lopullista päättämistä. Liikamaat nimittäin pyykitettiin väliaikaisesti ja asetettiin metsänhoitoviraston hoidon ja hallinnan alaisiksi. Pitäjäläisten vastustuksen takia ei kuvernööri katsonut voivansa esittää isojakotoimia kiiruhdettavaksi mainituissa pitäjissä, mutta ehdotti sensijaan, että sikäläiset sekä Kittilässä ja Sodankylässä olevat liikamaat erotettaisiin väliaikaisesti valtion laskuun. Senaatti määräsi joulukuun 9 p:nä 1868, että maanmittaushallituksen ehdotus muuten saisi raueta, paitsi mikäli oli kysymys liikamaiden väliaikaisesta erottamisesta yllämainituissa pitäjissä. Tämän jälkeen alisti maanmittaushallitus senaatin harkittavaksi, eikä ollut syytä lykätä toistaiseksi liikamaiden väliaikaista erottamista Kemijärvellä, Kuusamossa ja Kuolajärvellä näiden pitäjien

¹⁾ Senaatin kirje Metsähallitukselle N:o 200 helmikuun 15 päivältä 1865.

²⁾ Senaatin päätös tammikuun 30 päivältä 1874.

³⁾ Asiakirjat Valtiopäiviltä Helsingissä vuosina 1877—1878, I osa, Yhdistetyn Laki- ja Talousvaliokunnan mietintö N:o 5, siv. 5.

asukkailla olevan knihtikontrahdin takia. Ehdotuksen senaatti hyväksyi tammikuun 30 p:nä 1874.

Pitäjäläisten kannalta katsottuna oli luonnollista, etteivät he suostuneet luopumaan vapaaehtoisesti niistä oikeuksista, jotka heille oli vielä voimassaolevassa knihtikontrahdissa taattu. Mutta toiselta puolen oli olemassa seikkoja, jotka puolustivat hallituksen menettelyä tässä asiassa. Hallituksen esityksessä¹⁾ knihtikontrahtien muuttamisesta vuoden 1872 valtiopäiville huomautettiin m.m. siitä metsänhävityksestä, jota laajoilla, jakamattomilla mailla harjoitettiin ja jonka estämiseksi isonjaon toimittaminen oli yksi keino. Samalla painostettiin isonjaon edullista vaikutusta maanviljelyksen edistymiseen. Kun Kuusamon, Kuolajärven ja Kemijärven pitäjäläiset lisäksi olivat eri anomuksista saaneet osittain kokonaan, osittain joksikin osaksi vapautuksia knihtikontrahdissa mainituista sitoumuksista, piti hallitus tarpeellisenä kontrahtien muuttamista myös niissä kohdissa, jotka myönsivät pitäjäläisille etuoikeuksia toisten seutujen asukkaiden rinnalla. Hallitus esitti näin ollen, *että knihtikontrahtipitäjäläiset asetettaisiin, mikäli oli kysymys maiden mittauksesta, lohkojaosta, verollepanosta sekä liikamaan erottamisesta, samaan asemaan kuin muutkin valtakunnan asukkaat*. Kuitenkin oli hallituksen mielestä suurempi tilusala näiden seutujen taloille annettava, kuin muualla Suomessa.

Knihtikontrahtiasia oli vuoden 1872 valtiopäivillä yhdistetyn valtio- ja talousvaliokunnan valmisteltavana²⁾. Mietinnössään mainitsee valiokunta m.m.: „Kun kuitenkin laillisten tilusjakojen kautta turvalliseksi tehty viljelys näissäkin kaukaisissa seuduissa on ollut toivottava ja nyt, sittekuin Suomenmaan etevintä luonnontuotetta, sen metsiä, ulkomaan kauppapaikoissa yhä enemmän on ruvettu kysymään, saattaa näyttää epäiltävältä, onko hallituksen pian vuosisata takaperin tekemä sitoumus muutamille sadoille talonomistajille jättää vapaa käytäntö-oikeus niin laajaan alaan maasta yhteen sopiva yleisen hyvän kanssa, on Kuusamon pitäjäläisiltä jo v. 1850 — — — — — kysytty, myöntyisivätkö he liikamaan pois eroittamiseen, maiden mittaukseen, isojakoon ja veronpanoon”. Tutkiesaan asiaa oli valiokunta havainnut, *ettei knihtikontrahteja voi verrata yksityisoikeudelliseen sopimukseen, jonka purkamiseen tarvit-*

¹⁾ Asiakirjat Valtiopäiviltä Helsingissä vuonna 1872, III osa, siv. 67—68.

²⁾ Asiakirjat Valtiopäiviltä Helsingissä vuonna 1872, III osa, siv. 72.

taisiin molemminpuolinen suostumus, vaan oli hallituksella ja säädillä valiokunnan mielestä elokuun 21 päivänä 1772 annetun hallitusmuodon 18 §:n perusteella oikeus niistä määrätä. Mainitussa pykälässä sanotaan nimittäin: „hevois- ja jalkaväestön, niinkuin myös laivaväestön teko, jääpi entiselleen ruotujaon ja talollisten, sekä kaupunkien kanssa tehtyyn liittoon mukaan, jotka ovat tarkasti seurattavat ja vaarinotettavat, siksi kuin Kunink. Maj:ti ja Säädyt yhteisesti näkevät tarpeelliseksi siinä tehdä jonkun muutoksen”¹⁾. *Valiokunta ehdottikin*, katsoen siihen, että mainittujen pitäjäläisten velvollisuuksien tuli loppua yhdessä heidän oikeuksiensa kanssa, *knihtikontrahdit kaikissa osissaan kumottavaksi*. Tästä huolimatta ei valiokunta kuitenkaan ehdottanut isonjaon toimeenpanemista puheenaolevilla seuduilla, koska se valiokunnan mielestä olisi vaatinut suuria kustannuksia, minkä vuoksi se oli lykättävä toistaiseksi. Valiokunnan käsityksen mukaan oli väliaikainen liikamaan erottaminen katsottava aluksi riittäväksi sekä metsänhävityksen ehkäisemiseksi että asukkaiden toimentuloa silmälläpitäen, varsinkin kun mainituilla seuduilla olevat laajat maat jo väliaikaisesti oli asetettu metsähallituksen hallintaan. Taloille annettavaan tilusalaan nähden oli valiokunta, katsoen siihen, että kysymyksessä oli ainoastaan väliaikainen liikamaan erottaminen, että talot toistaiseksi saisivat pitää silloisen alhaisen väliaikaisen veronsa, että puolet mainittujen pitäjien maista oli joutomaita ja *että niin paljon kuin mahdollista voitaisiin välttää muutoksia vastaisuudessa toimitettavassa lopullisessa isossajaossa*, sitä mieltä, *että taloille oli annettava jaossa tavallista suurempi tynnyrialamäärä maata, jopa niin suuri, että se riittäisi vastaamaan lopullisessa isossajaossa mahdollisesti koroitettujakin manttaaleja*. Tarkoitukseen riitti valiokunnan mielestä 12,000 t.a. yhtä väliaikaista manttaalia kohti, jolloin valtiolle olisi tullut valiokunnan laskelmien mukaan jäämään maata 8,500,000 t.a., edustaen valiokunnan arvion mukaan monen miljoonan markan arvoa, vaikkapa otaksuttiin siitä tulevaisuudessa saatavan vain vähin mahdollinen tulo. Sen johdosta että eräät valtiopäivämiehet olivat knihtikontrahtipitäjäläisten pyynnöstä talonpoikaissäädylle jättäneet valiokunnalle lähetetyn valituskirjelmän, jossa m.m. vaadittiin, että metsähallitus kiellettäisiin ryhtymästä mihinkään knihtikontrahteja vastaan sotiin toimenpiteisiin sekä että valtio sitoutuisi puheenaoleville kunnille suorittamaan takaisin ne rahat,

¹⁾ Yhdistetyn Laki- ja Talousvaliokunnan mietintö n:o 5 vuosien 1877—78 valtiopäivillä, siv. 9.

joita valtio myymistään metsistä oli saanut, ehdotti valiokunta, ettei valituskirjelmä säätyjen puolelta antaisi aihetta muihin toimenpiteisiin, kuin että kyseessäolevat pitäjäläiset osoitettaisiin tekemään asianmukaisessa järjestyksessä valtiolle edellämäinittuja vaatimuksia.

Valiokunnan mietintöön liittyy kolme vastalauseetta, joista ensimmäisessä asetetaan pääasiallisesti samalle kannalle kuin valiokuntakin, mutta halusi vastalauseentekijä valiokunnan mietinnön ponnesta poistettavaksi uudistaloja ja torppia koskevan kohdan. Toisessa vastalauseessa ehdotettiin erikoisen tutkimuskomitean asettamista tutkimaan knihtikontrahtipitäjien oloja, minkä tutkimuksen jälkeen asiassa vasta oli vastalauseentekijän mielestä lopullinen päätös tehtävä. Vastalauseentekijä oli kuitenkin periaatteessa sillä kannalla, että knihtikontrahdit oli kumottava. Kolmannen vastalauseen tekijä sitävastoin oli sitä mieltä, että asiassa oli kuultava myös toista sopimuskumppania, talollisia, ja neuvoteltava heidän kanssaan knihtikontrahtien kumoamisen tavasta.

Kun valiokunnan mietintö tuli säätyjen käsiteltäväksi, kohdistui keskustelu kaikissa säädyissä pääasiallisesti knihtikontrahtien kumoamisen oikeudelliseen puoleen sekä kysymykseen tiloille annettavan maa-alan suuruudesta. Monet valtiopäivämiehet huomauttivat niistä kohtuuttomista etuoikeuksista, joita puheenaolevien pitäjien asukkaat olivat saaneet, pitäen tarpeellisena knihtikontrahtien kumoamista. Toiset taas, ja varsinkin eräät talonpoikaissäädyn edustajat, katsoivat ehdotetun toimenpiteen loukkaavan mainittujen pitäjäläisten oikeuksia ja vaativat kontrahteja joko pysytettäväksi tai ainakin otettavaksi seikkaperäisesti selvää kyseessäolevissa pitäjissä vallitsevista olosuhteista ja muista asian yhteydessä olevista seikoista. Säätyjen vastaus hallituksen esitykseen oli näiden eriävien mielipiteiden yhteensovittelu. Toiselta puolen katsoivat säädyt varsin tärkeäksi, että sitä melkoisen suurta valtion omaisuutta, joka knihtikontrahtien johdosta oli hyötyä tuottamaton ja rappiolle joutumisen vaarassa, suojeltiin ja varjeltiin, minkä vuoksi säädyt pitivät mainittujen kontrahtien kumoamista suotavana. Toiselta puolen ei säätyjen mielestä vielä oltu saatu sellaista luotettavaa selvitystä puheenaolevien paikkakuntien väestön tarpeista ja toiveista sekä niissä vallitsevista olosuhteista, jollainen selvitys oli tarpeellinen niin perinpohjaisen ja yksityisten etuja mitä läheisimmin koskevan muutoksen tekemisessä, minkä vuoksi säädyt ehdottivat erityisen komitean asettamista käsittelemään knihtikontrahtiasiaa kaikessa laajuudessaan. Vasta sittenkuin tällainen selvitys asiassa oli

hankittu, oli säädyille jätettävä uusi esitys, mihin mennessä olot mainituissa pitäjissä oli pysytettävä entisellään.

Säätyjen ehdottama komitea asetettiin jo seuraavana vuonna, ja vuoden 1873 kuluessa oli komitea kokoontunut kussakin knihtikontrahtipitäjässä. Komitea, johon jäseninä kuului säätyjen ehdotuksen mukaisesti yhtä monta henkilöä knihtikontrahtipitäjäläisten ja hallituksen edustajina, ei päässyt asiassa yksimielisyyteen. Talollisten valitsemat edustajat olivat nimittäin sitä mieltä, ettei toinen osallinen voinut yksipuolisesti kumota knihtikontrahteja, minkä vuoksi he eivät tahtoneet suostua mihinkään kontrahtien muutokseen, ja kieltäytyivät ottamasta osaa enempään keskusteluun asiasta. Muut jäsenet sitävastoin ottivat kysymyksen käsittelyalaiseksi ja ehdottivat m.m., että valtion liikamaat puheenaolevissa pitäjissä olivat toistaiseksi vain väliaikaisesti pyykitettävät, ja taloille oli annettava verollista maata yhtä väliaikaista manttaalia kohti Kuusamossa ja Kuolajärvellä 6,000 t.a. sekä Kemijärvellä 4,000 t.a.

Vaikkei komitea, niinkuin laki- ja talousvaliokunta knihtikontrahtiasiaa koskevassa mietinnössään vuodelta 1877 nimenomaan huomauttaa, ollutkaan suorittanut 1872-vuoden valtiopäivien ehdottamaa selvitystä asiassa, antoi hallitus kuitenkin 1877—78-vuosien valtiopäiville uuden esityksen knihtikontrahtien muuttamisesta. Useissa oleellisissa kohdissa asetettiin hallitus komitean ehdotukseen nähden toiselle kannalle. Niinpä piti hallitus komitean taloille annettavaksi ehdottamaa verollisen maan pinta-alaa ilmeisesti suurempana kuin mitä vaadittiin taloille, joiden talouden tuli perustua maanviljelykseen ja niitynhoitoon. Hallituksen mielestä muuttivat niin laajoilla metsämailla varustetut tilat metsätiloiksi („metsäkartanoiksi”), joiden talous lepäsi metsätulojen varassa, maanviljelyksen jäädessä huolta vaille. Sellaisesta asiainjärjestelystä oli hallituksen käsityksen mukaan seurauksena näiden seutujen viljelyksen taantumisen ja metsien jatkuva hävittäminen, vahingoksi niin hyvin nykyiselle sukupolvelle kuin jälkeentulevaisillekin sekä koko maalle. Sitäpaitsi oli hallituksen mielestä komitean ehdotuksesta seurauksena talollisille erotettavien maiden mittausta ja kartointa, jommoisiin toimenpiteisiin kuluisi niin pitkä aika, että siten valtiolta tulisi vuosikymmeniksi riistetyksi mahdollisuus ottaa pitäjien liikamaat hallintaansa ja hoitoonsa. Katsoen mainituissa pitäjissä aikaisemmin harjoitettuun metsänhävitykseen, josta hallitus esityksessään mainitsee ja jota oli harjoitettu sangen suurella mittakavassa, jopa siinä määrin, että toukokuun 11 päivänä 1874 annetulla julistuksella oli ollut pakko toistaiseksi rangaistuksen uhalla kiel-

tää metsien myynti knihtikontrahtipitäjissä suuremmassa määrin kuin mitä aikaisemmin, metsien ollessa metsähallinnon alaisina, oli sallittu, esitti hallitus taloille yhtä väliaikaista manttaalia kohti annettavaksi maata (verollista ynnä verotonta) Kuusamossa ja Kuolajärvellä 10,000 t. a. ja Kemijärvellä 6,000 t. a., jotapaitsi erikoisia määräyksiä ehdotettiin noudatettavaksi uudistaloihin ja torppiin nähden. *Lopullisen isonjaon toimeenpanoaika oli jätettävä hallituksen harkinnasta riippuvaksi, ja oli se toimitettava voimassaolevien maanmittausasetusten mukaan.*

Samatenkuin valtio- ja talousvaliokunta 1872-vuoden valtiopäivillä, asettui 1877—78-vuosien valtiopäivien laki- ja talousvaliokuntakin knihtikontrahtien kumoamiseen ja muuttamiseen nähden, selostettuaan laajasti kysymyksen aikaisempia vaiheita, sille kannalle, ettei siihen ollut mitään esteitä. Muutamissa suhteissa eroaa kuitenkin viimeksimainitun valiokunnan mielipide ensiksimmäitun valiokunnan mielipiteestä. Niinpä huomauttaa laki- ja talousvaliokunta mietinnössään, „ettei mikään muu pakoittava, yleinen etu vaadi Kuusamon, Kemijärven ja Kuolajärven asujamille knihtikontrahtien kautta omistettuihin oikeuksien kumoomista, missä ne koskevat vapautusta maiden mittauksesta, isojaosta ja veronpanosta sekä liikamaan pois erottamisesta, kuin se, joka käskee kruunulle lohkaista pitäjäläisille tarpeettomat avarat metsämaat ja panna ne metsänhoitohallinnon vaarinpidon ja hoidon alaisiksi”¹⁾. Kun tällainen maiden lohkaaminen ei valiokunnan mielestä laillisesti voinut lopullisesti tapahtua muuten kuin varsinaisen maiden mittauksen ja isonjaon yhteydessä, ja mainittuja toimenpiteitä koskevien kontrahtien kohtien pysyttäminen entisellään ei valiokunnan mielestä hyvin käynyt päinsä, jos väliaikaiseenkin liikamaiden erottamiseen ryhdyttiin, näytti valiokunnasta tarpeelliselta kumota kontrahtien puheenaolevat kohdat. Valiokunnan mielestä *ei tosin knihtikontrahtien henki ja sanamuoto sellaisenaankaan asettanut sanottavia esteitä liikamaiden erottamiselle, koska kontrahdit takasivat pitäjäläisille ainoastaan vapautuksen maiden mittauksesta, isostajaosta ja verollepanosta, mutta vain siihen määrään liikamaiden erottamisesta, että heille oli suotu valinta-oikeus kaikkiin pitäjässä oleviin viljeltäviksi-kelpaaviin maihin.* Valiokunnan käsityksen mukaan ei nimittäin muuten voitu ymmärtää knihtikontrahtien sanoja: „Hallita ja käytä kaikien Pitäjässä olevan maanalan vanhain Taloin laajentamiseksi ja enentämiseksi, jos jossakin varaa siihen olisi”²⁾.

1) Valiokunnan mietintö, siv. 12.

2) Valiokunnan mietintö, siv. 10.

Mitä tuli lopullisen isonjaon toimittamiseen, niin katsoi valiokunta tarpeelliseksi, että ennen sitä oli hankittava täydellinen selvitys kyseessäolevien pitäjien maan yleisestä laadusta, asukkaiden taloudesta, elintavoista, ansiolähteistä ja tarpeista sekä muista kysymyksen ratkaisuun vaikuttavista seikoista. Lisäksi oli valiokunta sitä mieltä, *että säätyjen oli saatava olla osallisena m. m. määrättäessä isonjaon toimittamisaikaa ja isossajaossa taloille annettavan tynnyrinalamäärän suuruutta.* Sitä varten oli isonjaon toimeenpano lykättävä toistaiseksi ja toimitettava vain väliaikainen liikamaiden erottaminen valtion hyväksi, *jossa erottamisessa maata oli annettava hallituksen esittämä määrä manttaalia kohti.* Väliaikaisesti erotettuun metsämaahan, josta lopullisessa jaossa valiokunnan arvelun mukaan osia tuli lohkaistavaksi liikamaina valtiolle, saisivat pitäjäläiset sellaisen oikeuden kuin laki ja asetukset myönsivät osalliselle jakamattomaan maahan sekä kotitarvetta että myyntiä silmälläpitäen. Valtiolle jäävään maahan oli valtio saapa täydellisen käyttöoikeuden, mutta ei väliaikainen pyykitys valiokunnan mielestä saanut olla lopullisessa isossajaossa esteenä sellaiselle valtion ja yksityisten väliselle jaolle kuin asianhaarat saattoivat vaatia, minkä vuoksi valiokunta väärinkäsitysten välttämiseksi ehdotti nimenomaista määrystä tästä säätyjen vastaukseen otettavaksi.

Kun asia tuli säätyjen käsiteltäväksi, oli odotettavissa, että keskustelu jälleen tulisi kohdistumaan kysymykseen knihtikontrahtien kumoamisen laillisuudesta ja manttaalia kohti annettavan maan alueen suuruudesta. Talonpoikaissäädystä esiintyi edelleen puhujia, jotka huomauttivat, että knihtikontrahdit oli katsottava siviilioikeudellisiksi välipuheiksi, joita ei saanut kumota toista sopimus-kumppania kuulematta. Samassa säädystä myös erikoisesti vaadittiin manttaalia kohti annettavaksi enemmän maata kuin mitä hallituksen esitys sisälsi, jos kohta samanlaisia mielipiteitä esitettiin muissakin säädystä. Säätyjen päätökseksi tuli, että Kuusamon, Kuolajärven ja Kemijärven pitäjäläisille oli valtionmaiden väliaikaisessa pyykityksessä annettava maata, ensiksimmäituissa pitäjissä 12,000 t. a. manttaalia kohti ja Kemijärvellä 8,000 t. a. Muissa kohdissa sitävastoin säädystä pääasiallisesti asettuivat kannattamaan hallituksen esitystä. Mainita kuitenkin tulee, *että valiokunnan mietinnössä ollut huomautus siitä, että väliaikainen pyykitys ei saanut olla esteeksi lopullista isoajakoa toimitettaessa tarkoituksenmukaiselle maiden jaolle, jätettiin pois säätyjen vastauksesta.* Huhtikuun 5 päivänä 1879 julkaistiin sitten julistus knihtikontrahtien osittain kumoamisesta, osittain muuttamisesta, sisältäen seuraavaa:

„Ne Kuusamon pitäjäläisten kanssa 22 p:nä Kesäkuuta 1789 sekä Kemijärven ja Kuolajärven pitäjäläisten kanssa 15 p:nä samaa kuuta tehdyt ja Kunink. päätöksen kautta 27 p:ltä Huhtikuuta 1790 vahvistetut knihtikontrahdit tulevat, niihin otettuun säännösten suhteen Kuusamon, Kemijärven ja Kuolajärven pitäjän vapauttamisesta maiden mittauksesta, isojaosta ja veronpanosta sekä liikamaan poiserottamisesta, tällä tavoin joko muutettaviksi taikka kumottaviksi:

että väliaikainen pyykitys kruunun varaksi on tapahtuva kaiken sen maan suhteen mainituissa pitäjissä, joka saattaa jäädä jällelle, sitte-kun jakokunnan osalliset esinnä sekä heidän talojensa nykyisille manttaaleille että niille uudistaloille ja torpille, jotka tutkinnon mukaan voivat olla itsenäisinä tiloina, ovat saaneet itselleen väliaikaisesti annetuksi sekä veronalaista että verosta vapaata maata semmoisen laskun mukaan, että jokaiselle väliaikaiselle manttaalille tulee kaksitoista tuhatta tynnyrinalaa Kuusamon ja Kuolajärven pitäjissä ja kahdeksan tuhatta tynnyrinalaa Kemijärven pitäjässä sekä tuhannen ja tuhannen viisisataa tynnyrinalaa jokaiselle vastamainitulla tavalla perustetulle pienemmälle yhdenkahdennentoista ja yhdenkahdeksannen osan manttaalin tilalle kahdessa ensimmäisessä pitäjässä ja seitsemäsataa ja tuhannen tynnyrinalaa jokaiselle semmoiselle Kemijärven pitäjässä;

että pitäjänmiehille sallitaan yhä edelleen pois eroitetuilla kruununmailla käyttää pononlaidunta sekä harjoittaa metsästystä, eläintenpyyntiä ja kalastusta niinä vuoden aikoina ja sillä tavalla kuin yleensä luvallista on, kuin myös että he pysytetään käytäntö-oikeudessa heidän kruununmailla raivaamiin niittyihinsä siksi että kruunu tahtoo ne viljelyskustannuksen korvaamalla itselleen lunastaa;

että semmoiset pienemmät tilat, jotka jäävät kruununmaitten sisäpuolelle, mutta joita ei voi vasta pysyväisiksi uudistaloiksi tehdä, niin paljon kuin mahdollista on pysytetään kruununmetsätorppina ja veroitetaan yhtäläisten perustusten mukaan, joita on seurattu semmoisia tiloja jo pyykitetyillä kruununmailla veroitettaissa;

että, jos semmoista kruununmaalla löytyvää pienempää tilaa ei voida uudistaloksi tahi kruununtorpaksi asettaa, on se kruunulle jätettävä; älköön kuitenkaan sitä tilanhaltijaa, joka pyykityksen tapahtuessa sen omistaa, eroitettako pois vastoin hänen tahtoansa, vaan asukoon hän elinkautensa ja hänen vaimonsa hänen jälkeensä paikallansa, ennen voimassa olevilla ehdoilla, niin kauvan kuin he eivät loukkaa kruunun oikeutta eivätkä muutoin laiminlyö velvollisuuksiensa; ollen kruunu, kun tällaiset tilat kruunulle jätetään, velvollinen korvaamaan haltijalle, jos jättäminen hänen eläissäänsä tapahtuu, taikka, hänen kuoltuansa, hänen oikeudenomistajillensa, kaikki viljelys- ja rakennuskustannukset, ja ovat syntyvät riidat tästä ynnä siitä, josko uudistalo tahi torppa voipi olla itsenäisenä tilana, esiin otettavat ja käytettävät siinä järjestyksessä kuin laki ja asetukset määräävät;

että kruunu suorittaa kaikki ne kustannukset, jotka syntyvät kruunun liika maitten väliaikaisesta pyykittämisestä puheenalaisissa kolmessa pitäjässä;

että kohta semmoisen väliaikaisen pyykityksen tapahduttua tilanhaltijat jokaisessa jakokunnassa saavat jakokunnalle tulevaan metsämaa-

han, huolimatta siitä että kentiesi vastedes kruununliikamaata voidaan siitä lohkaista, semmoisen käytäntöoikeuden sekä kototarpeiden että myymisen suhteen, jonka laki ja asetukset myöntävät osalliselle jakamattomassa maassa;

että pitäjäläisille vakuutetaan, että kruunu tulevassa varsinaisessa isojaossa ja lopullisessa veronpanossa niin hyvin vastaa kustannuksesta sanotussa isojaossa ja veronpanossa, paitsi korvauksesta siinä tarvittaville uskotuille miehille ja apulaisille, joita tilanhaltijain maksuttomasti tulee kruunulle hankkia, kuin myös maksaa kaikki korvaukset tapahtuvista maanjako-oikeuden kokouksista, jos ei kanteita katsota perättömiksi;

ynnä lopuksi

että maavero Kemijärven pitäjässä tämän pitäjän vastaisessa lopullisessa veronpanossa on laskettava yhdeksäksi hopea-ruplaksi manttaalilta; jota vastoin se lapinvero, jota tähän asti on maksettu tiloista Kuusamon ja Kuolajärven pitäjissä, veronpanossa siellä, yhä edelleen pitää niille yhtä suureksi määrättämän.

Ne velvollisuudet, jotka yllämainittujen kontraktien ja muitten sittemmin ulosannettujen määräysten mukaan tätä nykyä ovat Kuusamon, Kemijärven ja Kuolajärven pitäjänmiesten täytettävänä, sotaväen asettamisen ja ylläpitämisen taikka vakansiveron maksamisen suhteen, eivätkä tämän kautta tule mitenkään muuttumaan, vaan pysyvät voimassansa semmoisina kuin vahvistetut ovat, kunnes siitä laillisessa järjestyksessä toisin määrätään.”

Mainitun julistuksen perusteella ryhdyttiin sittemmin toimeenpanemaan väliaikaista pyykitystä knihtikontrahtipitäjissä.

Erinäisten knihtikontrahtipitäjien asumusten muodostaminen itsenäisiksi tiloiksi ennen isoajakoa.

Niinkuin edellämainittu julistus edellyttää, oli ennen väliaikaisen pyykityksen toimeenpanoa hankittava selvyys siitä, mitkä asumukset knihtikontrahtipitäjissä voitaisiin muodostaa itsenäisiksi tiloiksi. Sitä varten oli senaatti, samallakuin väliaikainen pyykitys **Kemijärven** pitäjässä määrättiin suoritettavaksi, maaliskuun 16 päivänä 1880 määrännyt myös toimeenpantavaksi tutkimuksen manttaalittomien ja verollepanemattomien asumusten laadusta, ja oli tällainen tutkimus toimitettu samana vuonna, niin että kuvernööri jo kesäkuun 10 päivänä 1881 saattoi antaa asiasta päätöksen¹⁾. Tämän päätöksen mukaan oli yhteensä 27 asumuksesta muodostettava

¹⁾ Oulun läänin Kuvernöörin päätös N:o 297 kesäkuun 10 päivältä 1881.

itsenäisiä tiloja, joiden yhteinen manttaali teki $3\frac{1}{4}$. Tiloista tuli päätöksen mukaan olemaan

1		1/4	manttaalin
12		1/8	manttaalista
11		1/12	„
2		3/16	„
1		5/24	manttaalin.

Saman päätöksen mukaan kuului tiloihin yhteensä 214,34 t.a. peltoa ja peltomaata, vaihdellen tilaa kohti 2,66—17,80 t. a:aan, sekä 1346,77 t. a. niittyä ja niittymaata, vaihdellen 16,80—103,80 t. a:aan tilaa kohti. Niittyjen ja niittymaiden arvioitu heinäsaato leivisköissä oli arvioitu yhteensä 42,676 leiviskäksi, vaihdellen 898,5—4,500 leiviskään tilaa kohti. Laskien 8,000 t. a. maata manttaalia kohti tulivat uudet tilat saamaan yhteensä 26,000 t. a. verollista ja verotonta maata. Kuvernööri alisti päätöksensä senaatin lähemmin tutkittavaksi.

Päätöksen johdosta antamassaan lausunnossa ¹⁾ huomautti maanmittaushallitus, että itsenäisiksi ehdotetuilla tiloilla oli hyvin rajoitetut ja huonohkot pellot ja niityt, jotapaitsi niityt olivat hyvin pienet ja hajallaan sekä vaikeasti hoidettavia, joten niiden kokoaminen isossa-jaossa sopiviin kappaleisiin tuotti hankaluuksia. Vaikka asukkaiden näistä tiloista niin ollen olikin vaikea saada toimeentulonsa, niin katsoi maanmittaushallitus kuitenkin, että niistä oli itsenäisiä tiloja muodostettava, koska niiden asukkaat, jos heitä ryhdyttäisiin häätämään pois konnultaan, saattoivat joutua köyhäinhoidon elätettäväksi. Maanmittaushallituksen ehdotuksen mukaan tuli uusia tiloja perustettavaksi 28, joiden manttaali yhteensä teki $3\frac{1}{3}$, vastaten 27,067 t. a. maata.

Metsähallitus esitti lausunnossaan ²⁾, että 9:stä itsenäiseksi ehdotetusta asumuksesta tehtäisiin kruununmetsätorppia ja että muihin nähden toimitettaisiin sellaisia muutoksia, että syntyisi 18 uutta tilaa, joiden manttaali olisi yhteensä $2\frac{1}{24}$, vastaten 16,633 $\frac{1}{3}$ t. a. maata. Ehdotuksensa perusti metsähallitus asianomaisen metsänhoitajan itse paikalla pitämiin tarkastuksiin, joiden pöytäkirjat metsähallitus liitti lausuntonsa oheen. Lisäksi ehdotti metsähallitus, että, koska eräät metsänvartijatilat väliaikaisessa pyykityksessä todennäköisesti

¹⁾ Maanmittaushallituksen kirje Senaatille N:o 246 lokakuun 24 päivältä 1881.

²⁾ Metsähallituksen kirje Senaatille N:o 250 marraskuun 30 päivältä 1882.

tulivat jäämään lohkojen sisään, niiden manttaali määrättäisiin $\frac{1}{12}$:ksi, joille sekä kylien tiluksia lähelläolevalle metsänhoitajan virkatalolle oli erotettava kylien lohkojen yhteyteen kullekin 700 t. a. maata eli yhteensä 3,500 t. a. Mainittujen tilojen haltijoiden olisi nim. muussa tapauksessa ollut pakko kuljettaa kotitarvepuunsa kaukana-olevista valtionmetsistä, mikä olisi käynyt hankalaksi.

Senaatti ¹⁾ hyväksyi pääasiassa kuvernöörin ehdotuksen, mutta määräsi metsähallituksen ehdotuksen mukaisesti 4:stä metsänvartijatilasta ja metsänhoitajan virkatalosta muodostettavaksi uudistaloja, jotka olivat väliaikaisesti verotettavat ja joita metsähallitus oli oikeutettu toistaiseksi käyttämään silloiseen tarkoitukseensa, niinkauvan kuin ne asemansa puolesta siihen soveltuivat. Näiden uudistalojen haltijat olivat kuitenkin velvolliset maksamaan tiloista niille asetetun maaveron ja muut uudistaloista menevät rasitukset ja ulosteot. Uudistalojen lopullinen manttaali tuli olemaan $3\frac{1}{3}$ ja metsänvartijatilojen sekä metsänhoitajan virkatalon manttaali yhteensä $\frac{5}{12}$, vastaavien maa-alueiden ollessa 26,666 $\frac{2}{3}$ t. a. ja 3,500 t. a.

Kuolajärven uudistaloihin nähden antoi kuvernööri päätöksensä heinäkuun 14 päivänä 1881, alistaen asian senaatin harkittavaksi. Ehdotuksen mukaan tuli 39:stä asumuksesta muodostettavaksi itsenäisiä tiloja, joiden yhteinen manttaali oli $4\frac{5}{12}$, mikä vastasi lukien 12,000 t. a. manttaalia kohti, 53,000 t. a. verollista ja verotonta maata. Tiloista oli

3		1/6	manttaalista
19		1/8	„
16		1/12	„
1		5/24	manttaalin.

Tiloihin kuului asiakirjojen mukaan 494,47 t. a. peltoa ja peltomaata, vaihdellen 3,92—22,50 t. a:aan tilaa kohti ja 3,727,26 t. a. niittyä ja niittymaata, vaihdellen 25,37—322,26 t. a:aan tilaa kohti. Niityiltä ja niittymailta arvioitiin saatavan yhteensä 90,067 leiviskää heiniä, vaihdellen tilaa kohti 1,210—4,197 leiviskään.

Maanmittaushallitus esitti lausunnossaan ²⁾ samanlaisia näkökoh-
tia kuin Kemijärvenkin uudistaloihin nähden, hyväksyen kuvernöörin ehdotuksen. Metsähallitus ³⁾ ehdotti 2:sta asumuksesta muodostetta-

¹⁾ Senaatin päätös huhtikuun 24 päivältä 1883.

²⁾ Maanmittaushallituksen kirje Senaatille N:o 251 lokakuun 28 päivältä 1881.

³⁾ Metsähallituksen kirje Senaatille N:o 249 marraskuun 27 päivältä 1882.

vaksi kruununmetsätorppia ja useita asumuksia yhdistettäväksi toisiinsa tai niiden manttaalia alennettavaksi niin, että 24 asumusta olisi tullut itsenäiseksi. Tilojen manttaalin ehdotti metsähallitus 3:ksi, vastaten 36,000 t. a. maata. Samalla ehdotti metsähallitus, kuten Kemijärveen nähdenkin, 4:stä metsänvartijatilasta muodostettavaksi yhtä monta uudistaloa, joiden manttaali ehdotettiin 1/12:ksi ja niille annettava tilusala 1,000 t. a:ksi kullekin.

Senaatti vahvisti huhtikuun 10 päivänä 1883 Oulun läänin kuvernöörin päätöksen asiasta metsähallituksen ehdottamalla lisäyksillä siten kuin Kemijärveäkin koskevassa päätöksessä.

Kuusamon uudistalojen suhteen antoi Oulun läänin kuvernööri päätöksensä kesäkuun 29 päivänä 1882. Uusia tiloja ehdotettiin siinä perustettavaksi 57, manttaaliltaan 7 7/48, vastaten 85,750 t. a. verollista ja verotonta maata. Tiloista tuli olemaan

15		1/6	manttaalista
22		1/8	„
18		1/12	„
1		3/16	„
1		5/24	„

Tiloihin kuului yhteensä 643.25 t. a. peltoa ja peltomaata, vaihdellen 6.00—24.24 t. a:aan tilaa kohti ja 9,131.21 t. a. niittyä ja niittymaata, vaihdellen 40—731.48 t. a:aan tilaa kohti. Niityiltä ja niittymailta arvioitiin saatavan yhteensä 145,331 leiviskää heiniä, vaihdellen tilaa kohti 1,588—4,877 leiviskään.

Lausunnossaan ¹⁾ maanmittaushallitus jälleen puolsi vahvistettavaksi kuvernöörin päätöksen samoin kuin metsähallituskin ²⁾, joka kuitenkin ei tässä tapauksessa antanut seikkaperäistä lausuntoa asiasta, koska ei katsonut voivansa hankkia siihen tarpeellisia alkutietoja. Senaatin päätöksestä ³⁾ käykin selville, että varsinkin niittytilusten hallintaan nähden oli asukkaiden keskuudessa erimielisyyttä olemassa, minkä vuoksi niiden hallintasuhteet näyttävät olleen perin sekavat. Senaatti vahvisti kuvernöörin päätöksen erinäisillä pienillä muutoksilla.

Täten olivat useat manttaalittomat ja verollepanemattomat asu-
mukset päässeet itsenäisten tilojen kirjoihin ja saaneet haltuunsa mel-

¹⁾ Maanmittaushallituksen kirje Senaatille N:o 27 helmikuun 2 päivästä 1883.

²⁾ Metsähallituksen kirje Senaatille N:o 44 huhtikuun 2 päivästä 1883.

³⁾ Senaatin päätös heinäkuun 14 p:ltä 1883.

koisia maa-alueita. Ne torpat, jotka väliaikaisessa lohkojaossa jäivät valtionmaahan, verotettiin kruununmetsätorpiksi ¹⁾. Niinkuin jälempänä tullaan esittämään, herätettiin vielä myöhemminkin kysymys lukuisten asumusten itsenäistyttemisestä knihtikonrahtipitäjissä.

Väliaikaisten manttaalien koroittaminen.

Jo ennenkuin ryhdyttiin toimenpiteisiin yllämainittujen uudisasumusten itsenäistyttemiseksi, olivat kemijärveläiset herättäneet kysymyksen lopullisen isonjaon toimeenpanemisesta Kemijärvellä. Syyskesällä 1879 pitämässään kokouksessa he päättivät lähettää Oulun läänin kuvernöörille kirjelmän, jossa he anoivat lopullisen isonjaon toimeenpanoa, koska äskenjulkaistussa 1879-vuoden julistuksessa manttaalia kohti annettavaksi määrätty 8,000 t. a:n maa-ala heidän mielestään oli liian pieni, varsinkin kun heidän oman ilmoituksensa mukaan *parhaat metsät rantamailta ja talojen lähetyviltä jo olivat hakatut*, jotapaitsi pitäjässä oli koko joukko manttaalittomia taloja. Mainittu anomus sisälsi pääpiirteissään seuraavaa ²⁾. Kirjelmässä väittivät pitäjäläiset heille tapahtuvan vääryyden, ellei vanhojen talojen manttaaleja koroitettaisi, varsinkin kun talojen viljelykset olivat siksi suuret, että isossajaossa niiden manttaalit tulivat nousemaan 2- ellei 3-kertaisiksi. 8,000 t. a:n maa-ala manttaalia kohti oli liian pieni, verollista maa-alaa kun pitäjässä oli ainoastaan 1/8 osaksi ja väkiluku kun oli lisääntynyt moninkertaiseksi siitä kuin talojen manttaalit määrättiin. Poltto- ja rakennusaineitten tarve oli näin ollen myös lisääntynyt. *Metsät olivat suurempien kylien läheisyydestä niin hakatut, ettei ainoastaan rakennuspuuta, vaan suuri osa polttopuitakin oli tuotava penikulman, jopa kahdenkin päästä.* Metsänkasvu oli erittäin hidas, ja kun otetaan se huomioon, huomauttivat hakijat, „on helppoa päätellä kohtalostamme, jos meidät tässä kylmässä ilmanalassa, jossa talvi kestää 7 kuukautta, jätetään ilman riittäviä metsävaroja.” Säätyjen päätös 8,000 t. a:n suuruisen maa-alueen myöntämisestä oli syntynyt hakijain mielestä sikäläisten olojen tuntemattomuudesta. Siksi oli maata annettava uusien manttaalien mukaan, jolloin Kemijärvi kuitenkin vielä joutuisi metsiin nähden epäedullisempaan asemaan kuin Rovaniemen ja Tervolan pitäjät, joissa oli vilja-

¹⁾ Senaatin kirje Metsähallitukselle N:o 45 tammikuun 16 päivästä 1893.

²⁾ B. D. K. E. $\frac{86}{196}$ & $\frac{169}{78}$ 1879.

vammat peltomaat ja paremmat kulkutiet. „Kaksinkertainen sota-vero”, huomauttivat hakijat edelleen, „minkä olemme maksaneet aina knihtikontrahdin ajasta ja yhä suoritamme, kuin myös ne kuvittelut edullisista metsäsuhteista, joita meille välkyteltiin isonjaon kysymyksen johdosta pidetyissä kokouksissa, olisivat kuitenkin pitäneet antaa meidän toivoa jotakin parempaa tässä suhteessa kuin mitä nyt tulee tapahtumaan. Emme voi muuta, kuin raskain sydämin luoda katseemme tulevaisuuteemme tulevina aikoina. Vähäinen yhteismetsä, joka kruununmetsän eroittamisessa meille eroitetaan, tulee todennäköisesti, sillä aikaa kun se on yhteisomana, isoajakoa odoteltaessa loppuun hakatuksi eli oikeammin raiskatuksi, koska harva säästää yhteisomaa, eikä ole mitään takeita olemassa, ettei se osa väliaikaisesti erotetusta kruununmetsästä, joka tulevassa isossajaossa vielä lisää täytyy meille langeta, ole samalla tavalla pahoin pidetty. Siksi olemme rohjenneet anoa Herra Kuvernöörin maaisällistä huolenpitoa meidän ja meidän jälkeläistemme oikeuden-mukaisten vaatimusten valvomiseksi.”

Mainitun anomuksen johdosta antamassaan lausunnossa maanmittaushallitus asettui epäilevälle kannalle vanhojen talojen manttaalien koroittamiseen nähden, valtiopäivien päätöksen mukaan kun *säätyjen tuli saada olla osallisena tutkittaessa ja määrättäessä isonjaon toimitamisen aikaa*. Vuoden 1879 lopussa jättikin senaatti mainitusta syystä kemijärveläisten anomuksen huomioonottamatta.

Vaikka kemijärveläisten anomus näin ollen oli johtanut kielteiseen tulokseen, yrittivät he seuraavana vuonna uudelleen saada manttaalinsa koroitetuksi, ennenkuin valtionmaiden lohkaisemiseen ryhdyttiin. Kuvernööri vaati tälläkin kertaa lausuntoja eri viranomaisilta, jotka puolsivat manttaalien koroittamista. Kemin kihlakunnan kruununvouti ¹⁾ lausunnossaan huomautti m. m., että väliaikainen pyykitys tulisi valtiolle kalliiksi, joten, varsinkin kun puutavarakonjunktuurit olivat huonot, olisi parasta toimittaa lopullinen isojako. Silloin tulisi $\frac{3}{4}$ taloista saamaan 200—300 % korkeammat manttaalit ja useimpien jälleläolevienkin talojen manttaalit nousisivat. Kun metsä näillä kaukaisilla seuduilla kruununvoudin mielestä oli toimeentulon pääedellytys, oli väliaikaisessa pyykityksessä kiinnitettävä huomiota manttaaleihin, jotka yhteensä oli koroitettava 35:een. Verollista maata oli isossajaossa kruununvoudin mielestä annettava 3,300 t. a. manttaalia kohti, millä tilusalalla tilojen tuli „voida tulla toimeen.” Lääninmaanmittari, joka myös puolsi manttaaleja koroitettavaksi, huo-

¹⁾ Kemin kihlakunnan kruununvoudin kirje Oulun läänin Kuvernöörille N:o 410, huhtikuun 22 p:ltä 1881.

mautti kuitenkin lausunnossaan, ettei manttaalinkoroitusasiasta voisi enempää lausuntoa antaa, koska siitä ei ollut mainittu mitään senaatin maaliskuun 16 päivänä 1880 päivätyssä kirjeessä, jossa m. m. määrättiin, kuten aikaisemmin jo on mainittu, toimitettavaksi tutkimus itsenäisiksi muodostettavista asumuksista. Kuvernöörin päätös asiassa annettiin samassa yhteydessä kuin päätös itsenäisiksi muodostettavista torpista ja uudistaloista, ja piti kuvernööri tehtyä pyyntöä kohtuullisena, mutta ei katsonut anomusta silloin vielä voivansa ottaa tutkittavaksensa, vaan osoitti pitäjäläiset tapahtuvassa isossajaossa tekemään mainitussa suhteessa vaatimuksia. Samalla alisti hän asian senaatin harkittavaksi, jolloin kysymys sai toisen käänteen. Maanmittaushallitus lausunnossaan puolsi lämpimästi kemijärveläisten anomusta, ehdottaen manttaalien korkeintaan 2 $\frac{1}{2}$ -kertaista koroittamista, senjälkeenkin verollepano, kuten maanmittaushallitus lausunnossaan sanoo, „vähimmällä vaivalla” oli toimitettava siten, että kruununvouti, nimismies, lääninmaanmittari ja muut paikkakunnan oloihin perehtyneet henkilöt yksissäneuvoin kunnallislautakunnan kanssa lailliseen aikaan kuulutettuna määräpäivänä pitäisivät pitäjäläisten kanssa kokouksen ja siinä asianhaarain mukaan, toimittamatta sitä ennen maan tarkastusta, mutta ottaen huomioon viljeltyjen tilusten likimääräisen laajuuden ja asukasten varallisuussuhteet, ehdottaisivat niiden vanhojen talojen manttaalien koroittamista, joiden tutkittiin voivan kestää tällainen koroitettu vero. Ehdotus oli sitten lähetettävä kuvernöörille, jonka oli alistettava asia hallituksen ratkaistavaksi. Metsähallitus ei lausunnossaan lainkaan kosketellut manttaalinkoroitusasiaa, vaan teki ainoastaan, kuten aikaisemmin on mainittu, muistutuksia uusien tilojen lukumäärän ja sijoituksen johdosta. Huhtikuun 24 päivänä 1883 senaatti päätti, *että väliaikainen koroitettu vanhojen talojen verollepano Kemijärven pitäjässä oli toimitettava*, ennenkuin valtionmaiden lopulliseen lohkaisemiseen ryhdyttäisiin, mitä varten kuvernöörin oli tehtävä ehdotus asiasta senaattiin. Sittenkuin suunniteltu kokous kemijärveläisten kanssa oli pidetty, ehdotti kuvernööri senaatille, että vanhojen talojen manttaali, joka 17-sataluvulla toimitetun verollepanon mukaan teki yhteensä 12 $\frac{1}{32}$, koroitettaisiin 41 $\frac{5}{6}$:ksi eli n. 3 $\frac{1}{2}$ -kertaiseksi.

Metsähallituksen lausunto ¹⁾ kuvernöörin esityksestä oli seikka-peräinen, minkä vuoksi sitä tässä selostetaan yksityiskohtaisesti. Lausunnon mukaan kävi asiakirjoista selville, että laadittaessa ehdotusta

¹⁾ Metsähallituksen kirje Senaatille N:o 562 huhtikuun 26 päivästä 1884.

manttaalien koroittamiseksi ei oltu kiinnitetty lainkaan huomiota tilojen vanhoihin manttaaleihin tai taloille asetettuihin ruotusuuksiin, joiden mukaan rasitukset ja kunnalliset verot suoritettiin, vaan oli *koroitus kokonaan perustettu asianomaisten maanomistajien esittämiin toivomuksiin. Halu saada haltuun suuria maa-alueita arvokkaine tukkimetsineen näytti metsähallituksen mielestä myös huomattavassa määrin, ainakin osassa talollisia, olleen motiivina manttaalien koroittamiseen.* Metsähallitus mainitsi m.m. esimerkkinä Misikankaan, Hyypiön ja Kalliosalmen yksinäistilat, joilla oli ainoastaan merkityksettömät pelot ja niityt, mutta jotka kuitenkin ehdotuksen mukaan tulivat koroituksen jälkeen 1/6, 1/12 ja 1/16 manttaalien sijasta saamaan 1/2 manttaalia kukin. Tällaiseen, mielivaltaisilla perusteilla tehtyyn ehdotukseen ei metsähallitus voinut yhtyä, yhtä vähän kuin metsähallitus saattoi kannattaa kuvernöörin, ilman mitään ilmoitettua syytä tehtyä ehdotusta, että 8 talon manttaali alennettaisiin. Kun manttaalin koroittaminen kuitenkin oli senaatin päätöksen mukaisesti toimitettava, ilman että tilojen tiluksia mitattaisiin ja kartoitettaisiin ja kun tilojen silloiset manttaalit eivät metsähallituksen tietämän mukaan olleenkaan vastanneet tilojen laatua, ehdotti metsähallitus, että kullekin tilalle asetetut ruotusuudet otettaisiin mittapuuksi uusia manttaaleja määrättäessä. Ruotusuudet, joiden mukaan tiloista maksettiin kunnalliset verotkin, vastasivat metsähallituksen mielestä varmimmin talojen tilusetuja. Viitaten Rovaniemen pitäjään, jossa olosuhteet lausunnon mukaan olivat monessa suhteessa samanlaiset kuin Kemijärvellä sekä edellyttäen, että isossajaossa annettaisiin Kemijärven tiloille verollista maata yhtä paljon kuin Rovaniemelläkin, katsoi metsähallitus, että 1/2 manttaalin tiluslaajuus oli riittävä suurille taloille ja pienille siitä alaspäin 1/12 manttaaliin asti, mitä manttaalimäärää metsähallitus piti pienimpien talojen tilusetuja vastaavana. Katsoen paikkakunnalla vallitseviin olosuhteisiin sekä edellämäinittuihin ruotusuuksiin, ehdotti metsähallitus, että 30 ruotusuutta asetettaisiin vastamaan 1/2 manttaalia. Hankalien murtolukujen välttämiseksi ehdotti metsähallitus vielä, että

2—3 ruotusuutta vastaisi		1/12 manttaalia
4—7	” ”	1/8 ”
8—12	” ”	1/6 ”
13—17	” ”	1/4 ”
18—22	” ”	1/3 ”
23—26	” ”	5/12 ”
28—32	” ”	1/2 ”
34—36	” ”	7/12 ”

Metsähallituksen kirjelmään liittyvän luettelon mukaan olisi Kemijärven tiloille yllämainitunlaista menettelytapaa noudattaen tullut yhteensä 27 79/96 manttaalia, jakautuen siten, että 120 talosta olisi tullut olemaan

6		1/12 manttaalista
26		1/8 ”
34		1/6 ”
20		1/4 ”
17		1/3 ”
7		5/12 ”
7		1/2 ”
2		7/12 ”
1		5/32 manttaalin.

Maanmittaushallitus kiinnitti lausunnossaan huomiota samoihin näkökohtiin kuin metsähallituskin, ehdottaen kuitenkin pidettäväksi talollisten kanssa uuden kokouksen ja tehtäväksi uuden esityksen asiassa.

Heinäkuussa 1884 senaatti ratkaisi asian, hyljäten tehdyt ehdotukset ja määräten uuden kokouksen pidettäväksi asianomaisten maanomistajien kanssa.

Vuoden 1884 lopussa pidettiin pitäjäläisten kanssa uudelleen kokous, ja tässä kokouksessa manttaalimäärä nousi koko joukon edellisessä ehdotuksessa mainitusta määrästä, nim. 46 13/24:ksi. Kokouksessa, jossa saapuvilla olivat, paitsi pitäjäläisiä, kruununvouti ja lääninmaanmittari kuvernöörin määräyksestä sekä Kemijärven kirkkoherra, nimismies ja metsänhoitaja hallituksen määrääminä, huomauttivat pitäjäläiset, että, metsän hitaaseen kasvamiseen ja siihen melkoiseen polttopuumäärään nähden, jonka asukkaat paikkakunnan pohjoisen aseman takia käyttivät, heidän tiloihinsa oli liitettävä riittävästi metsää, ja tämä oli myös päämotiivi manttaalien suureen koroitukseen. Metsähallitus piti lausunnossaan¹⁾ ehdotettua manttaalinkoroitusta hyvin suurena, katsoen maanviljelyksen epävarmaan tuottoon kyseessäolevilla pohjoisilla seuduilla. Samalla metsähallitus huomautti edellämäinittun, manttaalinkoroitukseen ratkaisevasti vaikuttaneen, metsän kasvua koskevan väitteen paikkansapitämättömyydestä. Metsähallituksen toimesta suoritettujen tutkimusten mukaan oli ni-

¹⁾ Metsähallituksen kirje Senaatille N:o 71 elokuun 15 päiväältä 1885.

mittain Pohjois-Suomen 100-vuotisissa metsissä tynnyrinalaa kohti 38 normaalisyyltä puuta ja 150-vuotisissa metsissä 47 normaalisyyltä. Näiden tutkimusten mukaan tarvittiin korkeintaan 300 t.a. metsää yhden talon kotitarvepuutarpeen tyydyttämiseksi. Kun talot, jotka väliaikaisesti saivat 8,000 t.a. maata manttaalia kohti, josta maasta n. 5,000 t.a. metsähallituksen arvion mukaan oli verollista maata, metsäkasvavia soita ja rämeitä lukuunottamatta, lopullisessa isossajaossa koroitettuja manttaaleja kohti tulivat maanmittausohjesäännön määräysten perusteella saamaan 3,000 t.a. verollista maata, oli tehty ehdotus manttaalien koroitamisesta metsähallituksen mielestä hyljättävä ja koroitettava niitä siten kuin metsähallitus aikaisemmassa lausunnossaan oli esittänyt.

Maanmittaushallitus lausunnossaan sitävastoin asettui maanomistajia puoltamaan, ollen sitä mieltä, että se „melkoinen tilusala, joka knihtikontraktien nojalla oli ollut tilanomistajain käytettävänä, oikeutti heidät sen verran katsomaan eteensä, että pidättivät itselleen siitä riittävästi laajan alan hankkiaksensa tilaisuutta uusiin asutuksiin sen rajain sisällä, sittenkun tulevaisuudessa ne talot, jotka olivat useiden osakasten hallussa, olivat lohkoihin jaetut.” Kuitenkin katsoi maanmittaushallituskin muutamien tilojen manttaaleja koroitettua liaksi ja ehdotti sentähden, että *Kemijärven pitäjän vanhojen talojen manttaali määrättäisiin 39 23/24:ksi*, mikä joulukuun 16 päivänä 1885 myös tapahtui. Päätöksessä määrättiin, että „tiloille oli tapahtuvassa isossajaossa jaettava maata niille nyt asetettujen koroitettujen manttaalien mukaan”¹⁾. Kun peruste, jonka mukaan maata oli jaettava niin hyvin vanhoille kuin uusillekin Kemijärven taloille täten oli tullut määrätyksi, oli asianomaisen kuvernöörin ryhdyttävä sellaisiin toimenpiteisiin, että valtiolle mainitussa pitäjässä tulevat maat 1879-vuoden julistuksen mukaisesti väliaikaisesti erotettaisiin. Lisäksi oli kuvernöörin myöhemmin tehtävä senaattiin esitys ajasta, josta alkaen vanhojen talojen tuli maksaa vero koroitettujen manttaalien mukaan.

Manttaalien väliaikaista koroitamista ehdotettiin myös **Kuolajärven** taloille. Oulun läänin kuvernöörin päätöksestä syyskuun 3 päivältä 1881, joka päätös koskee itsenäisiksi muodostettavia torppia ja uudistaloja, käy nim. selville, että asianomainen kruununvouti oli tehnyt mainitunlaisen ehdotuksen. Lääninmaanmittari, samatenkuin kuvernöörikin, katsoi koroitamisen olevan paikallaan, mutta ei asiaa kyseessäolevassa yhteydessä otettu ratkaistavaksi, vaan annettiin siitä samantapainen päätös kuin Kemijärvenkin nähden. Tässä tapauksessa ei senaatti kuitenkaan muuttanut kuvernöörin päätöstä.

1) Kursiveeraus tekijän.

Väliaikaisten lohkojen erottaminen.

Senaatin määräyksen mukaisesti aloitettiin väliaikaisten lohkojen erottaminen knihtikontraktipitäjissä, niinpiankuin edelläkerrotut valmistavat toimenpiteet olivat suoritettut. **Kemijärvellä** aloitettiin väliaikaisten lohkojen erottaminen jo v. 1886, ja saivat ensimmäisenä lohkonsa yksinäiset sydänmaan talot. Sitten valmistuivat pitäjän keski- ja eteläosan kylälohkot vuoteen 1890 mennessä. Vuosina 1891—93 päättyi muitten lohkojen erottaminen paitsi Ylikylän, jonka lohko valmistui vasta v. 1899. Seuraavasta taulukosta käy selville eri lohkojen nimet, manttaalit, pinta-alat ja niihin kuuluvien talojen lukumäärä sekä niiden keskimääräinen pinta-ala¹⁾:

Lohkon nimi	Manttaali	Pinta-ala t. a.	Talojen luku	Maata tilaa kohti t. a.
Korkalo	1/6	1,333 1/3	1	1,333 1/3
Javarus	5/6	6,666 2/3	4	1,666 2/3
Köngäs	1/3	2,666 2/3	1	2,666 2/3
Majava (Majavaniemi).....	1/3	2,666 2/3	1	2,666 2/3
Kalliosalmi.....	1/3	2,666 2/3	1	2,666 2/3
Hyypiö	1/3	2,666 2/3	1	2,666 2/3
Ketola	3/16	1,500	1	1,500
Tohmoavaara ²⁾	2 1/6	17,333 1/3	6	2,888 8/9
Leväranta	23/24	7,666 2/3	5	1,533 1/3
Kostamusperä ²⁾	3	24,000	12	2,000
Isokylä	10 7/24	82,333 1/3	34	2,421 29/51
Joutsijärvi	1 5/12	11,333 1/3	4	2,833 1/3
Räisänenperä (Räisälä)	1 1/6	9,333 1/3	5	1,866 2/3
Ruuhiniemi.....	1/12	700	1	700
Lepistö	1/12	700	1	700
Alakylä	8 3/4	70,000	28	2,500
Misikangas	1/3	2,666 2/3	1	2,666 2/3
Reininka eli Reinikansaari ²⁾	1/12	700	1	700
Luusua.....	4 7/48	33,166 2/3	14	2,369
Juujärvi	5/8	5,000	2	2,500
Välitalo	1/8	1,000	1	1,000
Ylikylä ja Seljänperä ²⁾	7 19/24	62,333 1/3	27	2,308 2/3
Autioniemi	1/8	1,000	1	1,000
Kalkiainen	1/12	666 2/3	1	666 2/3
Yhteensä	43 3/4	350,100	154	
Keskimäärin				2,273 29/77

1) Tiedot on saatu lokakuun 27 p:nä 1913 metsähallitukselle Oulun läänin lääninmaanmittauskonttorista lähetetystä luettelosta.

2) Lohkoihin kuuluu metsänvartijatiloja.

Ylläesitetyt manttaali- ja pinta-aliatiedot poikkeavat jonkun veran niistä tiedoista, jotka saadaan, kun lasketaan yhteen vanhojen talojen, uudistalojen, metsänvartijatilojen ja metsänhoitajan virkatalon manttaalit. Vanhojen talojen manttaali on yhteensä 39 23/24, vastaten 319,666 2/3 t. a. ja uudistalojen 3 1/3, vastaten 26,666 2/3 t. a. sekä metsänvartijatilojen ja metsänhoitajan virkatalon manttaalit 5/12, vastaten 3,500 t. a. Koko pitäjän manttaalimäärä tekee siis yhteensä 43 17/24 manttaalia eli 1/24 manttaalia vähemmän kuin edelläolevassa taulukossa. Maa-ala on yhteensä 349,833 1/3 t. a. eli 266 2/3 t. a. vähemmän kuin edellä on mainittu. Mistä eroavaisuus johtuu, ei ole tarkoin tekijän tiedossa.

Väliaikaisten lohkojen erottamisesta syntyi eräitä erimielisyyksiä valtion ja lohkokuntalaisten välillä, joista mainittakoon seuraavaa.

Huhtikuun 25 päivänä 1890 oli Oulun läänin kuvernööri¹⁾ ilmoittanut kamaritoimituskunnalle, että komisionimaanmittari A u r é n, joka oli toimittanut väliaikaisten lohkojen erottamisia Kemijärven pitäjässä, oli tammikuun 8 päivänä lopettanut sellaisen toimituksen Tohmovaaran ja Kostamusperän lohkoissa, mutta oli asianomainen metsänhoitaja laillisen ajan kuluessa huomauttanut, että toimitusta suoritettaessa ei oltu noudatettu senaatin päätöstä huhtikuun 24 päivältä 1883 mainittuihin lohkoihin erotettavista metsänvartijaloista. Tämän johdosta ja kun toimitusmaanmittari ja maanmittaustöiden tarkastaja eivät olleet kieltäneet mainitun muistutuksen oikeutusta, esitti kuvernööri, että toimitus kumottaisiin ja määrättäisiin toinen maanmittari suorittamaan lohkojen erottaminen uudestaan. Asiasta pyydettiin m. m. metsähallituksen lausuntoa. Lausunnossaan²⁾ metsähallitus viittasi m. m. aikaisemmin Oulun läänin kuvernöörille antamaansa lausuntoon Kemijärven lohkojen sopimattomasta sijoituksesta y. m. (vrt. siv. 29). Mitä kyseessä olevien lohkojen erottamiseen tuli, niin olivat niiden rajoitukset metsähallituksen mielestä säännölliset eikä lohkaisemisen johdosta siis mainitussa suhteessa ollut huomauttamista, mutta, jos verrattiin lohkojen asemaa toisiinsa nähden ja niihin rajoittuviin tiluslohkoihin, niin havaittiin, että ne olisi sopivasti voitu ja metsähallituksen mielestä ehdottomasti pitänyt lohkaista toistensa yhteyteen. Sitäpaitsi olivat mainittujen lohkojen talot väliaikaisten rajojen välittömässä läheisyydessä, mikä metsähallituksen mielestä

1) Senaatin kirje Metsähallitukselle N:o 19 joulukuun 12 päivältä 1890.

2) Metsähallituksen kirje Senaatille N:o 631 elokuun 8 päivältä 1890.

mitä suurimmassa määrässä vaikeutti sekä talojen viljelystä että valtionmetsien vartioimisesta ja mikä sijoitus tulevassa isossajaossa ei missään tapauksessa tullut metsähallituksen käsityksen mukaan pysymään. Kun aivan näiden lohkojen vieressä olevat metsänvartijatilat, jotka senaatin päätöksen mukaan huhtikuun 24 päivältä 1883 olivat väliaikaisesti uudistaloiksi verotettavat, lisäksi eivät olleet saaneet tiluksiaan lohkojen yhteyteen, niinkuin verollepanomääräyksen mukaan olisi pitänyt, jätti metsähallitus, kiinnittäen senaatin huomiota erityisesti siihen seikkaan, ettei asianomainen toimitusmaanmittari, kuten asiakirjoista kävi selville, ollut pyynnöstä huolimatta antanut metsähallinnon asiamehelle lohkojen paalutustodistusta, senaatin harkittavaksi, eikä kuvernöörin esitykseen asiassa ollut suostuttava. Senaatti hyväksyikin kuvernöörin ehdotuksen joka suhteessa.

Sittenkuin useimpien väliaikaisten lohkojen erottaminen Kemijärvellä oli päättynyt, herätettiin vielä kysymys muutosten aikaansaamiseksi niiden sijoituksessa. Niinpä teki Oulun lääninkonttori useita muistutuksia väliaikaisten lohkojen erottamistapaa vastaan. Tästä huolimatta Oulun läänin kuvernööri antoi asiassa kesäkuun 30 päivänä 1890 päätöksen, lähettäen kuitenkin sen jälkeen asiakirjat metsähallitukselle lausunnon antamista varten. Lausunnossaan metsähallitus¹⁾ m. m. huomautti, ettei sen mielestä ollut mitään syytä jakaa lohkokuntien (samfälligheternas) tiluksia 25:een jakokuntaan, kuten lääninkonttorikin oli huomauttanut. Korkalon, Ruuhiniemen, Lepistön ja Reinikansaaren lohkojen maat pistivät metsähallituksen mielestä Ylikylän, Isonkylän, Alakylän ja Luusuan lohkojen sisään, ja olisi ne voitu sekä pitänyt yhdistää viimeksimainittuihin. Metsähallituksen käsityksen mukaan ei myöskään ollut mitään syytä erottaa erityisillä rajoilla seuraavia toisiinsa rajoittuvia tilusalueita: Javaruksen ja Ylikylän lohkoja, Hyypiön ja Ketolan, Kostamusperän, Isonkylän, Joutsijärven ja Räisäsenperän sekä Alakylän ja Luusuan lohkoja. Muuten oli metsähallitus sitä mieltä

että Javaruksen, Joutsijärven, Alakylän, Luusuan ja Ylikylän lohkojen rajat olivat monimutkaiset ja että erikoisesti Ylikylän lohko oli muodoton, mutta että sen pohjoisraja Kemijärven luona oli kuitenkin viety lähelle Vuostimovaaran kylän kotitiluksia, mistä oli hankaluutta niin hyvin taloille kuin valtionmetsien vartioimisellekin;

että seuraavat alueet sopivasti olisi voitu yhdistää toisiinsa, nimittäin Kankaampään ja Majavan lohkot, Tohmovaaran ja Alakylän sekä Yli-

1) Metsähallituksen kirje Oulun läänin Kuvernöörille N:o 1438 heinäkuun 9 päivältä 1890.

kylän, Levärannan, Kostamusperän, Kalkiaisen, Autioniemen ja Seljänperän lohkot;

että Kalliosalmen lohko oli n. 12 virstaa pitkä, mutta kantatilan kohdalla sitävastoin vain n. 1 virstan levyinen ja että sen rajat sitäpaitsi olivat säännöttömät;

että Hyypiön ja Misikankaan lohkot oli sijoitettu siten, että kummankin raja oli vedetty aivan läheltä talojen kotitiluksia ja että nämä sekä eräs merkityksetön maa-alue olivat erotetut talojen muista tiluksista, jotka olivat lohkaistut lähelläolevien järvien toiselle puolelle, jota paitsi näytti siltä kuin Misikankaan lohko vaikeudetta olisi voitu erottaa Alakylän lohkon yhteyteen;

että Ketolan lohkon raja niinikään oli vedetty aivan kantatilan läheltä;

että Levärannan lohko oli sijoitettu kahteen pitkulaiseen palstaan, joista toinen lisäksi oli muodoltaan epäsäännöllinen, mutta kuitenkin niin sopimattomasti lohkaistu, että talot olivat aivan rajan lähellä; sekä

että oheenliitetty kartta myös osoitti, että lohkoja sijoitettaessa ei oltu kiinnitetty huomiota tilojen vesiväylän varrella oleviin niittyihin ja viljelysmaihin ja ettei lohkojen ainakaan senvuoksi olisi pitänyt saada yllämainittua epäsäännöllistä muotoa.

Katsoen mainittuihin seikkoihin ja kun 1879-vuoden julistuksella ei suinkaan oltu tarkoitettu paloitella väliaikaisten lohkojen ulkopuolelle jäävää valtionmaata paremmin vartioimiselle kuin metsänkäytöllekään sopimattomiin kappaleisiin, kuten oli tapahtunut, sekä kun lohkot suureksi osaksi olisi voitu yhdistää, *ei metsähallitus katsonut lainkaan voivansa hyväksyä kyseessäolevaa lohkosijoitusta*, vaan jätti kuvernöörin harkittavaksi, eikä olisi ollut tehtävä uusi ehdotus lohkojen sijoittamiseksi edelläesitettyjen viittausten mukaisesti sekä silmälläpitäen sitä, etteivät lohkot tulleet muodoltaan pitkulaisiksi ja säännöttömiksi, *kiinnittämättä mitään huomiota verollisen ja verottoman maan jakautumiseen*. Samassa yhteydessä huomautti metsähallitus, että tiloja oli hyvin huomattavista hinnoista siirtynyt puutavara-kauppiaiden haltuun, minkä vuoksi oli pelättävissä, että metsänhävitystä tultaisiin harjoittamaan. Kun metsähallituksen mielestä myös oli pantava kysymyksenalaiseksi, missä määrin tilalliset, joille 1879-vuoden julistus myönsi oikeuden hakata metsää sekä kotitarpeiksi että myytäväksi, senkinjalkeen, kun heidän manttaalinsa oli koroitettu, saivat käyttää mainittua metsänkäyttöoikeutta, piti metsähallitus tarpeellisena, että asetettaisiin metsänkäyttöön nähden rajoituksia, mikäli oli kysymys manttaalien koroitettua osaa vastaavasta maa-alueesta. Tällainen rajoitus oli metsähallituksen mielestä sitäkin tarpeellisempi, kun suuri osa siitä maasta, joka nyt oli tiloille lohkaistu, ei uskottavasti missään tapauksessa tullut lopullisessa isossajaossa talollisille

jäämään, vaan epäilemättä tuli erotettavaksi valtiolle. Tämän vuoksi metsähallitus, joka piti yleisen edun mukaisena, ettei valtiolle jälleen palautettavia metsäalueita ollut annettava yksityisen omanvoitonpyynnin hävittää, kiinnitti kuvernöörin huomiota asiaan mahdollisiin toimenpiteisiin ryhtymistä varten, mutta tuloksetta.

Ylikylän väliaikaisen lohkon erottaminen oli vielä kesken, riippuen eräästä rajariidasta Kemijärven ja Sodankylän pitäjien välillä. Kun senaatti tällä välin oli, kuten myöhemmin selvitetään, kiinnittänyt erikoista huomiota kyseessäoleviin maanmittaustoimituksiin ja metsähallituksenkin taholta annettiin asianomaisille metsänhoitajille ohjeita, syntyi Ylikylän lohkon erottamisesta paljon erimielisyyttä.

Väliaikaisen pyykityksen Ylikylän lohossa oli toimittanut v. t. komisionimaanmittari H a c k z e l l, päättäen toimituksen elokuun 8 päivänä 1896. Toimituksen johdosta valitti metsähallituksen edustaja, metsänhoitaja R a n d e l i n, asianomaiselle kuvernöörille samana vuonna, vaatien esiintuomillaan syillä toimituksen kumottavaksi ja Ylikylän lohkolle annettavaksi maata kylää lähempää siten, *että lohkolle saataisiin sopivampi muoto ja että eräät hyvää tukkimetsää kasvavat metsämaat jäisivät valtiolle*. Valituksen alisti kuvernööri senaatin ratkaistavaksi, esittäen epäilyksiä siitä, olisiko valitusta ollut lainkaan otettava huomioon, koska se oli kuvernöörille jätetty paalutustodistuksessa määrätyn ajan kuluttua. Senaatti katsoi, ettei väliaikaisia pyykityksiä voitu pitää sellaisina toimituksina, joita ei lailistuttamisen jälkeen käynyt muuttaminen, minkä vuoksi valitus oli otettava huomioon. Samalla määräsi senaatti asianmukaisessa järjestyksessä pidettäväksi tutkimuksen kyseessäolevasta pyykityksestä. Kesällä v. 1898 tutkimus toimeenpantiin ja todettiin siinä m.m. ¹⁾

„että koko lohkon piirrettyssä rajoituksessa on verrattain vähän aukeita ja kokonaan hyödyttömiä maata ²⁾;

että metsämaat Javarusjoen molemmin puolin ovat enimmäkseen alaisia korpimaita, joissa kasvaa polttopuuta ja jossakin määrin rakennuspuuta kuin myös vähempi määrä tukkipuitakin;

että Javarusjoen eteläpuolella kulkevat rajat osittain ovat vedetyt pitkin Javarus-, Kuorinki- ja Outi-tunturien sivuja niin että nämä tunturit jäävät lohkon ulkopuolelle, jota vastoin lohkon pohjoinen raja on vedetty ylös Pyhätunturin miltei korkeammalle osalle, joka on puista paljas;

että mainittujen tunturien laiteilla löytyy paljon täysikasvuisia kuusipuita ²⁾;

1) Senaatin kirje Metsähallitukselle N:o 136 tammikuun 31 päivältä 1899.

2) Kursiveeraus tekijän.

että kylästä noin 12—20 kilometrin matkalla, Pyhätunturin, Korkalon lohon ja Javarusjoen välillä sijaitsevilla Ahvenvaaran kankaalla ja Salmiaavan vaaroilla kasvaa jotenkin laajalta erittäin kaunista tukki- ja hirsimetsää¹⁾;

että Javarusjokeen putoavan Mustajoen läheisyydessä niin kutsutulla Mustalammen kankaalla myös löytyy jotenkin runsaasti mitä kauniimpaa tukki- ja hirsimetsää¹⁾;

että Javarusjokipalstan länsiosassa alkaen Siurun joesta Rovaniemen rajaa kohti, on rajoitetun lohon kaitemmassa osassa enimmiten alavaa kuusimetsää, missä löytyy ainoastaan harvasti tukkipuita;

että sitä vastoin sanotun palstan leveämpi kohta, joka lännessä ulettuu lähi Rovaniemen pitäjän rajaa, suuremmaksi osaksi on paremman puolista metsämaata, jossa kasvaa jotenkin runsaasti sekä hirsi- että tukkipuita¹⁾,

että rajoituksessa kruunulle jätetty niin kutsuttu Vaiskojärven maa, joka rajoittuu etelässä Javarusjokeen, idässä Ylikylälle ehdotetun kotipalstan rajaan ja lännessä Korkalon lohkon ja johon kylästä on ainoastaan noin puolentoista kilometrin matka, suuremmaksi osaksi sisältää viljeltäviä aapoja ja suomaita savipohjalla eli alavia, polttopuumetsää kasvavia metsämaita¹⁾;

että Kemijoen itäpuolella sijaitsevilla metsämailla enimmäksi osaksi kasvaa ainoastaan polttopuiksi kelpavaa metsää, vaan osaksi, kuitenkin harvassa myyntipuitakin; sekä

että väliaikaisessa rajoituksessa löytyy Ylikylän jakokunnan tiloille niin runsaasti poltto- ja rakennuspuita, kuin myös niin suuri määrä tukkipuita myytäviksi, ettei Javarusjoen lohkoa ole tarvis jatkaa aina Rovaniemen pitäjän rajaan saakka, johon talviteitse on viidettä peninkulmaa ja kesällä vielä paljon pitempi matka¹⁾. (Kts. karttapiirrosta sivulla 35.)

Toimitetun tutkimuksen perusteella esitti lääninmaanmittari kuvernöörille lähettämässään toimituspöytäkirjassa esiintuomillaan syillä toimitusmaanmittarin ehdottaman väliaikaisen rajoituksen hyväksyttäväksi muissa kohdin, paitsi että Vaiskojärven maasta olisi jakokunnalle annettava 3,500 ha ja sitä vastaava ala oli jätettävä valtiolle toimitusmaanmittarin ehdottaman palstan Rovaniemen pitäjän puoleisesta päästä, etenkin kun jakokunnalle ilman mainittua maatakin tuli sellaista metsämaata, jossa oli puuta tarpeeksi myytäväksikin. Kuvernööri alisti ehdotuksen senaatin tutkittavaksi, joka vaati asiassa m. m. metsähallituksen lausuntoa. Metsähallituksen¹⁾ mielestä ei jakokunta toimitusmaanmittarin ehdotuksen mukaan tullut saamaan talojen välittömässä läheisyydessä, Kemijoen vastakkaisella puolella, kahden väliaikaisesti erotetun jakokunnan välissä olevaa maa-aluetta eikä niitä kahta maa-aluetta, joista toinen oli eräiden talojen läheisyydessä Sodankylän rajalla, rajoittuen Korkalon jakokun-

1) Kursiveeraus tekijän.

2) Metsähallituksen kirje Senaatille N:o 298 lokakuun 5 päivältä 1898.

taan ja toinen vain 2 1/2 kilometrin päässä talojen enemmistöstä, käsitteäen m. m. hyvälaatuista viljelyskelpoista maata. Sitävastoin oli lohkolle ehdotettu palsta ulotettu aina Rovaniemen rajaan asti, hyvää tukkimetsää kasvaville seuduille, jonne oli n. 45 kilometrin matka kylästä ja josta puut oli uitettava Rovaniemen puolelle Kemijokeen, n. 20 km:n päähän Rovaniemen kirkolta. Raja tuli lisäksi saman ehdotuksen mukaan kulkemaan aivan lohkon eteläosassa olevien talojen lähimpänä asumuksia olevien tilusten takaa, joita tiluksia vastakkaisella puolen jälleen rajoitti joki. Lääninmaanmittarin ehdotus tosin tietäisi parannusta, mutta sittenkin tulisi palstan koko pituus vielä olemaan n. 40 kilometrin päässä kylästä. Maanmittaushallituksen ehdotus oli lääninmaanmittarin ehdotuksesta ainoastaan sikäli poikkeava, että Vaiskojärven maasta oli lohkolle annettava 3,500 ha:n sijasta vain 2,500 ha, jotapaitsi ehdotetun palstan Rovaniemen puoleisesta päästä oli erotettava valtiolle maata niin, että palstan pituus olisi tullut olemaan n. 42 km. Samalle kannalle asettui myös kuvernööri.

Metsähallituksen mielestä oli jakokunnalle väliaikaisesti erotettavat tilukset niin sijoitettava, että ne tulevassa isossajaossa mahdollisimman tarkoin tulivat lankeamaan jakokunnalle. Missään tapauksessa ei isossajaossa metsähallituksen käsityksen mukaan saattanut tulla kysymykseen, että tiloille annettaisiin maita niin kaukaa kuin yllämainitussa ehdotuksessa oli tehty, varsinkin kun palstan etäisimmissä osissa ei ollut viljelyksiä eikä viljelyskelpoisia maita. Sitävastoin oli metsähallituksen mielestä välttämätöntä, että lähinnä asumuksia olevat maat tulivat lohkolle, minkävuoksi metsähallitus piti kaikkia tehtyjä palstansijoitusehdotuksia sopimattomina. Metsähallituksen mielestä oli n. s. Vaiskojärvenmaa, jossa oli viljelykseensopivia maita ja erittäinkin hyviä, lohkokuntalaisille välttämättömän tarpeellisia laidunmaita, annettava kokonaisuudessaan Sodankylän rajaan asti lohkolle, jotapaitsi oli välttämätöntä, ettei lohkon eteläosassa olevia taloja „puristettaisi” kapeaan vyöhykkeeseen edellämainitun maan ja Kemijoen väliin. Mainituista syistä ja koska lohkon metsänhoitaja R a n d e l i n i n k i n ehdotuksen mukaan tuli jäämään n. 250,000 tukkipuuta, arvoltaan n. 1 miljoona markkaa, esitti metsähallitus mainitun ehdotuksen hyväksyttäväksi ja oheenliitti lausuntoonsa valaisevan karttapiirroksen eri ehdotuksista (Kts. sivu 35).

Senaatti antoi asiasta päätöksen tammikuun 31 päivänä 1899. Päätöksellä julistettiin toimitusmaanmittarin suorittama väliaikainen rajoitus voimattomaksi sekä määrättiin Oulun läänin kuvernööri antamaan asianomaisen maanmittarin tehtäväksi erottaa Ylikylän lohkolle

maata siten, että jakokunnalle oli annettava: „Kemijoen itäpuolella ne kaksi maa-alaa, jotka toimitusmaanmittari Hackzell sillä puolen jokea on jakokunnalle ehdottanut, sekä niiden välillä oleva maa-ala, kuten Metsänhoitohallitus on ehdottanut ja myötäseuraavalle yleissilmäyskartalle viherjäisellä rajaviivalla merkinnyt, ja Kemijoen länsipuolella, pääpiirteissään noudattamalla Metsänhoitohallituksen tekemää ja mainitulle yleissilmäyskartalle samaten viherijällä viivalla merkittyä ehdotusta, niin paljon maata, että jakokunnan koko väliaikainen maa-ala saapi asetuksenmukaisen laajuutensa.” Asian valaisemiseksi on mainitusta metsähallituksen laatimasta karttapiirroksesta otettu tähän jäljennösote, josta käy selville mittakaavassa 1:400,000 asianomaisen toimitusmaanmittarin ehdotus ja maanmittaushallituksen sekä metsänhoitajan (metsähallituksen) ehdotukset Ylikylän lohkon rajoitukseksi.

Senaatin selvästä määräyksestä huolimatta ei Ylikylän väliaikainen lohko ole saanut tarkoin sellaista muotoa kuin metsähallitus oli ehdottanut, vaan on esim. Seljänperän uudistalon puoleinen lohkon osa jäänyt entiselleen.

Mitä tulee muiden Kemijärven väliaikaisten lohkojen erottamiseen, niin lienee useissa tapauksissa esiintynyt erimielisyyksiä metsähallituksen edustajien ja lohkokuntalaisten sekä maanmittausviranomaisten välillä, vaikkakaan näistä ei tässä tarkempia tietoja esitetä.

Sittenkuin väliaikaisten lohkojen erottaminen oli päätetty, tiedettiin valtiolle jäävän maa-alueen suuruus. Asiakirjojen mukaan oli se 344,185 t. a., tilallisten saadessa 346,333 t. a. eli siis suunnilleen saman verran kuin valtiokin (vert. siv. 28). Metsänhoitaja R a n d e l i n i n ilmoituksen ¹⁾ mukaan nousivat väliaikaisten lohkojen erottamiskustannukset 60,000 à 70,000 markkaan.

Huhtikuun 26 p:nä 1884 oli Oulun läänin kuvernööri anonut, sitenkuin väliaikaisten lohkojen erottamista koskevat valmistavat toimenpiteet oli suoritettu, lupaa saada valtion kustannuksella erottaa kaikki valtionmaat Kuusamon ja Kuolajärven pitäjissä. Anomukseen senaatti suostui joulukuun 17 p:nä 1884 ²⁾.

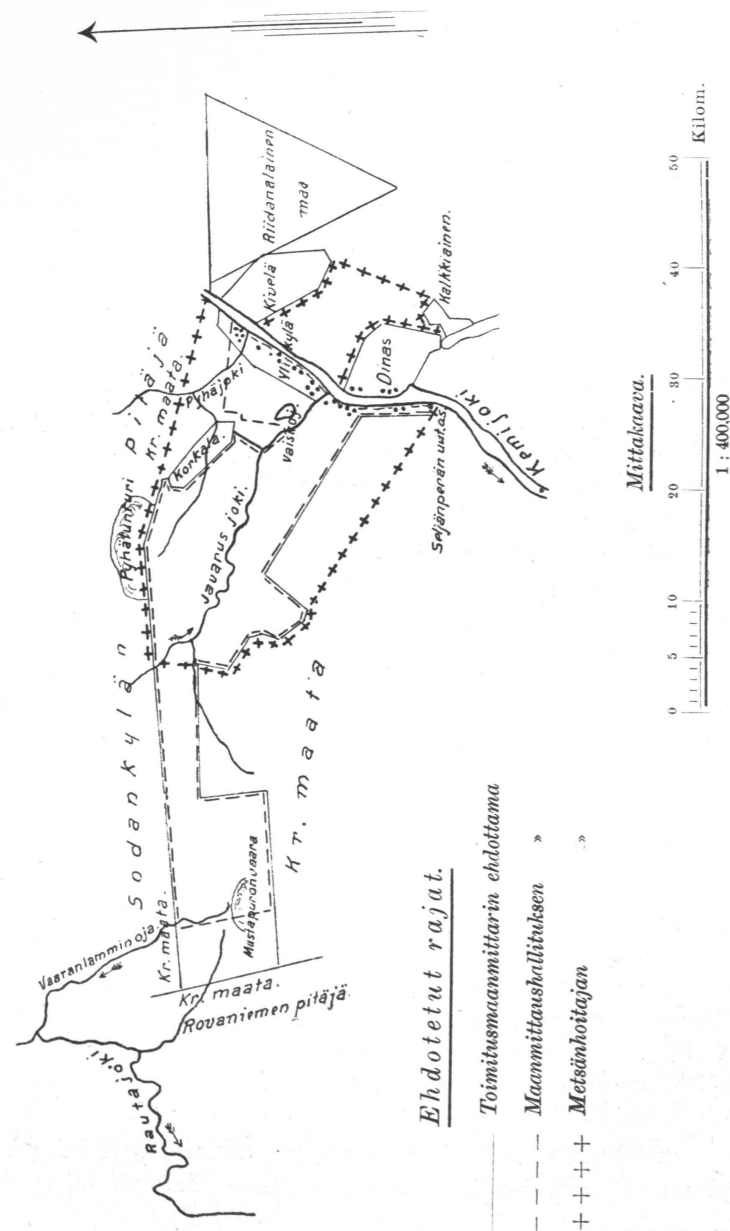
Kuolajärvellä aloitettiin väliaikaisten lohkojen erottaminen v. 1888, ja saatettiin työ loppuun samana kesänä. Seuraavasta taulukosta käy selville väliaikaisten lohkojen nimet, niiden manttaalit ja

¹⁾ Ett och annat om förhållandena inom Kemiträsk socken av Oskar Randelin, Finska Forstföreningens Meddelanden, 1889, s. 189.

²⁾ Senaatin kirje Metsähallitukselle N:o 963 joulukuun 17 p:ltä 1884.

Yleiskartta

Ylikylän lohkolle Kemijärven pitäjässä ehdotetuista tiluksista

Ehdotetut rajat.

— Toimitusmaanmittarin ehdottama

- - - Maanmittaushallituksen »

+ + + Metsänhoitajan »

Mittakaava.

0 5 10 20 30 40 50
Kilom.

1 : 400,000

pinta-alat sekä niihin kuuluvien talonnumeroiden lukumäärä ynnä talojen keskimääräinen ala¹⁾).

Lohkon nimi	Mant- taali	Pinta-ala t. a.	Talo- jen luku	Maata keski- määrin taloa kohti t. a.
Korja	5/8	7,500	4	1875
Kurtti	1 1/8	13,500	10	1350
Vuorijärvi	1 1/12	13,000	9	1444 4/9
Kuolajärvi	1	12,000	9	1333 1/3
Saija	1 85/96	22,625	14	1616 1/14
Tuutijärvi	17/24	8,500	4	2125
Kuusiniemi	3/8	4,500	2	2250
Sovajärvi	5/12	5,000	4	1250
Liikanen	3/8	4,500	2	2250
Hautajärvi	11/24	5,500	3	1833 1/3
Niemelä	1/2	6,000	2	3000
Kallunki	1/8	1,500	1	1500
Ahola	1/8	1,500	1	1500
Hirvasvaara	3/8	4,500	2	2250
Niskala	1/2	6,000	4	1500
Isojärvi	9/16	6,750	3	2250
Kursu	1 1/12	13,000	4	3250
Salmijärvi	13/16	9,750	5	1950
Märkäjärvi	17/24	8,500	6	1416 2/3
Aatsinki	1 1/24	12,500	8	1562 1/2
Onkamo	37/96	4,625	4	1156 1/4
Lampela	17/96	2,125	2	1062 1/2
Salla	1 23/48	17,750	12	1479 1/6
Selkälä	1/2	6,000	3	2000
Yhteensä	16 41/96	197,125	118	
Keskimäärin				1670 65/118

Niinkuin taulukosta näkyy, saivat Kuolajärven talot keskimäärin pienempiä maa-alueita kuin Kemijärven. Taloista oli

1) Manttaaleja koskevat tiedot on otettu sellaisinaan Oulun Läänin maanmittauskonttorin kirjeestä N:o 190 helmikuun 18 päivältä 1904 Oulun läänin Kuvernöörille.

28	1/12	manttaalista
3	3/32	„
6	1/8	„
5	3/16	„
2	1/6	„
58	1/8	„
14	1/4	„
1	1/2	manttaalin
1	5/24	„

Talojen manttaalitkin ovat Kemijärven verrattuna pieniä, koska niitä ei, kuten Kemijärvellä, väliaikaisesti koroitettu.

Mitä Kuolajärven väliaikaisten lohkojen erottamiseen tulee, niin ei lohkaisemistoimituksissa liene sattunut asianosaisten kesken mainitsemisen arvoisia erimielisyyksiä. Sitävastoin on lohkaisutoimituksissa tehty virheitä. Niinpä annettiin Sallan hoitoalueen silloisen metsänhoitajan ilmoituksen mukaan Selkälän lohkokunnalle väliaikaista lohkoa erotettaessa maata 1/4 manttaalin mukaan, vaikka lohkon manttaali oli 1/6¹⁾. Metsänhoitaja huomautti samalla, että, jos maata olisi lohkolle annettu oikean manttaalin mukaan, olisi osa parasta metsää kasvavasta lohkon alueesta, joka oli lohkon uloimmassa päässä, jäänyt lohkokunta pois. Kun virhe myöhemmin huomattiin, syntyi epäselvyyttä siitä, lohkokuntalaisilleko vai valtiolle kuuluivat ne metsärahat, määrältään Smk. 5,047:61, jotka vastasivat lohkon todellisen manttaalin ja yllämainitun väärän manttaalin erotusta, metsärahat kun jaettiin manttaalin mukaan. Metsähallitus oli senaatille antamassaan lausunnossa sitä mieltä, että rahat kuuluivat valtiolle, ja siten lienee myös asia ratkaistu.

Sallan hoitoalueen metsänhoitaja ilmoittaa edelleen eräessä kirjeessään²⁾, että useille lohkokunnille Kuolajärvellä oli väliaikaisessa lohkojaossa annettu maata enemmän kuin mitä 1879-vuoden julistus edellytti, vieläpä eräissä tapauksissa huomattavasti enemmän kuin mitä olisi pitänyt. Missä määrin nämä tiedonannot ovat oikeita, ei ole ollut tekijän tarkistettavissa.

Väliaikaisessa pyykityksessä, joka Randelinin tiedonanto-

1) Sallan hoitoalueen metsänhoitajan kirje N:o 20 huhtikuun 11 p:ltä 1903. Metsähallituksen kirjeen mukaan Senaatille N:o 285 toukuun 15 p:ltä 1903 oli maata annettu 1/2 manttaalin mukaan, vaikka manttaali oli 5/12.

2) N:o 92 lokakuun 31 p:ltä 1903.

jen¹⁾ mukaan tuli valtiolle maksamaan n. 15,000 à 20,000 markkaa, tuli valtiolle Kuolajärvellä maata 1,975,920 t.a. ja yksityisille 188,750 t.a.

Kuusamossa aloitettiin väliaikaisten lohkojen erottaminen samoihin aikoihin kuin Kemijärvelläkin, ja päättyi se kesällä v. 1888. Tässä pitäjässä tehtiin väliaikaisia lohkoja 94, joiden manttaaleja, pintaaloja, talojen lukumäärää y.m. kuvaa seuraava taulukko²⁾:

Lohkon nimi	Manttaali	Pinta-ala t. a.	Talojen luku	Maata ta- loa kohti t. a.
Raistakko	7/12	7,000	4	1750
Kiurusenniemi	1/8	1,500	1	1500
Ahvensalmi	5/16	3,750	2	1875
Ahola	1/4	3,000	1	3000
Suolijärvi (Miekkasaari)	4 1/8	49,500	32	1547
Lauhkea	1/12	1,000	1	1000
Pernu	5/8	7,500	3	2500
Voho	1/12	1,000	1	1000
Irninkangas	1/8	1,500	1	1500
Jaksamo	1/8	1,500	1	1500
Perälä	1/6	2,000	1	2000
Kellinsalmi	3/16	2,250	1	2250
Mourujärvi	9/16	6,750	4	1687 1/2
Maaninka	5/16	3,750	1	3750
Suolijärvi (Alakitka, Patosalmi)	5 7/12	67,000	34	1971
Ollila	1/12	1,000	1	1000
Kallunki	19/24	9,500	5	1900
Pyhäjärvi (Rukajärvi, Luukkonen) ..	1 49/96	18,125	12	1510
Suorajärvi (-niemi)	21/24	10,500	5	2100
Paanajärvi	2 11/12	35,000	24	1458
Siikala	1/8	1,500	1	1500
Heikkilä (Heponiemi)	10 23/96	122,875	76	1616
Kirkonkylä (Porosaari)	4 67/96	56,375	29	1944

¹⁾ Randelin, m. k. siv. 189.

²⁾ Manttaaleja ja talojen lukumäärää koskevat tiedot on saatu Oulun lääninmaanmittauskonttorista lokakuussa 1893 lähetetystä luettelosta. Jos käytetään samoja lähteitä, kuin Kuolajärven ja Kemijärven taloihin nähden, ovat tulokset jonkun verran toiset.

Lohkon nimi	Manttaali	Pinta-ala t. a.	Talojen luku	Maata ta- loa kohti t. a.
Mursu	3/16	2,250	1	2250
Aijusluoma	1/4	3,000	1	3000
Kontiovaara	5/8	7,500	3	2500
Kuolijärvi (Materi)	37/48	9,250	9	1029
Käsmä	3/16	2,250	1	2250
Visala (Pahkaoja)	1/4	3,000	2	1500
Rajala	1/8	1,500	1	1500
Särkelä	1/4	3,000	1	3000
Pelli	1/12	1,000	1	1000
Poikela	1/12	1,000	1	1000
Kettusenaho (Hiltusenaho)	1/8	1,500	1	1500
Käyrälä	1/12	1,000	1	1000
Vesala	1/12	1,000	1	1000
Riihiyaara (Siprula)	7/24	3,500	3	1166
Kurkijärvi	7/32	2,625	2	1312 1/2
Kestilä	1/8	1,500	1	1500
Saunajärvi	1 5/96	12,625	9	1403
Jokilaminlehto	1/4	3,000	1	3000
Niskala	1/12	1,000	1	1000
Jaakkola	1/4	3,000	1	3000
Kuusijärvenniska	1/12	1,000	1	1000
Pruukki	1/12	1,000	1	1000
Koskela	1/8	1,500	1	1500
Sikolampi	1/8	1,500	1	1500
Kiitämä	1/8	1,500	1	1500
Perälä	1/8	1,500	1	1500
Kiviniemi (Kärppä-Nevala)	1 2/3	20,000	13	1538
Muosalmi (Kokkonniemi)	1 3/16	14,250	11	1295
Iijärvi (Multijärvi)	2 13/48	27,250	16	1700
Peuravaara (Tammela)	1/2	6,000	5	1200
Törmänen	9/16	6,750	3	2250
Ahola	1/6	2,000	2	1000
Vehanti (Kantoniemi)	17/24	8,500	6	1417
Naamanka (Haukiniemi)	1 7/12	19,000	10	1900
Wanttaja	23/24	11,500	7	1644
Taival (Valkeaisentaival)	13/24	6,500	5	1300
Kallioluoma	35/96	4,375	3	1458

Lohkon nimi	Mant- taali	Pinta-ala t. a.	Talo- jen luku	Maata ta- loa kohti t. a.
Saunaniemi (Penikkajärvi)	5/16	3,750	3	1250
Salmijärvi	3/16	2,250	1	2250
Salmivaara	3/16	2,250	1	2250
Lehtoniemi	41/48	10,250	7	1464
Poussu (Isopoussu)	19/32	7,125	4	1780
Kiviniemi	1/4	3,000	2	1500
Irninniemi	35/48	8,750	7	1250
Teeriniemi	1/4	3,000	2	1500
Keränen	1/12	1,000	1	1000
Ahola	41/96	5,125	5	1025
Huttu	1/4	3,000	2	1500
Velikulta	1/12	1,000	1	1000
Kivelä	1/16	750	1	750
Näränkä	1/12	1,000	1	1000
Härmä	1/12	1,000	1	1000
Jaakkola	1/8	1,500	1	1500
Heinäjärvi	1/4	3,000	2	1500
Haataja (Määttälä)	1 ¹⁶⁵ / ₁₉₂	22,312 1/2	14	1594
Kesäniemi	1/3	4,000	4	1000
Salminen	43/192	2,687 1/2	2	1343
Kivilahti	1/4	3,000	1	3000
Tolva (Syrjälähti)	11/16	8,250	4	2062
Tolvanniemi (Tyvitalo)	7/24	3,500	3	1166
Kehäsaari	1/6	2,000	2	1000
Hietala	3/16	2,250	1	2250
Mäkelä	1/16	750	1	750
Kiviniemi	1/8	1,500	1	1500
Kumpulahti	1/12	1,000	1	1000
Holappa	1/8	1,500	1	1500
Autioniemi (Autiovaara)	1/12	1,000	1	1000
Kelli	3/16	2,250	1	2250
Akanlahti	31/48	7,750	5	1550
Poropudas	1/8	1,500	1	1500
Lohilahti	25/48	6,250	5	1250
Yhteensä Keskimäärin	61 ¹³ / ₁₆	741,750	460	1612

Niinkuin ylläolevasta taulukosta näkyy, on Kuusamon pitäjän tilojen yhteinen manttaalimäärä Oulun lääninmaanmittauskonttorin ilmoituksen mukaan 61 13/16, vastaten 12,000 t. a:n mukaan manttaalia kohti 741,750 t. a:n tiluslaajuutta ¹⁾). Talonnumeroitten lukumäärä on yhteensä 460, kuten Oulun lääninmaanmittauskonttorin lokakuussa 1893 tekemästä luettelosta käy selville. Monet talonnumerot käsittävät kuitenkin useita taloja, joille mainitun luettelon mukaan osittain on asetettu eri manttaalitkin. Laskemalla manttaalien mukaan tilojen lukumäärä saadaan niitä yhteensä 472, ja jos laskelma toimitetaan luettelossa olevien talonnimien mukaan, on niitä 481. Huomattava lisäksi on, että useissa tapauksissa saman talonnimen kohdalle on merkitty erikseen manttaali perintöluontoiselle ja kruununluontoiselle maalle.

Ottamalla huomioon manttaalillepannut talot, tuli Kuusamon tiloista olemaan

1	1/32	manttaalin
1	1/24	„
3	3/64	manttaalista
1	1/18	manttaalin
5	5/64	manttaalista
42	1/16	„
107	1/12	„
7	3/32	„
3	7/32	„
1	5/24	manttaalin
24	5/32	manttaalista
1	1/9	manttaalin
1	9/64	„
34	3/16	manttaalista
183	1/8	„
8	5/16	„
19	1/6	„
1	15/64	manttaalin
28	1/4	manttaalista
2	3/8	„

Yhteensä 472

60 5/8 manttaalia ²⁾).

¹⁾ Heikinheimon esittämät tiedot poikkeavat näistä tiedoista melkoisesti. Sama on asianlaita myös Kuolajärveen nähden.

²⁾ Niinkuin taulukosta huomataan, ei manttaali, joka tässä tapauksessa on laskettu Oulun lääninmaanmittauskonttorista v. 1913 saadun luettelon mukaan, käy yhteen edelläesitetyn manttaalimäärän kanssa, mutta riippunee tämä siitä, että eräitä tiloja on jätetty autioksi tai muista syistä luettelosta pois.

Kuusamon väliaikaisten lohkojen erottamisessa oli metsähallituksen lausunnon¹⁾ mukaan toukokuun 30 päivältä 1894 myöskin esiintynyt samoja epäkohtia kuin Kemijärven lohkojen erottamisessa. Niinpä eivät Vohon talon rajat olleet avatut maanmittauskokouksessa tehdyn päätöksen mukaisesti, mutta olivat ne, senjälkeenkuin muutosta oli haettu, korjatut. Alakitkan lohkon osakkaiden valituksen johdosta oli kuvernööri valtiolle epäedullisella tavalla ratkaissut mainitun lohkon sijoituskysymyksen, ilman että Kuusamon hoitoalueen metsänhoitajaa lainkaan oli kuultu asiassa, josta metsänhoitaja ei enää päätöksen antamisen jälkeen voinut valittaa, valitusaika kun jo oli mennyt umpeen. Metsähallituksen mielestä se seikka, että tilalliset edelleenkin saivat pitää hallussaan valtionmaalle lankeavat niittynsä, oli epäilemättä suuressa määrin helpottanut *tilallisten pyrkimyksiä saada haltuunsa niin paljon kuin mahdollista myyntikelpoista metsää kasvavia maita*. Esimerkkinä tästä metsähallitus mainitsi Lauhkean talon lohkon Posion kylässä, joka oli hyvin sopimattomasti erotettu²⁾.

Väliaikaisten lohkojen erottaminen knihtikontrahtipitäjissä herätti aikoinaan maan sanomalehdissäkin suurta huomiota. Useita kertoja huomautettiin niissä, että lohkojen sijoituksessa olivat pitäjäläisten metsäintressit tulleet suuremmassa määrin huomioonotetuiksi kuin mitä olisi pitänyt ja että parhaimmat metsät tästä syystä olivat tulleet lohkaistuksi tilallisille, minkä vuoksi lohkokunnat olivat saaneet useampia palstoja kuin mikä oli ollut tarkoitus. Näiden kirjoitusten johdosta kehoitti senaatti³⁾ metsähallitusta ottamaan selkoa, oliko metsähallinnon asiamies ollut kaikissa erottamistoimituksissa läsnä ja oliko hän, niinkuin olisi tullut, näissä toimituksissa valvonut metsähallinnon ja valtion etuja. Jos todellakin oli ollut syytä muistutusten tekoon erottamistoimitusten suhteen, oli senaatin määräyksen mukaan selvitys annettava myös siitä, mitä metsähallinnon asiamies tai metsähallitus oli tehnyt muutoksen tai korjauksen aikaansaamiseksi mainitunlaisissa tapauksissa, jotapaitsi oli ilmoitettava, oli-

1) Metsähallituksen kirje senaatille N:o 626 toukokuun 30 päivältä 1894.

2) Kts. myös senaatin päätöstä kesäkuun 21 p:ltä 1888, joka päätös koskee talonomistajan Tauriaisen talon väliaikaisesta erottamisesta tekemää valitusta.

3) Senaatin kirje Metsähallitukselle N:o 245 huhtikuun 12 päivältä 1894.

vatko ja mitkä toimitukset jo voittaneet lainvoiman. Metsähallitus vaati tämän johdosta asianomaisilta metsänhoitovirkamiehiltä selitykset¹⁾. Kemijärven hoitoalueen metsänhoitaja huomautti²⁾, että hän oli ollut läsnä kaikissa niissä maanmittauskokouksissa, joissa oli käsitelty Kuolajärven ja Kemijärven pitäjäiden väliaikaisten lohkojen erottamista sekä tehnyt ne muistutukset, jotka oli katsanut tarpeelliseksi. Kuolajärven pitäjässä toimitettujen lohkojen erottamisten suhteen ei ollut mitään syytä valituksiin. Myöskään Kemijärvellä ei metsänhoitajan mielestä ollut syytä valituksiin maanmittauskokousten päätöksistä, mutta kun hänen ilmoituksensa mukaan toimitusmaanimittari ei aina ollut niitä noudattanut, vaan oli poikennut niistä, oli tehty valituksia läänin kuvernöörille, joka oli kaikki valitukset ratkaissut myönteisesti. Edelleen ilmoitti metsänhoitaja, että lohkojen rajat Kemijärvellä eivät olleet niin säännöllisiä kuin pitäisi, mutta kun rajalinjain käyminen oli uskottu toimitusmaanimittarille, joka ne toimitti lohkolle vahvistetun manttaalin mukaan, ei metsänhoitaja voinut niistä saada tietoa, ennenkuin työ oli jo tehty. Metsänhoitajan luulon mukaan ei tästä kuitenkaan ole ollut valtiolle vahinkoa. *Lohkokuntalaiset olivat kyllä koettaneet saada lohkoihinsa parhaimmat metsämaat*, mutta olivat kuitenkin tässä suhteessa tehneet „suuriakin erehdyksiä kruunun hyväksi”. Metsänhoitajan ilmoituksen mukaan ei se seikka, että oli lohkaistu monta eri lohkoa, ollut riippunut siitä, että lohkokuntalaiset halusivat saada hyviä metsämaita, vaan siitä, että kyläkunnat tahtivat päästä toisistaan erilleen. Oulun lääninkonttori oli kyllä toukokuun 17 päivänä 1890 tehnyt kuvernöörille valituksen Kemijärven väliaikaisten lohkojen erottamisesta, mutta valitus ei ollut antanut aihetta toimenpiteisiin. Vielä mainitsi metsänhoitaja, että kyläkuntien lohkoihin olivat myös joutuneet ne metsämaat, joilta valtio ennen lohkojakoa oli hakkauttanut metsää ja kaikkien muiden paitsi Ylikylän lohkon erottaminen oli jo saavuttanut lainvoiman. Myöhemmin ilmoitti Kemijärven hoitoalueen metsänhoitaja³⁾, sittenkuin metsähallitus oli vaatinut lähempiä tietoja epäsäännöllisistä lohkoista

1) Metsähallituksen yleiset kirjeet N:o 1374 & 1375 huhtikuun 16 päivältä ja N:o 1459 toukokuun 10 päivältä 1894.

2) Kemijärven hoitoalueen metsänhoitajan kirje Metsähallitukselle N:o 25 huhtikuun 26 päivältä 1894.

3) Kemijärven hoitoalueen metsänhoitajan kirje Metsähallitukselle N:o 29 toukokuun 21 päivältä 1894.

sekä syistä, minkä vuoksi asianomainen metsänhoitaja ei ollut, sen jälkeenkun toimitusmaanmittari oli käynyt lohkojen rajat, tehnyt valitusta rajankäynnistä, että säännöttömät rajalinjat olivat Isonkylän, Alakylän, Luusuan ja Joutsijärven lohkoilla. Kun rajat eivät metsänhoitajan mielestä kuitenkaan olleet niin säännöttömät, että valtionmaiden vartioiminen olisi käynyt vaikeaksi, ei hän, varsinkin kun rajan aukaisemiskustannukset olivat nousseet melkoisen korkeiksi, ollut vaatinut muutosta niihin. Lohkojen rajojen säännöttömyyteen olivat metsänhoitajan ilmoituksen mukaan vaikuttaneet myös osaksi metsänvartijatilat, jotka koetettiin saada valtionmaille sijoitetuksi.

Metsähallitus lausunnossaan huomautti pääpiirtein samaa kuin Kemijärven hoitoalueen metsänhoitajakin¹⁾. Samalla metsähallitus viittasi aikaisemmin mainittuun lausuntoonsa Oulun läänin kuvernöörille Kemijärven lohkojen erittäin sopimattomasta sijoituksesta ja epä-säännöllisestä rajoituksesta sekä mainitussa lausunnossaan tekemiinsä ehdotuksiin.

Vastauksena edellämainittuun metsähallituksen kirjeeseen on pidettävä senaatin kamaritoimituskunnan kirjettä N:o 768 lokakuun 9 päivältä 1894, jossa kirjeessä kosketellaan laajasti puheenaolevana aikana tapahtuneita valtionmaiden luovutuksia, tehdään niiden johdosta huomautuksia sekä annetaan ohjeita vastaisuuden varalle. Koska tämä kirje on sangen tärkeä valtionmaiden yksityiselle luovuttamisen periaatteellista puolta silmälläpitäen, selostetaan sitä seuraavassa yksityiskohtaisesti.

Käsitellessään Tornionjokilaaksossa suoritettuja maiden luovutuksia ja uudistalojen perustamista koskevia kysymyksiä, joiden suhteen oli havaittu, että asukkaat, jotka näistä luovutuksista olivat päässeet osallisiksi, olivat yleensä pyrkineet haltuunsa saamaan hyvä metsäisiä valtionmaita, otti senaatti esille myöskin knihtikontrahtipitäjien maiden luovutuskysymyksen. Senaatti oli asiakirjoista m.m. havainnut,

että Kuusamon, Kemijärven ja Kuolajärven väliaikaisten lohkojen erottamistoimituksissa oli metsähallinnon asiamies ollut läsnä ja että mitään muistutuksia hänen taholtaan ei oltu tehty lohkojen sijoituksen johdosta Kuolajärvellä;

että Kemijärvellä todellakin oli muutamissa tapauksissa ollut syytä huomautusten tekoon, mutta että ne olivat kuvernöörin virastossa otetut huomioon ja korjatut metsähallinnon asiamiesten lausuntojen mukaan; ja

¹⁾ Metsähallituksen kirje Senaatille N:o 626 toukokuun 30 päivältä 1894.

että Kuusamon pitäjässä tilallisille 1879-vuoden julistuksella edelleen myönnetty oikeus valtionmaalle raivaamiinsa niittyihin oli suuressa määrin helpottanut heidän pyrkimyksiään saada haltuunsa niin suuria ja myyntikelpoista metsää kasvavia metsäalueita kuin mahdollista, erittäinkin Lauhkean talon lohkoissa Posion kylässä ja ettei, kuvernöörin tiedonannon mukaan, metsähallinnon asiamies ollut siinä suhteessa hakenut muutosta, yhtä vähän kuin Alakitkan lohkon rajoitusta koskevaan päätökseen, jonka lohkon rajat oli vedetty valtiolle epäedullisella tavalla ja jota koskeva päätös tämän laiminlyönnin takia oli saavuttanut lainvoiman.

Senaatin mielestä oli hankitusta selvityksestä käynyt ilmi, että paikalliset viranomaiset olivat valvoessaan valtion etua ja oikeuksia tarkoin noudattaneet voimassaolevia asetuksia. Kuitenkin oli eräissä maan sanomalehdissä ja Suomen Metsänhoitoyhdistyksen julkaisuissa esiintuotu ja osoitettu, että, vastoin senaatin antamia ohjeita, *että väliaikaisten lohkojen erottaminen oli toimitettava, kiinnittä-mättä huomiota parempiin tai huonompiin maihin, joukko palstoja ja tiluserottamisia Kuusamon, Kemijärven ja Kuolajärven pitäjissä oli toimitettu hyvin sopimattomasti tarkoituksella saada tilallisille mahdollisimman suuria, hakkuukelpoista metsää kasvavia metsäalueita.* Tällainen asiointi oli senaatin mielestä katsottava johtuneen paitsi asianomaisten metsähallinnon asiamiesten puuttuvasta valppaudesta, myöskin metsähallituksen laiminlyönnistä. Metsähallinnon asiamiesten, joiden velvollisuutena oli valvoa valtion etua mainitunlaisissa toimituksissa, olisi nimittäin senaatin mielestä sellaisissa tapauksissa, missä toimitusviranomaiset eivät ottaneet huomionsa heidän tekemiään huomautuksia, pitänyt hakea päätöksiin asianomaisessa järjestyksessä muutosta ja metsähallituksen taasen olisi pitänyt, erittäinkin knihtikontrahtipitäjien väliaikaisia lohkoja erotettaessa, seurata ja valvoa alaistensa metsänhoitovirkamiesten toimia näissä erittäin tärkeissä asioissa. Senaatti kehoittikin metsähallitusta sopivalla tavalla ilmoittamaan niille metsänhoitovirkamiehille, jotka kyseessäolevanlaisissa toimituksissa metsähallinnon asiamiehenä esiintyivät, *että heidän oli niissä noudatettava suurempaa tarkkuutta ja vaarinpitoa, koska valtiolle leväperäisyyden takia näissä toimituksissa voi aiheutua tuntuvia vahinkoja.* Samalla tahtoi senaatti huomauttaa, että metsähallituksen menettely, antaessaan senaatille lähettämässään kirjelmässä viittauksia senaatin tekemistä virheistä ja erehdyksistä valtionmaiden käyttöä koskevissa toimenpiteissään sekä valtion omaisuuden hoidossa, oli sopimatonta ja että, kuten oli tapahtunut, metsähallitus oli katsonut olevansa oikeutettu vapauttamaan itsensä kaikesta vastuusta edellämainittujen toimenpiteitten suhteen.

Sittenkuin väliaikainen pyykitys knihtikontrahtipitäjissä oli päätynyt, jakautuivat mainittujen pitäjien maat valtionmaiden ja väliaikaisten lohkojen osalle seuraavasti:

	Maata yhteensä ha	Yksityisluontoista maata, ha	Valtionmaata ha
Kemijärvellä	346,600	172,809	173,791
Kuolajärvellä	1,185,400	97,300	1,088,100
Kuusamossa	905,820	366,127	539,693
Yhtensä	2,437,820	636,236	1,801,584

Valtio sai siis väliaikaisessa pyykityksessä yhteensä n. 2 miljoonaa hehtaaria maata. Yksityisluontoisestakin maasta kuului vielä valtiolle Kemijärvellä 5/12 manttaalia, vastaten 3,500 t. a. maata ja Kuolajärvellä 1/3 manttaalia, vastaten 4,000 t. a. maata eli yhteensä 3/4 manttaalia ja 7,500 t. a. maata. Nämä tilat ovat olleet, yhtä lukuunottamatta, metsänvartijatiloja, jotka perustettiin, kuten aikaisemmin on mainittu, senaatin erikoisella luvalla ja erinäisillä ehdoilla. Nyttemmin on kaksi Kemijärven väliaikaisissa lohkoissa olevista metsänvartijatiloista lakkautettu, toinen v. 1914 ja toinen v. 1918, ja luovutettu niiden haltijoille. Samoin on tehty vv. 1914 ja 1919 kahden Kuolajärvellä olevan metsänvartijatilan kanssa, jotapaitsi yksi niistä on muutettu Sallan ja Tuntsan hoitoalueiden metsänhoitajien yhteiseksi virkataloksi v. 1916.

Valtiolle väliaikaisessa pyykityksessä jääneet maat Kemijärvellä ja Kuolajärvellä yhdistettiin pääasiallisesti silloiseen Kemijärven hoitoalueeseen, joka sittemmin v. 1905 hoitoaluejakoa uudelleen järjestettäessä jaettiin neljään hoitoalueeseen: Pohjois-Kemijärven, Etelä-Kemijärven, Sallan ja Tuntsan hoitoalueisiin. Kuusamon valtionmaat taas yhdistettiin miltei kokonaan Kuusamon hoitoalueeseen, joka v. 1905 jaettiin Kitkan ja Kuusamon hoitoalueisiin.

Isojakoa valmistaneet tutkimukset.

Niinkuin aikaisemmin on mainittu, pitivät säädetyt tarpeellisenä ottaa seikkaperäisesti selvää knihtikontrahtipitäjissä vallitsevista oloista, ennenkuin isoonjakoon oli ryhdyttävä. Sitä varten olikin hallitus asettanut erityisiä toimikuntia, joihin kuului kolme senaatin kaikkia puheenalaisia pitäjiä varten yhteisesti määräämää vakinaista jäsentä sekä kolme maanomistajain kutakin pitäjää varten erikseen valitsemaa, maanviljelykseen perehtynyttä henkilöä, jotapaitsi asianomaisten nimismiesten ja paikkakunnan metsänhoitajien velvollisuus-

tena oli olla läsnä toimikuntien kokouksissa sekä niissä antaa toimikunnille tarvittavia tietoja. Komisioiden työn tuloksista esitetään seuraavassa tärkeimmät ¹⁾.

Komisioiden tutkimuksista oli käynyt m. m. selville, että maanviljelys oli Kemijärvellä enemmän kehittynyt kuin Kuusamossa ja Kuolajärvellä. Peltoa, joka enimmäkseen oli kiviperäistä hietamaata, oli taloilla keskimäärin 1 1/2:sta hehtaarista 5:een hehtaariin, Kuusamossa jopa 7:äänkin hehtaariin taloa kohti. Niityt olivat Kuusamossa ja Kuolajärvellä erittäin huonot, jotavastoin Kemijärvi tässä suhteessa oli ylimalkaan paremmassa asemassa. Yleensä olivat niitymaat riittämättömät sekä hajallaan ja sangen kaukana taloista, keskimäärin 10 à 30 kappaleessa, vieläpä 50 à 80 kappaleessakin taloa kohti, ja olivat niityt ja raivausmaat suureksi osaksi jääneet väliaikaisessa pyykityksessä valtionmaan sisäpuolelle. Karjanhoito oli vielä alkuperäisellä kannalla kaikissa pitäjissä, mutta valmistettiin Kemijärvellä ja Kuolajärvellä kuitenkin voita myytäväksikin. Poronhoito oli Kuusamolle ja Kuolajärvellä tärkeä elinkeino, samoin kuin kalastus Kuusamossa, jossa se tuotti yli kotitarpeen, kun sitävastoin viimeksimainittu elinkeino ei muissa pitäjissä kyennyt täyttämään kotitarvetta. Metsästyksen merkitys oli vähäpätöinen. Yleensä oli tutkimuksen tuloksista käynyt selville, että *maatalous kyseessäolevissa pitäjissä oli vielä alkeellisella kannalla eikä yksin pystynyt takaamaan asukkaille toimeentuloa*. Syynä tällaiseen asiintilaan olivat ennen kaikkea ilmastosuhteet. Kesä oli lyhyt, talvet pitkiä ja lumisia sekä hallat tavallisia.

Metsät olivat mainittujen komisioiden tutkimusten mukaan Kuusamossa kitukasvuisia sekä Kuolajärvellä ja Kemijärvellä yleensä lyhytkasvuisia ja huonoja laadultaan, jotapaitsi tukkipuut olivat enimmäkseen vikanaisia. Kuusamossa oli sitäpaitsi metsää pahoin käsitelty, osittain kaskenpoltolla, osittain kaatamalla n. s. loppopuita poroille. Tukkimetsää oli myytäväksi asti melkoisia määriä Maanselän länsi- ja osaksi sen itäpuolisissakin jakokunnissa, mutta ei niitä kalliitten veto- ja lauttauskustannusten takia voitu kaupita pienissä erin, vaan olivat ne myytävät suurissa erin ostajille. Tästä syystä ei metsätalous voinut tutkimusten mukaan tarjota tilaisuutta pysyväiseen ansionsaantiin. Kauempana Maanselän itäpuolella olevissa jakokunnissa sitävastoin oli metsää ainoastaan vähissä erin myytäväksi eikä

¹⁾ Relation och betänkande i frågan om tillernadt storskifte i Kuusamo, Kemiträsk och Kuolajärvi socknar i Uleåborgs län, N:o 236, 7/11 1895. Kammarexpeditionen.

sitäkään etäisen aseman vuoksi saatu kaupaksi. Samasta syystä oli $\frac{2}{5}$:ssä Kuolajärven pitäjää olevia metsiä katsottava kuolleeksi pääomaksi, jotavastoin $\frac{3}{5}$ pitäjän kaikista taloista oli sellaisia, jotka voivat myydä metsää, mutta oli lauttausmatka sangen pitkä. Kokonaan toisin oli asianlaita Kemijärvellä, jossa tiloille väliaikaisessa pyykytyksessä oli annettu laajempia tilusalueita, jotapaitsi lauttausmatkat olivat lyhemmät. Senvuoksi oli metsänmyynti mainitussa pitäjässä melkoisessa määrin edistänyt hyvinvoinnin lisääntymistä kunnassa.

Selostettuaan edelleen kyseessä olevien pitäjien kulkusuhteita, olivat komisiot suorittaneet eräitä laskelmia, saadakseen selville, miten suuria maa-alueita taloille olisi manttaalia kohti annettava. Kuusamossa toimineen komision laskelmien mukaan saatiin nurminiityiltä n. 1,000 kg heiniä hehtaaria kohti ja suoniityiltä, joita ei niitetty joka vuosi, 650 kg. Kun $\frac{1}{8}$ manttaalin taloa varten, jossa oli 10 à 12 nautaeläintä, 2 hevosta ja 10 lammasta, tarvittiin 38,000 kg heiniä, joista ainoastaan $\frac{1}{5}$ korjattiin vuotuisesti niitettäviltä niityiltä ja $\frac{4}{5}$ joka toinen vuosi niitettäviltä niityiltä, tarvittiin edellämaitun heinä määrän kokoamiseksi 7.6 ha nurminiityä ja 93.4 ha suoniityä eli yhteensä 101 ha niityä. Voimassa olevan maanmittausohjesäännön mukaan, laskien 1975 ha manttaalia kohti, olisi $\frac{1}{8}$ manttaalin talo saanut yhteensä 247 ha verollista maata, josta tuli 101 ha niityjen osalle ja 146 ha muun verollisen maan osalle. Katsoen niityjen hajanaisuuteen ja etäisyyteen sekä palstojen rajoituksen säännöllisyyteen, oli luonnollista, että talon tiluksiin tuli sisältymään melkoisia määriä muutakin verollista maata kuin niityä, suota ja metsämaata, josta ei kuitenkaan metsää, varsinkaan polttopuita, voinut käyttää hyväksi. Komision mielestä tulivat talot 1,975 hehtaarin mukaan manttaalia kohti saamaan hyvin mitättömän maa-alueen kotipalstana ja joutuivat sen johdosta monissa ja ehkä useimmissa tapauksissa mitä pahimpaan pulaan kotitarvemetsään nähden. Mainituista syistä sekä silmällä pitäen kyseessä oleviin pitäjiin komision mielestä verrattavia Kittilän ja Sodankylän pitäjiä, joissa kuitenkin oli runsaasti luonnonniittyjä, katsoi komisio, että tiloille oli Kuusamossa annettava manttaalia kohti 2,500 ha verollista maata, sitäkin suuremmalla syyllä, kun tiloilta knihtikontrahtien kumoamisen kautta oli riistetty niiden entiset erikoisoikeudet. Kuolajärveen nähden katsoi komisio saman pinta-alan manttaalia kohti riittävän, jos kohtakin pelot siellä olivat huonommat kuin Kuusamossa, mutta niityt sitävastoin olivat paremmat. Kemijärvellä olivat olosuhteet melkoista edullisemmat, ja katsoi komisio 1,800 ha verollista maata manttaalia kohti olevan riittävän suuren tilusalan. Tutkimustensa

perusteella ehdottivat hallituksen määräämät komision jäsenet, *että isojako toimeenpantaisiin niinpiankuin mahdollista mainituissa pitäjissä, Maanselän itäpuolella olevaa Kuolajärven osaa lukuunottamatta.* Niihin niittyihin, jotka isossajaossa jäivät valtionmaahan Kuusamossa ja Kuolajärvellä, oli tilallisille annettava ikuisiksi ajoiksi nautinto-oikeus. Sentähden oli valtion niittyjä ehkä lunastaessaan suoritettava korvausta tilallisille laillisen arvion mukaan, olivatpa ne raivattuja niittyjä tai suoniittyjä. Lisäksi olivat kaikkien kyseessä olevien pitäjien talolliset oikeutettavat laiduntamaan porojaan valtionmaalla isonjaon jälkeenkin, jotapaitsi Kemijärven talollisille vielä oli myönnettävä lupa metsästää ja kalastaa valtionmailla. Edelleen ehdotti komisio, *että, kun Kuolajärven manttaaleja ei oltu koroitettu väliaikaisesti ja ne niin ollen tulivat isossajaossa kohoamaan, valtio ei lähimmässä tulevaisuudessa hakkuuttaisi Kuolajärven lohkojen välittömässä läheisyydessä olevista metsistä 7 m × 29.5 cm:n suuruisia tai sitä suurempia puita.*

Komisioiden ehdotukset eivät kuitenkaan olleet yksimielisiä. Komisioiden jäsen, lääninagronoomi L a u r i n, ei voinut hyväksyä komisioiden ehdotuksia, mikäli oli kysymys Kemijärven tilallisille ehdotetusta erikoisoikeudesta metsästyksen ja kalastukseen valtionmaalla sekä Kuusamon ja Kuolajärven talollisille ehdotetusta nautinto-oikeudesta valtionmaahan isossajaossa jääviin niittyihin. Agronomi L a u r i n nimittäin katsoi, ettei Kemijärven talollisia metsästyksen ja kalastuksen harjoittamiseen nähden ollut tarpeellista asettaa poikkeusasemaan eikä Kuusamon ja Kuolajärven talollisia erikoisasemaan valtionmaahan jäävien niityjen nauttimiseen nähden, koska talolliset tuollaisista niityistä tulivat isossajaossa saamaan täyden korvauksen ja koska ikuisen nautinto-oikeuden myöntäminen niihin itse asiassa merkitsi täydellisen omistusoikeuden saavuttamista niihin. Siten tulivat talolliset L a u r i n i n mielipiteen mukaan saamaan maata manttaalia kohti enemmän kuin niille oli tuleva, mikä ei ollut tarpeellista, koska ehdotettua maa-aluetta oli pidettävä taloille täysin riittävänä. Lisäksi oli mainitunlaisesta asiainjärjestelystä se vahinko, että nautintoniityjen omistajat eivät isossajaossa vaatineet niitymaata korvaukseksi puheenaolevista niityistä, vaan, *pitivät ehkä edullisempaan saada vastikkeeksi metsämaata metsätulojen toivossa, saat- taen siten mahdollisesti tilojen kannattavaisuuden vaaranalaiseksi.* Kun nautintoniityjen myöntäminen edelleen oli esteenä valtionmaiden asuttamiselle ja vaikutti taannuttavasti talollisten omien niityjen hoitamiseen, ehdotti L a u r i n, että taloille tarpeellisia, valtionmaahan isossajaossa jääviä niittyjä annettaisiin korkeintaan nauttia 50 vuoden

aikana isonjaon päättymisestä, minkä jälkeen ne korvauksetta siirtyivät valtiolle tai korvausta vastaan aikaisemminkin.

Knihtikontrahtipitäjien talollisten edustajat komisioissa vastustivat, päinvastoin kuin mikä oli talollisten mielipide aikaisemmin, kokonaan isonjaon suorittamista, koska se ei ollut heidän mielestään Kemijärvellä vielä tarpeellinen, puhumattakaan Kuusamosta ja Kuolajärvestä, joissa pitäjissä se oli tarpeeton ja sopimaton. Talollisten edustajien mielestä olivat niityt niin hajallaan ja kaukana, että niitä isossajaossa suuri osa olisi jätettävä valtionmaahan, jotapaitsi he pelkäsivät poronhoidolle isostajaosta aiheutuvan arvaamatonta vahinkoa. Siltä varalta että isojako kuitenkin toimeenpantaisiin, vaativat talollisten edustajat annettavaksi verollista maata manttaalia kohti Kemijärvellä 2221.38 ha ja Kuusamossa sekä Kuolajärvellä 4,000 ha.

Ennenkuin hallitus jätti valtiopäiville esityksen knihtikontrahtipitäjien isojakoasiassa, vaati se edellämainittujen komisioiden ehdotuksista lausunnot m. m. Oulun läänin kuvernööriltä, maanmittaushallitukselta ja metsähallitukselta. Antamassaan launnossa katsoi kuvernööri Kuusamon ja Kuolajärven pitäjien, joissa maanviljelystä ei voitu ilmanalan ja maanlaadun takia menestyksellä harjoittaa, luontosuhteittensa ja muiden olojensa puolesta eroavan niin suuressa määrin Kemijärven pitäjän oloista, ettei samanlainen menettely kaikkiin pitäjiin nähden ollut tarkoituksenmukainen. Kuvernöörin mielestä ei isojako Kuusamossa ja Kuolajärvellä ollut tarpeellinen, vaan oli mainituissa pitäjissä jakokuntain metsämaat asetettava säännöllisen metsänhoidon alaisiksi ja jaettava vuosilohkoihin, joista hakattaisiin puuta kotitarpeeksi vahvistetun taloussuunnitelman ja asianomaisten metsänhoitovirkamiesten määräysten mukaan sekä myytäväksi 4 m × 25 cm vahvuiset tai sitä suuremmat puut. Kemijärvellä oli sitävastoin maaherran mielipiteen mukaan isojako toimitettava niinpiankuin mahdollista, mutta oli, ennenkuin päätös asiassa annettiin, *lokkokuntalaisten kanssa aikaansaatava sopimus siitä, että osa jakokuntain metsämaista erotettaisiin lokkokuntien yhteismetsiksi*. Muuten yhtyi maaherra pääasiallisesti komisioiden ehdotukseen asiassa.

Launnessaan kesäkuun 20 päivältä 1894 esiintoi metsähallitus pääasiallisesti seuraavaa. Metsähallitus piti isonjaon pikaista toimittamista mitä tarpeellisimpana erittäinkin siitä syystä, että aloitetut metsänhakkaukset siten saataisiin jossain määrin rajoitetuksi ja että ainakin niissä osissa väliaikaisia lohkoja, jotka jaossa jäivät valtiolle, nuori metsä säästyisi hakkuulta. Metsähallituksen mielestä oli myös Maanselän itäpuolella olevassa osassa Kuolajärveä isojako toimitettava, koska metsällä jo oli sielläkin menekkiä Valkeallemerelle päin.

Maata oli taloille metsähallituksen käsityksen mukaan annettava sama määrä kuin naapuripitäjissäkin, varsinkin kun esim. Taivalkoskella, joka oli täydellisesti verrattavissa Kuusamoon, oli annettu manttaalia kohti maata 1480.92 ha siitä huolimatta, että myös Taivalkosken pitäjän asukkaat olivat knihtikontrahdin kautta olleet vapautettuja isostajaosta ja verollepanosta. Sen johdosta, että komisiot olivat katsoneet suurempien maa-alueiden antamisen taloille manttaalia kohti olevan tarpeellisen m. m. siitä syystä, että siten saataisiin kaukaiset ja hajalliset niityt taloille tulevien maa-alueiden sisäpuolelle, huomautti metsähallitus, että kyseessäolevissa pitäjissä olivat olosuhteet mainitussa suhteessa samanlaiset kuin muuallakin Suomessa, jotapaitsi tuollaisten niitypalstojen kokoamisesta samaan maakappaleeseen ei asukkaille ollut mitään taloudellista hyötyä. Lisäksi huomautti metsähallitus eräistä muista näkökohdista, jotka kuitenkin vähemmän tärkeinä tässä sivuutetaan.

Samatenkuin metsähallitus oli maanmittaushallituskin sitä mieltä, että isojako oli, niinpiankuin mahdollista, toimitettava kaikissa puheenaolevissa pitäjissä, aloittaen Kemijärven pitäjästä ja lopettaen Kuolajärven pitäjään, jossa se oli viimeksi toimeenpantava. Kun tilusten mittaukseen ja verollepanoon Kemijärvellä maanmittaushallituksen arvelun mukaan tuli kymmeneltä maanmittarilta kulumaan n. 3 vuotta ja samanlaisiin töihin Kuusamossa 6 vuotta, ehtivät Kuolajärven talolliset ennen isoajakoa tehdä uudisviljelyksiä ja järjestää taloutensa muutenkin niin, että se voi uusiin olosuhteisiin soveltua. Taloille manttaalia kohti annettavaan maa-alaan nähden sitävastoin asetui maanmittaushallitus puoltamaan melkoista suurempien pinta-alojen myöntämistä kuin mitä edellämainitut komisiot olivat ehdottaneet. Maanmittaushallitus huomautti voimassaolevan maanmittausohjesäännön soveltumattomuudesta Pohjois-Suomen oloihin, sen mukaan toimitetut verollepanot ja isotjaot kun eivät olleet kaikkialla antaneet likimainkaan tyydyttäviä tuloksia, varsinkaan, mikäli oli kysymys tiloille manttaalia kohti annettavasta maa-alasta ja verollisen sekä verottoman maan toisistaan erottamisesta. Epäkohtia oli kyllä maanmittaushallituksen ilmoituksen mukaan koetettu poistaa antamalla tiloille jo verollepanossa maata metsäveroa vastaan, mutta kun mainitunlaisten maiden määrääminen useimmiten oli riippunut satunnaisesta tutkinnasta ja eri aikoina vallinneista katsantotavoista, ei kaikkien tilojen tarve ollut tullut likimainkaan tyydytetyksi. Seurauksena kovin suuresta maa-alan supistuksesta oli ollut ja tuli vastedeskin maanmittaushallituksen käsityksen mukaan olemaan yksityisten tilojen ja valtionmaiden välisten rajojen luonnon

mutkaisuus. Jo mainitustakin syystä katsoi maanmittaushallitus tarpeelliseksi antaa tiloille ja lohkokunnille suuremman maa-alueen manttaalia kohti kuin mitä oli ehdotettu, varsinkin kun kyseessä olevissa pitäjissä maat olivat jaettavat moniin lohkoihin ja rajat, jos pieniä maa-alueita annettaisiin, sen vuoksi tulivat sopimattoman mutkikkaiksi. Syitä oli maanmittaushallituksen mielestä kuitenkin muitakin. Maanmittaushallituksen käsityksen mukaan oli knihtikontrahtipitäjäläisten toimeentulo saatettava varmalle kannalle, mikä ei tapahtunut noudattamalla säästäväisyyttä yksinomaan valtion hyväksi. Kun suurimmalle osalle taloja maanmittaushallituksen ilmoituksen mukaan huonojen viljelysmaiden takia oli määrättävä ainoastaan pieniä manttaalinosa, mutta tilat kuitenkin tarvitsivat riittävästi metsiä ja laidunmaita, varsinkin kun *taloja tuli vastaisuudessa voida jakaa eri tiloiksi* ja kun lisäksi isonjaon toimeenpanemisesta ei saanut, niin kuin maanmittaushallitus ilmoittaa 1877—78-vuosien valtiopäivien ilmeisenä tarkoituksena olleen, aiheutua vaikeuksia väestön ankaralle taistelulle olemassaolostaan eikä vääryyttä, ehdotti maanmittaushallitus tiloille Kemijärvellä annettavaksi verollista maata manttaalia kohti 2,000 hehtaaria ja Kuusamossa sekä Kuolajärvellä vähintään 2,800 ha. Jos tiloille ei annettaisi maata enemmän kuin komisiot olivat ehdottaneet, *olisi 6:nteen luokkaan kuuluvista huonoimmista suo- ja metsämaista*, joista ei mitään erityistä hyötyä voitu toivoa, mutta joita ei kuitenkaan voitu pitää kokonaan arvottomina, *verollepanossa korkeintaan $\frac{7}{10}$ luettava arvottomiksi maiksi*. Muuten asettui maanmittaushallitus pääkohdissa komisioiden ehdotukseen nähden metsähallituksen kannalle. Mainittakoon kuitenkin, *ettei maanmittaushallitus ensinkään kannattanut Oulun läänin maaherran ehdotusta yhteismetsien erottamisesta, vaan päinvastoin vastusti metsien erottamista sanottuun tarkoitukseen*, koska kysymys yhteismetsien käyttämisestä ja hoidosta ei ollut lailla lähemmin järjestetty eikä tähän kuuluvien asiain ratkaisua myöskään jokaisessa eri tapauksessa ollut jätettävä asianomaisille tilallisille ja koska mielipiteet yhteismetsien hyödyistä muissa maissa olivat hyvin erilaiset eikä varmuudella voitu otaksua tulojen vastaavan niiden hoidosta aiheutuvia menoja.

Knihtikontrahtipitäjien isojakoasia 1897-vuoden valtiopäivillä.

Yllämainitunlaisten laajojen valmistelutöiden jälkeen jätti hallitus 1897-vuoden valtiopäiville esityksen isostajaosta ja verollepanosta Kuusamon, Kemijärven ja Kuolajärven pitäjissä. Esityksessä teki

hallitus pääpiirtein selvää asian aikaisemmista vaiheista sekä selosti seikkaperäisesti edellämainittujen komisioiden ehdotuksia¹⁾. Omasta puolestaan oli hallitus tiloille annettavaan maa-alaan nähden sitä mieltä, että 1.800 ha manttaalia kohti Kemijärvellä ja 2.500 ha Kuusamossa ja Kuolajärvellä oli riittävän suuri maa-ala, koska näin suuria maa-alueita talollisille myönnettäessä jo voitiin suurin osa niityistäkin koota yhteen ja sijoittaa viljelykselle sopivampiin ja tarkoituksenmukaisempiin palstoihin, mistä hallituksen mielestä lohkokuntalaisille oli kieltämätöntä etua. Niihin niittyihin, jotka isossajaossa jäivät valtionmaahan, oli talollisille annettava nautinto-oikeus siksi, kunnes valtio tahtoi ne viljelyskustannusten suorittamista vastaan lunastaa. Kysymys porolaitumesta ja metsästysoikeuden myöntämisestä oli hallituksen käsityksen mukaan jätettävä sen harkinnasta riippuvaksi.

Hallituksen esityksen johdosta antamassaan mietinnössä 1897-vuoden valtiopäivillä laki- ja talousvaliokunta jälleen selvitti perinpohjin knihtikontrahtikysymyksen vaiheita sekä arvosteli hallituksen toimenpidettä Kemijärven talojen manttaalien koroittamiseksi. Valiokunnan mielestä olisi manttaalin koroittamisasia ollut käsiteltävä valtiopäiväjärjestyksen 73 §:n edellyttämässä järjestyksessä. Kemijärven taloille kun väliaikaisessa pyykityksessä annettiin maata koroitetun manttaalin mukaan sama tynnyrinalamäärä, mikä säätyjen 1877—78-vuosien valtiopäivillä tekemän päätöksen mukaan olisi pitänyt taloille vanhojen manttaalien mukaan antaa. Valiokunta lausui sentähden mielipiteenään, *ettei Hallituksen olisi tullut Säätyjen suostumusta kysymättä ryhtyä tähän toimenpiteeseen*²⁾. Mitä itse esityksen tarkoituksiin tuli, niin piti valiokunta isonjaon toimittamista kyseessä olevissa pitäjissä tarpeellisenä. Huomauttaen siitä erimielisyydestä, joka tiloille manttaalia kohti annettavaan maa-alaan nähden esiintyi niin hyvin aikaisemmin mainittujen komisioiden jäsenten keskuudessa kuin eri viranomaisten lausunnoissakin, teki valiokunta selvää niistä määräyksistä, joita voimassaoleva maanmittausohjesääntö sisälsi manttaalia kohti annettavista verollisen maan aloista Suomen eri osissa. Kun manttaalia kohti yleensä muualla Suomessa annettiin verollista maata 600 à 1,200 tynnyrinalaa, poikkeustapauksissa 1,700 t. a., voitiin m. m. Kuusamossa ja Kemijärvellä tilusala koroittaa 3,000 tynnyrinalaan eli 1,480.92 hehtaariin sekä Kuolajärvellä 4,000 tynnyrinalaan eli 1,974.56 hehtaariin manttaalia kohti. Tästä huolimatta katsoi valiokunta, komisioiden kertomuksiin ja mui-

1) Asiakirjat valtiopäiviltä Helsingissä vuonna 1897, I osa, esitys N:o 4.

2) Kursiveeraus tekijän.

hin saamiinsa tietoihin nojautuen sekä silmälläpitäen tilojen voimassapysymistä ja 1877—78-valtiopäivien päätöksiä asiassa, että niille olisi annettava enemmän maata kuin voimassaolevien asetusten mukaan niille oli tuleva, ehdottaen hallituksen esityksessä mainitut pinta-alamäärät hyväksyttäväksi. Sitävastoin oli valiokunnan mielestä maanmittaushallituksen ehdotus maan luokittelun muuttamisesta voimassaolevista säädöksistä poikkeavaksi jätettävä huomioonottamatta ja luokittelu toimitettava maanmittausohjesäännön edellyttämällä tavalla, koska tiloille manttaalia kohti annettavaksi ehdotetun verollisen maan määrää oli pidettävä tiloille täysin riittävänä.

Siihen nähden että valiokunta oli saanut tietoonsa kyseessäolevissa pitäjissä harjoitetun suuressa määrin metsien hakkuuta — tukkipuita oli valiokunnan saamien tietojen mukaan väliaikaisen pyykityksen jälkeen myyty Kemijärvellä 3,483,979 markan 64 pennin, Kuolajärvellä 718,928 markan 55 pennin ja Kuusamossa 476,765 markan 60 pennin eli yhteensä 4,679,673 markan 79 pennin arvosta — tehtiin valiokunnassa, joka piti hyvin epäiltävänä näiden helposti ansaittujen varojen vaikutusta väestön talouteen sekä pelkäsi tilallisten laajoja metsämaita saatuaan ryhtyvän metsänhaaskaukseen, ehdotus, „*että osa kysymyksessä olevien kuntien tiloille tulevasta metsämaista olisi erotettava pois yksityisten henkilöiden rajattoman nautinto-oikeuden alaisuudesta sekä n. s. yhteismetsänä käytettävä jakokuntain yhteiseksi hyödyksi, niinkuin voimassa olevan Metsälain 7 §:ssä siitä säädetään.*” Tällaisten yhteismetsien järjestämistä piti valiokunta tehokkaimpana keinona epäjärkiperäistä metsien käsittelemistä vastaan ja hyväksyi valiokunta sentähden yksimielisesti, Ruotsissa yhteismetsistä saavutettuihin kokemuksiin viitaten, edellämainitun ehdotuksen. Yhteismetsäksi oli valiokunnan mielestä varattava ainoastaan se maa-ala, joka tiloille oli manttaalia kohti annettava sen maa-alan lisäksi, joka tiloille voimassaolevan maanmittausohjesäännön mukaan oli tuleva. Yhteismetsät olivat, tullakseen mahdollisimman hyvin hoide- tuiksi ja antaakseen mahdollisimman suuren tulon, asetettavat met- sänhoitoviranomaisten valvonnan alaisiksi, ja olivat yhteismetsän jär- jestämis- ja silmälläpitokustannukset 10:nä ensimmäisenä vuonna suori- tettavat yleisistä varoista.

Valtionmaan sisäpuolelle isossajaossa jäävien niittyjen suhteen oli valiokunta sitä mieltä, että nautinto-oikeus oli niihin myönnettävä määrääjäksi, ei kuitenkaan 50 vuotta pitemmäksi aikaa, minkä jäl- keen ne korvauksetta siirtyisivät valtiolle. Jos valtio ennen mainitun määrääjän loppua tahtoi ottaa nautintoniityt haltuunsa, oli niistä eri- tyinen korvaus suoritettava, jonka korvauksen määräämistavasta va-

liokunta teki ehdotuksen. Muuten asettui valiokunta asiassa halli- tuksen esityksen kannalle.

Valiokunnan mietinnön tultua säätyjen käsiteltäväksi kiinnitet- tiin erityistä huomiota valiokunnan lausuntoon hallituksen toimen- piteestä Kemijärven talojen manttaalin koroittamiseksi sekä tiloille manttaalia kohti annettavaksi ehdotettuun verollisen maan alaan ynnä yhteismetsäkysymykseen. Ritaristo ja aatelissäätö sekä porvaris- säätö hyväksyivät valiokunnan lausunnon, mikäli oli kysymys yllä- mainitusta hallitukselle kohdistetusta muistutuksesta, sellaisenaan, mutta pappis- ja talonpoikaissäädöt sitävastoin katsoivat, että sitä kos- keva kappale mietinnöstä oli poistettava. Poistamista perusteltiin pääasiallisesti sillä, että lausunto oli sopimaton. Senjälkeenkuin va- liokunta uudestaan oli käsitelty asian, asettui se pappis- ja talonpoi- kaissäätöjen kannalle asiassa, ja säätyjen vastauksesta jäi mainittu muistutus pois. Valiokunnan laatiman asetusehdotuksen 2:een pykä- lään, joka koski tiloille manttaalia kohti annettavaa maa-alaa ja yh- teismetsän lohkaisemista, ehdotti talonpoikaissäätö tehtäväksi sellaisen muutoksen, että sana „metsänhoitoviranomaisten” oli vaihdettava sa- naan „metsäopillisen”, mikä myöskin tuli säätyjen päätökseksi. Muu- ten olivat useat talonpoikaissäädyn, samatenkuin pappissäädyn ja eräät porvarissäädynkin edustajat sitä mieltä, että tiloille olisi isossa- jaossa annettava maata enemmän kuin sekä valiokunta että hallitus olivat ehdottaneet, mutta enemmistö kannatti valiokuntaa. Yhteis- metsien erottamiseen nähden olivat eräät edustajat epäilevällä kan- nalla, mutta yleensä pidettiin erittäin tarpeellisena sellaisten synty- mistä. Mainita tulee vielä, että säädöt vastauksessaan pitivät toi- vottavana, *että yhteismetsien järjestämis- ja valvontakustannukset 10:nä ensimmäisenä vuonna osaksi suoritettaisiin, osaksi korottomina lainoina myönnettäisiin yleisistä varoista*, jommoisen muodon vastaus sai ritariston ja aatelin ehdotuksesta.

Edellämainitulla tavalla syntyi asetetus isostajaosta ja verollepa- nosta Kemijärven, Kuusamon ja Kuolajärven pitäjissä Oulun lääniä, ja annettiin se tammikuun 17 päivänä 1898. Sen sisältö on seu- raava:

1 §.

Isojako ja verollepano on toimitettava Kemijärven, Kuusamon ja Kuolajärven pitäjissä sekä suoritettava semmoisessa järjestyksessä, että ne heti alotetaan Kemijärvellä, sen jälkeen Kuusamon ja viimeiseksi Kuo- lajärven pitäjässä.

2 §.

Tiloille on isossajaossa annettava Kemijärvellä 1,800 hehtaaria sekä Kuusamossa ja Kuolajärvellä 2,500 hehtaaria veronkannattavaa maata

kokonaista manttaalia kohti, arvotonta maata lukuun ottamatta, kuitenkin siten että se maa, jonka tilat jaossa saavat yli sen määrän, mitä niille nykyään voimassa olevien asetusten mukaan olisi ollut annettava, on lohkaistava erilleen ja asetettava metsäopillisen hoidon alaiseksi sekä käytettävä vakinaiseen metsänhoitoon yhteiseksi hyväksi, sillä tavalla kuin yhteismetsistä on erityisesti säädetty.

3 §.

Jos jaossa huomataan tarpeelliseksi, annettakoon siinä tiloille enintään kuusi lohkoa peltoa ja niittyä, paitsi kahja lohkoa metsää ja takamaata.

4 §.

Kuusamon ja Kuolajärven pitäjän tilanhaltijoille on, sen tilusalan lisäksi, mikä tiloille isossajaossa annetaan, ja niin pitkäksi aikaa, kuin siinä itsekunkin tilan tarpeeseen nähden määrätään, ei kuitenkaan viittäkymmentä vuotta pitemmäksi ajaksi, pysytettävä nautinto-oikeus niihin niittyihin, joita ei voida tilojen tiluspalstoihin sijoittaa, ollen kruunu velvollinen, jos se haluaa ennen siten määrättyä aikaa saada sanotut niityt haltuunsa, niistä suorittamaan lunastusta arvion mukaan, olipa niihin pantu viljelyskustannuksia tahi ei. Lunastussumma on laskettava säästyneen keskitulon ja jällellä olevan käyttöajan mukaan.

5 §.

Hallituksen on ratkaistava, onko ja miksi ajoiksi lupa poron laitumen käyttämiseen, metsästyksen, otuksenpyyntiin ja kalastukseen kruunun alueilla tilanhaltijoille myönnettävä, sekä määrättävä sellaisen myönnytyksen ehdot."

Isonjaon toimeenpano.

Niinpienankuin edellämainittu isojakoasetus oli julaiistu asetuskoeloelmassa, mikä tapahtui maaliskuun 11 päivänä 1898, ryhdyttiin valmistaviin toimiin isonjaon aloittamiseksi Kemijärvellä, jossa se asetuksen mukaan ensin oli toimeenpantava. Lokakuun 10 päivänä samaa vuotta käski senaatin kamaritoimituskunta Oulun läänin kuvernööriä ryhtymään sellaisiin toimenpiteisiin, että tarpeeksi monta maanmittaria määrättäisiin viipymättä aloittamaan isojako- ja verollepanotoimitukset **Kemijärvellä**, jolloin ensimmäisenä tehtävänä oli oleva pitäjän jakaminen jakokuntiin. Kuvernöörille antamassaan lausunnossa oli maanmittaushallitus kuitenkin m. m. esittänyt, ettei Kemijärven pitäjän aluetta saatettaisi jakaa jakokuntiin, ennenkuin tiloja varten väliaikaisesti erotetut maat ja niiden läheisyydessä olevat valtionmaan kappaleet olivat tulleet kartoitetuiksi ja pitäjän rajat valtion kustannuksella avatuiksi. Samalla ehdotti kuvernööri, että asian-

omaiset olisi kutsuttava Kemijärvelle yhteiseen kokoukseen neuvottelemaan lääninmaanmittarin kanssa m. m. yllämainituista asioista. Senaatti hyväksyi ¹⁾ kuvernöörin ehdotuksen, mutta määräsi samalla, ettei isojakotoimitusta saanut rajankäynnin takia viivyttaa, vaan oli sitä edelleen jatkettava niissä seuduin, mihin mainittu rajankäynti ei sattunut. Neuvottelukokous pidettiin Kemijärven kirkonkylässä toukokuun 25 päivänä 1898, jossa kokouksessa hyväksyttiin maanmittaushallituksen ehdotukset sekä sovittiin samalla maiden mittauskustannusten suorittamisesta. Näistä kustannuksista mainittakoon, että senaatti lokakuun 10 päivänä samaa vuotta määräsi, että valtio maksaa tilusten mitta- ja kartoitustoimituksiin tarvittavien uskottujen miesten ja apurien palkkoina 40 penniä mitattua maahehtaaria kohti sekä 40 penniä vesihehtaaria kohti pienemmistä vesialueista, ehdolla, että tilalliset 10 vuoden kuluessa isonjaon lopettamisesta lukien, $\frac{1}{10}$ osalla vuodessa suorittavat valtiolle takaisin mainitut kustannukset, valtion liikamaan osalle tulevia maksuja lukuunottamatta. Valtiopäiville jättämässään esityksessä oli hallitus jo antanut yllämainitunlaisen lupauksen puheenaolevien kustannusten suorittamisesta. Niinikään määräsi senaatti, *että asianomaisten toimitusmaanmittarien tuli m. m. aina hyvissä ajoin ennen toimitusta kirjallisesti ilmoittaa siitä kruunun- ja virallisille metsäasiamiehille.*

Vuoden 1902 loppupuolella olivat Kemijärven isojakotoimet edistyneet jo niin pitkälle, että tilusmittaus oli pääasiallisesti valmis. Senjälkeen ryhdyttiin maita luokittamaan, ja saatiin tämä työ valmiiksi vuoteen 1906 mennessä, jolloin aloitettiin verollepanoehdotusten laatiminen. Verollepanotoimien aloittamista varten pidettiin Kemijärvellä v. 1906 kokous, jossa käsiteltiin **H a a t a j a n** mukaan m. m. jakokuntien muodostamista ²⁾. Yleisenä toivomuksena oli pöytäkirjan mukaan, että jakokunnat oli tehtävä mahdollisimman pieniksi, jotapaitsi yksimielisenä sopimuksena merkittiin, ettei jakokuntien rajoitus saanut vaikuttaa kalastusoikeuksien rajoitukseen eikä metsien sijoitukseen, vaan oli koko pitäjä edelleenkin pidettävä yhteisenä kalastusalueena, kuten siihenkin asti oli asianlaita ollut.

Lohkojako ei kuitenkaan Kemijärvellä nähtävästi edistynyt sillä nopeudella kuin talolliset olisivat tahtoneet, sillä v. 1907 jättivät he senaattiin kirjelmän, jossa he m. m. anoivat verollepanotarkastuksia

¹⁾ Senaatin kirje Metsähallitukselle N:o 878 lokakuun 10 päivältä 1898.

²⁾ Kyösti Haataja: Mitä laki säättää yhteismetsän erottamisesta Kemijärven, Kuusamon ja Kuolajärven kunnissa? Helsinki, 1920, siv. 13—14.

toimitettavaksi sitä mukaa kuin verollepanoehtoksia valmistui sekä lisättäväksi verollepanotoissa toimivien maanmittarien lukumäärää¹⁾. Anomuksen johdosta vaaditussa lausunnossa maanmittaushallitus ilmoitti, että Kemijärven pitäjä oli lohkojakoa varten suunniteltu jaettavaksi 30:een eri jakokuntaan, joitten muodostamista varten oli tarpeellista toimittaa tilusvaihtoja, jotta lukuisat ulkoniityt, mikäli mahdollista, olisi saatu yhdistetyksi niihin jakokuntiin, joitten maitten keskellä ne olivat. Tätä vaikeaa ja lohkojakoa suuresti helpottavaa työtä oli maanmittaushallituksen ilmoituksen mukaan tehty sillä menestyksellä, että v. 1907 jo oli 30:sta jakokunnasta muodostettu 13, joiden verollepanoehdotukset myös olivat valmiina, vaikka niitä ei vielä oltu lähetetty tarkastettavaksi. Maanmittaushallitus ilmoitti samalla ryhtyneensä jo isoajakoa jouduttaviin toimenpiteisiin eikä näin ollen katsonut kemijärveläisten anomuksen autavan aihetta erityisiin toimenpiteisiin. Kuitenkin ehdotti maanmittaushallitus muutettavaksi julkisten asiamiesten tilaamisessa maanmittaustoimituksiin noudatettavan menettelytavan siten, että *asianomaiset toimitusmaanmittarit saisivat virkakirjeessä suorastaan mainituille asiamiehille kokouksista ilmoittaa, ja oli asianomaisen ylimetsänhoitajan toimitettava toimitusmaanmittarille tieto siitä, kuka oli määrätty metsähallinnon asiamieheksi*. Ehdotuksen senaatti hyväksyi.

Kemijärven lohkojen verollepanoehtoksista valmistui vuoteen 1918 mennessä suurin osa, ja tähän mennessä ovat kaikki muut, paitsi Kalliosalmen lohkon verollepanoehdotus, saaneet asianmukaisen vahvistuksenkin. Seuraavasta taulukosta käy selville lohkokuntien ehdotetut manttaalit ja pinta-alat ynnä manttaalin vahvistamisaika:

¹⁾ Senaatin kirje Metsähallitukselle N:o 294 maaliskuun 21 päivästä 1907.

Lohkon nimi	Väliaikainen		Maaherran vahvistama		Metsähallituksen ehdottama		Lopullisesti vahvistettu		Verollepano vahvistettu
	manttaali	koko pinta-ala t. a.	manttaali	pinta-ala ha	manttaali	pinta-ala ha	manttaali	verollisen maan pinta-ala ha	
Köngäs	1/3	2,666 2/3	0.3333	600.00	0.3333	600.00	0.3333	600.00	29/III 16
Majavanemi	1/3	2,666 2/3	0.3333	600.00	0.3333	600.00	0.3333	600.00	29/III 16
Välitalo	1/8	1,000	0.1700	306.00	0.1200	216.00	0.1700	306.00	8/III 16
Luusua	4 ⁷ / ₄₈	33,166 2/3	5.4611	9,829.98	3.8043	6,847.94	5.4611	9,829.98	1/XI 16
Reinikansaari	1/12	700	12.3530	22,235.40	8.7445	15,740.10	11.4160	20,548.80	25/VI 19
Autionemi	1/8	1,000							
Yhköylä	7 ¹⁰ / ₂₄	62,333 1/3	36.7760	66,196.80	23.7337	42,720.66	36.7760	66,196.80	21/V 19
Kostamusperä	3	24,000							
Leväranta	23/24	7,666 2/3							
Tohmoavaara	2 ¹ / ₆	17,333 1/3							
Alakylä	8 ³ / ₄	70,000							
Lepistö	1/12	700							
Isokylä	10 ⁷ / ₂₄	82,333 1/3							
Ruuhiniemi	1/12	700	0.2500	450.00	0.1200	216.00	0.2000	360.00	12/V 19
Kalkiainen	1/12	666 2/3	0.3400	612.00	0.1700	306.00	0.3000	540.00	1/XII 19
Korkalo	1/6	1,333 1/3	1.4520	2,633.60	1.0711	1,927.98	1.4520	2,613.60	14/I 20
Javarus	5/6	6,666 2/3	0.3770	678.60	0.3675	661.50	0.3900	702.00	28 VI 19
Ketola	3/16	1,500	0.3500	630.00	0.2680	482.40	0.3200	576.00	20/VI 19
Hyypiö	1/3	2,666 2/3	1.1200	2,016.00	1.0880	1,958.40	1.1200	2,016.00	2/III 21
Juujärvi	5/8	5,000	0.2500	450.00	0.2500	450.00	0.2500	450.00	30/VI 19
Misikangas	1/3	2,666 2/3	0.2500	450.00	0.2500	450.00	0.2500	450.00	30/VI 19
Joutsijärvi	1 ⁵ / ₁₂	11,333 1/3	3.7300	6,714.00	3.1739	5,713.02	3.7300	6,714.00	25/VIII 20
Räisälä	1 ¹ / ₆	9,333 1/3	2.4700	4,446.00	2.3700	4,226.00	2.4700	4,446.00	2/III 20
Kuusinokka	—	—	0.0395	71.10	0.0395	71.10	0.0395	71.00	15/II 19
Enilä (Rovala)	—	—	0.0453	81.54	0.0453	81.54	0.0453	81.54	11/XI 19
Marttila	—	—	0.0280	50.40	0.0280	50.40	0.0280	50.40	13/V 19
Sammale	—	—	0.0400	72.00	0.0400	72.00	0.0400	72.00	3/V 19
Yhteensä	42 23/24	347,433 1/3	65.9186	118,673.42	46.1004	82,941.04	64.8745	116,774.72	—

Jos oletetaan, että Kalliosalmen lohko, jonka verollepanon senaatti syyskuun 13 päivänä 1916 määräsi uudelleen toimitettavaksi, saisi kuvernöörin päätöksessä mainitun manttaalin, kohoaisivat Kemijärven lohkokuntien manttaalit 43 7/24:stä 65,2078:aan. Tämän manttaalin perusteella tulisivat lohkokunnat saamaan verollista maata 117,374,22 ha eli, kun joutomaita on n. 45 % lohkojen koko pinta-alasta, yhteensä 213,653 ha.

Antaessan lausuntoja Kemijärven lohkokuntien verollepanoehdotuksista, oli metsähallitus, niinkuin edelläolevasta taulukostakin käy selville, aina esittänyt manttaaleja alennettavaksi ¹⁾. Metsähallitus oli nimittäin sitä mieltä, että ne tuottolaskelmat, joihin manttaalin määrääminen oli perustunut, eivät olleet todellisuuden mukaisia, vaan oli esim. niittyjen heinätuotto, joka oli laskettu milloin 926:ksi, milloin 964:ksi kiloksi hehtaaria kohti, metsähallituksen mielestä arvioitu liian suureksi. Tuottoarvioiden puolustukseksi oli maanmittaushallitus tosin huomauttanut, että Kuusamon, Kuolajärven ja Kemijärven taloudellisia oloja tutkimaan asetetut komisiot olivat antamissaan lausunnoissa ilmoittaneet, että Kuusamossakin, missä heinämaat maanmittaushallituksen mielestä olivat huonommat kuin Kemijärvellä, oli arvioitu saatavan nurminiityistä hehtaaria kohti 1.000 kiloa heiniä sekä 650 kg. ha kohti niistä niityistä, joita ei vuosittain korjattu. Metsähallituksen laskelmia piti maanmittaushallitus sen vuoksi mielivaltaisina. Metsähallituksen mielestä eivät komisioiden arviot kuitenkaan antaneet tukea maanmittaushallituksen mielipiteille, sillä „tavallisilla nurminiityillä” tarkoitettiin metsähallituksen ilmoituksen mukaan „lannoitettuja peltoja”, joiden satoisuus suurimmaksi osaksi riippui lannoituksen runsaudesta. Tällaisia niittyjä oli metsähallituksen tiedonannon mukaan lohkoilla sangen vähän, kun sitä vastoin „toisin vuosin tehtäviä nevaniittyjä” oli runsaasti. Näin ollen oli nevaniittyjen sato keskimäärin hehtaaria kohti korkeintaan 325 kg. Keskimäärin voitiin niittyjen sato, kun nurmi- ja tulvaniitytkin otettiin huomioon, arvioida n. 640 à 650 kiloksi hehtaaria kohti. Tämän johdosta oli metsähallituksen mielestä ehdotettuja manttaaleja alennettava tuottoa vastaaviksi.

¹⁾ Metsähallituksen lausunnot eri lohkojen verollepanoista senaatille ja valtiovarainministeriölle ovat seuraavat: Väliatalo: S. K. N:o 443 5/XI 1915, Kängäs: S. K. N:o 444 5/XI 1915, Majavaniemi: S. K. N:o 445 5/XI 1915, Luusua: S. K. N:o 421 25/IV 1916, Kalkiainen: V. K. N:o 853 22/I 1919, Korkalo: V. K. N:o 854 24/I 1919, Javarus: V. K. N:o 856 5/II 1919, Marttila: V. K. N:o 863 19/II 1919, Ylikylä: V. K. N:o 867 7/III 1919, Sammala: V. K. N:o 869 18/III 1919, Aläkylä, Tohmovaara, Leväranta, Kostamusperä ja Isokylä: V. K. N:o 868 27/III 1919, Misikangas: V. K. N:o 870 27/III 1919, Hyyppiö: V. K. N:o 871 27/III 1919, Ketola: V. K. N:o 872 27/III 1919, Joutsijärvi: V. K. N:o 912 2/XII 1919.

Muutamissa ensimmäisissä Kemijärven lohkojen verollepanoa koskeissa lausunnoissa oli metsähallitus myös huomauttanut senaatin päätöksestä joulukuun 16 päivältä 1885, jolla päätöksellä Kemijärven talojen manttaaleja oli koroitettu ja esittänyt, että maata isossajaossa annettaisiin lohkoille mainittujen koroitettujen manttaalien mukaan, mutta oli metsähallitus tästä mielipiteestään myöhemmin luopunut. Sensijaan on metsähallitus kaiken aikaa vaatinut esim. yhteismetsäosuuden erotettavaksi muun lohkon yhteyteen ja väliaikaisesta lohokosta. *Milloin metsämaita tuli vaihtumaan valtion ja talollisten välillä, oli metsätili toimeenpantava.* Niinkuin myöhemmin käy selville, olikin senaatti eräissä tapauksissa ottanut huomioon metsähallituksen ehdotukset yhteismetsien sijoituksesta (vrt. siv. 80). Niinikään on uittoa varten tarpeellisten alueiden erottamisesta valtiolle tavallisesti määrätty jo verollepanopäätöksissä.

Kun oli osoittautunut, että metsähallituksen ehdotuksia manttaalien alentamisesta ei lopullisia verollepanopäätöksiä tehdessä yleensä oltu otettu huomioon ja kun nämä ehdotukset eivät aina olleet seikkaperäisesti perusteltuja, otettiin kysymys manttaalien määräämisestä perinpohjin selvitettäväksi metsähallituksessa v. 1919, annettaessa lausuntoja Kemijärven suurimpien lohkojen verollepanoehdotuksista. Näistä asioista on kuitenkin tehty selvää valtionmetsäkomitean v. 1920 ilmestyneessä mietinnössä N:o 1 ¹⁾, joten seuraavassa ei lähemmin asiaa kosketella, varsinkin kun myöhemmin tutkielman jälkiosassa mainituissa lausunnoissa esiintyneet näkökohdat osittain toistuvat.

Sittenkuin isojako- ja verollepanotoimet Kemijärven kunnassa olivat edistyneet niin, että useiden lohkokuntien verollepanopäätökset oli lopullisesti vahvistettu, oli maanmittaushallituksessa havaittu tarpeelliseksi ottaa ennen jakotoimien jatkamista erityisesti harkittavaksi kysymykset yhteismetsän erottamisesta noudatettavasta menettelytavasta ja vuokra- ja asuntoalueista sekä muut lohkokuntia yhteisesti koskevat asiat. Tässä tarkoituksessa oli maanmittaushallitus m. m. tehnyt esityksen maatalousministeriöön, joka määräsi Kemijärvellä pidettäväksi kokouksen asianosaisten kesken. Kun näitäkin asioita selvitetään yksityiskohtaisesti toisessa paikassa tätä tutkimusta (sivut 81—99), ei tässä yhteydessä lähemmin niitä kosketella. Mainittakoon kuitenkin, että maanmittaushallituksen esitys asiassa tuli hyljättyksi (vrt. siv 99).

Liikamaan murtamistoimitukset aloitettiin Kemijärvellä kesällä 1919. Näissä toimituksissa ovat toimitusmiehet noudattaneet sellaista menettelytapaa, että ovat toistaiseksi erottaneet valtionmaasta

¹⁾ Vrt. valtionmetsäkomitean mietintö N:o 1, siv. 130: Verollepanot Pohjois-Suomessa.

vain tiloille yksityisesti tulevat tilukset, mutta jättäneet yhteismetsän erottamatta. Menettelytapa on saavuttanut lohkokuntalaisten hyväksymisen, mutta metsähallinnon taholta on vaadittu, että lohkokunnalle verollepanopäätöksen mukaan tuleva koko maa-alue on kerta kaikkiaan erotettava valtionmaasta ja toimitus siten kussakin lohkokunnassa saatettava loppuun, mikäli lohkokuntalaisten ja valtion välisistä suhteista on kysymys. Tällainen vaatimus on esitetty kaikkien Kemijärven lohkokuntien liikamaan murtamiskokouksissa, niinkuin kokousten pöytäkirjat osoittavat. Samalla ovat metsähallinnon asiamiehet vaatineet, että lohkokunnille tuleva maa-alue on erotettava väliaikaisesta lohkokunnasta ja vasta sitten, jos väliaikainen lohko ei tarkoitukseen riitä, on maata lohkaistava sen ulkopuolelta. Mikäli väliaikaisten lohkojen maita ollaan pakotettuja mutkaisten rajojen välttämiseksi y. m. s. seikkain takia vaihtamaan valtionmaahan, ovat metsähallinnon asiamiehet vaatineet metsätilin toimeenpanoa. Näitä vaatimuksia ei kuitenkaan ole otettu huomioon. Menettelyänsä ovat toimitusmiehet perustelleet, mikäli ensiksimmäisestä vaatimuksesta on kysymys, siten, että „kun Kemijärven kunnan manttaalimiestä yleistä ylitystä K. Haatajan johdolla pidetyssä manttaalinomistajien kokouksessa — — — — — olivat päättäneet, että kaikille Kemijärven kunnan vanhojen talojen muodostamille jakokunnille oli muodostettava vasta asemansa suhteen tarkemmin määrättävä yhteismetsä ja esitys tästä Maanmittaushallituksen toimesta oli tehty Valtioneuvostoon eikä päätöstä asiassa vielä ollut tehty, ei tätä yhteismetsäaluetta — — — — — vielä voitu asemalleen määrätä eikä niin ollen myös vielä maalle paaluttaa¹⁾.” Metsätilin toimittamista taas on pidetty tarpeettomana (Misikankaan lohkokunnan liikamaan murtamistoimituksessa) sillä syyllä, että väliaikaisesta lohkokunnasta valtiolle jäävä maa-ala on ollut suurempi kuin se maa-alue, joka valtiolta siirtyisi lohkokunnalle ja että ei ole annettu „mitään tarkempia ohjeita siitä, miten metsätili kruunun ja jakokunnan välillä tulisi toimitettavaksi.”

Liikamaan murtamiseen ryhtyessään ovat toimitusmaanmittarit pääasiassa toimineet, ikäänkuin maanmittaushallituksen esitys yhteismetsän erottamisesta noudatettavasta menettelytavasta olisi hyväksytty. Kun se sittemmin tuli hyljättyksi, on entisestapaista menettelytapaa edelleenkin jatkettu, niinkuin seuraavasta selviää.

Kesäkuun 28 päivänä 1920 pidettiin Kemijärven suurinta, Alakylän y. m. lohkokuntaa käsittävä liikamaan murtamiskokous Kemijärven kirkonkylässä. Tässä kokouksessa maanmittaushallituksen ylitystä H a a t a j a esitti, koska maanmittaushallituksen ehdotus yhteismetsän erottamisesta noudatettavasta menettelytavasta

¹⁾ Liikamaan murtamiskokouksen pöytäkirjan mukaan.

oli tullut hyljättyksi, m. m. että maanmittausviranomaisten oli pakko voimassaolevia määräyksiä tulkiten koettaa löytää se tie, jota noudattaen asianosaisten vaatimukset puolin ja toisin voitaisiin pätevästi ratkaista ja toimitus saattaa mahdollisimman nopeasti loppuun. Siinä tarkoituksessa ilmoitti ylitystä H a a t a j a tultavan jatkamaan liikamaiden erottamiskysymyksiä käsittelyä ja ottamaan pidettävissä kokouksissa selkoa asianosaisten vaatimuksista niin hyvin jaettavan alueen kuin yhteismetsäalueenkin erottamiseen nähden. Niinikään ilmoitti ylitystä H a a t a j a, että maanmittaushallituksessa oli ryhdytty toimenpiteisiin mahdollisimman sitovan selvityksen saamiseksi yhteismetsän erottamiskysymyksen oikeudellisesta puolesta ohjeeksi toimitusinsinööreille asiasta lopullista päätöstä tehdessään.

Sittenkuin lohkokuntalaisille oli näytetty lohkon kartoille merkityt, jaettavan alueen piirirajat, keskusteltiin yhteismetsän sijoittamisesta. Metsähallinnon asiamiesten taholta ilmoitettiin tällöin, niinkuin edellisenä vuonnakin pidetyssä liikamaan murtamisen alkukokouksessa, että yhteismetsä olisi sijoitettava väliaikaiseen lohkokuntaan, kun taas talollisten puolelta vaadittiin sen sijoittamista eräisiin aikaisemmin ehdotettuihin paikkoihin. Keskustelun jälkeen ilmoitti toimitusinsinööri, että asianosaisten esittämät näkökohdat tulittiin ottamaan huomioon, sittenkuin kunnan kaikissa jakokunnissa oli toimitettu laskelmat taloille annettavien tiluksien rajoituksesta, minkä vuoksi puheenaoleva kysymys oli otettava uudessa kokouksessa jatkokäsittelyyn. Kokouksessa päätettiin kuitenkin, että tiloille yksityisesti tulevien tiluksien rajat paalutetaan ja pyykitetään heti.

Sen johdosta, että toimitusmiehet eivät olleet ottaneet huomioon metsähallinnon asiamiehen vaatimuksia Misikankaan lohkokunnan liikamaan murtamiskokouksessa ja kun maanmittarien noudattamalla menettelytavalla ei metsähallituksen mielestä ollut tukea voimassaolevassa laissa ja asetuksissa, vetosi metsähallitus asiassa Vaasan maanjako-oikeuteen. Antamassaan päätöksessä maanjako-oikeus, pitäen koko Kemijärven pitäjää yhtenä lohkokuntana, katsoi, että valtiolle ja taloille tulevien tilusten toisistaan erottaminen oli tapahtuva samalla kertaa koko pitäjässä eikä kussakin eri jakokunnassa erittäin, mutta kumosi kuitenkin eräät toimitusmaanmittarien toimet. Kun tämä maanjako-oikeuden päätös tiesi toimitusmaanmittarien noudattaman menettelytavan hyväksymistä, valitti metsähallitus asiassa korkeimpaan oikeuteen lokakuun 15 päivänä 1920¹⁾. Valituskirjelmässä metsähallitus selosti lyhyesti yhteismetsäkysymyksen vaiheita ja lohkokunta- sekä jakokuntakäsitteitä, tullen siihen lopputulokseen,

¹⁾ Metsähallituksen kirjelmä Korkeimmalle Oikeudelle N:o 3028 lokakuun 15 p:ltä 1920.

että toimitusmaanmittarien noudattama menettelytapa ei perustunut lakiin ja että Kemijärvellä oli, päinvastoin kuin maanjako-oikeus oli katsonut, useampia lohkokuntia. Sen tähden metsähallitus anoi, että maanjako-oikeuden päätös valituksenalaisessa asiassa kumottaisiin ja määrättäisiin lohkolle verollepanopäätöksen mukaan tuleva maa-alue lohkaistavaksi yhtenä toimituksena kerta kaikkiaan erilleen valtionmaasta. Lisäksi anoi metsähallitus, siihen nähden että eräiden Miskankaan perintötalolle verotettujen niittyjen jättäminen pois tilalle manttaalin perusteella lohkaistusta maa-alasta oli ristiriidassa jakolaitoksesta voimassa olevien asetusten kanssa, että mainitut niityt määrättäisiin sisällytettäväksi lohkolle annettavaan maa-alueeseen. Edelleen piti metsähallitus välttämättömänä, että lohkolle tuleva maa-alue määrättäisiin annettavaksi väliaikaisesta lohkoista. Jos tästä huolimatta oli pakko vaihtaa valtionmaata yksityismaahan, oli asianmukainen metsätili toimeenpantava.

Maanjako-oikeuden annettua päätöksensä yllämainitusta asiasta, nojautuivat toimitusmaanmittarit liikamaan murtoja eri lohkokunnissa toimittaessaan tähän päätökseen ja jatkoivat entistä menettelytapaansa. Siinä suhteessa kuitenkin tapahtui muutos, ettei toimituksista maanjako-oikeuden päätöksen jälkeen enää annettu valitusosotuksia.

Kemijärven isojakotoimi on siis oltuaan työnalaisena jo yli 20 vuotta, edistynyt siksi pitkälle, että valtion ja lohkokuntalaisten väliset suhteet saataneen lähiaikoina lopullisesti selvitettyksi.

Kuusamossa määrättiin isojako aloitettavaksi v. 1902. Marraskuun 4 p:nä mainittuna vuonna ilmoitti nimittäin senaatti¹⁾, että tilusten mittausta Kemijärvellä oli jo niin pitkälle edistynyt, että se pääasiallisesti tuli loppuun suoritetuksi v. 1902, joten isojako voitiin aloittaa Kuusamossa. Maanmittaushallitus oli ehdottanut, että tarvittavien uskottujen miesten ja apurien palkkioiden suorittaminen järjestettäisiin samalla tavalla kuin Kemijärvelläkin, minkä ehdotuksen senaatti kaikin puolin hyväksyi. Senaatin määräämä kokous, jossa mainituista kustannuksista oli asianosaisten kanssa neuvoteltava, pidettiin tammikuun 7 p:nä 1903 Kuusamon kirkonkylässä, ja lähetti asianomainen kuvernööri kokouksen pöytäkirjan ja oman ehdotuksensa asiassa senaattiin tammikuun 13 p:nä 1903. Senaatti²⁾ hyväk-

1) Senaatin kirje Metsähallitukselle N:o 842 marraskuun 4 p:ltä 1902.

2) Senaatin kirje Metsähallitukselle N:o 343 huhtikuun 6 p:ltä 1903.

syi pääasiallisesti tehdyt ehdotukset, ja olivat määräykset pääpiirtein samanlaisia kuin Kemijärvelläkin. Myöhemmin tehtiin määräyksiin eräitä muutoksia, jotka helpottivat työn kulkua¹⁾.

Kuusamon isojako, joka on ollut käynnissä edellämainitusta vuodesta alkaen, ei vielä ole kehittynyt sille asteelle, että verollepanopäätöksiä olisi annettu, vaikkakin ehdotukset lienevät pian valmiit. Isojakotyön kulusta mainittakoon kuitenkin seuraavaa.

Kesäkuun 6 p:nä 1907 piti Oulun läänin maanmittaustöiden tarkastaja Tiger kokouksen Kuusamon kunnassa, jossa kokouksessa otettiin käsiteltäväksi erinäiset verollepanon yhteydessä esilletulevat asiat²⁾. Niinpä keskusteltiin m.m., mitenkä olisi verollepanossa menettävä n. s. nevaniittyjen kanssa, ne kun olivat tilusten mittauksessa merkityt kartalle niityiksi, vaikkei niitä kaikkia viljelty kuin joka kolmas tai vieläpä joka kymmenes vuosi eikä silloinkaan kokonaisuudessaan. Toimitusmiehet päättivät, *että toimitusmaanmittari yksissä neuvoin niittyjen omistajien kanssa ratkaisee, mitkä osat mainituista niityistä olivat niityiksi luettavat ja merkitsee kartalle niiden rajat*. Päätöksen johdosta metsähallinnon asiamies huomautti, että toimitusmaanmittarin oli niityiksi luettava asetuksen mukaisesti ne nevaniityt, jotka todellisuudessa niityn nimen kannattivat, antamatta „suurta valtaa niittyjen omistajille.”

Kokouksessa käsiteltiin edelleen kysymystä metsätilistä. Siitä päätettiin a) „ettei kruunu halua mitään metsälikviittiä jakokuntalaisten kanssa, siinä tapauksessakaan jos kruunu tulee saamaan jakokuntalaisilta hakattua metsämaata, tahi jakokuntalaiset kruunulta samantaisista tahi hikkaamatonta metsämaata:” b) että, „jos vanhasta eli alkuperäisestä lohosta verollepanossa muodostetaan uusia jakokuntia siten, että kruununmaa rajoittaa ne eri osiin, on näitten uusien jakokuntien välillä metsälikviitti toimitettava”. Perusteet, miten tämä likviitti oli tapahtuva, jätettiin kussakin tapauksessa niitten jakokuntalaisten päätettäväksi, joita asia koski, ja tuli toimitusmaanmittarin tehdä metsätili, ennenkuin jakokuntain piirirajat olivat kihlakunnan-oikeudessa vahvistetut.

Samalla sovittiin kokouksessa siitä, että maanmittaustöiden tarkastaja ryhtyisi sellaisiin toimenpiteisiin, *että paikkakunnan metsänhoitaja saisi toimitusmaanmittarin kutsusta saapua niihin kokouksiin*

1) Senaatin kirje Metsähallitukselle N:o 293 maaliskuun 28 p:ltä 1904.

2) Pöytäkirja veronpanotyön alkuunpanemisesta Kuusamon pitäjässä Oulun lääninä; tehty Kuusamon kunnanhuoneella 6 p. Kesäkuuta 1907.

ja neuvotteluihin, jotka koskivat Kuusamon verollepanoa, ilman että kutakin kokousta varten eri pyyntöä metsähallitukselle tarvitsisi tehdä.

Toinen tärkeä isojakokokous pidettiin Kuusamossa huhtikuun 1 p:nä 1921. Kokouksen pöytäkirjasta käy selville, että Kuusamon pitäjän verollepanoehdotus oli jo luonnoksena valmis. Ennen sen lopullista valmistamista katsoivat toimitusmiehet kuitenkin tarpeelliseksi, että erinäisistä asioista oli kuulusteltava pitäjäläisten mielihoidettua, mitä varten eri seuduilla Kuusamoa maaliskuussa 1921 oli pidetty kokouksia, joissa keskusteltiin „seudun jaoittamisesta jakokuntiin” ja eräiden vuokra-alueiden itsenäistytymisestä sekä erinäisistä muista asioista. Näiden valmistavien kokouksien jälkeen kutsuttiin koolle yllämainittu koko pitäjän käsittänyt kokous, jossa lääninmaanmittausinsinööri H a a t a j a, kokouksessa pidetyn pöytäkirjan mukaan, teki selkoa verollepano- ja isojakotoimien kulusta yleensä sekä erittäinkin Kemijärvellä, Kuolajärvellä ja Kuusamossa. Niinikään selvitetiin asianosaisille jakokuntiin jakoa ja sen merkitystä, minkä jälkeen keskusteltiin kunnan jakamisesta jakokuntiin. Metsähallinnon asiamies vaati tällöin, että jokainen väliaikainen lohkokunta oli verollepanossa käsiteltävä eri lohkona. Keskustelun perusteella laadittiin seuraava ponsi: „Ainakin jokainen väliaikainen lohko on verollepanossa käsiteltävä yhtenä kokonaisuutena ja vielä saadaan, jos tarpeelliseksi katsotaan, väliaikaisista lohoista sopimusten tahi toimitusmiesten harkinnan mukaan, muodostaa useampia jakokuntiakin sekä samoin tarpeen vaatiessa yhdistää yksinäistaloja tai pienempiä lohkoja yhdeksi jakokunnaksi”. Tätä pontta eivät kuitenkaan kaikki asianosaiset hyväksyneet.

Puheenaolevassa kokouksessa keskusteltiin myös yhteismetsäkysymyksestä. Pöytäkirjan mukaan oli kokouksessa se mielipide vallalla, että yhteismetsä olisi etupäässä annettava jakokunnittain, jolloin kumminkin pienempiä jakokuntia olisi yhdistettävä yhdeksi yhteismetsäpiiriksi. Eräät asianosaiset ilmoittivat sitävastoin olevansa sitä mielihoidettua, että koko pitäjälle olisi annettava yksi yhteismetsä, joka olisi sijoitettava niin moneen palstaan kuin talojen ryhmitys vaatisi.

Vuokra-alueiden itsenäistytymiseen nähden verollepanon yhteydessä olivat talolliset sitä mielihoidettua, että vuokra-alueet, mikäli niiden haltijat sitä haluaisivat, olivat muodostettavat itsenäisiksi tiloiksi, jolle annettaisiin, mikäli mahdollista, samat oikeudet ja etuudet kuin vanhoillekin tiloille. Vuokra-alueiden haltijat puolestaan lausuiivat toivomuksenaan, että osa pientiloille tulevia tiluksia muodostettaisiin

yhteismetsiksi. Toimitusmiehet taas huomauttivat, että useat vuokra-alueiden haltijat olivat toistaiseksi jääneet odottavalle kannalle asumustensa itsenäistytymiseen nähden, koska he pelkäsivät saavansa riittämättömän metsäalueen.

Kokouksen kulusta lienee vielä syytä mainita parista toimitusmiehelle jätetystä kirjelmästä, joissa vaadittiin m. m. isonjaon jouduttamista varten kuntaa jaettavaksi mahdollisimman pieniin jakokuntiin, mikä jaoitus ei saisi vaikuttaa kalastusoikeuksien rajoittamiseen, metsien sijoitukseen, metsästykseseen eikä laiduntamiseen, sekä yhteismetsien erottamista kunkin jakokunnan omistukseen.

Kuolajärvellä määrättiin isojako aloitettavaksi heinäkuun 27 p:nä 1906¹⁾. Maanmittaushallitus oli ehdottanut, että Kuolajärven talollisille päivätöiden suorittamiseen nähden myönnettäisiin samat edut kuin kemijärveläisillekin ja että Oulun läänin kuvernööriä kehoitettaisiin määräämään lääninmaanmittari pitämään kuolajärveläisten kanssa kokouksen isonjaon aloittamista varten. Tätä ennen eli huhtikuun 5 p:nä oli kuvernööri kuitenkin määrännyt isonjaon aloitettavaksi Kuolajärvellä, ja oli edellämainittu kokouskin pitäjäläisten kanssa, kysymyksen kiireellisyyden vuoksi, jo pidetty. Kun asiakirjat sittemmin lähetettiin senaatin tarkastettavaksi, hyväksyi senaatti mainitut alustavat toimenpiteet, antaen uskottujen miesten ja apurimiesten palkkauksesta ja kustannusten suorittamisesta samantapaisia määräyksiä kuin Kuusamossakin. Kuitenkin myönnettiin kuolajärveläisille, heidän nimenomaisesta anomuksestaan, eräitä helpotuksia kustannusten takaisin maksamiseksi.

Kuolajärvellä on verollepano jo edistynyt niin pitkälle, että eräiden lohkojen verollepano on saanut asianmukaisen vahvistuksen. Seuraavasta taulukosta käy selville puheenaolevien lohkojen entiset manttaalit ja pinta-alat, eri viranomaisien ehdottamat uudet manttaalit ja pinta-alat, lopullisesti vahvistetut manttaalit ja niitä vastaavat verollisen maan pinta-alat sekä manttaalien vahvistamisaika:

Lohkon nimi	Väliaikainen		Maaherran vahvistama		Metsähallituksen ehdottama		Lopullisesti vahvistettu		Verollepano vahvistettu
	manttaali	koko pinta-ala t. a.	manttaali	pinta-ala ha	manttaali	pinta-ala ha	manttaali	pinta-ala ha	
Märkäjärvi	17/24	8,500	5.1500	12,875	4.1027	10,256.75	4.6400	11,600	⁹ / ₁₂ 20
Salmijärvi	13/16	9,750	3.5000	8,750	2.6093	6,523.25	3.1500	7,875	¹¹ / ₁₂ 20
Kurtti . . .	1 ¹ / ₈	13,500	2.3100	5,775	2.0000	5,000.00	2.3100	5,775	¹⁰ / ₃ 21
Aatsinki ..	1 ¹ / ₂₄	12,500	3.2100	8,025	3.0034	7,508.50	3.2100	8,025	⁸ / ₆ 21
Yhteensä	3 ¹¹ / ₁₆	44,250	14.1700	35,425	11.7154	29,288.50	13.3100	33,275	—

¹⁾ Senaatin kirje Metsähallitukselle N:o 613 heinäkuun 27 p:ltä 1906.

Niinkuin taulukosta havaitaan, on yllämainittujen lohkojen mantaali kasvanut 3 11/16:sta 13.3100:een eli n. 3,5-kertaiseksi. Jos korotus muissakin lohkoissa on suhteellisesti yhtä suuri, tulee Kuolajärven pitäjän mantaali nousemaan n. 57:ään. Kun talolliset väliaikaisessa lohkojaossa saivat maata yhteensä 97,300 ha, tulevat he lopullisessa isossajaossa saamaan verollista maata n. 140,000 ha ja joutomaatkin lukuunotettuna n. 250,000 ha eli n. 2,5-kertaisen maan alueen. Kuolajärvellä siis täytyy, päinvastoin kuin Kemijärvellä, talollisille lohkaista melkoisia alueita valtionmaata väliaikaisten lohkojen lisäksi.

Antamissaan lausunnoissa ¹⁾ on metsähallitus yleensä esittänyt samoja näkökohtia verollepanopäätöstä annettaessa huomioonotettavaksi kuin Kemijärven lohkoja koskevissa lausunnoissa. Senvuoksi, ja kun verollepanoasioita vielä jälempänä (sivut 161—181) kosketellaan, ei niihin tässä lähemmin puututa.

Kuolajärvi on kuitenkin Kemijärveen nähden siinä suhteessa poikkeuksellisessa asemassa, että sinne voidaan lokakuun 13 p:nä 1892 annetun uudistaloasetuksen nojalla perustaa n. s. *väliaikaisia uudistaloja*. Tällaisia uudistaloja on perustettu Kuolajärvelle

Pohjois-Kemijärven hoitoalueeseen		2
Sallan	„	26
Tuntsan	„	7

Niistä on 33 yksinäistaloja ja 2 on väliaikaisissa lohkoissa. Perustetuilla uudistaloilla on osaksi jo toimitettu verollepano. Niille on annettu maata 2,500 hehtaarin mukaan mantaalia kohti, niinkuin Kuolajärven muillekin taloille. Lausunnoissaan on metsähallitus ollut sitä mielipidettä, *että väliaikaisille, ulkopuolella lohkojen oleville uudistaloille olisi ollut annettava maata 1848-vuoden maanmittausohjesäännön mukaan*, mille kannalle myös ovat asettuneet eräät muut viranomaiset ²⁾. Valtiovarainministeriö on kuitenkin määrännyt mainituille uudistaloille annettavaksi maata 2,500 hehtaarin

¹⁾ Metsähallituksen kirjeet Valtiovarainministeriölle N:o 901 tammikuun 28 p:ltä 1920, koskien Salmijärven lohkon verollepanoa, N:o 902 tammikuun 28 p:ltä 1920, koskien Märkäjärven lohkon verollepanoa, N:o 929 marraskuun 2 p:ltä 1920, koskien Kurtin lohkon verollepanoa, N:o 702 helmikuun 2 p:ltä 1921, koskien Aatsingin lohkon verollepanoa ja N:o 712 maaliskuun 4 p:ltä 1921, koskien Kursun lohkon verollepanoa.

²⁾ Kts. Metsähallituksen kirjeitä Valtiovarainministeriölle N:o 905 helmikuun 17 p:ltä 1920, N:o 914 toukokuun 11 p:ltä 1920, N:o 928 lokakuun 26 p:ltä 1920 ja N:o 711 maaliskuun 4 p:ltä 1921.

mukaan mantaalia kohti ¹⁾. Kun tästäkin asiasta vielä myöhemmin (siv. 227) tulee kysymys, ei sitä tässä yhteydessä lähemmin käsitellä.

Torppien ja mäkitupien itsenäistyttäminen isonjaon yhteydessä.

Vaikka jo aikaisemmin, niinkuin edellä (siv. 17) on esitetty, knihtikontrahtipitäjissä oli muodostettu itsenäisiä tiloja mantaalittomista ja verollepanemattomista torpista ja mäkituvista, syntyi tällaisia asumuksia osittain luvalla osittain luvatta edelleenkin lohkokuntien maille. Kun näiden asumusten haltijain asema oli sangen epävarma ja esim. heidän metsänkäyttöoikeutensa rajoitettu, ryhtyivät he toimenpiteisiin saadakseen asumuksistaan muodostetuksi itsenäisiä tiloja. Siinä tarkoituksessa lähettivät **Kemijärven** pitäjässä olevat mökkiläiset ja kruununmetsätorpparit Oulun läänin kuvernöörille v. 1899 kirjelmän, jossa he anoivat, että heidän mainitussa pitäjässä hallitsemistaan „kartanopaikoista” ja tilusalueista käynnissäolevassa isossajaossa muodostettaisiin joko itsenäisiä tiloja tai päätaloille veroamaksavia „palstanteita”. Oulun läänin lääninmaanmittari oli m. m. ehdottanut ²⁾, että siinä tapauksessa, että asianomaisella luvalla perustettujen torppien ja mäkitupien asukkailla oli viljelyksiä isoajakoa varten toimitetun kartoituksen ulkopuolella, olivat ne kartoitettavat ja verotettavat talojen tiluksien yhteydessä. Tätä ehdotusta myös metsähallitus kannatti, kuitenkin siten, ettei senvuoksi saanut syntyä sopimattomia rajoja eikä huomioon ollut otettava lainkaan viljelykselle ala-arvoisia tai kelpaamattomia niittytiluksia. Mitä taasen tuli niihin torppiin ja mäkitupiin, joista ei viljeltyjen tilusten niukkuuden vuoksi voitu muodostaa uudistaloja, niin ei niiden erottaminen ja verollepano saattanut tulla kysymykseen, koska sellaiselle toimenpiteelle ei ollut tukea voimassaolevissa asetuksissa, vaan oli talollisten kanssa koetettava aikaansaada sopimus niiden vuokraamiseksi asukkailla esim. 50 vuodeksi. Jos ne jäivät isossajaossa valtiolle, oli niistä tehtävä kruununmetsätorppia.

Anomus, jonka kuvernööri alisti senaatin ratkaistavaksi, ei sellaisenaan saavuttanut hyväksymistä, mutta määräsi senaatti v. 1900 ³⁾

¹⁾ Kts. esim. Valtiovarainministeriön kirje Metsähallitukselle N:o 16 joulukuun 8 p:ltä 1920.

²⁾ Metsähallituksen kirje Senaatille N:o 322 kesäkuun 23 päivältä 1899.

³⁾ Senaatin kirje Metsähallitukselle N:o 433 toukokuun 18 päivältä 1906.

toimitettavaksi itse paikalla tutkimuksen m. m. siitä, mitkä hakijain omistamista tiluksista olivat jo ennemmin mitattavaksi määrättyjen alueiden ulkopuolella sekä olivatko heidän viljelyksensä yhteisellä maalla vaiko talollisten nauttimilla tiluksilla. Tällaisen tutkimuksen perusteella, jonka asianomaisen läänin maanmittarin ja kruununvoudin asiallisten läsnäollessa oli toimitettava, oli kuvernöörin tehtävä senaattille ehdotus siitä, voitiinko ja missä määrin hakijain viljelemistä alueista, joko kustakin alueesta erikseen tai kahdesta tai useammasta alueesta yhteensä, muodostaa itsenäisiä tiloja. Samalla oli ehdotettava, mitkä väliaikaiset manttaalit mainitulla tavalla syntyville tiloille olisi asetettava ja miten kunkin hakijan hallintaoikeus niihin alueisiin joista ei voitu muodostaa itsenäisiä tiloja, olisi turvattava. Lähettämässään kirjelmässä puolsi kuvernööri lääninmaanmittarin ja kruununvoudin tekemiä ehdotuksia, joiden mukaan Kemijärven pitäjässä oli muodostettava 133 uutta itsenäistä tilaa suuruudeltaan $4^{821}/_{1152}$ manttaalia, niihin kuuluvine 83 palstatiloihin. Sittenkin asian johdosta oli neuvoteltu metsähallituksen ylitirehtöörin, maanmittaushallituksen ylitirehtöörin, Oulun läänin lääninmaanmittarin, maanmittaustöiden tarkastajan ja toimitusmaanmittarien kanssa, ja neuvotteluissa syntyneet pöytäkirjat oli lähetetty senaatille. määräsi senaatti v. 1906, *että 153 Kemijärvellä olevasta torpasta ja mäkituvasta oli tehtävä yhtä monta uudistaloa siten, että jokaisesta tilasta tuli talo, jolla oli ehdotuksessa mainittu manttaali ja, missä se suinkin kävi päinsä, muiden uudistalojen kanssa yhteinen metsä.* Kuitenkin oli toimitusmaanmittari oikeutettu, milloin jakoa koskevat olosuhteet sitä vaativat, vähissä määrin lisäämään ja vähentämään uudistalojen manttaalia, sekä, jos asianomaiset asukkaat tahtoivat, jättämään joitakuuta tiloja uudistaloiksi tekemättä ja sellaisiakin torppia ja mäkitupia, joita kyseessäolevassa ehdotuksessa ei mainittu, muuttamaan uudistaloiksi, jolloin muutosten syyt olivat seikkaperäisesti toimituspöytäkirjoihin merkittävät. Muodostettavat uudet talot olivat jakokunnille verollepanoehdotusta laadittaessa otettavat itsenäisten talojen lukuun ja verollepantavat, huomioonottaen, *ettei millenkään tilalle saanut antaa enemmän kuin 35 tai enintään 40 ha varsinaista metsämaata.* Ne alueet, jotka kuuluivat niille 21 torpalle ja mäkituvalle, joista ei katsottu tarvitsevan tai voitavan tehdä itsenäisiä tiloja, oli, milloin se suinkin kävi päinsä, erotettava valtion liikamaaksi. Samoin oli meneteltävä Kemijärven kirkon läheisyydessä, n. s. Kirkkokankaalla asuvien 36 mäkitupalaisen hallussa olevien maa-alueiden ynnä niiden ympärillä olevan, ehdotuksessa tarkemmin mainitun maa-alueen kanssa, jotapaitsi täten erotettava maa-alue li-

säksi oli varattava kauppapaikaksi. Edelleen ilmoitettiin, että kuvernöörin tuli määrätä asianomaisia toimitusmaanmittareita menettelemään toimituksissa yllämainittujen määräysten mukaan, jotapaitsi asianomaisten „kruununasiamiesten” oli isojakokokouksissa tehtävä niiden edellyttämiä vaatimuksia. Lisäksi *oli metsähallituksen nimenomaan annettava metsähallinnon asiamiesten tehtäväksi huolehtia edellämainittujen määräysten edellyttämistä vaatimuksista sekä lähetettävä aikanaan senaattiin ehdotus siitä, miten oli meneteltävä niiden torppa- ja mäkitupalaistilojen kanssa, jotka ehkä tulivat sellaisina jäämään valtion liikamaalle.* Kyseessäoleva isojakotoimitus oli senaatin erityisen määräyksen mukaan mitä pikaisimmin loppuunsaattettava, ja oli asianomaisen kuvernöörin siitä huolehdittava.

Kemijärveläisten esimerkkiä noudattaen anoivat myöskin **Kuusamon** pitäjässä olevat mäkitupalaiset ja torpparit, että heidän kyläkuntien lohkoissa olevista asumuksistaan muodostettaisiin valtiolle veroamaksavia tiloja¹⁾. Anomuksen johdosta, jonka kuvernööri alisti v. 1901 senaatin ratkaistavaksi, määrättiin ryhdyttäväksi samanlaisiin toimenpiteisiin kuin Kemijärvelläkin, ja lähetti kuvernööri v. 1905 toimitetuissa tutkimuksissa syntyneet pöytäkirjat lausuntonsa ohella senaatin tarkastettavaksi ja hyväksyttäväksi. Asiakirjojen mukaan oli Kuusamon pitäjässä 254 torppaa ja mäkitupaa, jotka olivat joko kyläkuntien tai valtionmailla. Mainituista asumuksista oli 36 tonttialuetta ja mäkitupaa yhdessä ryhmässä n. s. Kirkkokentällä, ja olivat ne, niihin kuuluvine tiluksineen, lääninmaanmittarin ja kruununvoudin ehdotuksen mukaan, *erotettavat vastaisuudessa muodostettavaksi kauppalapaikaksi, kun sensijaan muista torpista, Luokkosen ja Päätyn mökkejä, jotka viljelysmaiden puutteen takia oli yhdistettävä lähimmäisiin taloihin, lukuunottamatta, oli muodostettava 216 itsenäistä tilaa.* Ehdotuksen senaatti hyväksyi, määräten kuitenkin, *ettei saanut muodostaa suurempaa kuin 0.05 manttaalin uudistaloa ja että maata oli uudistaloille annettava 1898-vuoden asetuksen edellyttämä määrä, josta mainitussa asetuksessa määrätty tilusala oli yhteismetsäksi muodostettava.* „Kirkkokenttä” ynnä sitä varten tarvittava maa-ala oli erotettava säännöllisillä rajoilla valtion liikamaaksi ja varattava kauppapaikaksi. Muuten olivat määräykset samantapaiset kuin edellä on mainittu Kemijärven torpista ja mäkituvista.

Kuolajärvellä olevien torpparien ja mäkitupalaisten puolesta

¹⁾ Senaatin kirje Metsähallitukselle N:o 934 marraskuun 19 päivältä 1906.

jätettiin yllämainitunlainen anomus senaattiin v. 1910¹⁾, ja määräsi senaatti, että asianomaisten toimitusmaanmittarien oli verollepanoehdotuksia laatiessaan huomioonotettava myös jakokunnissa asuvien, itsenäisiksi pyrkivien torpparien ja mäkitupalaisten viljelemät tilukset ja tehdä ehdotuksia niiden muodostamiseksi itsenäisiksi pikkutiloiksi. Tiloille ei saanut „*muuta kuin erityisissä poikkeustapauksissa erittäin tärkeistä syistä ehdottaa suurempaa kuin 0.02 manttaalia*”²⁾. *Metsämaa oli pikkutiloille eri jakokunnissa lohkaistava, mikäli mahdollista, yhteismetsän muodossa, joka oli hoidettava metsänhoitosuunnitelman mukaisesti ja „asianomaisen piirimetsänhoitajan valvonnan alaisena*”²⁾. Kotipalstaksi oli kuitenkin tiloille, missä se kävi pänsä, annettava pieni metsäpalsta asunnon läheisyydestä. Pikkutiloja muodostettaessa oli pidettävä huolta siitä, ettei jakokuntien vanhojen talojen oikeuksia, eritoten mitä tilusten asemaan tuli, loukattu, minkätähden, jos pikkutilan siirtämistä toiseen paikkaan vanhojen tilojen mukavaa sijoittamista varten ei voitu välttää, siirto oli toimitettava. Kuvernöörin oli siinä tapauksessa, ettei pikkutilallinen itse kyennyt siirtokustannuksia suorittamaan, tehtävä senaattiin esitys muuttokustannusten suorittamisesta valtion varoilla. Edelleen määrättiin, että uudistalojen mailta oli valtiolle pidätettävä 6 m × 22 cm:n suuruisten ja sitä suurempien puiden hakkuuoikeus. Metsähallituksen ehdotus³⁾, että tiloille metsäkeinottelun ehkäisemiseksi annettaisiin korkeintaan 50 ha verollista maata, ei sellaisenaan saavuttanut hyväksymistä, mutta johtui manttaalia koskeva määräys nähtävästi mainitusta ehdotuksesta, koska 0.02 manttaalia vastaa juuri 50 hehtaaria.

Kun asianomaiset toimitusmaanmittarit ryhtyivät edelläselostettujen määräysten mukaan panemaan verolle pientiloja, syntyi epäselvyyttä manttaalin määräämistavasta, minkä vuoksi senaatista annettiin selventäviä määräyksiä⁴⁾. Kamaritoimituskunnan kirjeen mukaan lokakuun 12 päivältä 1908, joka kirje koski eräitten Kemijärven pitäjän torppa- ja mäkitupatilaisten asukasten anomusta, että toimitus-

1) Senaatin kirje Metsähallitukselle N:o 131 tammikuun 25 päivältä 1910.

2) Kursiveeraus tekijän.

3) Metsähallituksen kirje Senaatille N:o 632 syyskuun 10 päivältä 1909.

4) Vrt. Metsähallituksen kirje Senaatille N:o 871 maaliskuun 27 päivältä 1919.

maanmittarille annettaisiin oikeus ehdottaa pientiloille olosuhteita vastaavat manttaalit, oli, jos torppien viljelyskelpoiset maat yhdessä sen metsäalan kanssa, joka niille senaatin päätöksen mukaan toukuun 18 päivältä 1906 korkeintaan voitiin antaa, tulisivat „ylittämään tilalle määrätyn manttaalin”, toimitusmaanmittarin vähennettävä manttaalia siten, että se vastaisi pientiloille lohkaistavan maa-alueen pinta-alaa.

Kun isojakotoimitukset Kuusamossa ja suuressa osassa Kuolajärveä eivät vielä tähän mennessä ole edistyneet siksi pitkälle, että verollepanoehdotukset, jotka suurimmaksi osaksi lienevät jo valmiita, olisivat saaneet asianmukaisen vahvistuksen, niin ei isonjaon yhteydessä perustetuista pientiloista ole lähempiä tietoja muualta kuin Kemijärveltä sekä osittain myös Kuolajärveltä. Verollepanopäätösten mukaan on **Kemijärvelle** tähän mennessä perustettu seuraavat määrät pientiloja, vastaavine manttaaleineen ja tilusaloineen:

Lohkokunnan nimi	Undis-pientilojen lukumäärä	Manttaali	Tilusala verollista maata	
			Yhteensä ha	Tilaa kohti ha
Javarus	4	0.1020	183.60	45.90
Hyypiö	1	0.0700	126.00	126.00
Ketola	1	0.0500	90.00	90.00
Alakylä	65	1.0650	1,917.00	29.49
Isokylä	83	1.6080	2,894.40	34.87
Tohmoavaara	15	0.3320	597.60	39.84
Leväranta	15	0.3350	603.00	40.20
Kostamusperä	22	0.5330	959.40	43.60
Joutsijärvi	13	0.4400	792.00	60.92
Juujärvi	3	0.0900	162.00	54.00
Luusua	22	0.4811	865.98	39.36
Ylikylä	77	1.2750	2,295.00	29.50
Räisälä	16	0.3300	594.00	37.12
Enilä (Rovala)	1	0.0453	81.54	81.54
Sammale	1	0.0400	72.00	72.00
Kuusinokka	1	0.0395	71.10	71.10
Marttila	1	0.0280	50.40	50.40
Yhteensä	341	6.8639	12,355.02	
Keskimäärin				36.23

Yllämainituista 341 pientilasta on

0.0050—0.0150	manttaalisia	156
0.0151—0.0250	„	110
0.0251—0.0350	„	49
0.0351—0.0450	„	21
0.0451—0.0550	„	2
0.0551+	„	3

Pienin manttaali on 0.0050 ja suurin 0.0900, mikä on kahdella pientilalla. Ensimmäisen eli pienimmän ryhmän uudispientiloista on Ylikylän lohossa yksin 37 ja Alakylän y. m. lohossa 105.

Antaessaan päätöksen Javaruksen loskokunnan verollepanosta oli Oulun läänin kuvernööri m. m. muuttanut verollepanoehdotusta, mikäli oli kysymys uudispientiloista, siten, että niille ehdotetut manttaalit, koska niille ei saatu antaa metsämaata enempää kuin 35 tai enintään 40 hehtaaria kullekin, alennettiin niiden tilusaloja vastaaviksi. Viljelystiluksia oli nim. mainituilla uudispientilolla yhteensä $10.086 + 10.243 + 5.427 + 1.622 = 27.378$, joten koko niiden tilusala sai korkeintaan nousta seuraavaksi: $27.378 + 4 \times 40 = 187.378$ ha¹⁾. Samanlaisen päätöksen antoi kuvernööri Luusuan lohkokunnassa oleviin pientiloihin nähden ja Enilän (Rovalan), Kuusinokan ja Marttilan pientiloihin nähden²⁾. Nämä päätökset on senaatti ja valtiovarainministeriö vahvistanut noudatettaviksi.

Mitä muuten tulee pientiloja koskeviin määräyksiin, niin oli niille, missä se suinkin kävi päinsä, annettava yhteinen metsä. Erikoisesti on Enilän eli Rovalan pientilan verollepanopäätöksessä määrätty, että valtiolle tuleva liikamaa oli mahdollisuuden mukaan murrettava n. s. Rovamänniköstä sekä Hyypiön lohkokunnan verollepanopäätöksessä, että pientilojen metsästä oli valtiolle pidätettävä lokakuun 13 päivänä 1892 annetun uudistaloasetuksen edellyttämä hakkuuoikeus määrämittäisiin puihin.

Pientilojen yhteismetsäkysymys oli käsiteltävänä heinäkuun 28 päivänä 1919 Kemijärvellä pidetyssä isojakotoimien valmistelukokouksessa, jossa puheenjohtajana toimi maanmittaushallituksen ylitirehtööri H a a t a j a. Mainitussa kokouksessa päätettiin yksimielisesti, että pientiloille tuleva metsäala oli „kokonaan otettava sen

¹⁾ Valtioneuvoston päätös tammikuun 14 päivältä 1920.

²⁾ Senaatin päätös marraskuun 1 päivältä 1916 ja Valtiovarainministeriön päätökset marraskuun 11 päivältä, helmikuun 15 päivältä ja toukokuun 13 päivältä 1919.

tilusalan sisään, joka tulee jakokunnalle jaettavien tilusten piiriin, ollen kysymys, onko osa joidenkin pientilojen metsäalasta muodostettava yhteismetsäksi, harkittava erikseen näin erotettua alaa eri talojen kesken jaettaessa.” Samassa kokouksessa hyväksyttiin yksimielisesti myös ehdotus sellaisten asuntoalueiden järjestelystä, joita ei aikaisemmin oltu määrätty pientiloiksi muodostettavaksi. Päätöksen mukaan ei mainitunlaisten asuntoalueiden, jos ne jäivät taloille annettavaa tilusalaa määrättäessä ilman muuta sen ulkopuolelle, tullut toimitusmiesten taholta aiheuttaa mitään toimenpiteitä. Jos taas niin ei ollut asianlaita ja tällainen asuntoalue sisälsi määrääalan tiluksia, jotka sellaisenaan voitiin asuntoalueen haltijan edelleen hallittavaksi erottaa entisestä paikasta, oli alue jätettävä lohkokunnan taloille annettavaa aluetta määrättäessä sen ulkopuolelle ja siitä rajoilla erotettava. Muissa tapauksissa oli taloille annettavaa tilusalaa määrättäessä kuhunkin asuntoalueeseen nähden erikseen harkittava, oliko alueen haltija pysytettävä entisellä paikallaan vai oliko hänen asuntonsa siirrettävä toiselle paikalle sekä oliko hänen hallittavakseen tuleva alue erotettava lohkokunnan taloille luettavaan vaiko valtiolle tulevaan tilusalaan, ottamalla tällöin huomioon, oliko alueen haltijalla sopimus alueen hallinnasta, oliko rakennus sellainen, että sen siirtäminen oli tarkoitustaan vastaava y. m. s. seikat. Kysymys siitä, kenen kustannuksella siirto oli toimitettava, oli toimitusmiesten aikana harkittava sekä ryhdyttävä muihin siirron johdosta ehkä tarpeellisiksi katsottaviin toimenpiteisiin. Näin ollen tulee siis Kemijärvellä kaiken todennäköisyyden mukaan muodostettavaksi yhä uusia pientiloja.

Kuolajärvellä on pientiloja muodostettu seuraavasti:

Lohkokunnan nimi	Pientilojen lukumäärä	Manttaali	Tilusala verollista maata	
			Yhteensä ha	Tilaa kohti ha
Märkäjärvi	5	0.1870	467.50	93.50
Salmijärvi	8	0.3260	815.00	101.87
Kurtti	13	0.2500	625.00	48.07
Aatsinki	17	0.3200	800.00	47.05
Yhteensä	43	1.0830	2,707.50	
Keskimäärin				62.90

Tiloista on

0,0050—0,0150	manttaalisia	8
0,0151—0,0250	„	22
0,0251—0,0350	„	7
0,0351—0,0450	„	—
0,0451—0,0550	„	—
0,0551+	„	6

Tiloista ovat suurimmat 0,1000 manttaalisia ja pienimmät 0,0010 manttaalisia.

Pientiloja koskevat määräykset verollepanopäätöksissä sisältävät samantapaisia määräyksiä kuin Kemijärven pientiloista on mainittu. Kamaritoimituskunnan kirjeen mukaan tammikuun 25 p:ltä 1910 on pientiloille tuleva metsä, mikäli mahdollista, lohkaistava yhteismetsän muodossa, joka on hoidettava metsänhoitosuunnitelman mukaisesti ja „asianomaisen piirimetsänhoitajan valvonnan alaisena”. Niinikään mainitaan verollepanopäätöksissä valtion hakkuoikeudesta pientilojen metsien määrämittäisiin puihin.

Knihtikontrahtipitäjien yhteismetsäkysymys.

Niinkuin aikaisemmin jo on selvitetty (siv. 50), oli Oulun läänin maaherra antaessaan lausuntonsa isoajakoa valmistamaan asetettujen komisioiden ehdotuksista m. m. esittänyt, että osa Kemijärven lohkokuntain metsämaista oli, senjälkeenkuin siitä oli talollisten kanssa aikaansaatu sopimus, erotettava yhteismetsäksi. Samaten on jo mainittu, että maanmittaushallitus oli mainitunlaista ehdotusta vastustanut, ja että hallituksen knihtikontrahtipitäjien isoajakoa koskevassa esityksessä 1897-vuoden valtiopäivillä ei koskettu lainkaan yhteismetsäkysymykseen, mutta että se kuitenkin asianomaisen valiokunnan ehdotuksesta tuli valtiopäivillä esille ja sai suotuisan ratkaisun. Useinmainitun 1898-vuoden isojakoasetuksen mukaanhan nimittäin „se maa, jonka tilat jaossa saavat yli sen määrän, mitä niille nykyään voimassaolevien asetusten mukaan olisi ollut annettava, on lohkaistava erilleen ja asetettava metsäopillisen hoidon alaiseksi sekä käytettävä vakinaiseen metsänhoitoon yhteiseksi hyväksi, sillä tavalla kuin yhteismetsistä on erityisesti säädetty”. Kun mainittu asetus ei sisällä mitään lähempiä määräyksiä yhteismetsästä, on sen johdosta isonjaon aikana aiheutunut erimielisyyttä, joka voitiin havaita jo

ensimmäisissä niistä isojakokokouksista, joissa yhteismetsäkysymys on ollut esillä. Erimielisyydet ovat koskeneet niin hyvin yhteismetsän erottamistapaa kuin sen sijoitustakin.

Elokuun 17 päivänä 1906 oli **Kemijärvellä** pidetty kokous, jossa m. m. oli käsitelty yhteismetsäkysymystä. Pitäjäläiset olivat silloin vaatineet, että heidän yhteismetsänsä olisi isossajaossa sijoitettava Rovaniemen pitäjän rajalle ja Käsmän joen varrelle, mutta olivat metsähallinnon asiamiehet pitäneet tätä ehdotusta sopimattomana. Toukokuun 30 päivänä 1912 pidetyn isojakokokouksen pöytäkirjasta käy selville, että asianomaiset metsänhoitajat olivat kuitenkin jättäneet mainitut metsäseudut leimaamatta siihen asti kuin yhteismetsän sijoitus voitiin lopullisesti ottaa käsiteltäväksi ja päätettäväksi. Myöhemmin pitäjäläiset luopuivat puheenalaisesta ehdotuksestaan. Kesäkuun 25 päivänä 1910 pitämässään kokouksessa päättivät he nimittäin anoa, että yhteismetsä sijoitettaisiin siten, että raja kulkisi Moitajärvestä Hyypiöjärven eteläpään ja siitä Hyypiön lohkon etelärajaa Sammaljärveen, josta raja tulisi kulkemaan suoraan Lakkiojan keskivaiheille, jatkuen Majavan lohkon rajaa pitkin Rovaniemen rajalle, joka tulisi olemaan rajana Misijärveen saakka, lukuunottamatta Kalliosalmen tämän alueen sisään jäävää lohkoa. Misijärven itäpäästä tuli rajan kulkea Misilampiin, Pulkkalampiin ja Pulkkaojaa pitkin Matolampiin ja siitä Yli-Liekköjärveen ja sen vesilaskua myöten Luusuan lohkon rajaan, joka ynnä Alakylän lohkoraja tulisi olemaan yhteismetsän itäisenä rajana.

Pohjois- ja Etelä-Kemijärven hoitoalueen metsänhoitajat antoivat mainitusta talollisten anomuksesta lausuntonsa ¹⁾, jossa huomauttivat lohkokuntalaisten haluavan sijoittaa yhteismetsänsä Pohjois-Kemijärven hoitoalueeseen Rovaniemen pitäjän rajalle. Majavan ja Könkään lohkojen eteläpuolelle, noin 30.000 ha:n suuruiselle alueelle, *melkein kokonaan hakkaamattomiin metsäseutuihin*. Kun metsä sijaitti siten, että puutavara sieltä oli uitettava Rovaniemen kirkolle päin, joten talolliset eivät voineet lainkaan käyttää metsäänsä kotitarpeita varten, vaan ainoastaan myytäväksi, oli haluttu yhteismetsän paikka metsänhoitajien mielestä tarkoitukseen sopimaton, kun sensijaan asia-laita olisi ollut kokonaan toinen, jos yhteismetsä lohkaistaisiin vanhoista lohkoista. Jos valtion ja talollisten välillä maita vaihtuisi, olisi asianmukainen metsätili toimeenpantava. Jos se toimitettaisiin, päinvastoin kuin toimitusmaanmittarit tahtoivat, tulisi se suuresti

¹⁾ Mainittujen metsänhoitajien yhteinen kirje Kemijärven tarkastuspöytäkirjaan N:o 71 lokakuun 31 päivästä 1910.

helpottamaan isonjaon kulkua, koska talolliset silloin eivät yhtä suuressa määrin koettaisi päästä käsiksi hakkaamattomiin valtionmetsiin.

Kun tämä lausunto oli ollut metsähallituksessa käsiteltävänä, katsoi metsähallitus tarpeelliseksi antaa knihtikontrahtipitäjissä toimiville metsänhoitomiehille muutamia ohjeita¹⁾. Näissä ohjeissa mainittiin m. m., että metsähallinnon asiamiehen tuli sanella vaatimuksensa pöytäkirjaan, jotta metsähallitus aikanaan olisi tilaisuudessa huolehtimaan siitä, kuinka metsähallinnon etua kussakin eri tilaisuudessa oli valvottu. *Tyytymättömyyttä toimitusmiesten päätöksiin oli ilmoitettava, silloinkuin vaatimuksia ei otettu huomioon. Metsätiliä oli vaadittava toimitettavaksi siellä, missä hakkaamattomia metsiä tuli vaihdettavaksi hakattuihin, ja oli lohkokuntien maat, mikäli mahdollista, sijoitettava väliaikaisesti lohkoihin sekä sellaisille paikoille, että talolliset voivat talon tarpeiksi käyttää niillä kasvavan metsän. Valtionmaiden rajat oli koetettava saada niin säännöllisiksi kuin suinkin sekä valtionmaat sijoitetuksi mahdollisimman keskitettyyn muotoon ja yhtäjaksoisiksi. Lauttausta varten tarvittavat alueet oli pidätettävä valtiolle sinäkin tapauksessa, että ne tulivat muodostamaan kielekkeitä yksityismaihin.*

Kun edellämainittu kemijärveläisten anomus joutui käsiteltäväksi Oulun läänin maanmittaustöiden tarkastajan Kemijärvellä toukokuun 30 päivänä 1912 pitämässä kokouksessa, vastustivat metsähallituksen edustajat pitäjäläisten suunnitelmia yhteismetsäasiassa ja ehdottivat, että yhteismetsäpalstat sijoitettaisiin useampaan paikkaan ja ehdottomasti Kemijärven vesistöön laskevien vesien varsille, mikäli mahdollista, värsinaisten lohkojen yhteyteen. Samassa kokouksessa ehdotti kirkollisasiamies, *ettei yhteismetsää sijoitettaisi kyläkunnittain, vaan yhtäjaksoisena ja jakokuntien yhteisesti omistettavana palstana*, johon ehdotukseen yhtyi myös valtion asiamies. Metsänhoitaja v. *H a a r t m a n* sitävastoin oli sitä mieltä, *että yhteismetsäksi oli erotettava etupäässä se liikamaa, mikä nyt ehdotetuista lohkoista jäi jäljelle yli niille tulevan tilusmäärän, mihin mielipiteeseen yhtyivät, paitsi metsähallinnon asiamiehet, myös toimitusmaanimittarit. Tämän jälkeen sovittiin kokouksessa yksimielisesti, ettei yhteismetsän ja yksityisten metsien väliin saanut jäädä valtion maata.* Sensijaan ei päästy yksimielisyyteen yhteismetsän erottamisesta ja sen sijoittamisesta, minkä vuoksi toimitusmaanimittarit ehdottivat, *että yhteismetsäksi erotettaisiin, mikäli soveltuu, se liika-*

¹⁾ Metsähallituksen kirje N:o 4936 marraskuun 8 päivältä 1910 Kemian tarkastuspiiriin ylimetsänhoitajalle.

maa, mikä verollepanoehdotuksista jää yli jakokuntain manttaalille annettavan tilusalan sekä että sen lisäksi tätä tarkoitusta varten varattaisiin kolme paikkaa, nimittäin: 1) Javaruskylän lohkon yhteyteen rajana Heinäjoki—Pahanlampi—Paloköngäs-selän länsipuoli—Sodankylän pitäjän raja—Löysäkkioja—Javaruksen jakokunnan raja; 2) Käsmänjoen ja Käsmänperän itäpuolelta Joutsijärven lohkon rajaa pitkin Kuolajärven pitäjän rajaan, jota pitkin Raakunjokeen sekä siitä pitkin Räisälän lohkon rajaa ja sitä seuraten Käsmänperään saakka; 3) pitäjäläisten ehdotuksessa mainitusta Moitajärvestä Hyypiöjärven alapäähän ja Hyypiön lohkon rajaa pitkin Sammaljokeen, joka ynnä Pirttijärvi ja Pirttijoki, Kärvasjärvi, Misilampi, Pulkkaaja ja Matkalampi sekä linja tästä Luusuan lohkon kulmaan Matkavaaran laidassa ja Luusuan sekä Alakylän lohkot olisivat rajana lähtökohtaan. Metsänhoitaja *S j ö m a n*, joka m. m. oli ehdottanut Ylikylälle ja Javaruskylälle annettavaksi erityisen yhteismetsän Javarusjoen varrelta, ilmoitti mainitun toimitusmaanimittarin ehdotuksen johdosta, johon ehdotukseen myös kokouksen puheenjohtaja yhtyi, että, jos ehdotuksen viimeksimainitussa palstassa oli maata liikaa, tämä lohkaistaisiin Rovaniemen puolelle laskevien vesien varsilta. **Mainittakoon vielä, että lohkokuntalaiset ilmoittivat kyseessäolevassa kokouksessa pysyvänsä aikaisemmin puheenaollessa vaatimuksessaan.** katsoen, että liikamaan erottaminen ja yhteismetsän sijoittaminen olivat kaksi eri asiaa ja ettei näin ollen ollut mitään estettä sijoittaa yhteismetsää heidän haluamallaan tavalla.

V. 1913 anoivat Luusuan, Juujärven ja Välitalon lohkokuntalaiset senaatilta, että heille annettava yhteismetsä vireilläolevassa isossajaossa lohkaistaisiin Luusuan väliaikaisen lohkon sisältä. Antamassaan lausunnossa¹⁾ ehdotti metsähallitus anomuksen hyljättäväksi, koska ei ollut vielä lopullisesti ratkaistu erotetaanko Kemijärven lohkokunnille tuleva yhteismetsäalue yhtenäisenä palstana vaiko eri kappaleina jakokuntien sijoituksen mukaan ja koska lohkokuntien rajojakaan ei vielä oltu lopullisesti määrätty. Mainitut lohkokuntalaiset sitäpaitsi halusivat saada oman yhteismetsänsä sijoitetuksi Luusuan väliaikaiseen lohkoon, ulkopuolelle lopullisia lohkorajoja. Anomuksen lienee senaatti hyljännyt.

Laatiessaan verollepanoehdotuksia Kemijärven lohkokunnille, ehdottivat toimitusmaanimittarit yleensä, että määrätty osa lohkokunnalle tulevasta maa-alueesta oli erotettava lohkokunnan hyväksi Ke-

¹⁾ Metsähallituksen kirje Senaatille N:o 618 elokuun 30 päivältä 1913.

mijärven pitäjän tai tilojen yhteismetsään, asettuen siis samalle kannalle kuin aikaisemmin mainituissa isojakokokouksissa talolliset olivat asettuneet. Tämänlaisia ehdotuksia ovat toimitusmaanimittarit tehneet ainakin Kalkiaisten, Korkalon, Javaruksen, Joutsijärven, Hyypiön, Ketolan ja Misikankaan lohkokuntien verollepanoehdotuksissa. Sensijaan mainitaan esim. Alakylän, Tohmoavaaran, Levärannan, Kostamusperän ja Isonkylän yhdistetyn jakokunnan verollepanoehdotuksessa vain, että 17,267.874 ha tuli jäämään yhteismetsäksi. Oulun läänin kuvernöörin antamissa päätöksissä ovat yhteismetsän erottamista koskevat määräykset niinkään erilaisia, samaten kuin senaatin ja valtiovarainministeriön päätöksissäkin. Koska viimeksi mainittuja, lopullisesti vahvistettuja päätöksiä on noudatettava lohkokunnille maata erottamaan ryhdyttäessä, selvitetään seuraavassa yksityiskohdittain, mitä kussakin verollepanopäätöksessä yhteismetsästä on määrätty.

Alakylän, Tohmoavaaran, Levärannan, Kostamusperän ja Isonkylän yhdistetyn jakokunnan verollepanopäätöksen mukaan toukokuun 21 päivästä 1919 on jakokunnalle tulevasta 58,973.40 ha:n suuruisesta verollisen maan alasta 15,305.89 murrettava yhteismetsäksi. Samanlainen päätös on annettu Misikankaan ja Kalkiaisten lohkokuntien yhteismetsistä. Korkalon, Hyypiön ja Javaruksen lohkojen verollepanopäätöksissä sitävastoin määrätään yhteismetsään varattavaksi päätöksissä tarkemmin mainitut alueet. Ylikylän lohkon verollepanopäätöksessä käytetty sanamuoto on suunnilleen samanlainen kuin edellämainituissakin tapauksissa, mutta merkitsee kuitenkin aivan toista, siinä kun määrätään, että 4,737.57 ha varataan yhteismetsäksi. Ketolan lohkon verollepanopäätös on vahvistettu siten, että lohkon vanhoille taloille tulee niiden yksinomaista käyttöä varten 453.16 ha ja yhteismetsää varten 158.84 ha. Tarkimmin on yhteismetsän erottamisesta määrätty Välitalon, Könkään ja Majavaniemen lohkojen verollepanopäätöksissä, niissä kun senaatti on hyväksynyt kuvernöörin päätöksen sillä lisäyksellä, että tilalle tuleva yhteismetsä, mikäli olosuhteet ja lohkon talojen säännöllinen asetuksenmukainen rajoitus sen myöntävät, murretaan niin, että tilan metsätarpeet ilman suurempia vaikeuksia voidaan vasta määrättävällä tavalla siitä tyydyttää. Yhteismetsän erottamistapaan nähden eivät Joutsijärven ja Luusuan lohkojen verollepanopäätökset anna minkäänlaista ohjetta, vaan määrätään niissä ainoastaan, että niin ja niin suuri maa-alue on murrettava erilleen sellaiseksi yhteismetsäksi kuin 1898-vuoden asetuksessa säädetään.

Niissä lausunnoissa, joita metsähallitus on antanut toimitusmaan-

mittarien verollepanoehdotuksista ja kuvernöörin niihin antamista päätöksistä, on metsähallitus aina esittänyt, että lohkoille tuleva maa-alue murrettaisiin ensi sijassa väliaikaisista lohkoista ja yhteismetsä erotettaisiin lohkokunnittain. Maanmittausviranomaisten, samaten kuin talollistenkin taholta sitävastoin on kaiken aikaa esitetty sellaisia mielipiteitä, että yhteismetsä olisi erotettava kaikille lohkoille yhteiseksi. Tästä on nähtävästi johtunut, että yhteismetsää koskevat määräykset verollepanopäätöksissä ovat tulleet niin ristiriitaisiksi kuin ne ovat. Luonollista näin ollen on, että yhteismetsäkysymys, sittenkin melkein kaikkien Kemijärven lohkojen verollepanopäätökset oli vahvistettu ja liikamaan murtoon voitiin ryhtyä, kerta kaikkiaan oli ratkaistava suuntaan tai toiseen.

Isojakotöiden Kemijärvellä vihdoin edistyttyä siksi pitkälle, että varsinaiset isojakotyöt voitiin useammassa lohkokunnassa alkaa, ryhtyi maanmittaushallitus erityisiin toimenpiteisiin mainittujen toimien jouduttamiseksi ja tarkoituksenmukaisella tavalla järjestämiseksi¹⁾. Käsitellessään verollepanoehdotuksia, oli maanmittaushallitus havainnut, että, senjälkeenkuin verollepanopäätöksillä oli määrätty, kuinka paljon maata oli talojen kesken jaettava ja kuinka paljon annettava yhteismetsäksi, menettely näiden alueiden erottamisessa ja niiden myöhemässä käsittelyssä vaati muutamia erityisiä ohjeita. Verollepanoasiakirjoja tarkastaessaan oli nimittäin maanmittaushallitus huomannut, että kysymys yhteismetsän erottamisesta, jos se pidettiin yhteydessä lohkokunnalle yksityisesti annettavan alueen erottamisen kanssa, tuli huomattavasti vaikuttamaan ja hidastuttamaan koko isojakotyötä. Verollepanoehdotuksen johdosta annetuista lausunnoista oli maanmittaushallituksen ilmoituksen mukaan ilmennyt, että kysymys yhteismetsän erottamisesta tuli monessa kohden riitaiseksi. Metsänhoitajien taholta oli vaadittu, että kullekin lohkokunnalle oli erotettava aina erityinen yhteismetsänsä, kun taas talolliset yleensä katsoivat yhden yhteismetsän erottamista pitäjän kaikille lohkokunnille tarkoituksenmukaisemmaksi ja paremmin heidän etujensa mukaiseksi. Tällainen yksi yhteismetsä voi maanmittaushallituksen mielestä myös olla useammassa eri lohossa, jotapaitsi oli olemassa se mahdollisuus, että jotkut lohkokunnat ja yksinäistalot katsoivat ehkä vielä tarkoituksenmukaisemmaksi saada yhteisen, erikoisen yhteismetsänsä.

Erityistä harkintaa vaati maanmittaushallituksen mielestä niin-

¹⁾ Maanmittaushallituksen kirje Maatalousministeriölle N:o 32 tammikuun 20 päivästä 1919.

ikään kysymys mäkituvista ja torpista muodostetuille pientiloille annettavasta yhteismetsästä. Siinä senaatin kamaritoimituskunnan kirjeessä 18 päivältä toukokuuta 1906, johon pientilain muodostaminen isonjaon ja verollepanon yhteydessä perustui, ei ollut nimenomaista määräystä siitä, että näille tiloille annettavasta tilusalasta määräosa, eli 467.17 hehtaaria manttaalia kohti, oli annettava yhteismetsän muodossa, niinkuin edellämainingissa 1898-vuoden asetuksessa vanhoihin taloihin nähden oli säädetty, vaan oli pientilojen suhteen vain määrätty, että niille oli, missä se suinkin kävi päinsä, annettava muiden uudistalojen (= pientilain) kanssa yhteinen metsä. Sen ohessa olivat pientilat vanhoihin taloihin verraten siinäkin kohden erilaisessa asemassa, että niille oli myönnetty annettavaksi enintään 40 hehtaaria varsinaista metsämaata kullekin. Nämä pientiloja koskevat määräykset olivat edelleen noudatettaviksi vahvistetut kamaritoimituskunnan kirjeessä 12 päivältä lokakuuta 1908, joka koski eräitten Kemijärven pitäjän torppa- ja mäkitupatilain asukasten anomusta, että toimitusmaanmittarille anettaisiin oikeus, seudun oloja ja elinehtoja silmälläpitäen, ehdottaa pientiloille olosuhteita vastaavat manttaalit ja lohkaista tiloille välttämättömän tarpeelliset määrät metsämaata. Mainitussa kirjeessä oli, samallakuin puheenaoleva anomus oli hyljätty, määrätty, että jos torppain viljelyskelpoiset maat yhdessä sen metsämaan kanssa, joka niille senaatin ylempänämainitun päätöksen mukaisesti voitiin antaa, ei tulisi vastaamaan tilalle määrättyä manttaalia, toimitusmaanmittarin tuli vastaavassa suhteessa tuota manttaalia vähentää.

Näitä perusteita olikin maanmittaushallituksen tietien verollepanopäätöksissä noudatettu. Niiden mukaan oli varsinaisten isojakotoimitusten yhteydessä harkittava, kuinka paljon pientiloille verollepanopäätöksen mukaan annettavasta metsämaasta oli jaettava tiloille erikseen ja kuinka paljon oli pysytettävä yhteismetsänä. Myös kysymys siitä, miten ja mistä tämä yhteismetsä niille oli erotettava, tuli maanmittaushallituksen mielestä sopivimmin erillään varsinaisista isojakotoimista harkituksi. Nämä asianhaarat samoin kuin sekin seikka, että pientiloilla oli vanhoihin taloihin verrattuina, yhteismetsänkin suhteen omat erikoiset tarpeensa, jotka mahdollisuutta myöten olivat maanmittaushallituksen mielestä tyydytettävät, oli otettava huomioon yhteismetsän erottamiskysymystä käsiteltäessä.

Yhteismetsän erottaminen tuotti vielä maanmittaushallituksen käsityksen mukaan vaikeuksia sen johdosta, että se todennäköisesti tuli ainakin osaltaan ulottumaan alueelle, jota ei oltu verollepanoa varten luokitettu. Sellainen alue oli näin ollen ennen yhteismetsän

erottamista luokitettava veronkannattavain tilusten erottamiseksi arvottomista maista, mikä toimenpide maanmittaushallituksen käsityksen mukaan oli käsiteltävä ja vahvistettava siinä järjestyksessä kuin verollepanosta toukokuun 15 päivänä 1848 annetun maanmittausohjesäännön 145 §:ssä on säädetty. Joka tapauksessa yhteismetsäasian järjestely aiheutti maanmittaushallituksen mielestä monimutkaisen käsittelyn, joka oli kokonaan riippumaton varsinaisesta isostajaosta. Oli vielä huomattava, että, koska sellainen mahdollisuus oli aina olemassa, että tuli erotettavaksi vain yksi yhteismetsä, ei yhteismetsän paikkaa ja alaa niin ollen voitu lopullisesti määrätä, ennenkuin kaikkien lohkokuntain verollepanopäätökset oli saatu, mihin saattoi joka tapauksessa vielä kulua useampia vuosia. Maanmittaushallitus oli edellämaininguista syistä sitä mieltä, että yhteismetsää koskevat kysymykset tulivat tuntuvasti vaikeuttamaan ja hidastuttamaan taloille yksityisomaisuudeksi jaettavain tilusten jakamista niissäkin lohkokunnissa, joissa tällainen jako muuten voitaisiin toimittaa ja loppuunsaattaa verrattain pian, mihin nähden maanmittaushallituksessa oli tehty ehdotus, että yhteismetsän erottamista koskevain kysymysten käsittely kokonaan erotettaisiin muitten tilusten erottamista ja jakoa koskevista kysymyksistä sekä määrättäisiin erityisen toimitusinsinöörin tehtäväksi erillisenä toimituksena. Kun hallituksella maanmittaushallituksen mukaan oli oikeus antaa lähempiä määräyksiä jakolaitoksesta annetun asetuksen alaan kuuluvissa asioissa, oli valtioneuvostolla katsottava olevan oikeus mainitun asetuksen rajoissa antaa tuollaisia myös yksityistapauksiin kohdistuvia määräyksiä ja ohjeita. Maanmittaushallitus esitti näin ollen, oheenliittäen valmiin ehdotuksen asetukseksi menettelystä yhteismetsää erotettaessa Kemijärven pitäjän isossajaossa, että asiasta annettaisiin asetus jo ennen vuoden 1920 kesää.

Kyseessäolevasta maanmittaushallituksen lausunnosta oli m. m. metsähallituksella tilaisuus antaa lausuntonsa¹⁾. Lausunnossaan metsähallitus esiintoi pääasiallisesti seuraavaa:

Sen johdosta, että maanmittaushallitus oli ehdotuksessaan m. m. edellyttänyt, että Kemijärven kaikille lohkokunnille voitaisiin erottaa yhteinen yhteismetsä, oli metsähallituksessa herännyt epäilyksiä siitä, oliko tällainen lain tulkinta oikea. Voimassaolevassa metsälainissa olevissa, yhteismetsiä koskevissa määräyksissä nimittäin mainittiin lohkokunnan omistamasta ja lohkokunnalle annetusta yhteismetsästä eikä siis ainakaan nimenomaan edellytetty sellaista mahdollisuutta, että saman pitäjän eri

¹⁾ Metsähallituksen kirje Maatalousministeriölle N:o 864 maaliskuun 14 päivältä 1919.

lohkokunnilla tahi vieläpä koko pitäjällä voisi olla yhteinen yhteismetsä. Samalla tavalla oli asia ilmeisesti tulkittu niissä päätöksissä, joita senaatti oli antanut Kemijärvellä toimitetuista verollepanoista ja joissa päätöksissä itsekussakin nimenomaan oli määrätty, että lohkolle tuleva yhteismetsä oli murrettava niin, että sen metsätarpeet ilman suurempia vaikeuksia siitä voitiin tyydyttää. Yhteismetsän erottaminen yhteen paikkaan koko pitäjälle yhteiseksi ei ollut metsähallituksen mielestä käytännöllisistäkään syistä tarkoituksenmukaista, koska yhteismetsän asema todennäköisesti tuli olemaan sellainen, että varmaankin suuri osa osakkaista joutuisi sen käyttöön nähden paljon epäedullisempaan asemaan kuin toiset; saattoipa metsänkäyttö yhteismetsän etäisyyden takia osakkaiden tiloilta osittain käydä hyvinkin hankalaksi. Siitä riippumatta tuliko isonjaon yhteydessä erotettavaksi yksi tai useampia yhteismetsä-alueita, saatiin metsähallituksen mielestä ehdotetun toimenpiteen kautta joka tapauksessa yhden isojakotoimituksen sijasta kaksi, suunnilleen samoin vaikeuksineen ja riittävuksineen, ja oli siis maanmittaushallituksen ehdottama menettelytapa nähtävästi omiaan vain pitkittämään isojakotoimituksia.

Erityisesti katsoi metsähallitus olevan syytä huomauttaa siitä, että maanmittaushallituksen asetusehdotukseen oli yhdistetty myöskin kysymys Kemijärvellä olevien pientilojen metsistä, joista oli annettu erityisiä, perintötiloja koskevista määräyksistä poikkeavia määräyksiä. Yhteismetsän erottaminen ei nim. pientiloille ollut pakollinen, ja oli varsin todennäköistä, että kun tilat kotitarvemetsäkseen kieltämättä tarvitsivat 40 ha:n suuruisen metsäaluetta, tällaisen kotitarvemetsän erottaminen yhteismetsänä useissa tapauksissa tuli kohtaamaan voittamattomia vaikeuksia. Vaikeudet tulivat vieläkin suuremmiksi, jos heidän yhteismetsänsä yhdistettäisiin lohkokuntien yhteisiin tai koko pitäjän yhteismetsään. Ei nim. voitu ajatella, että pientilalliset ilman suurta hankaluutta saattaisivat tyydyttää kotitarvepuun tarpeensa ehkäpä hyvinkin kaukana olevasta yhteismetsästä. *Pientilojen metsäkysymys oli siis joka tapauksessa ratkaistava erillään, erityisen yksityismetsän omaavien perintötilojen yhteismetsäkysymyksestä.* Siinäkin tapauksessa, että yhteismetsä pientiloille erotettaisiin, oli, katsoen viime aikoina osittain täydellä syyllä tehtyihin lukuisiin anomuksiin yhteismetsien jakamisesta, luultavaa, että paikalla oli ennen pitkää toimitettava uusi jako, jolloin asian yhdistämisestä muiden yhteismetsäasioiden yhteyteen saattoi olla paljon hankaluutta.

Edelläesitetyt seikat tuntuivat metsähallituksen mielestä viittaavan siihen, ettei maanmittaushallituksen ehdottamasta toimenpiteestä tulisi olemaan tarkoitettua hyötyä. Sensijaan tuli siitä metsähallituksen käsityksen mukaan olemaan ilmeisiä haittoja.

Ehdotuksen mukaan tuli yhteismetsien erottaminen lohkokunnille kysymykseen vasta sitten, kun kaikissa lohkokunnissa tiloille yksityisesti annettavien tilusten piirirajat olivat lopullisesti määrätty, mihin, kuten maanmittaushallituksen mainitsi, vielä saattoi kuluva vuosikautia. Koska Kemijärvellä ei vielä tähän mennessä oltu lopullisesti valtionmaista erotettu ainoatakaan lohkoa, ja koska maanmittaushallituksen ehdottaman järjestelyn kautta yhteismetsän erottaminen lykkäytyi pitkäksi ajaksi eteenpäin, oli tästä luonnollisena seurauksena, että muodostettavien yh-

teismetsien osakkaat vaativat kaikkien pitäjässä olevien valtionmetsien rauhoittamista hakkauksilta, jommoista rauhoitusta voimassaolevan jakolin 17 § edellytti. Yhteismetsän tuleva sijoitus oli nim. kokonaan epävarma, ja silloinhan kaikki pitäjän maat olivat isonjaon alaisia. Paitsi rauhoituksesta koituvaa kansantaloudellista tappiota yleensä, aiheutui siitä valtiolle tuntuvaa vahinkoa, koska suuret puumäärät, joita osittain jo oli leimattukin, olisivat jääneet myymättä moniksi vuosiksi eteenpäin. Vielä vakavampi oli rauhoittamisen aiheuttama haitta siinä suhteessa, että valtio oli kyseessäoleville seuduille myöntänyt suuria, niin hyvin saha- kuin paperipuukonsessionejä, W. Rosenlew & C:o, Kemi-joensuu Aktiebolag, A. B. Kemi O. Y:lle, joista konsessionista valtion tuli vastata, mutta joiden täyttämisen puheenaolevan toimenpiteen kautta olisi tehty mahdolliseksi. Tähän tulivat lisäksi huutokaupoilla myydyt, eri osissa pitäjää sijaitsevat, mutta vielä hakkaamattomat, melkoiset tukkipuumäärät, joiden hakkuuoikeutta ei voitu ostajilta riistää. Joskin mainitun jakolainpykälän mukaan poikkeustapauksissa voitiin myyntioikeuskin jakotoimituksen ajaksi myöntää, minkä oikeuden armollisen asetuksen menettelystä maanmittauslaitoksista 26 päivästä lokakuuta 1916, sen 89 §:n mukaan maaherra erinäisillä ehdoilla voi antaa, koitui maanmittaushallituksen ehdottamasta menettelystä epäilemättä kuitenkin arvaamattomia vaikeuksia valtion metsätaloudelle, varsinkin kun talolliset puolestaan varmaan tulivat viimeiseen asti vastustamaan valtiolle myönnettävää metsänmyyntioikeutta.

Ehdotettu toimenpide oli metsähallituksen käsityksen mukaan siitakin syytä vähemmän paikallaan, että se asetti yhden pitäjän isojakotoimituksen poikkeusasemaan. Kuolajärvellä esim. ei tällainen järjestely ole toimenpantavissa, koska siellä edelleenkin voitiin perustaa uudistaloja, mikä seikka lykkäsi siellä vastaavanlaisen yhteismetsäkysymyksen ratkaisua epämääräisiksi ajoiksi eteenpäin.

Katsoen niihin tappioihin ja muihin epäkohtiin, jotka maanmittaushallituksen ehdottamasta järjestelystä olisivat seurauksena, sekä viitaten senaatin päätöksiin verollepanoista Kemijärvellä, oli metsähallitus sitä mieltä, että yhteismetsäkysymys oli käsiteltävä samalla kentällä muun jakotoimituksen yhteydessä, ja oli siinä tapauksessa, ettei lohkokoon oltu luokitettu riittävästi maata, luokitukseen niinpiankuin mahdollista ryhdyttävä. Esittämällään perusteilla ehdotti metsähallitus lopuksi maanmittaushallituksen asetusehdotuksen hyljättäväksi.

Sittenkuin metsähallitus oli antanut lausuntonsa Kemijärven yhteismetsäasiasta, lähetettiin asiakirjat vielä lausunnonlehtien valtiovarainministeriön kamreerikonttorille. Koska tämän viranomaisen antama lausunto on seikkaperäinen ja koska siinä esiintuodaan useita uusia näkökohtia, selostetaan sitäkin seuraavassa pääpiirtein¹⁾.

Kamreerikonttori huomautti m. m., että tähän asti oli kaiken lohkokunnalle jaettavaan maan sijoittaminen ja murtaminen käsitelty yhtenä

¹⁾ Valtiovarainministeriön Kamreerikonttorin kirje Valtioneuvostolle maaliskuun 31 päivästä 1919.

toimituksena, eivätkä voimassaolevat asetukset antaneetkaan tukea muunlaiselle menettelylle. Sellaisella uudella menettelytavalla, jota maanmittaushallitus ehdotti Kemijärven toimitettavassa isossajaossa käytäntöön otettavaksi, nimittäin, että yhden isojakotoimituksen sijaan tulisi kaksi isojakotoimitusta ja että toisessa näistä toimituksista käsiteltäisiin ainoastaan lohkokuntien yhteismetsiä koskevia kysymyksiä, voi, kun otettiin huomioon, että tällainen kaksiosainen isojako tuli valtiolle melkoista kalliimmaksi kuin yksi isojakotoimitus, olla oikeutuksensa ainoastaan siinä tapauksessa, että sen avulla isonjaon tulos tuli lohkokuntien osakasten tosietuja paremmin vastaavaksi ja nopeammin saavutetuksi. Mutta tähän tulokseen nähden mielipiteet olivatkin kamreerikonttorin mielestä vastakkaisia.

Maanmittaushallitus oli lausunut, että yhteismetsäkysymystä, jos tahdottiin saada kaikille jakokunnille yksi ainoa yhteinen yhteismetsä, voitiin käsitellä vasta sitten, kun verollepanopäätökset oli kaikille lohkokunnille annettu, mutta että isojako kumminkin oli lohkokuntain muihin tiluksiin nähden loppuunsaatettavissa. *Ehdotuksen ydin ja edellytys siis oli yhden ainoan yhteismetsän erottaminen.* Kun kukin lohkokunta oli oikeutettu saamaan oman erikoisen yhteismetsän itselleen murretuksi, oli kamreerikonttorin mielestä hyvin vähäisiä toiveita, että Kemijärven pitäjässä, joka oli pituudeltaan noin 900 kilometriä ja leveydeltään noin 650 kilometriä, kaikki lohkokunnat suostuisivat yhden ainoan yhteismetsän erottamiseen, sillä siitä koitui ulompana oleville lohkokunnille puutavaran saannissa niin kourantuntuvia vaikeuksia, ettei niitä ollut tarvis lähemmin selostaa. Tästä ei maanmittaushallitus ole kamreerikonttorin ilmoituksen mukaan ollut epätietoinen, koska asetusehdotuksen 6 §:n mukaan toimituksessa oli päätettävä „erotetaanko yhteismetsä kullekin lohkokunnalle erikseen vaiko muutamille tai kaikille lohkokunnille yhteiseksi”. Kun todennäköistä oli, että useimmat lohkokunnat tahtoivat yhteismetsänsä erikseen, eikä jakokunnalle voitu vastoin sen tahtoa erottaa yhteismetsää kauas muiden lohkokuntien yhteismetsän yhteyteen, syntyi arveluita koko tämän esityksen tarpeellisuudesta senkin takia, että näin ollen kumminkin kamreerikonttorin mielestä samat vaikeudet olivat olemassa yhteismetsän sijoittamisessa ja erottamisessa, käsiteltäköön sitten yhteismetsäkysymys erillisenä toimituksena tai isojakotoimituksen yhteydessä.

Mitä erityisesti tuli pientiloihin, joille oli annettava yhteinen metsä, tulivat ne kerrassaan tukalaa asemaan, jos heidän metsänsä, jonka he kieltämättä olivat oikeutetut saamaan lohkokunnittain itselleen murretuksi, sijoitettaisiin jonnekin muiden lohkokuntien pientilallisten metsien yhteyteen. Heidän pääasialliset puutavaran tarpeensa olivat nimittäin yksityismetsän puutteessa tyydytettävät heidän yhteismetsästään. Tästä syystä ei myöskään pientilallisten metsiä voitu ajatellakaan yhdistettäväksi vanhojen talojen yhteismetsiin, hoitosuunnitelmat kun pientilojen yhteismetsiä varten pakostakin olivat laadittavat vallan toisia näkökohtia noudattaen kuin vanhojen talojen yhteismetsiä varten.

Kauan jo oli kamreerikonttorin ilmoituksen mukaan valituksia ja kärsimättömyyttä kuulunut Kemijärven isonjaon hitaan edistymisen johdosta, mutta asetusehdotuksen 3 §:n määräys, että yhteismetsän erottamis-

toimitus oli aloitettava vasta senjälkeen kuin kaikissa lohkokunnissa tiloille yksityisesti annettavien tilusten piirirajat olivat lopullisesti määrättyt, ei suinkaan tullut edistämään, vaan päinvastoin hyvin monella vuodella hidastuttamaan isonjaon lopullista päättymistä. Monessa lohkokunnassa voivat riittäisyydetkin tilusaltojen sijoituksesta y.m. kestää vuosia ja puolestaan olla lykkäämässä tuota hetkeä, jolloin yhteismetsäkysymyksen käsittely voitiin aloittaa, niin kauas eteenpäin, että sen ajan kuluessa isojako niin yksityistiluksiin kuin yhteismetsään nähden olisi ollut loppuunsaatettu pitäjän ehkä kaikissa muissa lohkokunnissa paitsi niissä, joissa riidat olivat estäneet isonjaon säännöllistä kulkua. Ja jos vielä päätteeksi yhteismetsä sittenkin tuli erotettavaksi enimmille lohkokunnille erikseen, niin — mitä tällöin erillisellä isojakotoimituksella oli voitettu, huomautti kamreerikonttori. Aikaa olisi hukattu, isojakoa turhaan pitkitetty, tilallisia vuosikautia estetty pääsemästä oikeuksiensa nautintoon yhteismetsiin nähden ja valtion maksettavia isojakokustannuksia lisätty. Kamreerikonttori kysyi edelleen, mitenkä maanmittaushallitus oli ajatellut pientilallisten tulevan toimeen yksityistilusten jaon ja yhteismetsän erottamisen väliaikana, heillä kun sanottuna ehkä hyvinkin monivuotisena väliaikana ei olisi yksityismetsää eikä yhteismetsää käytettävänä?

Kun kamreerikonttori ei voinut tulla vakuutetuksi siitä, että maanmittaushallituksen kysymyksessäoleva esitys oli tarpeellinen ja muutenkaan tarkoitustaan vastaava, kamreerikonttori, viitaten myös niihin metsähallituksen lausunnossa esitettyihin haittoihin ja arveluttaviin seurauksiin, jotka esityksen hyväksyminen voisi tuottaa valtion metsätaloudelle, ehdotti, että esitys jätettäisiin varteenottamatta.

Niin hyvin metsähallituksen kuin valtiovarainministeriön kamreerikonttorin lausuntoihin sai maanmittaushallitus tilaisuuden vastata. Maanmittaushallitus¹⁾ teki koko joukon huomautuksia metsähallituksen lausunnon johdosta. Niinpä mainitaan lausunnossa, että yhteismetsän erottaminen kaikkien lohkokuntien yhteiseksi yhtenä kappaleena oli maanomistajien taholta esilletuotu vain mahdollisuutena muiden mahdollisuuksien ohella. Tähän mahdollisuuteen väitti maanmittaushallitus kiinnitetyn huomiota m.m. siitä syystä, että yhteismetsän hoitokustannukset siten saataisiin tuntuvasti alhaisemmiksi kuin muuten, jotapaitsi laajojen yhtenäisesti hoidettavien metsäalueiden hoito voi tapahtua tarkoituksenmukaisemmin. Kysymys siitä, miten ja mistä yhteismetsäalue oli erotettava, ei maanmittaushallituksen kyseessäolevan kirjeen mukaan ollut hallinnollisten viranomaisten eikä valtioneuvoston päätettävissä, kuten maanmittaushallitus väitti metsähallituksen edellyttäneen. Maanmittaushallituksen mielestä oli yhteismetsä tarkoitettu erotettavaksi tiloille, ilman että

¹⁾ Maanmittaushallituksen kirje Maatalousministeriölle N:o 175 huchtikuun 14 p:ltä 1919.

lainsäätäjät oli mitenkään tahtonut rajoittaa tilojen mahdollisuutta järjestää yhteismetsän käyttöä muutoin kuin mitä yhteismetsiin nähden yleensä oli säädetty. Metsähallituksen väite, että yhteismetsä lain mukaan olisi annettava ja erotettava kullekin lohkolle erikseen, ei näin ollen maanmittaushallituksen mielestä pitänyt paikkaansa. Kun metsähallitus edelleen oli lausunnossaan maininnut, ettei ollut tarkoituksenmukaistakaan erottaa yhteismetsää yhteen paikkaan, niin huomautti maanmittaushallitus, että yhteinen yhteismetsä kaikille lohkoille voitiin myös erottaa useammassa kappaleessa, vaikkakaan maanmittaushallitus ei vielä voinut lausua, oliko yhden vai useamman yhteismetsän erottaminen katsottava tarkoituksenmukaisemmaksi. Kysymys pientiloille annettavasta yhteismetsästä tarvitsi maanmittaushallituksen mielestä erityistä harkintaa ja lisäsi yhteismetsien antamista koskevan kysymyksen monimutkaisuutta, mutta ei siitä ollut maanmittaushallituksen mielestä keskusteltava asia silloisessa vaiheessa.

Mitä tuli metsähallituksen huomautuksiin maanmittaushallituksen ehdottaman menettelytavan haitoista, niin katsoi maanmittaushallitus, että, kun liikamaan erottamistoimiin voitaisiin viipymättä verollepanopäätöksien vahvistamisen jälkeen ryhtyä kaikissa lohkokunnissa, saataisiin siten myös kysymykset yhteismetsäin erottamisesta heti mainittujen rajankäyntien päätyttyä erillisenä kysymyksenä viereille, samoin kuin erillään edellään mainittua rajankäyntiä koskevista riitaisuuksista. Kun täten riitaisuudet, jotka koskivat taloille yksityisesti annettavia tiluksia, erotettaisiin yhteismetsän antamista koskevista riitaisuuksista ja molemmat käsiteltäisiin erillään, oli siitä maanmittaushallituksen mielestä ilmeisesti tuntuvaa apua asiain nopealle ja tarkoituksenmukaiselle järjestelylle. Näin ollen eivät maanmittaushallituksen mielestä pitäneet paikkaansa myöskään metsähallituksen väitteet valtion metsätaloudelle aiheutuvista vaikeuksista. Yhtä perusteettomia olivat maanmittaushallituksen lausunnon mukaan muutkin metsähallituksen väitteet.

Vastineessaan ¹⁾ valtiovarainministeriön kamreerikonttorin lausuntoon maanmittaushallitus huomautti suureksi osaksi samoista näkökohdista kuin metsähallituksen lausunnon johdostakin. Niinpä mainitsi maanmittaushallitus m. m., että osa kaikkien lohkojen yhteisestä yhteismetsästä saattoi sijaita kunkin lohkokunnan lähellä ja että kaikkien näiden yhteismetsän eri palstojen hoito ja omistus oli yhtei-

¹⁾ Maanmittaushallituksen kirje Maatalousministeriölle N:o 265 toukokuun 21 päivältä 1919.

nen, jolloin maanmittaushallituksen mielestä saavutettiin se etu, mitä laajojen metsäalojen yhtenäisen hoito tuotti. Samoin huomautti maanmittaushallitus, että sen ehdottama menettelytapa tulisi johtamaan siihen, että useille lohkokunnille tulisi erotettavaksi yhteisiä yhteismetsiä, jolloin yhteismetsien luku tulisi tuntuvasti pienemmäksi kuin muuten. Viitaten edelleen siihen, että *Kemijärven kunnassa oli yhdeksän suurta lohkokuntaa, joista monet olivat kokoonpannut useammasta eri jakokunnasta sekä suuri joukko yksinäistaloja ja pieniä, muutamia tiloja käsittäviä jakokuntia* sekä esittäen eräitä laskelmia Kemijärven kunnan manttaaleista ja yhteismetsäksi erotettavasta alasta, oli kysymys yhteismetsäin erottamisesta ja sijoittamisesta sekä niiden vastaisen käytön järjestämisestä maanmittaushallituksen mielestä erittäin laajakantoinen ja monimutkainen kysymys, jonka oikealla ja onnellisella ratkaisulla oli mitä laajakantoisin merkitys tämän pitäjän vastaisille taloudellisille oloille. Maanmittaushallituksen käsityksen mukaan oli tästä syystä tärkeätä — talolliset voivat myös kohtuudella sitä vaatia — että menettely yhteismetsien erottamisessa ja järjestelyssä olisi saatava niin tarkoitustaan vastaavaksi kuin suinkin mahdollista. Jos kullekin lohkolle erotettaisiin oma yhteismetsänsä, olisi maanmittaushallituksen ilmoituksen mukaan yhteismetsän erottamista koskeva asia käsiteltävä erikseen kiinnittä-mättä huomiota niihin etuihin, joita lohkokunnille saattaisi olla yhteisistä yhteismetsistä. Täten suoranaisesti pakotettaisiin kullekin lohkokunnalle erottamaan oma erikoinen yhteismetsänsä, vaikka edut yhteisestä yhteismetsästä olivat maanmittaushallituksen mielestä ilmeiset ja vaikka monet verollepanoasiakirjat osoittivat talollisten sitä edellyttävän. Yksinäistalon käsittävälle jakokunnalle tehtäisiin silloin myös maanmittaushallituksen mielipiteen mukaan yhteismetsän erottaminen kokonaan mahdottomaksi.

Lausunnossaan selvitteli maanmittaushallitus vielä niitä haittoja, joita sen mielestä syntyisi, jos yhteismetsät erotettaisiin metsähallituksen ja valtiovarainministeriön kamreerikonttorin ehdottamalla tavalla sekä niitä etuja, joita maanmittaushallituksen ehdottama menettelytapa tietäisi. Maanmittaushallitus katsoikin, että *ellei ehdotettuja uusia säännöksiä saatu aikaan, menettelytapa joka tapauksessa oli muodostuva sellaiseksi, että toimitusinsinöörit liikamaan erottamisen tapahtuessa olivat pakotetut ensin käymään taloille jaettavan alueen rajat ja antamaan niistä valitusosoituksen sekä vasta myöhemmin, sitten kuin ainakin useampien, ehkä kaikkienkin, lohkokuntain jaettavain tilusten rajat olivat täten määrättyt, ottamaan esille kysymyksen yhteismetsän erottamisesta.* Muu menettelytapa ei maan-

mittaushallituksen mielestä myöskään ollut mahdollinen kuin määrätä liikamaan paikka, toimittaa tarpeellinen lisäalueen luokittaminen ja saada se vahvistetuksi, ja erottaa yhteismetsä rajoilla sekä sitten antaa yhteismetsän erottamisesta valitusosoitus. Menettelytapa olikin maanmittaushallituksen ilmoituksen mukaan oleva niissä kohdissa, joita ehdotetuissa uusissa säännöksissä oli moitittu sama kuin miksi se niiden mukaan olisi tullut. Väitellen vielä useita valtiovarainministeriön kamreerikonttorin maanmittaushallituksen ehdotuksen johdosta tekemiä huomautuksia vastaan, ehdotti maanmittaushallitus lopuksi, että riidanalainen asia otettaisiin, ennenkuin se valtioneuvostossa ratkaistaisiin, käsiteltäväksi Kemijärvellä pidettävässä yleisessä isojakokokouksessa kesällä 1919.

Kesäkuun 6 päivänä 1919 hyväksyi maatalousministeriö maanmittaushallituksen edellämainitun ehdotuksen erityisen kokouksen pitämisestä. Kokous pidettiin saman vuoden heinäkuun 28 päivänä ja oli sinne, paitsi toimitusmiehiä, julkisia asiamiehiä ja lähes 300 lohkokuntalaista, saapunut myös maanmittaushallituksen ylitirehtööri Haataja. Tässä kokouksessa tulivat esille samat erimielisyydet, jotka jo edelläesitetystäkin ovat käyneet selville. Kokouksessa ehdottivat lohkokuntalaiset hyväksyttäväksi laatimansa luonnoksen asetukseksi menettelystä yhteismetsää erotettaessa Kemijärven pitäjän isossajaossa. Asetusehdotus oli pääasiallisesti tehty maanmittaushallituksen ehdotuksen mukaisesti, mutta erosi kuitenkin viimeksimainitusta muutamissa tärkeissä kohdissa. Niinpä ehdottivat talolliset, että yhteismetsän erottamista toimittamaan määrätyn maanmittarin oli heti toimitus aloitettava siten, että yhteismetsään tarvittava maa-alue paikallisesti määrättäisiin ja saatettaisiin jaon-alaiseksi. Kaikille jakokunnille oli mainitun ehdotuksen mukaan erotettava yhteinen yhteismetsä, jonka sijoituksesta oli lohkokuntain edustajain ja julkisten asiamiesten kanssa neuvoteltava, mutta *päätökseksi oli tuleva lohkokuntain edustajain mielipide*. Jos lohkokuntain edustajain kesken syntyi erimielisyyttä asiasta, oli toimitettava äänestys, jossa äänet laskettaisiin manttaalien mukaan. Metsähallituksen edustajain taholta huomautettiin samoista asioista kuin aikaisemmin mainitussa metsähallituksen lausunnossa. Tämä käy selville m. m. siitä lausunnosta, jonka kokouksen asettama valiokunta antoi.

Senjälkeenkuin mainittu kokous oli pidetty, lähetti maanmittaushallitus elokuun 20 päivänä 1919 siinä syntyneet asiakirjat maatalousministeriölle ja esitti oheenliittämässään kirjeessä m. m., että kokouksen yhteydessä oli selvästi käynyt ilmi, että niin hyvin jakokuntalais-

ten kuin valtionkin edut vaativat isojakotyön nopeata loppuunsaattamista Kemijärven kunnassa. M. m. talojen viljelyspalstojen lukuisuus ja metsätarpeitten ottaminen yhteisistä metsälohkoista häittäsi maanmittaushallituksen mielestä tilojen taloutta. Valtionmetsien hoidolle taasen väitti maanmittaushallitus aiheutuvan epävarmuutta siitä, ettei tiedetty, mitkä alueet jäivät lopullisesti valtiolle, jotapaitsi metsäkon-sessionien käyttämiseenkään ei saatu riittävää vapautta. Siksi oli isojakoa pian loppuun saatettava ja työt suunniteltava tarkoitustaan vastaaviksi. Sitä varten oli m. m. menettelystä yhteismetsää erotettaessa annettava erikoisia määräyksiä. *Maanmittaushallituksen mielestä tosin kysymys yhteismetsän erottamisesta ratkeaisi luonnollisesti ja yksinkertaisesti siten, että kullekin lohkolle tuleva yhteismetsäala erotettaisiin samalla kuin lohkokunnan talojen kesken jaettava ala erotetaan valtiolle tulevasta maasta*. Maanmittaushallituksen mielestä oli kuitenkin huomioonotettava, että yhteismetsän erottaminen lohkolle tapahtui kokonaan toisenlaisia näkökohtia silmälläpitäen kuin talojen kesken jaettavan tilusalan määrääminen. Siitä jo seurasi maanmittaushallituksen mielestä, että näiden molempien alueiden erottamiskysymykset täytyi ottaa eri käsittelyn alaiseksi. Mutta lisäksi kävi kokouksen yhteydessä maanmittaushallituksen ilmoituksen mukaan selville, että lohkokuntien osakkaat melkein poikkeuksetta vaativat yhden ainoan useampiin sopiviin palstoihin jaetun yhteismetsän erottamista kaikille lohkoille. Heidän taholtaan oli nimittäin huomautettu, että jos yksinäistalot ja pienet lohkokunnat, jollaisia oli paljon, saivat omat yhteismetsänsä, kävivät ne erityisen vaikeiksi niille hoitaa, varsinkin kun silloin tuli pakosta useampia pieniä yhteismetsäpalstoja erotettaviksi myös kaukaa olkajokien varsilta, mistä pienten puumäärien hakkaamiseen ja myymiseen oli hyvin vähän mahdollisuutta. Useampien yhteismetsien erottamisen kautta tuli myös eri lohkojen yhteismetsiin erilaisia ja eri arvoisia maita, joten talojen osuus yhteismetsiin eri lohkoissa tuli hyvin epätasaiseksi. Tämä oli paitsi kohtuutonta myös haitallista, kun yhteismetsäin tuloja luonnollisesti tultiin käyttämään kaikkien kunnan talojen yhteisiin tarpeisiin, mutta osuutta niihin ei saatu tasaisesti veroluvun mukaan talojen kesken jaetuksi muuten kuin erottamalla yksi ainoa yhteismetsä kaikille lohkoille. Täten oli myös odotettavissa, että oman yhteismetsän erottaminen kullekin lohkokunnalle tuli aiheuttamaan paljon riitoja lohkojen kesken, kun kukin lohko tahtoi oman yhteismetsänsä mahdollisimman edulliselle paikalle. Ennen kaikkea kuitenkin olivat talolliset maanmittaushallituksen ilmoituksen mukaan selvillä siitä, että kuta suurempi yhteismetsä oli, sitä tarkoituksenmu-

kaisemmin ja metsäpoliittisia näkökohtia paremmin vastaavasti sekä huokeammin sen hoito voitiin järjestää.

Tällaiset kokouksessa asetetun valiokunnan neuvotteluissa esille tuodut seikat osoittivat maanmittaushallituksen mielestä, että lohkokuntain osakkaiden taholta tulnaisiin toimituksissa painavien syiden nojalla vaatimaan yhden ainoan yhteismetsän erottamista kaikille kunnan lohkokunnille.

Kokonaan riippumatta siitä, minkälaiseen tulokseen asiassa lopullisesti tultiin, oli maanmittaushallituksen mielestä ilmeistä, että menettelyn asian käsittelyssä tuli olla sellainen, joka takasi lohkokuntalaisille mahdollisuuden saada vaatimuksensa esitetyiksi ja tutkituiksi niin, että kaikkien lohkokuntien osakkaiden väitteet ja edut tulivat samalla huomioonotetuiksi. Siihen ei ollut maanmittaushallituksen käsityksen mukaan mahdollisuutta, jos kysymys käsiteltiin kussakin lohkokunnassa erikseen, toisista riippumatta.

Käsittelyn nopeuteen nähden oli maanmittaushallituksen mielestä otettava huomioon, että, jos kysymys yhteismetsän erottamisesta käsiteltiin kussakin lohkokunnassa erikseen, samallakuin jaettava ala määrättiin, jäi valtiolle tulevan alan lopullinen määrääminen riippumaan siitä, että viimeisenkin lohkokunnan jaettava alue tuli määräytyksi. Kun maanmittausinsinöörejä voitiin pitäjään sijoittaa vain rajoitetussa määrin ja kun niillä tuli olemaan useammiksi vuosiksi jatkuvasti työtä ensiksi jaonlaisiksi pantujen jakokuntain käsittelyssä, näytti maanmittaushallituksen mielestä siltä, että useiden lohkojen alan määräämisen täytyi lykkäytyä joitakin vuosia tuonnemmaksi. Jos yhteismetsäkysymys käsiteltiin erillään jaettavaa tilusalaa koskevista kysymyksistä, voitiin se sitävastoin saattaa kaikkiin lohkokuntiin nähden verrattain pian käsittelynalaiseksi ja myös yhtäjaksoisesti loppuunsaatetuksi. Silloin jäivät toistaiseksi määräämättä vain erinäisten yksityisten lohkojen jaettavien tilusten rajat valtiota vastaan, mutta kun niiden tiedettiin tulevan ennestään nautittujen palstojen seudulle, ei tämä aiheuttanut valtion metsänkäytölle erityistä hankaluutta. Tällainen menettely oli maanmittaushallituksen mielestä myös valtion metsänhoidon kannalta asetettava päinvastaisen menettelyn edelle.

Esittämänsä perusteella oli maanmittaushallitus vielä laatinut uuden asetusehdotuksen asiassa, johon ehdotukseen edelliseen ehdotukseen verrattuna oli tehty muutamia pieniä muutoksia. Tämä ehdotus sisälsi pääpiirtein seuraavaa:

Yhteismetsäkysymys Kemijärven isossajaossa oli ehdotuksen mukaan käsiteltävä erillään muiden tilusten erottamista ja jakoa koskevista ky-

symyksistä, mitä varten Oulun läänin lääninmaanmittauskonttorin oli, sittenkuin kaikkien lohkokuntien verollepanopäätökset oli vahvistettu, määrättävä erityinen toimitusinsinööri yhteismetsää kaikissa lohkokunnissa erottamaan. Toimitusinsinöörin tuli ottaa yhteismetsän erottamiskysymys käsiteltäväksi kokouksessa, johon asianosaiset ja julkiset asiamiehet olivat kutsuttavat. Tähän kokoukseen oli asianosaisia kehoitettava valitsemaan lohkokunnittain määräluvun, korkeintaan 5 valtuutettua, edustamaan lohkokunnan osakkaita yhteismetsäkysymyksen käsittelyssä. Toimitusmiesten oli, asianomaisten sekä julkisten asiamiesten kanssa neuvoteltuaan, päätettävä, erotetaanko yhteismetsä kullekin lohkokunnalle erikseen vaiko muutamille tai kaikille lohkokunnille yhteiseksi sekä myös kuinka moneen palstaan kukin yhteismetsä tuli, miltä seudulta kukin yhteismetsäpalsta erotettaisiin sekä kuinka paljon verollista maata kuhunkin palstaan oli otettava. Samalla oli harkittava ja päätettävä, oliko metsätili yhteismetsiin nähden toimitettava sekä millä perusteella se oli tehtävä. Jos toimitusmiesten päätöksiin ilmoitettiin tyytymättömyyttä, oli asia jätettävä maanjako-oikeuden ratkaistavaksi sekä valituksenalaisten yhteismetsien erottamisasiat lykättävä siksi, kunnes riitaisuudet oli ratkaistu. Tämän jälkeen oli toimitusmiesten summittain arvioitava, kuinka paljon metsäalaa kuhunkin yhteismetsäpalstaan tuli kuulumaan sekä miten kukin palsta tuli sijaitsemaan. Jos johonkin palstaan tulevaa aluetta ei ennen oltu luokitettu, oli luokitus toimitettava ja sen perusteella tilusselitys laadittava. Jos luokitusta vastaan tyytymättömyyttä ilmoitettiin, oli lääninmaanmittausinsinöörin luokitus tarkastettava ja lähetettävä lausuntonsa maaherralle, jonka päätös asiassa oli alistettava valtioneuvoston tutkittavaksi. Sitä mukaa kuin luokitukset tulivat vahvistetuiksi, olivat yhteismetsäpalojen rajat kartalle määrättävät sekä asainosaisille näytettävät. Jos palstojen rajaan nähden ilmeni tyytymättömyyttä, oli asia jätettävä maanjako-oikeuden ratkaistavaksi. Muuten oli yhteismetsän erottamisessa noudatettava jakolaitoksesta voimassaolevia säännöksiä.

Tämän maanmittaushallituksen uuden ehdotuksen johdosta antoi metsähallitus jälleen lausunnon¹⁾.

Metsähallitus esitti tilastotietoja muodostettavien yhteismetsien alasta ja huomautti niiden johdosta, että eräille lohkoille todellakin tuli erotettavaksi suhteellisesti pieniä yhteismetsäalueita, kun sensijaan toisille lohkoille tuleva yhteismetsäalue oli huomattavan suuri. Yhteismetsien pinta-aloja arvosteltaessa oli kuitenkin metsähallituksen mielestä muistettava, että ne ilmaisivat vain verollisen maan alaa, mutta eivät koko metsän pinta-alaa. Päätäten siitä, että Kemijärven verollepanotoimituksissa yleensä oli lähes 50 % maista luettu n. s. joutomaiksi, joista suuri osa itse asiassa oli metsämaita, tulivat siis yllämainitutkin numerot kohoamaan kaksinkertaisiksi, jolloin *pienin absoluuttinen yhteismetsäalue tuli käsittämään n. 150 ha ja suurin n. 30,000 ha.* Jos kohta

¹⁾ Metsähallituksen kirje Maatalousministeriölle N:o 1471 marraskuun 10 päivästä 1919.

150 ha:mkin suuruisen yhteismetsän hallinta ja hoito oli vaikea järjestää täysin tarkoituksenmukaiselle kannalle, niin oli metsähallituksen mielestä merkillepantava, että toiselta puolen voitiin tuollaisesta yhteismetsästä, kun se liitettiin lohkon yhteyteen, käyttää pienempi ja halpa-arvoisempi puu kotitarvepuuna ja siten tuntuvasti helpottaa voimaperäisen metsätalouden toimeenpanoa metsässä. Kyseessäolevilla seuduilla, jossa pienellä puutavaralla ei yleensä ollut menekkiä, oli tällä seikalla metsähallituksen mielestä varsin ratkaiseva merkitys, jotapaitsi se saattoi erinäisissä tapauksissa, kun tilalla ei omassa metsässään ollut riittävästi kotitarvepuuta, olla tilan maataloutta silmälläpitäen suorastaan talouden kestävyuden elinehto. Kotitarvepuun saannin mahdollisuutta ei samassa määrässä ollut olemassa, jos yhteismetsä tuli kauvaksi taloista, mikä tuli tapahtumaan ainakin muutamiin lohkoihin nähden, jos maanmittaushallituksen ehdotus saavutti hyväksymisen, sen yhtenä tarkoituksenahan kun juuri oli supistaa yhteismetsälohkojen lukumäärää. Toiselta puolen saavutettiin maanmittaushallituksen ehdottamalla toimenpiteellä metsähallituksen mielestä kyllä se etu, että yhteismetsät tulivat käsittämään suurempia yhtenäisiä metsäalueita, joiden metsätalous voitiin järjestää paremmin metsätalousteknillisiä näkökohtia vastaavasti, mutta tässä tapauksessa, kun yhteismetsiä myös tulitaisiin käyttämään kotitarvemetsinä, oli metsähallituksen käsityksen mukaan otettava huomioon kotitarvepuun saannin mahdollisuuskin. Kolmen lohkon yhteismetsä tuli sitapaitsi siinäkin tapauksessa, että kullekin lohkolle oma yhteismetsä erotettiin, käsittelemään siksi suuria alueita, että ne vastasivat osittain kokonaisia — Suomen eteläpuoliskon — valtion hoitoalueita, joten niiden hoito voitiin järjestää kaikinpuolin tarkoituksenmukaiselle kannalle. Näiden yhteismetsien ala oli lisäksi paljon suurempi kuin pienempien yhteismetsien ala yhteensä, ja osakkaina niissä tuli olemaan valtava pääosa Kemijärven pitäjän talollisia. Maanmittaushallituksen ehdotus tuli siis metsähallituksen mielestä parantamaan ainoastaan pienimpien ja muutamille harvoille taloille kuuluvien yhteismetsien talouden järjestämismahdollisuuksia tarkoituksenmukaiselle kannalle. Ottaen huomioon jälempänä esitettävät kaikille lohkoille yhteisen yhteismetsän erottamista seuraavat arveluttavat haitat ei metsähallituksen mielestä mainitusta syystä tunnut olevan ryhdyttävä uusiin järjestelytoimenpiteisiin asiassa.

Metsähallitus mainitsi vielä, että senaatti aikaisemmin, kun lohkokunnille oli yhteismetsiksi maita luovutettu, oli nimenomaan määrännyt yhteismetsän erotettavaksi lohkokunnittain. Tällaista menettelytapaa oli m. m. noudatettu vuonna 1907 erotettaessa eräiden Ylitornion ja Kolarin jakokuntien yhteismetsiä siitä huolimatta, että myös mainituissa pitäjissä oli jakokuntia, joihin kuului vain yksi talo ja joihin tuli liitettäväksi vieläpä melkoista pienempiä yhteismetsäalueita, kuin mitä Kemijärven yksinäistilat tulivat saamaan. Samanlaisista menettelytapaa edellyttivät myös senaatin päätökset maaliskuun 8 päivästä ja 29 päivästä 1916, jotka koskivat Kemijärvellä olevien, Köngäs-, Majavaniemi- ja Välitalo-nimisten lohkokuntien verollepanoa. Näissä päätöksissä nim. sanottiin, että lohkoille oli kullekin yhteismetsä niin erotettava, että tilan metsätarpeet ilman suurempia vaikeuksia voitiin vastamäärättävällä tavalla siitä tyydyttää.

Lohkokuntalaisten taholta esitetty väite yhteismetsäosuuksien epätasaisuudesta, kohtuuttomuudesta ja haitallisuudesta oli metsähallituksen mielestä sikäli harhaanjohtava, ettei se ollut millään tavalla olennainen juuri näille yhteismetsille. Oli luonnollista, että kun kaikki lohkokuntalaiset saivat yhteismetsään manttaalin mukaisen osuuden, tämä osuus erottamalla kaikille lohkokunnille yhteisen yhteismetsän, tuli samanarvoiseksi kutakin yhtä suurta osuutta kohti, jos kohtakaan ei samansuuruisiksi, mutta ei tämä silti ollut metsähallituksen käsityksen mukaan sellainen tekijä, jonka tuli ratkaisevasti vaikuttaa yhteismetsän erottamisessa noudatettavaan menettelytapaan. Tällaista näkökohtaa ei nim. oltu otettu lainkaan huomioon esim. silloinkaan, kun lohkoille väliaikaiset palstat erotettiin. *Eri lohkokunnat olivat päinvastoin saaneet hyvinkin erilaiset väliaikaiset lohkot*, ja suuri ero oli myöskin lohkokunnille jaetuissa, yksityisille tulevilla tiluksissa. Monet lohkot olivat väliaikaisilta palstoiltaan myyneet huomattavia puueriä, kun sensijaan eräät eivät olleet myyneet yhtään, mutta minkäänlaista metsätilliä ei kuitenkaan oltu lohkojen välillä suoritettu. Jos metsiänsä suuressa määrin myyneet ja niitä huonosti käsitelleet lohkokunnat saivat yhteismetsään manttaalia kohti samanarvoisen osuuden kuin metsiänsä paremmin käsitelleet lohkokunnat, pääsivät edelliset hyötymään jälkimmäisten kustannuksella, koska yhteismetsä, jos se erotettiin kaikille lohkoille yhteinen, tuli suureksi osaksi — ellei ehkä kokonaankin — sijoitetuksi väliaikaisen palstan ulkopuolelle, mutta päinvastaisessa tapauksessa sen sisäpuolelle. Oikeampi menettelytapa näin ollen metsähallituksen mielestä oli se, että jokainen lohko sai yhteismetsänsä väliaikaisesta palstastaan, jolloin kulutetut metsät joutuivat niille, jotka metsänsä olivat hakanneet ja säästetyt tai paremmin käsitellyt metsät niille, jotka olivat metsiään huolellisemmin käsitelleet. Lisäksi oli huomattava, että yhteismetsä, vaikkapa se erotettiin kaikille lohkoille yhteinenkin, ei kuitenkaan tullut käytännössä tuottamaan kutakin yhtä suurta osuutta kohti yhtä suurta hyötyä, sillä, kuten mainittiin, yhteismetsästä tultiin käyttämään myös kotitarvemetsänä, jolloin sen, saman hyödyn kaikille tuottaakseen, piti olla yhtä kaukana kaikista lohkoista. Kun se ei tätä ehtoa tullut täyttämään, olivat lähempänä olevat lohkot paremmassa asemassa sen käyttöön nähden kun kauvempana sijaitsevat lohkot. Sama oli laiduntamisen laita. Nämät näkökohdat eivät tuntuneet metsähallituksen mielestä puhuvan sellaisen ratkaisun puolesta kuin maanmittaushallitus yhteismetsäkysymyksessä oli ehdottanut, vaan päinvastoin sitä vastaan.

Mitä tulee väitteeseen eri lohkojen välisten riitaisuuksien lisääntymisestä, jos kullekin lohkolle oma yhteismetsänsä erotettaisiin, niin ei metsähallituksen mielestä sellaiseen pelkoon ollut suurempaa syytä, kuin jos erotettaisiin yhteinen yhteismetsä kaikille lohkoille. Olivathan päinvastoin eräät lohkokuntalaiset, Luusuan ja Juujärven, nimenomaan ilmoittaneet, että he vaativat oman yhteismetsän erottamista lohkoilleen. Lisäksi oli varsin todennäköistä, että eri lohkojen välillä syntyisi riitaisuuksia yhteismetsän talouden järjestelyssä, sillä, jos esim. Luusuan lohkokuntalaiset halusivat siitä yhteismetsäosasta, mikä mahdollisesti tulisi heidän lohkokuntansa lähelle, ottaa kotitarvepuuta, vaativat ilmeisesti muut lohkokunnat myyntiä toimitettavaksi, puhumattakaan siitä, että ko-

titarvepuille nähtävästi asetettaisiin hyvä hinta, josta aiheutuisi riittäviä suuksia. *Kun suurilla lohkokunnilla, joihin kuului valtavain osa Kemijärven talollisia, luonnollisesti oli mahdollisuus täydellisesti määrätä yhteismetsän hoidosta, oli varsin todennäköistä, että pienempien lohkokuntien ja niiden välillä oli oleva alituista erimielisyyttä.* Toinen oli metsähallituksen mielestä sensijaan asianlaita, jos kullekin lohkolle erotettiin oma yhteismetsänsä, sillä silloin ei mainitunlaisia ristiriitoja tullut esiintymään. Riittäisyyksiin oli siinä tapauksessa sitäkin vähemmän aihetta, koska kukin lohko sai yhteismetsän omalta väliaikaiselta palstattaan.

Tämän jälkeen metsähallitus viittasi 1879-vuoden julistuksen määräyksiin väliaikaisten lohkojen erottamisesta ja niiden suuruudesta sekä mainitun julistuksen ja erinäisten senaatin päätösten valtiolle myöntämään vapaaseen metsänhakkuoikeuteen ulkopuolella väliaikaisten lohkojen oleviin maihin. Samalla esitti metsähallitus numerotietoja väliaikaisten lohkojen ja lopullisten lohkojen pinta-aloista ja totesi niiden perusteella, että väliaikaiset lohkot yleensä olivat niin suuret, ettei lohkoja varten lopullisessa isossajaossa tarvinnut lohkaista lisää maata valtionmaasta.

Kun maanmittaushallitus oli huomauttanut, että menettelyn yhteismetsän käsittelyssä tuli olla sellainen, joka takasi lohkokuntalaisille mahdollisuuden saada vaatimuksensa esitettyiksi ja tutkituiksi niin, että kaikkien lohkokuntien osakkaiden väitteet ja edut tulivat samalla huomioonotetuiksi, niin metsähallituksen mielestä oli kysymystä ratkaistaessa myös valtion etu otettava huomioon. Kokemus aikaisemmista isojakotoimituksista — eikä suinkaan vähemmän juuri Kemijärvellä — oli tosin metsähallituksen mielestä osoittanut, että lohkokuntalaisten mielipide oli asioiden kulkuun saanut vaikuttaa määräävästi valtion ja yhteiskunnan edun jäädessä syrjäytetymppään asemaan, mutta tällaista ei metsähallituksen käsityksen mukaan saanut jatkua, sillä olihan yhteinen etu asetettava yksityisten edun edelle. Kun metsähallinnon asiamiehelle, joka lähinnä valtion etua isojakotoimituksissa valvoo, oli ylivoimainen tehtävä torjua suurilukuisen maanomistajajoukon monestikin aivan kohtuuttomat vaatimukset, oli metsähallituksen mielestä vältettävä antamasta sellaisia uusia määräyksiä, jotka entisestäänkin huononsivat metsähallinnon s. o. valtion asiamiehen asemaa, kuten maanmittaushallituksen ehdottama toimenpide epäilemättä metsähallituksen käsityksen mukaan tuli tekemään, sen mukaan kun esim. yhteismetsäkysymystä käsittelemään kutsuttavaan kokoukseen kukin lohkokunta sai lähettää 5 valtuutettua, mutta valtio suurimpana asianosaisena ainoastaan yhden. Selaisesta oli helposti seurauksena, että lohkokuntalaiset onnistuivat läpitse ajamaan vaatimuksia yhteismetsän tai yhteismetsäkappaleiden

sijoittamisesta parasmetsäisille ja muutenkin edullisimmalla paikalla oleville maille valtion edut syrjäyttäen, mihin pyrkimykseen selvästi viittasi m. m. se, että lohkokuntalaisten taholta esitettyssä asetusehdotuksessa nimenomaan vaadittiin, että heidän mielipiteensä tuli olla määrävänä yhteismetsän sijoitusta ratkaistaessa. Kun maanmittaushallituksen ehdotus tiesi sitä, että yhteismetsäin lukumäärä tulisi vähenemään, oli metsähallituksen mielestä selvää, että ainakin osa yhteismetsästä tuli ulkopuolelle väliaikaisten lohkojen. Metsähallituksen varman käsityksen mukaan *lohkokuntalaiset*, joihin sisältyivät myös yhtiöt lukuisten talojen omistajina Kemijärvellä, vaatimalla kaikille lohkoille yhteistä yhteismetsää sekä muutenkin puoltaen maanmittaushallituksen ehdottamaa menettelytapaa yhteismetsän erottamisessa, *luulivat paraiten pääsevänsä toiveittensa perille, saada yhteismetsäosuutensa sijoitetuksi, mikäli mahdollista, kokonaan väliaikaisten, yleensä hakkuilla rasitettujen lohkojensa ulkopuolelle, säästyneisiin valtionmetsäin ja sielläkin metsäntilaan y. m. nähden edullisimmille paikoille*, mikä metsähallituksen ilmoituksen mukaan peittelemättä lausuttiin myös julki edellämainituissa Kemijärvellä pidetyissä kokouksissa ¹⁾.

Metsähallitus viittasi edelleen samoihin maanmittaushallituksen ehdotuksesta aiheutuviin arveluttaviin seurauksiin ja haittoihin kuin aikaisemmassa lausunnossaan. Asianlaita oli metsähallituksen mielestä toinen, jos kullekin lohkolle erotettiin oma yhteismetsänsä, mikä käytännössä, maanmittausteknillisiä näkökohtia silmälläpitäen, maanmittaushallituksenkin mielestä, metsähallituksen ilmoituksen mukaan, kävi hyvin päinsä. Silloin tuli yhteismetsä pääasiallisesti ellei kokonaankin sijoitetuksi väliaikaiseen lohkoon, joten sen asema oli osapuilleen määrätty, ainoastaan rajojen lähempi määrittely kun oli harkinnan varassa. Rauhoittamistoimenpiteet eivät tässä tapauksessa tulleet kohdistumaan koko pitäjään, vaan pahimmassa tapauksessa ainoastaan väliaikaisen lohkon lähimpään ympäristöön, jos sitäkään vaadittaisiin. Tällaisia vaatimuksia ei, sikäli kuin metsähallituksen tiedossa oli, samanlaisissa tapauksissa muualla ollutkaan lainkaan esitetty.

Maanmittaushallituksen ehdottaman toimenpiteen valtion metsätaloudelle vahingollisia seurauksia voitiin tosin metsähallituksen mielestä lieventää toimittamalla isojako joutuisasti loppuunsaoritetuksi, mutta tämä ei metsähallituksen käsityksen mukaan todennäköisesti tullut tapahtumaan. Maanmittaushallitus oli huomauttanut

¹⁾ Vrt. siv. 77 mainittua talollisten vaatimusta, jonka mukaan yhteismetsä tulisi kokonaan ulkopuolelle väliaikaisten lohkojen.

nimenomaan, ettei yhteismetsän paikkaa ja alaa voitu lopullisesti määrätä, ennenkuin kaikkien lohkokuntien verollepanopäätökset oli saatu, mihin saattoi kulu useampia vuosia. Asetusehdotus sitäpaitsi tiesi ryhtymistä erityisiin luokittamistoimenpiteisiin, verollepanotarkastukseen sekä tilusselitysten laatimiseen, joten jakotoimitusten luku, kuten sekä metsähallitus että valtiovarainministeriön kamreerikonttori olivat lausunnoissaan huomauttaneet, tuli kasvamaan. Lisäksi oli vielä suoritettava uudet liikamaan murtamiset, jota varten oli asianmukaiset kokoukset pidettävä ja niihin kutsuttava julkiset asiamiehet. Samat riitaisuudet ja vaikeudet, mitkä esiintyivät lohkoille yksityisesti tulevia tiluksia erotettaessa, tulivat myös esiintymään uusissa liikamaanmurtamiskokouksissa j. n. e. Paitsi tuntuvia lisäkustannuksia valtiolle, oli toimenpide metsähallituksen mielestä omiaan vain mutkistamaan ja pitkittämään jakotoimituksia.

Erottamalla kullekin lohkolle oman yhteismetsänsä, voitiin kysymys metsähallituksen mielestä ratkaista paljon joutuisammin. Niinpiankuin jonkun lohkon verollepanopäätös oli saatu, oli tilaisuus ryhtyä liikamaanmurtoon. Siinä voitiin kerta kaikkiaan erottaa lohkolle sekä yksityisesti että yhteisesti tuleva maa-alue, jolloin yhteismetsän sijoituskysymyksen saivat ratkaista lohkokuntalaiset itse. Lisämäiden luokittaminenkaan ei eräitä poikkeuksia lukuunottamatta ollut tarpeellista, koska useiden lohkojen väliaikaisissa palstoissa oli riittävästi maata. Vaikka maata olisi ollut eräille lohkoille lisää luokitettavakin ja vaikka verollepanopäätös olisi viipynyt, ei siitä kuitenkaan ollut metsähallituksen mielestä valtion metsätaloudelle haittaa, sillä valtio voi hakkauttaa joka tapauksessa puita lohkojen väliaikaisten palstojen ulkopuolelta, sen lähimpiä ympäristöjä ehkä lukuunottamatta. Niinpiankuin jossain lohossa liikamaanmurto tuli loppuunsa suoritetuksi, oli ainakin siinä osassa pitäjää valtion ja yksityismaan raja lopullisesti selvä. Valtion metsätalouden etua silmälläpitäen oli siis mainitunlainen menettelytapa metsähallituksen käsityksen mukaan yhteismetsän erottamisessa ilmeisesti maanmittaushallituksen ehdottamaa menettelytapaa parempi.

Viitattuaan lopuksi voimassaolevan metsälain määräyksiin, jotka eivät metsähallituksen mielestä ilman muuta näyttäneet antavan aiheutta sellaiseen laintulkintaan, johon maanmittaushallitus oli kyseessä olevaa ehdotusta tehdessään nojautunut, ehdotti metsähallitus puheenaolevan ehdotuksen hyljättäväksi. Näin tapahtuikin, sillä huhtikuun 29 päivänä 1920 määräsi maatalousministeriö seuraavaa:

„Metsähallituksen, Oulun läänin Maaherran ja Valtiovarainministeriön kamreerikonttorin annettua lausuntonsa asiassa, ja sittenkun vielä

asianosaisia oli paikalla pidetyssä toimituskokouksessa kuultu Maanmittaushallituksen puheenaolevasta ehdotuksesta, on Valtioneuvosto tänään tapahtuneessa esittelyssä nähnyt hyväksi jättää Maanmittaushallituksen esityksen siihen sisältyvine asetusehdotuksineen huomioonottamatta, joten taloille isojaossa asetuksen mukaan annettavan yhteismetsän kruununmaasta erottamisessa on menettävä niiden määräysten mukaisesti, joita voimassa olevat jakoasetukset sisältävät lohkokunnille isojaossa annettavien tilusten erottamisesta kruununliikamaasta; ja oli toimitusmiehille ilmoitettava, että lohkokuntien mahdolliset vaatimukset, mikäli ne tarkoittivat yhteismetsien erottamista kruununliikamaasta muullaisessa järjestyksessä, olivat lakiin perustumattomina hyljättävät 1).”

Jo ennen mainittua valtioneuvoston päätöstä ovat asianomaiset toimitusmaanmittarit ryhtyessään liikamaan murtoon Kemijärvellä noudattaneet sellaista menettelytapaa kuin maanmittaushallitus oli ehdottanut. Niinkuin aikaisemmin jo on mainittu, ilmoitti asianomainen toimitusmaanmittari Kemijärvellä olevan Misikankaan yksinäistalon liikamaan murtamiskokouksissa marraskuun 24 päivänä ja joulukuun 2 päivänä 1919, että, kun Kemijärven kunnan manttaalinoimistajat yleisessä kokouksessa heinäkuun 28 päivänä 1919 olivat päättäneet, että kaikille Kemijärven kunnan vanhojen talojen muodostamille jakokunnille oli muodostettava vasta asemansa suhteen tarkemmin määrättävä yhteismetsä, mistä maanmittaushallituksen taholta jo oli tehty esitys valtioneuvostoon, ei toimitusmiesten mielestä, siihen nähden, ettei valtioneuvosto vielä ollut ratkaissut asiaa, yhteismetsäaluetta vielä voitu asemalleen määrätä eikä niin ollen myöskään maalle paa-luttaa. Kun metsähallinnon asiamies ei voinut tähän päätökseen tyytyä, pyysi hän valitusosoitusta, jonka perusteella metsähallitus valitti toimitusmiesten päätöksestä maanjako-oikeuteen, joka päätti, että valtiolle ja taloille tulevien tilusten toisistaan erottaminen on tapahtuva samalla kertaa koko pitäjässä eikä kussakin eri jakokunnassa erittäin. Kun tämä päätös tiesi toimitusmiesten menettelytavan, jonka mukaan Misikankaan yksinäistalolle oli erotettu vain tilan yksityiskäyttöön tuleva maa-alue, yhteismetsäalueen erottamisen jäädessä toistaiseksi hyväksymistä, ilmoitti metsähallinnon asiamies päätöksen johdosta tyytymättömyyttä, ja valitti metsähallitus, niinkuin sivulla 63 jo on mainittu, asiassa korkeimpaan oikeuteen lokakuun 15 päivänä 1920. Valituskirjelmässään esiintoi metsähallitus, selostettuaan pääpiirtein yhteismetsäkysymyksen vaiheita, m. m., että 1879-vuoden julistuksen mukaisesti erotettiin kullekin lohkolle oma tarkoin rajoitettu ja pyykitetty alueensa, johon osakkaita olivat ainoastaan

1) Kursiveeraus tekijän.

saman lohkon tilalliset. Kunkin lohkon osakkaat olivatkin myyneet ja käyttäneet metsiä ja maita omaan laskuunsa, ilman että muiden lohkojen osakkailla oli niihin mitään oikeutta. Jos koko pitäjä olisi ollut yksi lohkokunta, eivät mainitunlaiset oikeudet olisi tulleet metsähallituksen mielestä kysymykseen, vaan oli pitäjässä useampia lohkokuntia. Yhtä vähän olisi valtio saattanut hakata metsiään pitäjässä, jos se kokonaisuudessaan olisi muodostanut yhden lohkokunnan, koska jaonalaiselta maalta metsänmyynti oli kielletty, mutta kun näin ei ole ollut asianlaita, ei myöskään Kemijärven pitäjä muodostanut yhtä lohkokuntaa. Lisäksi oli eri viranomaisten lausunnoissa y. m. yleisesti puhuttu lohkokunnista, jotapaitsi voimassaolevan jakolain 1 §:ssä nimenomaan oli määritelty lohkokuntakäsite siten, että Kemijärvellä sen mukaan oli useampia lohkokuntia. Edelleen vetosi metsähallitus jakolain säädöksiin liikamaan murtamisesta, jotka eivät metsähallituksen mielestä edellyttäneet toimitusmaanmittarien noudattamaa menettelytapaa liikamaan murtamisessa, jommoista ei missään muualla oltukaan käytetty. Huomautettuaan vielä eräistä muista kyseessäolevan lohkon isoajakoa koskevista seikoista, anoi metsähallitus maanjako-oikeuden päätöstä kumottavaksi sekä määrättäväksi, että lohkolle verollepanopäätöksen mukaan tuleva maa-alue yhtenä toimituksena kerta kaikkiaan lohkaistaisiin erilleen valtionmaasta. — Asiata ei korkein oikeus vielä tätä kirjoitettaessa ole ratkaissut.

Niinkuin sivuilla 62—63 jo on mainittu, noudattivat asianomaiset toimitusmaanmittarit liikamaan murtamisessa valtioneuvoston annettua edelläkerrotun päätöksensä, pääasiassa entisen keltaista menettelytapaa. Menettelytavan myöhemmistäkin vaiheista on jo edellä tehty selkoa.

Verollepanopäätösten mukaan tulee Kemijärven eri lohkoista yhteismetsiksi erotettavaksi seuraavat pinta-alat verollista maata:

Välitalo	79.39 ha	Köngäs	155.67 ha
Misikangas	116.75 „	Ketola	158.84 „
Korkalo	140.15 „	Joutsijärvi	1,536.43 „
Majavaniemi	155.67 „	Ylikylä	4,737.57 „
Javarus	630.70 „	Alakylä	15,305.89 „
Luusua	2,325.66 „	Juujärvi	481.88 „
Kalkiainen	93.43 „	Räisäsenperä	999.74 „
Hyypiö	116.79 „	Kalliosalmi ¹⁾ ...	155.67 „

¹⁾ Kuvernöörin päätöksen mukaan, jonka senaatti 13/IX 1916 on kumonnut.

Yhteismetsien koko ala tulisi siis olemaan 27,189.53 ha verollista maata. Kun joutomaiden osuus kaikista maista on Kemijärvellä laskettu olevan keskimäärin 45 %, tulisi yhteismetsien pinta-ala yhteensä olemaan n. 49,430 ha.

Yhteismetsäkysymys Kuolajärvellä ja Kuusamossa ei vielä ole siinä vaiheessa, että se olisi joutunut eri virastoissa käsiteltäväksi. Kuitenkin on Kuolajärvellä jo yli 10 vuotta sitten keskusteltu yhteismetsän sijoittamisesta.

Lokakuun 24 päivänä 1910 piti Oulun läänin maanmittaustöiden tarkastaja **Kuolajärvellä** mainitun kunnan esimiehen pyynnöstä kokouksen, jossa m. m. oli lohkokuntalaisten ja julkisten asiamiesten kanssa keskusteltava „Kuolajärven pitäjälle annettavien yhteismetsäalueiden sijoittamisesta y. m.” Kokouksessa päätettiin m. m., että, koska voimassaolevan maanmittausohjesäännön 139 §:n mukaan Kuolajärven pitäjässä voitiin manttaalia kohti antaa maata korkeintaan 4,000 t. a. eli 1,974.60 ha ja 1898-vuoden asetuksen mukaan manttaalia kohti oli annettava Kuolajärvellä 2,500 ha maata, oli 525.40 ha manttaalia kohti erotettava viimeksimainitun asetuksen edellyttämäksi yhteismetsäksi. „Laskelmien helpottamista varten” päätettiin yhteismetsäksi erottaa 530 ha. Niinikään päätettiin yksimielisesti, että „yhteismetsä tulee käytettäväksi Kuolajärven pitäjään kuuluvien lohkokuntien yhteisenä ¹⁾”, ja että se oli sijoitettava kahteen ryhmään seuraaville seuduille: Pienempi osuus molemmin puolin Kuolajokea, Kirkonkylän ja Kuolajärven lohkon piirirajojen välille ja suurempi osuus n. s. Keminniemen, Jauru- ja Käsmäjokien latvoille, Koutelojoen ja osaksi Vuotosjoen varteen. Edelliseen osuuteen tulivat m. m. kuulumaan seuraavanimiset metsämaat: Lautavaara, Korkiavaara, Uuttuvaara ja Jungoivanselkä sekä eteläpuolella Kuolajokea: Lusmavaara, Kiimaselkä, Jänisvaara ja Keskinenäke, josta viimeksimainitusta „ennen leimattu metsämaa-alue” katsottiin voitavan erottaa valtiolle. Jälkimäiseen osuuteen tulivat taasen kuulumaan Vallovaara-, Kirmoi-vaara-, Kepanavaara-, Tiukurova-, Tiukuselkä-, Tiukuvaara-, Kurtsavaara-, Jalkapalo ja -vaara-, Sompiovaara-, Laukkuvaara- ja Jannujärvenvarvikko-nimiset metsämaat. Jos yhteismetsä tulisi käsittämään suuremman osuuden, oli puuttuva osa sijoitettava Puupuolivarvikko-, Ruottijängänselkä, Pikkuselkä-, Kulkuselkä-, Siuloivat- ja Vuotoksen-selkä-nimisille metsämaille pitäjän rajaan saakka sekä Kotakurunselkä-nimiselle maalle ²⁾. Siinä tapauksessa, ettei kaikkia mainittuja metsä-

¹⁾ Kursiveeraus tekijän.

²⁾ Mainitut metsämaat ovat ulkopuolella väliaikaisten lohkojen.

maita tarvittu, oli viimeksimainittuja jätettävä pois. Saapuvilla olleet metsähallinnon asiamiehet eivät pöytäkirjan mukaan lainkaan lausuneet mielipidettään Keminniemielle ehdotetun yhteismetsäalueen sijoittamisesta, koska heidän määräyksensä ei koskenut Pohjois-Kemijärven hoitoaluetta, johon mainittu metsämaa kuului. Näin ollen ehdottivat he pidettäväksi uuden kokouksen tai annettavaksi Pohjois-Kemijärven hoitoalueen metsänhoitajalle tilaisuuden lausua mielipiteensä asiassa. Toiseen yhteismetsäalueeseen nähden sitävastoin toinen metsähallinnon edustajista kannatti tehtyä ehdotusta, mutta tahtoi yhteismetsälohkon ulotettavaksi aina Airistunturiin saakka. Metsänhoitaja Sandbergin ehdotuksesta päätti kokous kuitenkin yhteismetsäalueen sijoituksesta, mutta jätettiin Pohjois-Kemijärven hoitoalueen metsänhoitajalle tilaisuus myöhemmin antaa asiasta lausuntonsa. Sittenkuin metsänhoitaja Hollmérus vielä oli ilmoittanut, että valtiolle pidettäisiin kaikki yhteismetsäalueeseen sattuvat uittoa varten tarpeelliset lauttaus-, vastuu-, puomi- y. m. paikat, lausui kokouksen puheenjohtaja sellaisen toivomuksen, *etteivät asianomaiset metsänhoitajat toimittaisi leimauksia yhteismetsäksi suunnitelluilla alueilla, koska vielä kului useampia vuosia, ennenkuin yhteismetsä lopullisesti voitiin erottaa.* Tähän toivomukseen yhtyivät myös lohkokuntalaiset.

Mainitun kokouksen päätösten johdosta lähetti metsähallitus¹⁾ maanmittaushallitukselle myöhemmin Pohjois-Kemijärven hoitoalueen metsänhoitajan lausunnon. Lausunnonssaan mainittu metsänhoitaja piti ehdotettua yhteismetsän sijoitusta aivan sopimattomana, koska suurin osa siitä oli seuduilla, joista puutavara oli uitettava kokonaan Kuolajärven pitäjän ulkopuolella olevia vesistöjä pitkin toisaanne, niin että ainoastaan kahteen pieneen kylään voi puuta uittaa Kuolajärvelle päin, jotapaitsi suunniteltu yhteismetsä kyseessäolevaan paikkaan sijoitettuna olisi tullut olemaan niin syrjäisillä seuduilla, ettei pienemällä puutavaralla ollut lainkaan menekkiä. *Ainoana syynä mainitunlaiseen ehdotukseen olikin metsänhoitajan mielestä vain halu päästä käsiksi hakkaamattomiin metsiin.* Metsänhoitajan käsityksen mukaan oli yhteismetsät sijoitettava väliaikaisiin lohkoihin, joissa oli tarkoitukseen maata riittävästi. Maanomistajat ja „itselliset” voisivat silloin yhteismetsästä saada kotitarvepuuta, ja tulisi yhteismetsä vastaisuudessakin olemaan varmana tukena näille asumuksille ja vastaamaan muutenkin kaikkiin puolin tarkoitustaan. Puheenaolevan kokouksen puo-

¹⁾ Metsähallituksen kirje Maanmittaushallitukselle N:o 5000 joulukuun 6 päivältä 1910.

lesta lausutun, valtion hakkuuoikeuden rajoittamista koskevan toivomuksen katsoi mainittu metsänhoitaja loukkaavan valtion oikeuksia.

Samallakuin metsähallitus pyysi maanmittaushallitusta liittämään mainitun lausunnon kyseessäolevan kokouksen asiakirjoihin, huomautti metsähallitus omasta puolestaan, että lohkokunnalle tulevat tilukset olivat etupäässä annettavat väliaikaisista lohkoista ja muualta ainoastaan sikälikuin ne osoittautuivat riittämättömiksi. Siten oli meneteltävä myös yhteismetsiin nähden. Muuten esitti metsähallitus samoja mielipiteitä kuin aikaisemmin (siv. 78) on mainittu asianomaisille metsänhoitajille lähetetyissä ohjeissa. Samalla metsähallitus pyysi, että senkin lausunto liitettäisiin asiakirjoihin ja saatettaisiin aikanaan Kuolajärven kuntalaisten tietoon.

Niinkuin myöhemmin selvitetään (siv. 135), anoivat kuolajärveläiset Oulun läänin kuvernööriltä, että yllämainitut yhteismetsiksi suunnitellut alueet verollepanossa luokitettaisiin ja manttaalia laskettaessa huomioonotettaisiin sekä että alue erotettaisiin väliaikaisilla rajoilla ja annettaisiin metsänhakkuukiello. Anomus ei kuitenkaan johtanut kuolajärveläisille suotuisaan tulokseen.

Niissä verollepanopäätöksissä, jotka Kuolajärven erinäisille lohkoille ovat vahvistetut, määrätään yhteismetsäksi varattavaksi 1898-vuoden asetuksen edellyttämä alue maata. Tällainen määräys on m.m. Märkäjärven ja Salmijärven lohkokuntien verollepanopäätöksissä. Samantapainen määräys on otettu myöskin niihin verollepanopäätöksiin, jotka koskevat Kuolajärvelle lokakuun 13 päivänä 1892 annetun uudistaloasetuksen mukaan perustettavien uudistalojen verottamista.

Kuusamon yhteismetsäkysymys on vielä aivan alkuasteellaan. niinkuin sivulla 66 esitetystäkin käy selville.

Knihtikontrahtipitäjien metsien käyttäminen.

Metsien käyttäminen ennen väliaikaisten lohkojen erottamista.

Samatenkuin muualla Suomessa, olivat knihtikontrahtipitäjien metsät ennen metsänhoitolaitoksen perustamista pitäjäläisten vapaasti käytettävissä. Metsänhoitolaitosta 1850-luvulla järjestettäessä joutuivat mainitut pitäjät metsien käyttöön nähden samaan asemaan kuin muutkin Pohjois-Suomen pitäjät. Kun G y l d é n v. 1859 hallituksen käskystä oli käynyt tutkimassa Pohjois-Suomen valtionmetsiä, laati ehdotuksen niiden hallinnan järjestämiseksi, ei hän matkakertomuksessaan ja ehdotuksessaan aseta Kemijärven, Kuolajärven ja Kuusamon pitäjää erikoisasemaan¹⁾. Hänen ilmoittamiensa likimääräisten tietojen mukaan oli Kemijärven ja Kuolajärven pitäjissä valtionmetsiä 2,800,000 t. a. ja Kuusamossa 1,200,000 t. a., koko maa-alueen ollessa Kemijärvellä ja Kuolajärvellä 3,309,400 t. a. ja Kuusamossa 2,074,000 t. a. G y l d é n ehdotti perustettavaksi m. m. Kemijärven hoitoalueen (2,883,000 t. a.), johon tulivat kuulumaan Kemijärven ja Kuolajärven valtionmetsät sekä Kemijoen laaksoon kuuluva osa Kuusamoa, ja Kuusamon hoitoalueen (2,043,634 t. a.), käsittäen Kuusamon pitäjistä suuren osan ynnä eräitä muita alueita. Osa Kuusamoa joutui Simon ja Iin hoitoalueisiin sekä osa Kemijärveä Rovaniemen hoitoalueeseen. Kuhunkin hoitoalueeseen ehdotti G y l d é n asetettavaksi metsänhoitajan sekä kaksi n. s. metsäpäälysmiestä. Lokakuun 14 päivänä 1859 senaatti hyväksyi G y l d é n in ehdotuksen sellaisenaan, vaikkakin senaatin mielestä kyseessä olevat valtionmaat ensin olisivat olleet laillisesti erotettavat niistä maista, jotka soveltuivat uudistalojen perustamiseen. V. 1860 tuli Kemijärvelle ensimmäinen metsänhoitaja, samoin Kuusamoon. Metsäpäälysmiehen toimista lakkautettiin toinen v. 1871²⁾ ja toinen myöhemmin.

¹⁾ Kts. Maanmittauksen ja Metsänhoidon Ylihallituksen kirje Senaatille N:o 383 lokakuun 7 päivältä 1859.

²⁾ Senaatin kirje Metsähallitukselle N:o 31 tammikuun 19 päivältä 1871.

Niinpiankuin knihtikontrahtipitäjien metsät olivat tulleet perustetun metsähallinnon alaisiksi, koskivat niitä samat määräykset kuin muitakin silloisia valtionmetsiä, riippuen nähtävästi siitä, että hallituksen taholla ei tunnettu näiden pitäjien erikoisoloja. Syyskuun 9 päivänä 1851 annetun metsäjulistuksen mukaan kuuluivat valtiolle m. m. kaikki kyläkuntien ulkopuolella olevat metsät ja erä- eli sydänmaat, jommoisia kyseessä olevien pitäjien maat olivat, jos kohtakaan niitä ei oltu rajoilla kylien maista erotettu.

Mitä tuli metsänhakkuuseen valtion hyväksi, niin aloitettiin se, niinpiankuin kyseessä olevilla seuduilla olevien metsien hallinta oli lopullisesti järjestetty. Jo v. 1860 annettiin asianomaisille ylimetsänhoitajille ohjeita metsän myymiseksi¹⁾. Näissä ohjeissa m. m. määrättiin, että, niinpiankuin valtionmetsien vartioiminen hoitoalueissa oli järjestetty, asianomaisten metsänhoitajien oli otettava selvää kyseessä olevissa metsissä likimäärin olevista yli-ikäisistä mäntypuista. Metsien hakkaamisesta oli tehtävä esitys metsähallitukselle, silmälläpitäen sitä, että n. $\frac{1}{30}$ ä $\frac{1}{40}$ osa niistä vuosittain olisi tullut metsästä poistetuksi. Missä määrin hakkauksia toimitettiin ensimmäisinä vuosina, ei ole tarkalleen tiedossa, mutta eräiden valtiopäivämiesten 1872-vuoden valtiopäiville jättämän anomuksen mukaan olisi valtion laskuun siihen mennessä myyty puuta Kuusamosta n. 60,000 ja Kemijärveltä sekä Kuolajärveltä „paljon suuremmat määrät”. Heikinheimon mukaan²⁾ olisi Kemijärven hoitoalueelta vuosina 1862—63 myyty 22,047 puuta 4,975 ruplan 23 kopeekan hinnasta ja vuosina 1864—68 18,694 puuta 33,722 markan 73 pennin arvosta. Metsähallituksesta annettujen ohjeiden mukaan³⁾ olivat hakkuut sijoitettavat — kirje koskee Kuusamon ja Pudasjärven pitäjää — jo rajoitetuille valtionmaille tai sellaisiin erämaihin, joihin talojen tilukset eivät ulottuneet. Asianomaisten metsänhoitajien oli pidettävä huolta siitä, etteivät tilalliset ulottaneet tiluksiaan pitemmälle kuin niille oli määrätty ja tarkastettu. Kun varsinkin Kuusamossa pitäjäläiset haaskasivat metsää n. s. loppopuuhakkauksilla, ilmoitti metsähallitus v. 1860 asianomaiselle ylimetsänhoitajalle, että metsänhoitajien oli neuvottava asukkaita tarkoituksenmukaisempaan taloudenhoitoon, mutta ei metsänhoitoviranomaisten muuten asiaan puuttuminen ol-

¹⁾ Metsähallituksen kirje Kemin tarkastuspiirin ylimetsänhoitajalle N:o 93 helmikuun 18 päivältä 1860.

²⁾ Heikinheimo, m. t. siv. 151.

³⁾ Metsähallituksen kirje ylimetsänhoitaja Forsströmille N:o 55 huhtikuun 17 päivältä 1860 ja ylimetsänhoitaja Ranckenille N:o 238 lokakuun 31 päivältä 1860.

lut laillisesti oikeutettua, koska valtionmetsiä ei mainituilla seu-
duilla vielä oltu erotettu valtion välittömään käyttöön. Vaikka siis
tämän mukaan näyttääkin siltä, että metsäviranomaiset eivät kat-
soneet olevansa oikeutettuja määräämään tilallisten metsänkätöstä,
niin toimittivat he kuitenkin puiden takavarikkoja, myönsivät luppo-
puiden hakkuuoikeuksia, vuokrasivat kaskimaita sekä niittyjä j.n.e.¹⁾
Takavarikoidut puut tavallisesti myytiin senaatin luvalla määrätystä
minimihinnasta. Luppopuita saivat asukkaat ottaa asianomaisten met-
sänhoitajien osoittamilta paikoilta, ja tervaksiksi oikeutettiin heidät
polttamaan „luvattomasti” kolomiaan metsiä määrättyä maksua vas-
taan. Uudistalojen perustamisoikeuksia ei sensijaan myönnetty.
Niinpä jätti Oulun läänin kuvernööri jo v. 1855 Kemijärven Ylikylään
perustetun Kariniemi-nimisen uudistalon perustamisen vahvistamatta
sillä perusteella, ettei ollut vielä tietoa siitä, olivatko mainitulle uudis-
talolle annetut tilukset tarpeellisia „kruununpuiston muodostamiseksi
yhteismaasta”, jommoiset toimet olivat suoritettavat, ennenkuin uudis-
taloja läänissä — Lappia lukuunottamatta — saatiin perustaa²⁾. Ha-
kijat tosin valittivat senaatin talousosastoon, mutta kuvernöörin pää-
tös jäi voimaan, vaikkakin senaatti siihen nähden, että kyseessäoleva
uudistalo oli jo aikoja sitten perustettu ja hakijoilta oli perustamiseen
kulunut kustannuksia, oikeutti heidät hallitsemaan uudistaloa siksi,
kunnes oli lopullisesti määrätty puheenaolevan yhteismaan käytöstä.
Samalla määräsi senaatti, ettei metsää saatu käyttää muutakuin poltto-
puiksi ja aidaksiksi. Samantapaisen päätöksen antoi senaatti v. 1865
metsähallituksen valitukseen Oulun läänin kuvernöörin päätöksestä
Ketola-nimisen uudistalon perustamisesta Kemijärvelle. Senaatti ei
nimitäin myöntänyt perustamisoikeutta, koska m. m. ei ollut var-
muutta siitä, joutuivatko kyseessäolevat maat isossajaossa valtiolle³⁾.

Myydyistä puista saadut hinnat, samatenkuin niittyjen vuokra-
maksut, olivat hyvin alhaisia. Niinpä asetettiin v. 1860 myytyjen,
Kemijärvellä takavarikoitujen puiden minimihinnaksi 8 kopeekkaa
kappaleelta, Kuusamossa v. 1863 myytyjen puiden minimihinnaksi
2 kopeekkaa pituussyleltä ja tervaskuutiosylen hinnaksi 60 ko-
peekkaa. Kun metsähallinnon toimesta v. 1864⁴⁾ hankittiin 5,525

¹⁾ Kts. Senaatin kirjeet Metsähallitukselle N:o 1721 13/9 1860, N:o
1782 26/9 1860, N:o 794 26/4 1861, N:o 660 28/5 1862, ja N:o 375 12/4
1865.

²⁾ Senaatin päätös marraskuun 1 päivältä 1855.

³⁾ Senaatin kirje Metsähallitukselle N:o 483 syyskuun 22 päivältä
1865.

⁴⁾ Senaatin kirje Metsähallitukselle N:o 118 tammikuun 30 päi-
vältä 1864 ja Metsähallituksen kirje Senaatille N:o 254 marraskuun 12
päivältä 1864.

puuta Luusuan kosken rantaan Kemijärvellä, tuli niiden hankinta
maksamaan 6.9 penniä kuutiojalalta, myyntihinnan ollessa 10 penniä,
joten kantohinnaksi siis jäi 3.1 penniä. Kuusamon hoitoalueesta han-
kittujen 15,800 puun hankintakustannukset nousivat 5 ²/₅ penniin
kuutiojalalta, myyntihinnan ollessa 6.5 penniä, joten kantohinnaksi
jäi 1.1 penniä. Puut olivat suuruudeltaan järeintä laatua.

Huolimatta siitä, että metsäviranomaiset näin ollen itse asiassa
kontrolloivat pitäjäläisten metsänkätystä, niin toimitettiin lukuisasti
luvattomia metsänhakkauksia, osittain siitä syystä, ettei tuo kontrolli
ymmärrettävistä syistä voinut näillä laajoilla ja asumattomilla salo-
mailla olla tarkka, osittain siitä syystä, että pitäjäläiset ajan oloon
huomasivat itsellään olevan erikoisoikeuksia naapuripitäjäläisiin ver-
rattuna. Aikaisemmin on mainittu, mitenkä Kemijärven talolliset jo
v. 1860 tiesivät vedota knihtikontrahtiinsa, ja pian siihen vetosivat
myös kuusamolaiset.

Tehdessään erinäisiä ehdotuksia kolottujen metsien ja tervanpol-
ton suhteen tarkastuspiirissään v. 1873¹⁾, ehdotti ylimetsänhoitaja
Forsström, ettei Kuusamon pitäjän „kolometsistä” sillä kertaa
minkäänlaisia määräyksiä annettaisi, koska kuusamolaisilla oli knihti-
kontrahtiinsa. Metsähallitus oli asiasta samaa mieltä, ja sen mukainen
tuli myös senaatin päätös. Samana vuonna tiedusti metsähallitus²⁾
senaatilta, vieläkö kaskimaita oli annettava kuusamolaisille vuokralle,
ja olivatko aikaisemmin vuokrattujen kaskimaiden vuokrat edelleen
perittävät. Senaatti katsoi³⁾, ettei enää ollut vuokrattava uusia kas-
kia jakamattomilta mailta, mutta vanhojen kaskimaiden vuokrat sitä-
vastoin olivat perittävät.

Niinpiankuin kuusamolaiset olivat päässeet perille knihtikontrah-
din heille myöntämistä oikeuksista, kasvoivat heidän vaatimuksensa.
V. 1873 pitivät he kokouksen, jossa pyysivät asianomaiselta metsän-
hoitajalta oikeutta saada hoitoalueen arkistosta tiedot Kuusamon pitä-
jästä valtion laskuun myydyistä puumääristä ja niistä saaduista hin-
noista sekä vuokratuista kaskimaista saaduista vuokrista tarkoituk-
sella hakea asianmukaisessa järjestyksessä niistä hyvitystä. Kokouk-
sen pöytäkirjan lähetti hoitoalueen metsänhoitaja metsähallitukselle,
joka alisti asian senaatin ratkaistavaksi. Senaatti suostui anomukseen

¹⁾ Metsähallituksen kirje Senaatille N:o 373 helmikuun 11 päivältä
1873.

²⁾ Metsähallituksen kirje Senaatille N:o 382 helmikuun 28 päivältä
1873.

³⁾ Senaatin kirje Metsähallitukselle N:o 957 lokakuun 24 päivältä
1873.

siten, että Kuusamon pitäjän kunnallislautakunnan puheenjohtajalle oli annettava tilaisuus hoitoalueen arkistosta saada lunastusta vastaan halutut tiedot, mutta oli asianomaisten ilmoitettava tarkalleen, miltä päivältä tarvitsemansa asiakirjat olivat sekä mitä asiaa ne koskivat. Hoitoalueen metsänhoitajan ei tarvinnut itse tietojen hankkimistyössä avustaa hakijoita.

Lähettyessään Kuusamon hoitoalueen metsänhoitajalle edellämaittujen tietojen hankkimista koskevan kirjelmän, oli kunnallislautakunnan puheenjohtaja samalla ilmoittanut, että pitäjäläisten aikomus oli ryhtyä oikeudenkäyntiin valtiota vastaan, minkä myöskin samana vuonna tekivät, ennenkuin puheenaolevien tietojen hankkimiseen olivat saaneet luvan. Tämän johdosta tiedusteli Oulun läänin kuvernööri metsähallitukselta m. m., olivatko kyseessäolevat metsät hallituksen käskystä asetetut metsähallituksen hallintaan sekä millä perusteella pitäjäläisten kanssa tehty knihtikontrakti oli jätetty huomioonottamatta¹⁾. Metsähallitus viittasi vastauksessaan metsähallinnon järjestämiseen kyseessäolevilla seuduilla 1860-luvulla sekä oheeniitti tätä ynnä metsänmyyntiä koskevia jäljennöksiä senaatin päätöksistä. Mitä tuli kuvernöörin tekemään toiseen kysymykseen knihtikontrahdista, niin huomautti metsähallitus, että vaikkakin pitäjäläiset kontrahdin mukaan olivat vapautetut isostajaosta, niin ei valtio silti näyttänyt olevan estetty toimeenpanemasta „väliaikaista hoitoa” pitäjän metsien haaskaamisen ja hävittämisen ehkäisemiseksi. Ne metsänmyynnit, joita pitäjässä valtion laskuun oli myyty, olivat valtiolle tuottaneet vain pienen osan niistä kustannuksista, joita kyseessäolevien metsien hallinta oli valtiolta vaatinut, jotapaitsi hakatut puut olivat olleet metsänhoidon kannalta metsästä poistettavat. Missään tapauksessa eivät Kuusamon pitäjäläiset metsähallituksen mielestä olleet laillisesti oikeutettuja saamaan myydyistä puista korvausta knihtikontrahdinsa perusteella. Paitsi sitä, että asia oli herätetty ennenaikojaan, oli kysymys nyt vain sen tynnyrialaluvun lähemmästä määräyksestä, joka juuri knihtikontrahdin perusteella oli annettava taloille kokonaista manttaalia kohti Kuusamon pitäjässä. Samalla ilmoitti metsähallitus valtion asiamiehen määräyksestä valvomaan valtion etua asiata oikeudessa käsiteltäessä.

Kihlakunnanoikeuden päätös oli pitäjäläisille suotuista. Siitä oli seurauksena, että pitäjäläiset oikeudenkäynnin jälkeen alkoivat suunnitella suurien metsänmyyntien toimittamista omaan laskuunsa. Sen-

¹⁾ Metsähallituksen kirje Oulun läänin Kuvernöörille N:o 979 toukokuun 3 päivältä 1873.

vuoksi ja saadakseen selville oliko metsähallinnon millään tavalla pidettävä huolta Kuusamon metsistä, pyysi metsähallitus¹⁾ marraskuun 11 päivänä 1873 senaatilta lähempiä määräyksiä siitä, mitenkä metsänhoitoviranomaisten oli suhtauduttava ei ainoastaan Kuusamon, vaan muidenkin knihtikontraktipitäjien asukkaiden metsänkäyttöön. Vastauksena tähän metsähallituksen tiedusteluun on pidettävä toukokuun 11 päivänä 1874 annettua julistusta (vrt. siv. 13), jossa kiellettiin metsän hakkaaminen Kuusamon, Kemijärven ja Kuolajärven pitäjissä myyntiä varten suuremmassa määrin kuin mitä tilallisille aikaisemmin, metsien ollessa metsähallinnon hallussa, oli myönnetty. Kiellon ilmoitettiin olevan voimassa siksi, kunnes kysymys knihtikontraktien kumoamisesta oli lopullisesti ratkaistu. Jo ennen tämän kiellon antamista oli metsähallitus kuitenkin, sittenkuin senaatti oli päättänyt knihtikontraktipitäjien väliaikaisen jaon lykättäväksi tois- taiseksi, lähettänyt Kemijärven ja Iin tarkastuspiirien ylimetsänhoitajille sähkösanoman, jossa ilmoitettiin kotitarvehakkuiden knihtikontraktipitäjissä olevan laillisia, mutta muiden hakkausten olevan „varkautta”.

Kuusamolaisien esimerkki vaikutti kemijärveläisiin siten, että nämäkin ryhtyivät oikeudenkäyntiin valtiota vastaan. Heinäkuun 4 päivänä 1874 Kemijärvellä pidetyillä välikäräjillä he haastoivat metsähallituksen vastaamaan luvattomasti toimittamistaan hakkauksista sekä korvaamaan heille vahingon s. o. maksamaan myydyistä puista saadun hinnan korkoineen heille²⁾. Samalla anoivat he kieltoa vastaisille hakkuille. Kun haaste kuitenkin oli annettu metsähallitukselle eikä valtiolle, kuten olisi pitänyt, hylkäsi oikeus tehdyn kan- teen. Sittemmin oli asia esillä käräjillä v. 1875 ja v. 1876, mutta katsoi kihlakunnanoikeus, siihen nähden, että lautamiehet, yhtä lu- kuunottamatta, olivat jääviä käsittelemään kyseessäolevaa asiaa eikä toisia jäävittämiä henkilöitä lautamiehiksi ollut saatavissa, ettei se voinut sillä kertaa asiassa mitään tehdä.

Knihtikontraktipitäjien metsien hallinta tuli siis lyhyen seisah- duksen jälkeen melkein samanlaiseksi kuin se aikaisemmin oli ollut. Metsähallinnon toimesta toimitettiin jälleen puiden takavarikkoon ot- toja, maiden vuokrausta j. n. e., mutta myyntejä valtion laskuun ei sitävastoin liene suoritettu. V. 1876 m. m. senaatti³⁾ myönsi Kuu- samon lohkokuntalaisille oikeuden kyläkuntien mailta hyväkseen

¹⁾ Metsähallituksen kirje Senaatille N:o 284 joulukuun 11 päivältä 1873.

²⁾ Heikinheimo, m. t. siv. 84—85.

³⁾ Senaatin kirje Metsähallitukselle N:o 52 tammikuun 21 päivältä 1876.

käyttää tuulenskaatoja ja mäntykeloja ehdoilla, että asianomainen metsänhoitaja puut leimasi sekä metsässä että uittoväylän varrella, että valtion kustannuksella asetettiin ylimääräisiä metsänvartijoita huolehtimaan siitä, ettei muita kuin leimattuja puita pitäjästä viety, että puiden hankkijat maksoivat vartioimiskustannuksina 25 penniä puuta kohti sekä korvasivat metsänhoitajan matkat ja toimituskustannukset ja että hakijat asettivat hyväksyttävän takuun mainittujen ehtojen täyttämistä. Puiden otto-oikeus oli lakkaava v. 1878. Sittemmin¹⁾ senaatti v. 1877 myönsi saman oikeuden 3:ksi vuodeksi entisillä ehdoilla, mikä jälleen v. 1879 uudistettiin 3:ksi vuodeksi ja v. 1883 toukokuun 1 päivään 1884 asti, pääasiallisesti samoilla ehdoilla kuin aikaisemminkin.

Lienee syytä vielä mainita, että vielä v. 1894 Kemijärven hoitoalueen metsänhoitaja kirkkokuulutuksella kielsi Ylikylän lohkokuntalaisia harjoittamasta metsäntuotteiden vähittäismyyntiä, koska väliaikaista lohkoa ei vielä oltu erotettu.

Metsien käyttäminen väliaikaisten lohkojen erottamisen jälkeen.

Väliaikaisten lohkojen erottamisen jälkeen järjestyi knihtikontrahtipitäjien metsien käyttö uudelle kannalle. 1879-vuoden julistuksen mukaan (vrt. siv. 16) olivat lohkokuntalaiset oikeutetut käyttämään lohkoissa olevia metsiä sekä kotitarpeiksi että myytäväksi, samaten kuin valtiokin sai täyden vapauden sille erotettujen metsien käyttöön. Jo v. 1882 tiedusteli²⁾ senaatti metsähallitukselta, oliko ryhdytty toimenpiteisiin niiden laajojen maiden vartioimiseksi, jotka mainitun julistuksen perusteella tulivat knihtikontrahtipitäjissä valtiolle sekä olisiko ehkä ollut ryhdyttävä joihinkin toimenpiteisiin niiden suhteen. Metsähallitus³⁾ ilmoitti, miten kyseessä olevien alueiden hallinta oli järjestetty, pitäen samalla erityisiin toimenpiteisiin ryhtymistä asioiden silloisella kannalla ollessa tarpeettomana. Entiseen verrattuna oli muutos tapahtunut vain siinä suhteessa, että valtionmaat nyt olivat yksityisten maista selvillä rajoilla erotetut ja valtion hakkuu-

¹⁾ Senaatin kirjeet Metsähallitukselle N:o 602 kesäkuun 7 päivältä 1877, N:o 1072 marraskuun 28 päivältä 1878, N:o 53 tammikuun 24 päivältä 1879, N:o 109 helmikuun 1 päivältä 1883 ja N:o 257 maaliskuun 1 päivältä 1883.

²⁾ Senaatin kirje Metsähallitukselle N:o 407 toukokuun 4 päivältä 1882.

³⁾ Metsähallituksen kirje Senaatille N:o 56 toukokuun 30 päivältä 1882.

oikeus oli riidaton. Metsänmyynteihin ryhdyttiinkin sitä mukaa kuin menekkiä puutavaralle ilmestyi. Millaisia puumääriä kyseessä olevista pitäjästä on myyty valtion laskuun, ei ole tarkalleen tiedossa. Jonkinlaisen kuvan niistä kuitenkin antavat seuraavat metsähallituksen vuosikertomuksista pöimitut tiedot:

V u o s i	Kemijärven hoito- alue		Kuusamon hoitoalue		Yhteensä	
	Luovu- tettu saha- puita	Luovutettu- jen metsän- tuotteiden hinta Smk.	Luovu- tettu saha- puita	Luovutettu- jen metsän- tuotteiden hinta Smk.	Luovu- tettu sahapuita	Luovutettu- jen metsän- tuotteiden hinta Smk.
1888	—	—	28,206	44,747 07	28,206	47,747 07
1889	—	—	38,593	49,729 44	38,593	49,729 44
1890	64,044	103,263 02	32,507	49,929 96	96,551	153,192 98
1891	—	—	32,006	78,368 32	32,006	78,368 32
1892	71,000	96,119 94	22,700	39,509 14	93,700	135,629 08
1893	—	—	80,355	114,994 71	80,355	114,994 71
1894	82,366	126,035 25	29,269	40,389 06	111,635	166,424 31
1895	1,402	4,851 6	79,030	129,145 79	80,432	133,997 46
1896	97,738	161,759 59	13,662	39,292 26	111,400	201,051 85
1897	—	—	29,332	75,520 77	29,332	75,520 77
1898	56,318	121,797 93	39,976	102,642 46	96,294	224,440 39
1899	3,408	13,791 70	55,218	154,621 83	58,626	168,413 53
1900	104,670	388,570 91	63,307	227,791 46	167,977	616,362 37
1901	10,884	34,681 14	61,781	179,578 53	72,665	214,259 67
1902	67,730	242,957 63	19,458	73,140 71	87,188	316,098 34
1903	143,646	485,673 71	39,837	176,241 60	183,483	661,915 31
1904	170,714	508,564 85	15,159	62,079 73	185,873	570,644 58
1905	96,983	361,374 12	58,600	210,304 20	155,583	571,678 32
Yhteensä	970,908	2,649,441 46	738,996	1,848,027 04	1,709,899	4,497,468 50

Vuodesta 1888 vuoteen 1906 mennessä on siis valtionmetsistä entisistä Kemijärven ja Kuusamon hoitoalueista luovutettu yhteensä lähes 2 milj. sahapuuta. Samaan aikaan on metsäntuotteista saatu tuloja yhteensä n. 4.5 miljoonaa markkaa. Ylläolevan taulukon johdosta on kuitenkin huomattava, että numerot eivät tarkalleen kuvaa knihtikontrahtipitäjien valtionmetsistä luovutettuja sahapuumääriä ja metsäntuotteista saatuja hintoja, sillä mainitut hoitoalueet eivät tarkalleen vastaa pitäjien rajoja. Mutta suurin piirtein osoittavat ne, millaisia puumääriä Kemijärven, Kuolajärven ja Kuusamon pitäjästä väliaikaisten lohkojen erottamisen jälkeen vuoteen 1906 asti on luovutettu ja miten suuria tuloja metsäntuotteista on saatu. Edel-

Vuosi	Pohjois-Kemijärvi		Etelä-Kemijärvi		Salla		
	Luovutettuja sahapuita, kpl.	Luovutettujen sahapuiden hinta, Smk.	Luovutettuja sahapuita, kpl.	Luovutettujen sahapuiden hinta, Smk.	Luovutettuja sahapuita, kpl.	Luovutettujen sahapuiden hinta, Smk.	
1906.....	19,828	¹⁾ 97,283	18	56,654	¹⁾ 257,789	37	
1907.....	50,498	276,931	34	51,022	225,911	56	
1908.....	7,962	47,638	50	20,709	91,946	70	
1909.....	42,213	170,172	73	4,802	12,233	05	
1910.....	74,294	275,962	80	93,932	288,438	67	
1911.....	47,952	176,054	04	104,700	318,169	76	
1912.....	159,623	561,764	51	52,363	151,329	21	
1913.....	48,201	146,736	37	80,133	331,967	34	
1914.....	34,882	140,229	66	25,072	102,343	—	
1915.....	70,981	311,407	68	32,109	96,351	41	
1916.....	9,816	47,256	70	38,373	140,950	38	
1917.....	240	1,200	—	74,797	302,809	12	
1918.....	²⁾ 800	³⁾ 3,200	—	3,911	14,776	23	
1919.....	31,801	⁴⁾ 168,641	75	1	5	—	
Yhteensä	599,091	2,424,479	26	638,578	2,335,020	80	
					528,971	1,938,531	63

leen on taulukossa olevia metsäntuotteiden hintaa osoittavia lukuja käytettäessä huomioonotettava, että niihin sisältyy muidenkin metsäntuotteiden kuin varsinaisen puutavaran hinta, jos kohtakin näiden „muiden tuotteiden” osuus hintaluvuissa on aivan vähäpätöinen. Niinpä oli esim. v. 1900 Kemijärven hoitoalueesta luovutettujen sahapuiden hinta Smk. 386,135:58, metsänhyödykkeitten kokonaisarvon ollessa Smk. 388,570:91.

Vuonna 1905 toimitettiin puheenaolevilla seuduilla hoitoaluejako. Knihtikontrahtipitäjät tulivat silloin kuulumaan pääasiallisesti 6:een hoitoalueeseen: Pohjois- ja Etelä-Kemijärven, Sallan ja Tuntsan sekä Kitkan ja Kuusamon hoitoalueisiin. Hoitoalueiden rajat eivät senkään jälkeen täydelleen käy yhteen pitäjien rajojen kanssa, vaan kuuluu puheenaolevista pitäjistä erinäisiä vähäpätöisiä osia muihin pitäjiin, mutta antanevat ylläolevat luvut siitä huolimatta jostensakin tarkan kuvan Kemijärven, Kuolajärven ja Kuusamon valtionmetsistä luovutettujen sahapuiden määrästä ja niiden hinnoista vuoden 1905 jälkeen.

¹⁾ Hintaan sisältyy myös »muiden metsäntuotteiden» arvo. — ²⁾ Muu Smk. 1670:75 valmiin sahatavaran hintaa. ³⁾ Lisäksi on luovutettu 300 j. m.

Tuntsa		Kitka		Kuusamo		Yhteensä	
Luovutettuja sahapuita, kpl.	Luovutettujen sahapuiden hinta, Smk.	Luovutettuja sahapuita, kpl.	Luovutettujen sahapuiden hinta, Smk.	Luovutettuja sahapuita, kpl.	Luovutettujen sahapuiden hinta, Smk.	Luovutettuja sahapuita, kpl.	Luovutettujen sahapuiden hinta, Smk.
56,313	¹⁾ 198,277	60	17,909	¹⁾ 46,486	45	—	—
84,192	376,971	10	72,030	435,264	26	12,342	34,851
101,083	431,488	91	56,143	279,895	50	16,926	101,302
86,835	293,907	90	62,822	230,465	41	28,957	102,328
186,392	442,629	65	109,346	379,859	42	15,946	89,297
207,395	613,818	61	46,219	102,753	75	71,592	228,409
95,937	287,895	43	85,887	312,010	07	18,062	76,179
74,248	331,945	35	101,352	382,602	16	32,282	99,436
20,875	54,274	60	135,007	455,765	02	20,376	52,904
134,549	403,880	44	42,965	168,562	45	11,203	50,695
17,468	39,855	86	73,474	195,780	65	43,318	115,785
21,593	49,246	06	83,790	299,068	—	34,990	162,185
109	220	—	10,397	59,980	34	29,159	120,921
351,954	1,063,978	9	67,911	280,766	77	56,912	290,400
1,438,943	4,588,390	41	965,252	3,629,260	25	392,065	1,524,698
						12	4,562,900
							16,440,380
							47

Vuodesta 1906 vuoteen 1920 on siis knihtikontrahtipitäjissä olevista hoitoalueista myyty seuraavat määrät sahapuita:

	Luovutettujen sahapuiden luku kpl.	Luovutettujen sahapuiden hinta Smk.
Pohjois-Kemijärven hoitoalueesta	599,091	2,424,479:26
Etelä-Kemijärven ..	638,578	2,335,020:80
Sallan ..	528,971	1,938,531:63
Tuntsan ..	1,438,943	4,588,390:41
Kitkan ..	965,252	3,629,260:25
Kuusamon ..	392,065	1,524,698:12
Yhteensä	4,562,900	16,440,380:47

Kaksi ensiksi mainittua hoitoaluetta on pääasiallisesti Kemijärven pitäjässä, kaksi seuraavaa Kuolajärven pitäjässä ja viimeksi mainitut pääasiallisesti Kuusamon pitäjässä.

tettu juoksumetristä (7218.6 j. m.) kappaleiksi. — ³⁾ Hinta arvioitu. — ⁴⁾ Tästä puuta. — ⁵⁾ Tästä Smk. 30: — valmiin sahatavaran hintaa.

Väliaikaisten lohkojen erottamisen jälkeen on valtion laskuun knihtikontraktipitäjistä myyty yhteensä 6,236,799 sahapuuta, vastaten, kun ei oteta huomioon „muista metsäntuotteista” saatuja tuloja, n. 20 miljoonaa markkaa.

Millaisia puumääriä talolliset samaan aikaan ovat myyneet ei ole myöskään tarkalleen tiedossa. Luotettavia tietoja on nimittäin saatavissa vain niiden lohkojen metsänmyynneistä, jotka ovat käsitäneet samalla jonkun kruununtalon osalle tulevat puut, niiden myymiseen kun on tarvinnut hankkia asianmukainen lupa. Sama on ollut asianlaita silloin, kun lohkoon on kuulunut puustelli tai kirkollisvirkatalo. Kuitenkin ovat eräät lohkokunnat, joiden osakkaat eivät yksimielisesti ole päättäneet metsäänsä myydä, anoneet samanlaista lupaa, jolloin metsänmyynnistä on tietoja saatu.

Seuraavat luettelot osoittavat väliaikaisista lohkoista myytyjen puiden määriä ja niistä saatuja hintoja:

Luettelo¹⁾

Kemijärven pitäjän väliaikaisista lohkoista myydyistä puista ja niistä saaduista hinnoista y.m.

Senaatti myynnin hyväksynyt	Lohkokunnan nimi	Myytyjen puiden lukumäärä	Hinta kap-paleelta Smk.	Myyntihinta yhteensä Smk.
18 5/4 92	Alakylä	162,452	2 —	324,904 —
18 17/5 92	Isokylä	n. 1,500,000	n. — 45	683,225 —
18 20/12 93	Leväranta	40,000	1 60	64,000 —
18 27/11 94	»	8,100	1 75	14,175 —
18 14/10 95	Ketola	14,806	2 40	35,534 40
»	Tohmovaara	116,531	2 17	252,872 27
»	Kostamusperä	122,104	2 91	355,322 64
»	Luusua	96,455	2 45	236,314 75
18 16/9 96	»	62,841	3 51	220,570 91
»	»	49,770	3 58	178,176 60
18 4/10 97	»	8,920	4 90	43,717 80
»	»	23,117	4 01	92,699 17

1) Luettelo perustuu osittain niihin tietoihin, joita Oulun lääninkonttori lokakuun 31 p:nä 1903 on metsähallitukselle ilmoittanut, osittain asianomaisten metsänhoitajien tiedonantoihin.

Senaatti myynnin hyväksynyt	Lohkokunnan nimi	Myytyjen puiden lukumäärä	Hinta kap-paleelta Smk.	Myyntihinta yhteensä Smk.
18 9/6 97	»	15,416	3 67	56,576 72
»	»	28,631	3 67	105,075 77
18 21/11 98	Räisäsenperä	n. 25,000	1 75	44,375 —
19 26/2 00	Välitalo	1,687	3 52	5,938 24
»	»	1,687	3 52	5,938 24
»	Ylikylän perintötalot	289,485	1 89	547,126 65
»	» uudistalot	31,226	3 52	109,915 52
»	Autioniemi	5,064	3 52	17,815 28
»	Seljänperä	3,376	3 52	11,883 52
19 9/3 00	Kalkiainen	297	— 40	118 80
»	Alakylä	49,765	1 55 1/4	77,260 16
»	»	47,065	1 75	72,363 75
»	»	53,400	1 84	98,256 —
»	»	59,750	1 89	112,927 50
»	»	20,758	2 16	44,837 28
»	»	32,460	2 31	74,982 60
»	»	130,930	2 42	316,850 60
19 12/3 13	Ylikylä	532	2 32	1,234 24
Yhteensä		3,001,625	1 40	4,204,988 41

Koko Kemijärven pitäjän väliaikaisista lohkoista on siis myyty yhteensä 3,001,625 sahapuuta Smk:n 4,204,988:41 hinnasta, vastaten Smk. 1:40 puuta kohti. Mainitut numerot eivät kuitenkaan ole ehdottoman tarkkoja, mikäli myytyjen puiden lukumäärästä on kysymys, sillä Isonkylän ja Räisäsenperän lohkoista myytyjen puiden lukumäärä on arvioitu asianomaisten metsänhoitajien tiedonantojen perusteella. Niinikään lienevät Alakylän lohkon toista metsänmyyntiä osoittavat luvut jossain määrin epävarmat. Suurin piirtein katsottuna antavat yllämainitut luvut kuitenkin valaisevan kuvan lohkokuntalaisten metsänmyynneistä väliaikaisten lohkojen erottamisen jälkeen.

Paitsi luettelossa olevia lohkokuntia ovat metsiänsä myyneet myös muut lohkokunnat. Pohjois-Kemijärven hoitoalueen metsänhoitajan ilmoituksen mukaan olisivat muut lohkot myyneet metsiään seuraavasti:

Joutsijärvi	Smk:n	146,000	arvosta
Uusitalo	„	14,000	„
Hyypiö	„	17,500	„
Misijärvi	„	15,000	„
Kalliosalmi	„	50,000	„
Majavaniemi	„	27,000	„
Köngäs	„	150,000	„

Yhteensä Smk:n 419,500 arvosta

Olettaen, että mainitut lohkokunnat ovat saaneet metsistään samanlaisia hintoja, kuin ylläolevassa luettelossa olevat lohkokunnat, vastaisi myyntihinta suunnilleen n. 200,000 puun myyntiä. *Koko Kemijärven pitäjstä olisi siis väliaikaisten lohkojen erottamisen jälkeen myyty n. 3,200,000 sahapuuta n. 4,624,488 markan hinnasta.*

Kuolajärven väliaikaisten lohkojen metsänmyynneistä on voitu saada tarkempia tietoja, ja osoittavat ne seuraavaa:

Luettelo¹⁾

Kuolajärven pitäjän väliaikaisista lohkoista myydyistä puista ja niistä saaduista hinnoista y.m.

Senaatti antanut myyntiluvan	Lohkokunnan nimi	Myytyjen puiden lukumäärä	Hinta kap-paleelta Smk.	Myyntihinta yhteensä Smk.
18 ¹⁴ / ₁₁ 94	Saija	148,814	1 80	267,865 20
18 ⁴ / ₂ 95	Kursu	123,049	1 75	215,335 75
18 ²² / ₇ 96	Kuolajärvi	128,544	1 70	218,524 80
»	Kello	162,896	1 45	236,199 20
18 ¹¹ / ₁₂ 96	Sallan kirkonkylä	140,560	1 60	211,380 —
18 ²⁴ / ₅ 97	Alakurtti	136,016	2 —	272,032 —
»	Liikanen	43,741	1 90	83,107 90
18 ⁹ / ₉ 97	Korja	59,986	1 50	89,979 —
»	Salmijärvi	92,635	1 75	162,111 25
»	Märkäjärvi	112,629	1 75	197,100 75
18 ⁷ / ₂ 98	Vuorijärvi	186,416	2 10	391,469 40
18 ¹⁰ / ₅ 98	Hautajärvi	15,565	2 25	35,021 25
»	Niemelä	12,538	2 45	30,718 10
»	Kallunki	7,697	2 25	17,318 25
»	Onkamo	18,298	2 25	41,170 50
18 ¹¹ / ₁₀ 98	Lampela	31,224	3 —	93,672 —
18 ³¹ / ₁₀ 98	Selkälä	15,515	2 05	31,805 75
19 ¹¹ / ₆ 03	Niskala	91,169	2 90	264,390 10
	Yhteensä	1,518,887	1 85	2,859,209 20

¹⁾ Tiedot on saatu Sallan hoitoalueen metsänhoitajalta J. A. Huoviselta tammikuun 31 p:nä 1921.

Kuolajärven väliaikaisista lohkoista on siis väliaikaisten lohkojen erottamisen jälkeen myyty yhteensä 1,518,887 sahapuuta Smk:n 2,859,209: 20 hinnasta. Tuutijärven ja Sovajärven lohkoista ei liene lainkaan puita myyty. Sensijaan lienevät Aholan ja Hirvasvaaran lohkokuntalaiset metsäänsä myyneet, mutta tietoja niistä ei ole onnistuttu saamaan. Niinkään puuttuu tietoja Kuusiniemen ja Isonjärven lohkojen metsänmyynneistä.

Kuusamon väliaikaisten lohkojen metsänmyyntejä kuvaa seuraava luettelo.

Luettelo¹⁾

Kuusamon pitäjän väliaikaisista lohkoista myydyistä puista ja niistä saaduista hinnoista y.m.

Senaatti myynnin hyväksynyt	Lohkokunnan nimi	Myytyjen puiden lukumäärä	Hinta kap-paleelta Smk.	Myyntihinta yhteensä Smk.
18 ¹⁷ / ₁₁ 93	Kiurusenniemi	6,239	2 60	16,221 40
18 ⁹ / ₁₀ 96	Multijärvi-Lusminki	22,376	1 25	27,970 —
18 ²¹ / ₁ 96	Kirkonkylä	149,788	1 12	167,762 56
18 ¹³ / ₁₂ 97 ja 18 ²⁰ / ₁₁ 99	Paanajärvi	189,821	3 —	569,463 —
18 ²² / ₉ 99	Suorajärvi	29,788	2 80	83,406 40
18 ⁴ / ₂ 99	Autiovaara	7,544	4 —	30,176 —
18 ⁷ / ₆ 99	Heikkilä	291,245	2 40	698,988 —
19 ²² / ₁₀ 00	Nevala-Kärppä	23,234	2 50	58,085 —
19 ³ / ₁₂ 01	Rukajärvi	64,540	2 25	145,215 —
19 ¹² / ₁₀ 08	Törmänen	41,719	3 25	135,586 75
19 ⁵ / ₁₀ 08	Alakitka	175,528	3 25	570,466 —
19 ²⁰ / ₉ 09	»	144,079	2 75	396,217 25
19 ²² / ₁₂ 11	»	138,800	3 18	441,384 —
19 ¹¹ / ₈ 11	Uutela	10,666	3 50	37,331 —
19 ²⁷ / ₆ 13	Heikkilä	272,192	2 35	639,651 20
19 ²⁸ / ₇ 14	Kirkonkylä	189,439	6 10	1,155,577 90
	Yhteensä	1,756,998	2 93	5,173,501 46

Ylläolevassa taulukossa mainittujen metsänmyyntien lisäksi on Kuusamon väliaikaisista lohkoista myyty sahapuita pienemmissä

¹⁾ Metsähallituksessa olevan luettelon mukaan.

erin jotensakin suuria määriä, mutta puiden luvuista ja yksikköhinnoista ei ole lähempiä tietoja. Nekin tiedot, joita asianomaiset metsänhoitajat ovat metsähallitukseen lähettäneet puheenaolevien metsänmyyntien kauppasummista ja myydyistä puumääristä, ovat likimääräisiä. Niistä esitettäkoon seuraavat luvut:

Lohkokunnan nimi	Myytyjen puitten lukumäärä kpl.	Myyntihinta yhteensä Smk.
Raistakka.....	65,000	60,000 —
Ahola	28,000	35,000 —
Pernu	50,000	60,000 —
Lauhkea	8,000	15,000 —
Kivilahti (Kumpulahti ¹⁾ ; Lohilahti, Pääatalo, Kallioinen, Mikkola ja Multia	30,000	35,000 —
Hietala.....	7,000	9,000 —
Salminen.....	10,500	12,000 —
Jokilampi	12,000	8,000 —
Hukkanen	20,000	12,000 —
Sipru, Toivola ja Riihivaara.....	18,000	25,000 —
Kurkijärvi ja Kestilä	4,000	2,400 —
Oijusluoma	8,000	9,000 —
Särkelä	24,000	25,200 —
Pelli.....	5,000	9,000 —
Käyrä	4,000	6,000 —
Korpua.....	10,000	4,000 —
Käsmä	7,000	8,000 —
Konttinen	2,000	3,700 —
Saunaniemi, Penikkaniemi ja Ahvenniemi.....	20,000	20,000 —
Haukiniemi, Jokela, Kaihlaniemi, Naamanka, Huhmarniemi, Lahokas, Kukkola, Riepula ja Erkkola	80,000	50,000 —
Siikola, Huttu ja Manninen.....	40,000	27,000 —
Kivelä	4,000	4,000 —
Haataja, Kesäniemi, Porosaari, Purnuvaara	1)91,500	80,000 —
Kesäniemi	7,500	9,375 —

¹⁾ Puut myyty manttaalikaupalla ja saatu 56,000 markkaa manttaalilta.

Lohkokunnan nimi	Myytyjen puitten lukumäärä kpl.	Myyntihinta yhteensä Smk.
Akanlahti	14,000	10,000 —
Hiltunen.....	10,000	12,500 —
Kontiovaara eli Penttilänvaara	17,500	16,000 —
Riihivaara	3,733	2,563 —
Vihtavaara	8,000	10,000 —
Hiltunen	8,000	14,000 —
Mustaniemi—Joutsen.....	22,000	27,500 —
Puruuvaara	7,000	17,500 —
Mustaniemi—Joutsen	35,000	43,750 —
Ahvensalmi eli Kämärinen	18,000	12,000 —
Kehäsaari	14,000	4,000 —
Yhteensä	712,733	698,488 —

Näiden puumäärien lisäksi on vielä myyty puita seuraavista lohkoista:

Jaakkola, Kirppola.....	12,000 puuta
Tolvaniemi	12,000 ..
Hukkanen	2,000 ..
Pahkala-Visala	n. 7,000 ..
Kallioluoma	n. 7,000 ..
Paasovaara	n. 14,000 ..
Tolva	49,026 ..
Lohiranta	40,000 ..
Ahola	n. 8,000 ..
Kämäräinen	n. 14,000 ..
Kiurunen	n. 3,000 ..
Kiviniemi	n. 3,000 ..
Poropudas ja Pajukan- gas	n. 5,000 ..
Yhteensä n.	176,026 puuta.

Tolvan ja Lohirannan lohkojen puista on saatu yhteensä Smk. 248,012:—. Jos oletetaan, että jällelläolevien lohkojen puista, joita yhteensä on 93,000, olisi saatu n. Smk. 1:— kappaleelta, olisi yllä-

olevassa luettelossa mainittujen puiden myyntihinta yhteensä Smk. 341,012:—.

Yhteensä on siis eri pitäjien väliaikaisista lohkoista myyty seuraavat puumäärät:

	Puiden luku kpl.	Saatu hinta Smk.
Kemijärvellä n.	3,200,000	n. 4,624,488:—
Kuolajärvellä	1,518,887	2,859,209:—
Kuusamossa n.	2,645,757	n. 6,213,001:—
Yhteensä	7,364,644	13,696,698:—

Metsänmyymislupa myönnettiin lohkokuntalaisille vain silloinkin lohkoon oli myynnin jälkeen arvioitu jäävän riittävästi kotitarvemetsää. Alkuaan oli nähtävästi tarkoituksena, niinkuin kuvernöörin ehdotukset osoittavat, saada metsän riittävydestä varmuus siten, että lohkojen metsille olisi määrätty laadittavaksi taloussuunnitelma, joka asianmukaisesti olisi vahvistettu, mutta eivät tällaiset ehdotukset, yhtä tapausta lukuunottamatta, siihen nähden, että lohkot olivat väliaikaisia, saavuttaneet senaatin hyväksymistä, vaan määrättiin sensijaan, että lohkokuntalaisten tuli, ennenkuin metsänmyynti saatiin toimeenpanna, sopia metsän käyttämisestä ainoastaan kotitarpeeksi siten, ettei kasvavan metsän olemassaoloa saatettu vaaranalaiseksi. Erikoisesti on mainittava senaatin asettamat ehdot Kursun lohkokunnan metsänmyynnille (Kuolajärvellä¹⁾). M.m. oli senaatin päätöksen mukaan tukinhakkuun päätyttyä *metsää hoidettava ja käytettävä vahvistetun hoitosuunnitelman mukaan, jonka siihen määrätty metsänhoitovirkamies yksissä neuvoin jakokunnan valitsemien edustajien kanssa oli laativa ja jonka metsähallitus oli tarkastava ja vahvistava*. Muutamissa päätöksissä taasen (esim. Märkäjärven ja Korjan lohkokuntia koskeissa päätöksissä) senaatti kehoitti kuvernööriä ryhtymään sellaisiin toimiin, että jakokuntain osakkaiden kesken, ei ainoastaan kyseessäolevassa, vaan muissakin tapauksissa vastedes, mikäli mahdollista, saataisiin syntymään sopimuksia yhteismetsän hoitamisesta ja käyttämisestä voimassaolevan metsälain 7, 8, 10 ja 11 §§:n edellyttämällä tavalla²⁾. Muuten tuli asianomaisen metsänhoitajan leimata myytävät puut, huolehtia hakkuunvalvon-

¹⁾ Senaatin kirje Metsähallitukselle N:o 518 lokakuun 13 päivältä 1905.

²⁾ Senaatin kirjeet Metsähallitukselle N:o 696 ja 698 syyskuun 9 päivältä 1897.

nasta, puiden luovutuksesta ja latvain karsimisesta, mistä työstä metsänhoitaja oli oikeutettu saamaan korvausta matkustussäännön mukaisesti, ja joutuivat mainituista töistä aiheutuvat kustannukset lopullisesti lohkokuntalaisten maksettaviksi. Yleensä oli puiden myynnissä noudatettava samoja määräyksiä kuin myydessä valtionmetsien puita yleisellä huutokaupalla. Kauppasumma, josta päältäpäin otettiin mainitut kustannukset, oli jaettava talollisten kesken manttaalin mukaan. Perintötalolliset olivat oikeutettuja saamaan kauppahinnan heti, mutta kruununtalojen osuus oli talletettava lääninrahastoon erikoisena rahastona hoidettavaksi siksi, kunnes ne ostettiin perinnöksi, jotapaitsi eräissä tapauksissa (esim. Kiurusenniemen uudistalolle Kuusamossa) myönnettiin hetikin joku rahamäärä kruununtalolliselle rakennus- ja viljelysavustukseksi. Rahaston hoitamisesta sai lääninrahastonhoitaja korvausta 2 % rahaston vuotuisista koroista, mutta jällellepäävä osa oli annettava kruunun- tai uudistalolliselle. Metsänvartijatiloilta ja kirkkoherran virkataloilta tuleva osuus metsänmyyntihinnasta sitävästoin oli suoritettava, edellisten valtion rahastolle ja jälkimmäisten virkatalon rakennusrahastoon. Edelläesitettyjä määräyksiä ei sellaisenaan asetettu aina ehdoksi metsänmyynnille, mutta melkein kaikissa tapauksissa olivat ne samantaisia. Silloinkin tehdyt tarjoukset jätettiin senaatin lopullisesti hyväksyttäväksi, asetettiin vielä uusiakin ehtoja, joilla tahdottiin turvata osittain metsänmyyjä ostajan mielivallalta, osittain jällellepäävä metsä huonolta käsittelyltä hakkuun, vedon ja uiton aikana. Useitten lohkojen metsänmyyntilupia koskeissa senaatin päätöksissä oli kuitenkin eräitä määräyksiä, joita tässä on syytä lähemmin selvittää.

Antaessaan lausuntojaan lohkokuntalaisten metsänmyyntianomuksista oli metsähallitus m.m. useissa tapauksissa¹⁾ ehdottanut, että valtiolaitokselle olisi varattava oikeus 10 vuoden kuluessa leimata, myydä ja hakkauttaa kaikki 7 metrin päästä vähintään 25 cm täyttävät puut niistä valtionmetsän osista, jotka mahdollisesti lopullisessa isossajaossa tulivat lankeamaan lohkokuntalaisille. Näihin ehdotuksiin ei senaatti sellaisenaan suostunut, mutta määräsi kuitenkin nimenomaan, että metsähallituksen tuli lopullisessa isossajaossa valvoa valtion etua siinä mahdollisesti tapahtuvien tilusvaihtojen varalta. Tällaisia määräyksiä on olemassa ainakin Kemijärvellä olevien Levärannan, Kostamuserän ja Tohmovaaran lohkojen metsän-

¹⁾ Kts. esim. Metsähallituksen kirje Senaatille N:o 555 maaliskuun 12 päivältä 1894.

myyntiä koskevissa senaatin päätöksissä sekä Kuusamon Kirkonkylän lohkon metsänmyyntiä koskevassa päätöksessä ¹⁾). Sitten mainittu määräys jätettiin päätöksistä pois, mikä johtui siitä, että senaatti antoi metsähallitukselle nimenomaisen kaikkiin tapauksiin soveltuvan määräyksen tilusvaihtojen varalta. Kirjeessä N:o 818 lokakuun 29 päivältä 1894 nimittäin kamaritoimituskunta „esiintulleesta syystä” kehoitti „*asianomaisia metsänhoitovirkamiehiä tarkoin valvomaan valtion etua Kuusamon, Kemijärven ja Kuolajärven pitäjissä toimitettavassa isossajaossa, erikoisesti mitä tuli mahdollisesti tapahtuvien metsämaiden tilusvaihtoihin sekä metsätileihin* ²⁾.”

Vaikka edellämainittu tilusvaihtoja ja metsätiliä koskeva määräys näin ollen sisälsi sen, että metsähallituksen vasta lopullisissa isojakotoimituksissa oli niistä huolehdittava, annettiin tässä suhteessa myöhemmin aivan täsmällisiä määräyksiä. Antaessaan lausuntonsa ³⁾ Kuusamon Kirkonkylän lohkon metsänmyyntiasiaassa, oli metsähallitus ehdottanut metsänmyyntiluvan myöntämisen ehdoksi, että lohkon ja valtionmaiden välillä olisi toimitettava metsätili. Päätöksessään ⁴⁾ senaatti määräsi, „*että, koska tilusvaihtoja kruunun ja puheenalaisen jakokunnan välillä tulee toimitettavaksi kruunun liikkamaan murtamisessa, täydellinen metsätili on toimitettava jakokunnan ja kruunun vaihtomaiden välillä*”. Onko muissa tapauksissa tällaisia määräyksiä annettu, ei ole tekijän tiedossa.

Mitä muuten tulee lohkojen metsänmyynteihin, niin hylkäsi senaatti monasti puista tehdyt tarjoukset, vieläpä joskus useampiakin kertoja, siitä huolimatta, että lohkokuntalaiset välistä olivat ne hyväksyneetkin. Toiselta puolen myönsi senaatti joskus vapautuksia eräiden asetettujen ehtojen täyttämistä sekä avusti lohkokuntalaisia, myöntämällä etukäteen varoja hakkuunvalvonta- y. m. kustannuksiin.

Metsien käyttämisestä knihtikontrahtipitäjissä ennen isoajakoa on lopuksi syytä mainita senaatin päätös ⁵⁾ lokakuun 20 p:ltä 1891, jolla päätöksellä Kemijärven, Kuolajärven ja Kuusamon asukkaille

¹⁾ Senaatin kirjeet Metsähallitukselle N:o 870 joulukuun 20 p:ltä 1893, N:ot 1290 ja 289 huhtikuun 17 p:ltä 1894, N:o 869 joulukuun 20 p:ltä 1893.

²⁾ Kursiveeraus tekijän.

³⁾ Metsähallituksen kirje Senaatille N:o 414 toukokuun 15 päivältä 1914.

⁴⁾ Senaatin kirje Metsähallitukselle N:o 587 heinäkuun 28 p:ltä 1914.

⁵⁾ Senaatin kirje Metsähallitukselle N:o 767 lokakuun 20 p:ltä 1891.

myönnettiin vuoden 1897 loppuun asti samanlainen oikeus erinäisin ehdoin kaataa poroille valtionmetsistä luppopuita kuin muille Pohjois-Suomen poronomistajille oli myönnetty v. 1888.

Metsien käyttäminen isonjaon aikana.

Niinkuin edellisestä on selvinnyt, saivat sekä valtio että lohkokuntalaiset, niinpiankuin väliaikaiset lohkot oli erotettu, jotensakin vapaasti hakkuuttaa ja myydä metsiään. Isonjaon alettua kehittyivät olosuhteet toiseksi m. m., mikäli metsien hakkuuoikeudesta oli kysymys. Lokakuun 25 päivänä 1898 kielsi kuvernööri, voimassaolevan metsälain 9:een §:ään nojautuen 200 markan sakon uhalla kaiken metsänhakkuun myyntiä varten **Kemijärvellä** niiltä mailta, jotka oli jaettava. Kuitenkaan ei kielto ollut ulotettava sellaisten puitten hakkaamiseen, joista laillinen kauppa oli tehty ennen kiellon julkaisemista Kemijärven kirkossa.

Kielto johtui osaltaan siitä, että asianomainen metsänhoitaja Kemijärvellä oli pannut asian vireille. Hän pyysi nimittäin metsähallitukselta ohjeita väliaikaisista lohkoista senaatin määräysten mukaan myytyjen, mutta ei vielä hakattujen, tukkipuiden hakkuun suhteen, koska metsän myytäväksi hakkaaminen voimassaolevan metsälain mukaan ei isonjaonalaisilla mailla ollut luvallista. Kun myytyjen puiden hakkuuaika ei vielä ollut kulunut umpeen, pyysi mainittu metsänhoitaja tietoja siitä, miten hänen, jonka tuli huolehtia hakattun puutavaran luovuttamisesta, oli meneteltävä, minkä lisäksi hän tiedusteli eikö sitä puutavaraa, joka oli hakattu ja myyty valtion laskuun sellaisista väliaikaisesti erotetun valtionmaan osista, mitkä varmuudella voitiin otaksua joutuvan isonjaonalaisiksi, saatettu hakata ja luovuttaa ostajille. Kirjelmän johdosta teki metsähallitus senaattiin esityksen ¹⁾, jossa metsähallitus asettui sille kannalle, että valtiolla oli oikeus, niinkuin muissakin samanlaisissa tapauksissa, leimata ja myydä puita isostajaosta huolimatta väliaikaisten lohkojen ulkopuolelta valtiolle erotetulta maalta. Samalla esitti metsähallitus mielipiteenään, ettei voimassaolevan metsälain määräys metsänmyyntihakkuusta isonjaon aikana metsähallituksen käsityksen mukaan asettanut esteitä metsän myymiselle jakokuntalaisten yhteiseen laskuun. Esityksen johdosta antamassaan päätöksessä ²⁾ selitti se-

¹⁾ Metsähallituksen kirje Senaatille N:o 258 kesäkuun 9 päivältä 1898.

²⁾ Senaatin kirje Metsähallitukselle N:o 852 lokakuun 10 päivältä 1898.

naatti, ettei puiden jatkuva myyminen valtiolle väliaikaisesti erotetuilta mailta sillä hetkellä saanut tapahtua, mutta osoitti samalla metsähallituksen aikanaan, senjälkeenkuin asianomainen kuvernööri metsälain 9:n §:n mukaisesti oli kieltänyt metsänmyynnin isonjaon alaisilta mailta, tekemään sellaisen esityksen metsien edelleen myymiseksi valtiolle erotetuilta alueilta kuin asianhaarat saattoivat vaatia. Mitä taasen tuli niiden puiden hakkaamiseen isonjaon aikana, jotka jo aikaisemmin olivat myytyt, ilmoitti senaatti, joka tammikuun 17 päivänä samana vuonna Oulun läänin kuvernöörille lähettämässään kirjeessä oli huomauttanut metsälain 9:n §:n määräyksistä, ettei mainittu huomautus tietänyt niiden puiden hakkuukielloa, jotka oli myyty, ennenkuin kielto oli annettu.

Mainitun hakkuukiellon julkaiseminen aiheutti aikaisemmin vallinneeseen selvään hakkuuoikeuteen nähden melkoista sekavuutta. Toisissa tapauksissa kiellettiin metsien hakkaus isonjaon aikana niin hyvin valtiolta kuin lohkokuntalaisiltakin, toisissa taasen se myönnettiin. Koska hakkuuoikeutta koskevilla senaatin päätöksillä on erittäinkin valtion metsätalouden kannalta tärkeä merkitys, esitetään seuraavassa eräitä asiaakoskevia tietoja.

Räisälänperän lohkon osakkaat Kemijärvellä anoivat v. 1898 kuvernööriltä oikeutta saada myydä metsänsä. Anomukseen suostumista metsähallitus vastusti¹⁾, koska metsänmyynti isonjaonalaiselta maalta oli kielletty, mutta senaatti hyväksyi²⁾ anomuksen entisillä ehdoilla. Niinikään myönsi³⁾ senaatti v. 1900 Kalkiaisen lohkon osakkaille metsänmyyntiluvan, mutta käsitti metsänmyynti tuulenkaatamia puita. Sitävastoin jätti senaatti samana päivänä Korkalon lohkon osakkaiden anomuksen huomioonottamatta, vedoten yllämainittuun hakkuukielloon. Samoin hylkäsi⁴⁾ senaatti v. 1911 Tohmovaaran lohkokuntalaisten samanlaisen anomuksen hakkuukiellon takia sekä sen johdosta, että kaikki osakkaat eivät olleet myyntiin yhtyneet, mutta myönsi Ylikylän lohkon osakkaille v. 1913 oikeuden myydä tuulenkaatamia puita.

Kesäkuun 6 päivänä 1902 antamallaan kuulutuksella oli Oulun läänin kuvernööri, nojautuen voimassaolevan metsälain 9:een §:ään, sa-

1) Metsähallituksen kirje Senaatille N:o 307 lokakuun 31 päivältä 1898.

2) Senaatin kirje Metsähallitukselle N:o 938 marraskuun 21 päivältä 1898.

3) Senaatin kirje Metsähallitukselle N:o 277 maaliskuun 19 päivältä 1900.

4) Senaatin kirje Metsähallitukselle N:o 203 maaliskuun 2 päivältä 1911.

kon uhalla kieltänyt kaiken puiden hakkuun myyntiä varten myös **Kuusamon** pitäjän *jakokunnissa, jotka joutuivat isonjaonalaisiksi*¹⁾. Tästä huolimatta olivat seitsemän lohkokunnan tilanomistajat v. 1905 myyneet Ytterstfors Trävaruaktiebolag-nimiselle yhtiölle metsänsä, josta myynnistä metsähallitus teki kuvernöörille ilmoituksen. Kuvernööri kielsi ostajan toistaiseksi ja kunnes toisin määrättiin hakkauttamasta puita sekä määräsi takavarikkoon otettavaksi jo hakatut puut. Samalla pyysi kuvernööri senaatilta ohjeita asiassa, liittäen kirjelmänsä kyseessäolevien lohkokuntalaisten anomuksen, jossa he yksimielisesti ilmoittivat kaupan tehneensä ja anoivat, varsinkin kun mainittuihin lohkokuntiin ei kuulunut yhtään kruunun taloa, suostumusta kaupalleen. Senaatti päätti, että „*koska huhtikuun 5 päivänä 1879 annetun Armollisen Julistuksen 6:ssa kohdassa, koskeva Kuusamon, Kemijärven ja Kuolajärven pitäjäläisten kanssa tehtyjen knihtikontrahtien muuttamista, säädetään että kohta väliaikaisen pyykityksen tapahduttua tilanhaltijat jokaisessa jakokunnassa saavat jakokunnalle tulevaan metsämaahan, huolimatta siitä että kentiesi vast'edes kruununliikamaata voidaan siitä lohkaista, semmoisen käytäntöoikeuden sekä kotitarpeiden että myymisen suhteen, jonka laki ja asetukset myöntävät osalliselle jakamattomassa maassa*”²⁾, lohkokuntalaiset olivat oikeutetut metsänsä myymään. Kuitenkin kehoitti senaatti metsähallitusta vielä antamaan lausuntonsa asiassa sekä tekemään ehdotuksia niistä toimenpiteistä, joihin hallituksen mahdollisesti olisi ryhtyttävä metsänhävityksen ehkäisemiseksi, huomioonottaen sekä 1879-vuoden julistus että 1898-vuoden knihtikontrahtipitäjiä koskeva isojakoasetus. Lausunnossaan³⁾ metsähallitus sekä metsänhoidollisista että metsätaloudellisista syistä, pitäen m.m. tarjottua hintaa perin alhaisena, vastusti kaupan hyväksymistä ja katsoi, ettei metsänhävityksen estämiseksikään voitu muuta tehdä kuin mitä voimassaolevan metsälain II luvun 8 §, III luvun 13 ja 14 §§ sekä IV luvun 22 ja 26 §§ edellyttivät. Tätä varten ehdotti metsähallitus, että *Oulun läänin kuvernööri oikeutettaisiin määräämään kokenut ja jäävitön metsänhoitaja aika-ajoittain isonjaon aikana tarkastamaan Kuusamon pitäjän metsiä ja niiden hakkaamista ja että jakokuntien omistajat pantaisiin syytteeseen, jos he lain vastaisesti yhteisiä metsiään käyttäisivät*. Tällaiset varokeinot olivat sitäkin tarpeellisempia, kun talol-

1) Senaatin kirje Metsähallitukselle N:o 346 toukokuun 2 päivältä 1906.

2) Edellämainittu kirje. Kursiveeraus tekijän.

3) Metsähallituksen kirje Senaatille N:o 336 toukokuun 15 päivältä 1906.

liset sanomalehti-ilmoituksista päättäen tulivat vastedes myymään metsäänsä pienempiinkin mittoihin asti. Senaatin myöhemmin metsähallitukselle lähettämästä kirjeestä ¹⁾ käy selville, että lohkokuntalaiset lopullisesti saivat metsänmyyntioikeuden, samallakuin metsähallituksen ehdotukset erityisiin varokeinoihin ryhtymisestä hyväksyttiin.

Mitä tulee muiden lohkokuntien metsänmyynteihin Kuusamossa, niin hyväksyttiin ne yleensä järjestään niillä ehdoilla, joista jo edellä on mainittu ²⁾. Viranomaisten kanta metsänhakkuuoikeuteen nähden oli siis Kuusamossa aivan toinen kuin Kemijärvellä. — **Kuolajärvellä** ei myyntejä ole senjälkeen toimitettu, kun isojako määrättiin aloitettavaksi eikä siellä liene myöskään annettu minkäänlaista hakkauskieltoa.

Niinkuin edellä jo on mainittu eivät erimielisyydet knihtikont-
rahtipitäjien metsien hakkuusta koskeneet ainoastaan väliaikaisia lohkoja, vaan myöskin valtiota. Sittenkuin kuvernööri oli antanut metsänmyyntikieltoa koskevan kuulutuksen, teki metsähallitus, noudattaen senaatin aikaisemmin antamaa kehoitusta, esityksen ³⁾ senaattiin ehdottaen, että metsähallitus oikeutettaisiin väliaikaisesti erotetuilta valtionmailta isostajaosta huolimatta hakkuuttamaan ja myymään valtion laskuun puita, kuten muissakin pitäjissä samanlaisissa tapauksissa oli menetelty. Antamassaan lausunnossa Oulun läänin kuvernööri ⁴⁾ katsoi, että metsänmyyntikielto koski ei ainoastaan yksityisiä vaan myöskin valtiota. Kun kuitenkin *yksityisille* **Kemijärvellä oli väliaikaisesti erotettu niin runsas ala maata, ettei tapahtuvassa isossajaossa tarvinnut sitä valtiolle lohkaistusta maa-alasta enää lisätä** ja kun isonjaon toimittaminen vaati niin pitkän ajan, että sinä aikana osa täysikasvuisista puista ehti tulla kelpaamattomiksi, ehdotti kuvernööri metsähallituksen esityksen hyväksyttäväksi sitäkin suuremmalla syyllä, *kun yksityisetkin olivat saaneet metsänmyyntilupia isonjaon aikana*. Kun maanmittaushallitus ⁵⁾ niinkään oli puoltanut

¹⁾ Senaatin kirje Metsähallitukselle N:o 532 kesäkuun 15 päivästä 1906.

²⁾ Kts. esim. Senaatin kirje Metsähallitukselle N:o 572 elokuun 11 p:ltä 1911, jossa kirjeessä ilmoitetaan suostutun Uutelan lohkon metsänmyyntiin.

³⁾ Metsähallituksen kirje Senaatille N:o 253 tammikuun 4 päivästä 1899.

⁴⁾ Oulun läänin Kuvernöörin kirje Senaatille N:o 312 helmikuun 4 päivästä 1899.

⁵⁾ Maanmittaushallituksen kirje Senaatille N:o 65 huhtikuun 1 päivästä 1899.

ehdotusta, antoi senaatti sellaisen päätöksen ¹⁾, *että metsänmyyntiä valtion laskuun oli isonjaon ajanakin jatkettava sellaisilla valtiolle väliaikaisesti erotetuilla paikoilla, joita isojako ei otaksuttavasti tullut koskemaan*.

Mainitunlaisen oikeuden myöntämisen metsähallitukselle katsoivat pitäjäläiset loukkaavan heidän oikeuksiaan ja ryhtyivät sentähden v. 1901 toimenpiteisiin valtion laskuun tapahtuvan metsänhakkuun kieltämiseksi, mutta yrityksellä ei ollut toivottua tulosta. Tästä huolimatta he uudistivat vaatimuksensa v. 1905, anoen kuvernööriltä, että metsänhakkuu valtion hyväksi ehdottomasti kiellettäisiin Kemijärven kunnan alueella siihen asti kuin isojako oli päättynyt. Talolliset olivat nim. sitä mieltä, että aikaisemmin mainittu kuvernöörin hakkauskielto koski myöskin valtiota ja perustui voimassaoleviin lakeihin. Lisäksi huomauttivat talolliset, että, kun Kemijärvellä perustetaan uusia taloja ja vanhoille taloille lisätään manttaalia, tulivat metsämaat jaettavaksi talollisille niin tarkoin, ettei suinkaan voitu otaksua pitäjässä isonjaon päätyttyäkään olevan sanottavasti valtionmetsiä.

Talollisten valituksesta antamassaan lausunnossa ²⁾ metsähallitus viittasi senaatin huhtikuun 25 päivänä 1899 tekemään päätökseen valtion metsänmyynneistä Kemijärvellä isonjaon aikana sekä oheeniittämiinsä Kemin tarkastuspiirin ja Kemijärven hoitoalueen metsänhoitajan kirjejäljennöksiin, joista kävi selville, että, jolleivät talojen manttaalit isossajaossa tulleet kasvamaan, valtiolle tuli väliaikaisista lohkoista erotettavaksi isossajaossa maita. Kemijärven hoitoalueen metsänhoitajan kirjeessä sitäpaitsi huomautettiin, ettei isojako tullut koskemaan valituksenalaisia metsäseutuja ja, mitä yhteismetsiin tuli, ei niitäkään ollut sijoitettava mainituille seuduille. Samalla mainitsi metsänhoitaja väliaikaisten lohkojen perin omituisesta ja sopimattomasta sijoituksesta. Ylimetsänhoitaja, kiinnittäen niinkään huomiota väliaikaisten lohkojen sijoitukseen, niihin kun oli valittu hyviä metsiä, arveli olevan kohtuullista, että valtio oikeutettaisiin hakkaamaan metsää ulkopuolelta väliaikaisten lohkojen. Metsähallitus ehdotti näin ollen talollisten valituksen jätettäväksi huomioonottamatta. Kuvernööri vaati valituksen tekijöiltä vastaselityksen, mutta sitä eivät nämä enää antaneet, joten valitus raukesi. Talolliset olivat sillä aikaa kuitenkin tehneet senaattiin samanlaisen anomuksen,

¹⁾ Senaatin kirje Metsähallitukselle N:o 426 huhtikuun 25 päivästä 1899.

²⁾ Metsähallituksen kirje Oulun läänin Kuvernöörille N:o 2717 elokuun 7 päivästä 1905.

mutta *jätti senaatti sen huomioonottamatta*. Kemijärveläisten tekemästä anomuksesta lienee riippunut, että senaatti¹⁾ sittemmin tiedusteli metsähallitukselta, sijaitsivatko eräät kirjeessä tarkemmin mainitut metsämaat, joilta oli leimattu tukkia yleisessä huutokaupassa myytäväksi, siksi kaukana Kemijärven pitäjän kyläkunnille väliaikaisesti erotetuista alueista, *että varmuudella tai todennäköisyydellä voitiin olettaa, ettei isojako tullut mainittuja metsämaita koskettamaan*. Vastauksessaan²⁾ metsähallitus, joka oli vaatinut Pohjois-Kemijärven hoitoalueen metsänhoitajalta selityksen, ilmoitti, että senaatin tarkoittamilta metsämaita leimatut 19,132 puuta oli jo myyty, minkä vuoksi metsähallitus, nojautuen metsänhoitajan selitykseen asiassa, ehdotti, että ostaja saisi, siinä tapauksessa, että tarjous hyväksyttäisiin, tavallisessa järjestyksessä puut kaataa ja vedättää. Ehdotuksen senaatti hyväksyi.

V. 1910 kemijärveläiset jälleen hakivat hakkuukieltoa Ylikylän lohkon verollepanoehtotukseen Sodankylän puolelta otetuille maille, jotka aikaisemmin oli Alaperän jakokunnan liikamaan murrossa joutuneet valtiolle³⁾. Tällä maa-alueella, joka käsitti n. 800 ha, oli Ylikylän lohkon osakkaiden niittyjä. Kuvernööri antoi asiassa sellaisen päätöksen, että metsänmyynti alueelta oli kielletty toistaiseksi ja kunnes kyseessäoleva jakotoimitus oli lainvoiman voittaneella päätöksellä päättynyt ja selvilletullut, jäikö puheenalainen maa-alue verollepanoehtotuksen mukaan Ylikylän lohkokunnalle vai eikö. Päätöksen johdosta valitti metsähallitus senaattiin, joka katsoi asiakirjoista selvillekäyneen, ettei kyseessäoleva maa-alue ollut ennen ollut Ylikylän tai muun Kemijärven lohkokunnan nautinnossa eikä tietävästi asiasta päätöstä annettaessakaan ollut Ylikylän lohkokunnalle vielä luovutettu. Senvuoksi senaatti, *kun ne lainpaikat, jotka kuvernööri oli puheenaolevan päätöksensä perusteella maininnut, myönsivät kuvernöörille oikeuden metsänmyynnin kieltämiseen ainoastaan siitä lohkokunnasta, jossa isojako oli toimitettava, mutta kyseessäoleva liikamaa, joskin siinä oli Ylikylän jakokuntalaisten nautinnossa olevia niittyjä ja joskin asianomainen toimitusmaanmittari oli sisällyttänyt sen kyseessäolevaan isojakotoimitukseen, ei kuulunut tähän lohkokuntaan, kumosi kuvernöörin päätöksen, siten hyljäten jakokuntalaisten anomuksen*.

1) Vrt. Senaatin kirje Metsähallitukselle N:o 369 elokuun 9 päivästä 1905.

2) Metsähallituksen kirje Senaatille N:o 275 syyskuun 14 päivästä 1905.

3) Senaatin päätös maaliskuun 14 p:ltä 1913.

Valtion metsänhakkuu Kemijärvellä on näin ollen saanut entiseen tapaan jatkaa väliaikaisten lohkojen ulkopuolella olevilla mailla. Sääntönä lienee pidetty — pitäjäläiset väittävät siitä nimenomaan määrätyn tai sovitun — ettei yleensä ole hakattu lähempää kuin vähintään kilometrin päässä väliaikaisen lohkon rajasta olevia metsiä.

Vuonna 1921 ovat kemijärveläiset kuitenkin uudelleen Oulun läänin maaherralta anoneet, että valtio kiellettäisiin edelleen hakkaamasta niitä väliaikaisten lohkojen ulkopuolella olevia metsiä, joita eräissä aikaisemmin pidetyissä kokouksissa oli suunniteltu Kemijärven talollisten yhteismetsäksi sekä saatettaisiin edesvastuuseen luvattomasta metsänkäytöstä, jotapaitsi anomuksesta käy selville, että talollisten tarkoituksena on saada hakkuukielto kaikille Kemijärven pitäjän metsille. Kun anomukseen tätä kirjoitettaessa ei vielä ole annettu päätöstä, ei ole tiedossa, minkä kohtalon se tällä kertaa saa. Anomuksesta antamassaan lausunnossa on metsähallitus, senaatin aikaisemmin tekemiin päätöksiin tämänlaisissa asioissa vedoten, ehdottanut sen hyljättäväksi.

Kuusamossa eivät talolliset tietävästi ole väliaikaisten lohkojen erottamisen jälkeen läheskään samassa määrin kuin Kemijärvellä pyrkineet estämään valtion hakkuuoikeutta metsissään, mikä nähtävästi on riippunut siitä, että talollisilla itselläänkin on ollut oikeus hakkuuttaa ja myydä metsiään isonjaon aikana. Kuitenkin on olemassa esimerkkejä siitä, että myös Kuusamossa mainitunlaista hakkuukieltoa talollisten taholta suunniteltiin. Niinpä anoivat eräät Kuusamon talolliset v. 1911 Oulun läänin kuvernööriltä, että valtio kiellettäisiin leimauttamasta ja hakkuuttamasta Kitka- ja Kuontijärven välillä olevalta valtionmaalta puita, koska kyseessäoleva valtionmaa hakijain mielestä oli valtion ja manttaalinomistajien yhteinen¹⁾. Sittenkuin asiasta oli vaadittu asianomaisten metsänhoitovirkamiesten lausunnot, lienee kuvernööri hyljännyt talollisten anomuksen. Samanlaisen päätöksen lienee kuvernööri antanut eräiseen toiseen anomukseen, jonka tarkoituksena oli saada kielletyksi valtion hakkuuoikeus väliaikaisten lohkojen ulkopuolella olevilla nautintoniityillä²⁾.

Kuolajärveläiset sitävastoin ryhtyivät toimenpiteisiin valtion laskuun tapahtuvien hakkauksien estämiseksi niiltä valtionmailta.

1) Kitkan hoitoalueen metsänhoitajan kirje N:o 109 lokakuun 4 p:ltä 1911.

2) Kitkan hoitoalueen metsänhoitajan kirje N:o 7 tammikuun 15 p:ltä 1912 ja Metsähallituksen kirje Oulun läänin Kuvernöörille N:o 1703 toukokuun 3 p:ltä 1912.

jotka olivat lohkokuntien metsämaiden läheisyydessä, ja lähettivät siinä tarkoituksessa senaattiin anomuksen. Antamassaan lausunnossa ¹⁾ metsähallitus m.m. huomautti, että toimitettaessa väliaikaista pyykitystä knihtikontrahtipitäjissä, annettiin pitäjäläisille niin runsaasti maata, että sittemmin tapahtuneessa isossajaossa oli täytynyt rajoja supistaa, vaikka tilojen manttaalit olivatkin nousseet. Metsähallitus viittasi Kemijärven hoitoalueen metsänhoitajan lausuntoon, josta kävi, kuten lausunnossa mainitaan, kieltämättömästi selville, että näin oli asianlaita myös Kuolajärven pitäjän jakokuntiin nähden. Metsähallituksen käsityksen mukaan tuli päinvastoin valtio kärsimään talollisten metsänhakkuusta, sillä valtio tuli luultavasti saamaan osia talollisten paljaaksihakatuista väliaikaisista lohkoista vastikkeeksi talollisille valtionmaalla olevien niittyjen luovuttamisesta. Esittämällänsä syillä katsoi metsähallitus, että pitäjäläisten anomus olisi hyljättävä. Millainen päätös kyseessäolevaan anomukseen annettiin, ei ole tekijän tiedossa, mutta v. 1909 päätti senaatti ²⁾ Kuolajärven kuntalaisten anomuksesta saada kielletyksi valtionmetsien hakkaus ja myynti isonjaon aikana niiltä valtionmailta, jotka 3 kilometrin alalta rajoittuivat kunnan tilallisille väliaikaisesti annettuihin lohkoihin, ettei ollut syytä kuolajärveläisten anomukseen suostua. Tähän eivät pitäjäläiset kuitenkaan tyytyneet. Vuoden 1910 lopulla tekivät he nimittäin uuden anomuksen ³⁾ senaattiin, jossa anomuksessa pyydettiin hakkuukieltoa ainakin niille metsille, jotka pitäjäläisten ilmoituksen mukaan tulivat heidän yhteismetsikseen erotettaviksi, koska muuten „ensi vuosikymmenien kustannukset tulisivat heitä ylivoimaisesti painamaan”. Tästä anomuksesta antoi metsähallitus seikkaperäisen lausunnon ⁴⁾. Lausunnossaan siteeraa metsähallitus 1879-vuoden julistuksen 1 ja 5 kohdat (vrt. siv. 16), joista metsähallituksen mielestä kävi selville, että väliaikainen pyykitys knihtikontrahtipitäjissä päätettiin toimittaa siitä syystä, että valtio voisi hyväkseen käyttää metsävarojansa. Samoista syistä annettiin tiloille myös tavattoman suuri ala maata manttaalia kohti ja sen lisäksi vielä myyntioikeuskin väliaikaisissa lohkoissa kasvaviin metsiin. Tätä myyntioikeuttaan olivatkin jakokuntalaiset käyttäneet hyväkseen siinä määrin, että väliaikaisista lohkoista oli tullut myydyksi

1) Metsähallituksen kirje Senaatille N:o 288 a lokakuun 17 p:ltä 1904.

2) Senaatin päätös helmikuun 1 päivältä 1909.

3) Heikinheimo, m. t. s. 180—182.

4) Metsähallituksen kirje Senaatille N:o 620 maaliskuun 3 päivältä 1911.

kaikki kaupaksikäyvät puut, joista osakkaat olivat saaneet miljooniin markkoihin nousseet hinnat. Valtio sitävastoin ei ollut harjoittanut ryöstöhakkuuta, vaan olivat sen metsät vielä suureksi osaksi hakkaamatta. Esittämällänsä syillä katsoi metsähallitus, että lohkokunnille annettavat tilukset olisi sijoitettava isossajaossa etupäässä väliaikaisiin lohkoihin ja ainoastaan puuttuva osa oli annettava valtiolle lohkaistusta maasta. Väliaikaisesti erotetut lohkot tuli lohkokuntalaisten metsähallituksen mielestä 1879-vuoden julistuksen hengen mukaisesti saada maineen metsineen, mutta sikäli kuin tilusvaihtoja valtion ja talollisten välillä tahdottiin aikaansaada, niin oli metsähallituksen mielestä sekä asian- että johdonmukaista sallia valtion ensiksi käyttää sille mainitun julistuksen mukaan kuuluva hakkuuoikeus, tai oli täydellinen metsätili vaihtuvien maiden välillä toimitettava. Kun kuolajärveläisten anomuksessaan mainitsema „yhteismetsä” sijaitsi hakkaamattomassa valtionmetsässä, niin piti metsähallitus kohtuuttomana talollisten anomusta, varsinkin kun väliaikaisissa lohkoissa oli maata riittävästi ja ehdotetun yhteismetsän asema oli sopimaton, jotapaitsi valtion hakkuita jo oli suunniteltu kyseessäoleviin metsämaihin. Edelleen huomautti metsähallitus, ettei voimassaolevan metsälain 9:een §:ään vetoaminen ollut tässä asiassa paikallaan, koska siinä luvussa säädetään lohkokunnan omistamasta ja yhteisesti hallitusta metsämaasta, jommoisesta maasta ei puheenaolevassa tapauksessa ollut kysymys, vaan valtion liikamaasta. Viitaten vielä senaatin aikaisempiin päätöksiin asiassa ehdotti metsähallitus hyljättäväksi kuolajärveläisten anomuksen. Huhtikuun 27 päivänä 1911 se tapahtuikin ¹⁾.

Vaikka senaatti näin ollen, kuten edellisestä on käynyt selville, oli kahdella eri päätöksellä ratkaissut valtion metsänhakkuuoikeudesta lohkokuntalaisten ja valtion välillä aiheutuneet erimielisyydet, yrittivät kuolajärveläiset edelleenkin saada valtion metsänhakkuut Kuolajärvellä lakkautetuiksi. Jo v. 1912 tekivät talolliset Oulun läänin kuvernöörille mainitussa tarkoituksessa kaksi anomusta, joista toinen Kursun ja toinen Salmijärven lohkokunnan osakkaiden aloteesta sekä vuosina 1913 ja 1914 useita anomuksia, nim. Saijan, Salan, Tuutijärven, Hautajärven, Vuorijärven, Kurtin ja Onkamon lohkokuntien ynnä koko Kuolajärven kunnan puolesta. Koska näistä anomuksista annetut kuvernöörin päätökset ovat jonkun verran ristiriitaiset, selostetaan niitä seuraavassa hieman seikkaperäisemmin kuin mitä muuten olisi tarpeellista.

1) Senaatin päätös huhtikuun 27 päivältä 1911.

Kursun lohkokuntalaiset anoivat v. 1912 Oulun läänin maaherralta, että paraikaa verollepanonalaisena olevassa *Kursun* lohkokunnassa kiellettäisiin kaikki (myöskin kruunun) metsänhakkuu, paitsi kotitarpeeksi, verollepanoehdotukseen sisältyvältä maa-alueelta sellaisena kuin alue oli toimitusmaamittarin yleissilmäskartalla ja toimituskirjassa määritelty. Kuvernöörille antamassaan lausunnossa oli metsähallitus viitannut samoihin näkökohtiin puheenaolevassa asiassa kuin aikaisemmin senaattiin antamassaan lausunnossa, minkä johdosta hakijoilta oli vaadittu selitystä, jossa he, *pitäen metsätilin suorittamista valtion ja lohkokuntalaisten välillä tarpeellisenä*, uudistivat alkuperäisen hakemuksensa, väittäen hakkuun lopettamisen olevan välttämättömän juuri sentakia, että metsätili voitaisiin oikein toimittaa. Kuvernööri antoi päätöksensä joulukuun 7 päivänä 1912, jolla päätöksellä kuvernööri, *nojautuen voimassaolevan maanmittausohjesäännön 36:een §:ään, kielsi korkeintaan 120 markan sakon uhalla kaiken metsänhakkuun muuten kuin kotitarpeeksi mainitussa lohkokunnassa*, sellaisena kuin toimitusmaamittari oli sen alueen verollepanoehdotukseen ottanut ja sitä varten kartalle määritellyt. Kielto käsitti päätöksen mukaan myös ne valtion nautinnossa olevat metsämaat, jotka olivat esitetyt jakokuntaan otettaviksi. Päätöksen johdosta valitti metsähallitus senaatin talousosastoon, joka helmikuun 26 päivänä 1914 antoi asiassa päätöksen ¹⁾, kumoten kuvernöörin päätöksen ja hyljäten *Kursun* lohkokunnan osakkaiden anomuksen. Päätöksen tärkein kohta kuuluu: — — — — „*on Keisarillinen Senaatti ottanut tutkittavakseen ja koskei yksityisillä tilanhaltijoilla Kuolajärven pitäjässä huhtikuun 5 päivänä 1879 annetun Armollisen Julistuksen nojalla, Kuusamon, Kemijärven ja Kuolajärven pitäjäläisten kanssa tehtyjen knihtikontraktien muuttamisesta, ole kruunulle sanotun Julistuksen määräysten mukaan väliaikaisesti pyykitettyihin maihin nähden myönnetty muuta oikeutta kuin että he saavat siellä edelleen käyttää poronlaidunta sekä harjoittaa metsästystä, eläinten pyyntiä ja kalastusta kuin myöskin että heidän käyttöoikeutensa kruununmaalla raivaamiinsa niittyihin pidätetään heille siksi kunnes kruunu tahtoo ne viljelyskustannuksen korvaamalla itselleen lunastaa, niin ja koska Kuvernöörillä vielä mainitun Julistuksen mukaan on oikeus metsänmyynnin kieltämiseen ainoastaan Kursun jakokunnan tilallisille väliaikaisesti pyykitetyillä mailla, harkitsee Keisarillinen Senaatti oikeaksi, muuttaen Kuvernöörin valituksenalaisen*

1) Senaatin päätös helmikuun 26 päivältä 1914.

päätöksen tässä kohdassa, hyljätä Kursun jakokuntalaisten puolesta tehdyn anomuksen siitä että puiden leimaaminen, hakkuu ja poisvienti kiellettäisiin kruunun hallussa olevilla metsämailla, jotka ovat jakokunnan taloille väliaikaisesti pyykitetyn lohkon ulkopuolella”.

Salmijärven lohkokunnan samassa tarkoituksessa tekemän anomuksen ratkaisi kuvernööri elokuun 2 päivänä 1912 toisin kuin edellä, mikäli oli kysymys valtion hakkuuoikeudesta. Hakkuukielto ei nimittäin päätöksen mukaan tullut koskemaan väliaikaisen lohkon ulkopuolella olevaa valtion metsämaata. Nyt valittivat päätöksestä vuorostaan talolliset, ja ratkaisi senaatti yllämainituilla perusteilla riidan valtion hyväksi, jättäen kuvernöörin päätöksen voimaan ¹⁾. Koska metsähallituksen asiassa antama lausunto on seikkaperäinen ja siinä esitetään useita tärkeitä näkökohtia, jotka kyseessäolevissa metsänhakkuuriidoissa on otettava huomioon, selostetaan sitä seuraavassa pääpiirtein ²⁾.

Metsähallitus huomautti lausunnossaan aluksi eräistä muodollisista näkökohdista, joiden perusteella metsähallitus katsoi, ettei valitusta laisinkaan olisi ollut otettava käsiteltäväksi, mutta siihen nähden, että se katsantokanta, joka valituksessa ilmeni, metsähallituksen mielestä oli kokonaan väärä ja olisi johtanut, jos se olisi tullut hyväksytyksi, mitä turmiollisimpiin tuloksiin, kosketteli metsähallitus kuitenkin myös valituksen asiallista puolta. Sen johdosta, että valittajat olivat vedonneet maanmittausohjesäännön 36:een §:ään ja metsälain 9:een §:ään, huomautti metsähallitus, että näistä lain kohdista oli ainoastaan viimeksimainittu voimassa, koska maanmittausohjesäännön 36 §:n viimeinen momentti, jota valittajat ilmeisesti olivat tarkoittaneet, oli kumottu metsälain 57 §:llä. Metsälain 9 §:n suhteen taasen metsähallitus oli samalla kannalla kuin eräissä aikaisemmissa näitä asioita koskevissa lausunnoissaan (vrt. siv. 131). Ne maat, joille hakkuukieltoa oli haettu, eivät suinkaan kuuluneet lohkokunnille, vaan valtiolle, kuten 1879-vuoden julistus selvästi määräsi, siinä kun säädettiin, „että väliaikainen pyykitys kruunun varaksi on tapahutuva — — —”. Sanat „kruunun varaksi” osoittivat metsähallituksen mielestä selvästi, että valtiolla oli täysi käyttöoikeus sille erotettuihin maihin, samaten kuin lohkokuntalaisille oli myönnetty käyttöoikeus heille erotettuihin metsämaihin sekä kotitarpeiden että myymisen suhteen. Jos hakkuukielto olisi ulotettu myös väliaikai-

1) Senaatin päätös joulukuun 2 päivältä 1914.

2) Metsähallituksen kirje Senaatille N:o 624 helmikuun 28 päivältä 1913.

sen lohkon ulkopuolelle, olisi siten riistetty valtiolta tämä oikeus. Isonjaon vireilläolo ei muuttanut asiaa, vaikkapa joku osa valtion hallussa olevista maista olisikin joutunut lopullisesti lohkokuntalaisille, sillä 1879-vuoden julistus ei edellyttänyt, että valtio isonjaon aikana olisi menettänyt hakkuuoikeutensa. Jos niin olisi ollut, olisivat sen menettäneet myös lohkokuntalaiset, mutta he olivat kuitenkin metsiään myyneet ilman, että kukaan olisi tahtonut kieltää heiltä siihen oikeutta, vaikka osia väliaikaisista lohkoista olisikin jäänyt lopullisesti valtiolle. Lisäksi huomautti metsähallitus uudelleen metsätilin toimittamisen välttämättömyydestä ja niistä seurauksista, joita hakkuukielto olisi tuonut mukanaan. Metsähallituksen ilmoituksen mukaan pitivät toimitusmaanmittarit kokouksia jakokuntalaisten kanssa kuullakseen, minne ja miten nämä haluavat saada tiluksensa sijoitetuksi. Näissä kokouksissa ilmoittivat jakokuntalaiset mielensä mukaisia maita, huomioonottamatta sitä, soveltuivatko ne lohkoihin laajuutensa ja asemansa puolesta. Nämä alueet merkitsi toimitusmaanmittari pöytäkirjaansa. Hakkuukielto olisi tullut kohtaamaan kaikkia näitä maita. Mutta lohkokuntalaiset voivat metsähallituksen mielestä luetella tällaisia maita, kuinka laajalti tahansa, josta taas oli seurauksena, että knihtikontrahtipitäjissä kaikki „valtion varaksi” erotetut maat voivat joutua „isonjaon alaisiksi”. Tästä taas johtui, että valtion olisi pitänyt lopettaa kaikki puiden myynti knihtikontrahtipitäjien valtionmetsistä, kunnes isojako niissä oli lopullisesti päättynyt, mikä taas aiheutti noin 1,000,000 markan vuotuisen vähennyksen valtion metsätuloissa. Esittämillään syillä sekä viitaten eräisiin aikaisempiin lausuntoihinsa sekä senaatin päätöksiin, toivoi metsähallitus, että valitus jätettäisiin kokonaan huomioonottamatta.

Saijan lohkokunnan osakkaiden anomukseen antoi kuvernööri päätöksensä joulukuun 9 päivänä 1913. Siinä kiellettiin metsälain 9:een §:ään nojautuen metsänmyynti isonjaonalaiselta maalta mainitun väliaikaisen lohkokunnan alueelta „siinä laajuudessa kuin asianomainen toimitusmaanmittari oli sen verollepanoehdotukseen ottanut ja tätä varten kartalle määritellyt”. Kielto koski päätöksen mukaan myös valtion metsänhoitoviranomaisia. Metsähallitus valitti jälleen¹⁾, ja senaatin päätös asiassa oli entisten kaltainen²⁾. *Sallan, Tuutijärven ja Kurtin* lohkokuntien osakkaiden anomusten kohtalo oli samanlainen³⁾. Lisäksi ovat Oulun läänin kuvernöörin päätökset elokuun

1) Metsähallituksen kirje Senaatille N:o 213 ?

2) Senaatin päätös maaliskuun 17 päivältä 1915.

3) Senaatin päätökset maaliskuun 17 päivältä, maaliskuun 26 päivältä ja maaliskuun 26 päivältä 1915.

21 päivältä 1914, jotka päätökset koskevat *Hautajärven ja Onkamon* jakokuntien osakkaiden samanlaisia anomuksia, sellaisinaan jääneet voimaan, koska niistä ei liene valitettu. Niiden mukaan ei hakkuukielto koske valtion metsänhoitoviranomaisia. *Vuorijärven* lohkokunnan osakasten anomuksesta, johon kuvernööri antoi hylkäävän päätöksen tammikuun 25 päivänä 1913, ei myöskään valituksenkaan jälkeen ollut talollisten toivomaa tulosta¹⁾.

Vaikka senaatti jo oli kaksikin kertaa hyljännyt Kuolajärven talollisten anomukset saada hakkuukielto niille metsämaille, joita oli suunniteltu lohkokuntalaisten yhteismetsiksi, tekivät he vielä 1914 uuden samanlaisen yrityksen. Oulun läänin kuvernöörille jättämässään hakemuksessa he nimittäin anoivat, että tammikuun 17 päivänä 1892 annetun, Kuusamon, Kuolajärven ja Kemijärven isoajakoa ja verollepanoa koskevan asetuksen edellyttämän yhteismetsän ala tulisi toimitettavassa verollepanossa luokitetuksi ja manttaalin laskemisessa huomioonotetuksi sekä että alue siksi kunnes verollepanopäätös oli annettu, erotettaisiin väliaikaisilla rajoilla, jonka ohessa kielto metsänhakkuuseen myyntiä varten alueella olisi annettava. Hakemuksen kuvernööri kuitenkin hylkäsi ennenaikaisena, ja valittivat talolliset asiassa senaattiin. Metsähallitus ja maanmittaushallitus, joilta kummaltakin m.m. vaadittiin lausuntoa, olivat sitä mieltä, että valitus oli jätettävä huomioonottamatta, mikä myös joulukuun 1 päivänä 1915 tapahtui²⁾. Syynä hylkäämiseen oli m.m. se, että valittajilla oli tilaisuus tehdä tarpeelliseksi havaitsemansa muistutukset verollepanoehdotusten johdosta, jotka muistutukset verollepanopäätöstä harkittaessa olivat huomioonotettavat. Yhteismetsänalaa ei myöskään vielä tiedetty, koska se riippui vahvistettavista manttaaleista.

Kuolajärveläiset koettivat myös oikeudenkäynnin avulla saada valtionmetsän hakkuuoikeuden kielletyksi, missä tarkoituksessa he v. 1913 haastattivat Suomen valtion ja metsähallituksen vastaamaan asiassa oikeudessa. Metsähallituksen väitettiin haastekirjelmässä luovattomasti hakanneen talollisten yhteismetsää, minkä vuoksi valtiolta vaadittiin 453,042: — markan korvausta³⁾.

Väliaikaisten lohkojen metsänkäytöstä on erikoisesti vielä mai-

1) Metsähallituksen kirje Senaatille N:o 312 kesäkuun 18 päivältä 1915.

2) Senaatin päätös joulukuun 1 päivältä 1915.

3) Haastekirjelämä tammikuun 27 p:ltä 1913.

nittava n.s. torpat ja mäkitupalaiset. Aikaisemmin oli niidenkin metsänkäyttö kotitarpeiksi ollut vapaa, mutta sittenkuin lohkokuntalaiset olivat myyneet metsänsä, muuttuivat olosuhteet. Niinkuin jo aikaisemmin on mainittu, oli metsänmyyntiluvan saamisen ehtona tavallisesti, että lohkon osakkaiden tuli sopia metsän käyttämisestä kotitarpeiksi. Näissä „hoitosuunnitelmissa”, kuten mainittuja sopimuksia nimitettiin, kiellettiin nuoren kasvuisan metsän hävittäminen sekä annettiin lähempiä määräyksiä siitä, mitenkä metsää oli kotitarpeiksi käytettävä¹⁾). Metsänkäyttö oli talollisille yleensä jotensakin vapaa, kun sensijaan vuokramiesten metsänkäyttö säännösteltiin tarkoin. He saivat nimittäin ottaa puita määrättyä maksua vastaan metsänvartijan osoittamilta paikoilta. Rakennuspuiksi saivat he ottaa vain kuivia puita, paitsi kasvussaan kuihtuneita ja korpi- sekä rämemailla kasavia puita, jotka latvaläpimitaltaan täyttivät enintään 8 tuumaa, kuten oli esim. määrätty Kuusamossa olevan Heikkilän lohkon metsänkätösuunnitelmassa. Mäkitupalaiset valittivat eräissä tapauksissa kuvernöörille ja senaattiin metsänkätösuoikeuksiensa supistamisesta, mutta tuloksetta²⁾). Heidän taholtaan huomautettiin m.m. siitä, että väliaikaisia lohkoja erotettaessa ne tehtiin suuremmiksi kuin mitä niiden piti tulla juuri silmälläpitäen heidän metsänkätösuoikeuttaan. Mäkitupalaisten ja muiden lohkokuntaan kuulumattomien asukkaiden metsänkätössä tapahtuneet rajoitukset olivat yhtenä ja tärkeimpänä syynä siihen, että he ryhtyivät toimenpiteisiin tilojensa itsenäistytämiseksi.

1) Vrt. Oulun läänin Kuvernöörin päätös N:o 2659 marraskuun 26 p:ltä 1900, joka päätös koskee Kuusamon pitäjässä olevan Heikkilän lohkon „metsänhoitosuunnitelman” vahvistamista.

2) Vrt. Metsähallituksen kirje Oulun läänin Kuvernöörille N:o 7529 helmikuun 3 päivältä 1914 ja Senaatin kirje Metsähallitukselle N:o 430 huhtikuun 18 päivältä 1913.

Knihtikontrahtien ja niitä seuranneiden toimenpiteiden metsäpoliittinen merkitys.

Knihtikontrahtien talollisille myöntämät oikeudet.

Knihtikontrahtien määräykset, vaikka ne näyttävätkin ensisilmäyksellä jotensakin yksityiskohtaisilta ja selviltä, ovat kuitenkin antaneet aihetta erilaisiin tulkintoihin. Koska niiden määräysten kantavuus suurella määrällä on riippunut siitä, millä tavalla niitä on tulkittu ja tulkitaan ja koska näyttää siltä, ettei valtiopäivilläkään kysymystä käsiteltäessä nähtävästi ole huomiota kiinnitetty kaikkiin asiatakoskeviin seikkoihin, valaistaan seuraavassa kysymystä pääpiirtein. Välttämätöntä on tällöin ensinnäkin lyhyesti kosketella valtion maaomaisuuden syntyä ja isojakolainsäädännön kehitystä.

Niinkuin tunnettua on, saattoi jokainen asukas asutuksen alkuaikoina vapaasti vallata maata haltuunsa. Sitä mukaa kuin asutus edistyi, joutui täten yhä suurempia maa-alueita yksityisten haltuun, ja ekstensiivistä kun sen ajan asukkaiden talous oli, käsittivät talot varsin laajoja pinta-aloja. Koveron mukaan saattoi yhteen pienimanttaaliseen tilaan kuulua jopa neliöpenikulmittain maata¹⁾). Omistamattomia maita ei näin ollen ollut muualla kuin kaukaisimmilla saloseuduilla ja pohjanperukoilla.

Valtiovallan saavutettua vaikutusta ja varsinkin senjälkeen, kun maiden mielivaltainen haltuunottaminen alkoi olla esteenä valtion asutusharrastuksille, ryhdyttiin valtiovallan taholta toimenpiteisiin maiden vapaan anastuksen estämiseksi. Vanhimpia tällaisista lakimääräyksistä on n.s. Helsingelannin laissa oleva, että talojen ei pitänyt saada suurempaa metsäalaa, kuin että omistaja metsän kaukaisimmasta kolkasta ehti talven lyhyimpänä päivänä puolipäivään mennessä hakata ja kotiinsa vedättää kuorman seipäitä²⁾). N.s. Helgeandsholmin herrainpäivillä v. 1282 myönnettiin valtiolle m.m. kaikki

1) Kovero, m. t., siv. 22.

2) A. G. Blomqvist, Metsänhoidon kansallistalous ynnä näkökohtia metsäpolitiassa, Helsingissä, 1897, siv. 198.

„Stubbe jordh, som uthaff Skoger och Heeder uptagas eller upffinnas kan, som är lägligit att byggia hemman uthaff”¹⁾. V. 1542 Kustaa Vaasa julisti kaikki asumattomat maat, suuret metsät ja yhteismaat (allmänningar) „Jumalalle, Kuninkaalle ja Ruotsin Kruunulle”²⁾. Samanlaiset määräykset sisältyivät 1647- ja 1664-vuosien metsäasetuksiin. Nämä määräykset perustuivat valtion n.s. perusregaleihin³⁾. Asian luonnossa nim. oli, että kaikella valtion alueella olevalla omaisuudella tuli olla joku omistaja, joten omaisuus, joka ei kuulunut yksityisille, kuului valtiolle, jolla katsottiin lisäksi olevan jonkunlainen ylin maanomistusoikeus.

Annetuilla määräyksillä ei kuitenkaan olevissa oloissa ollut merkitystä. Aina kun ryhdyttiin asuttamaan mainitunlaisia maita, ilmestyi niille omistaja⁴⁾. Oli näin ollen välttämätöntä, ennenkuin valtiolle kuuluvia asumattomia maita ryhdyttiin asuttamaan, ratkaista kysymys siitä, kuka oli katsottava näiden maiden todelliseksi omistajaksi. Jo Porin valtiopäivillä v. 1602 oli määrätty, että käskynhaltijoiden tuli pitää tarkkaa huolta siitä, ettei kukaan talonpoika saanut ottaa haltuunsa enemmän maata kuin hän omisti, kunnes maiden mittausta ja tarkastus oli ehditty toimittaa yli maan⁵⁾. Pohjanmaan taloille oli v. 1608 määrätty vero ja taloluku, mutta se oli tapahtunut hyvin epävarman ja väärän verollepanon mukaan, joka ei perustunut maiden säännölliseen mittaukseen ja tarkastukseen ja sillä ei ollut käytännössä sanottavaa merkitystä. Samantapaisia säädöksiä oli myös 1647- ja 1664-vuosien metsäasetuksissa.

1683-vuoden metsäasetuksessa määrättiin, että maaherrain ja kruununpalvelijain oli erotettava erilleen kaikki raivaamattomat autiomaat, sittenkuin he ensin olivat tarkastaneet kylien ja tilojen rajat sekä lohkaisseet kullekin tilalle niin paljon metsämaata kuin se kokonaisuutena talona menestyäkseen tarvitsi⁶⁾. Syynä erottamiseen mainittiin, että yksityiset tilat ja kylät pitivät läheisistä autiometsistä maata omanaan penikulmittain, vastoin kuninkaitten julistuksia, kuten esim. Kustaa Vaasan v. 1542 antamaa⁷⁾. Erämaiden erottami-

1) Bonsdorff, m. t. siv. 6.

2) L. G. Rabenius, Lärobok i svenska Kameral-Lagfarenheten, Örebro, 1832, siv. 128.

3) Rabenius, m. t. siv. 128.

4) Vrt. Kovero, m. t., siv. 21.

5) Anders Botin, Beskrifning om Svenska Hemman och Jorda-Gods, Första delen, Om Hemman i allmänhet, Stockholm, 1798, siv. 41.

6) Förordning och Påbud angående Skogarne och hvad therwid i acht tagas bör.

7) Kovero, m. t. siv. 58.

nen jäi kuitenkin Koveron mukaan¹⁾ Suomessa jotensakin kokonaan suorittamatta. Myöhemmin ei koko asetusta näytä lainkaan muistetun, koska 1700-luvulla jälleen ryhdyttiin toimenpiteisiin erämaiden erottamista koskevien säädösten aikaansaamiseksi. Koveron mukaan määrättiin Pohjanmaan maaherralle lähetetyssä kirjeessä vuodelta 1750, että siellä toimitettavissa verollepanoissa oli manttaalia kohti annettava metsämaata 200—300 t.a., ja ylijäämä oli erotettava valtiolle. Pari vuotta senjälkeen annettiin uusi asetusta, joka koski koko Suomea. Siinä määrättiin, että „Suomi oli mitä kii-reimmiten, ilman sen enempää verolle panoa mitattava ja siinä metsä-jako toimitettava niin kuin v:n 1683 asetuksessa” säädettiin²⁾. Jokaiselle tilalle oli annettava niin paljon metsää kuin se kotitarpeikseen tarvitsi, suhteellisesti tilan suuruuden mukaan. Ainoastaan silloinkuin asianosaiset voivat näyttää toteen, että he laillisesti omistivat enemmän maata, kuin mitä he asetuksen mukaan olisivat saaneet, saivat he jaossa ennen omistamansa maa-alan. Jokaiselle pitäjälle oli muodostettava erityinen pitäjänmetsänsä jonkinlaiseksi reservimetsäksi siltä varalta, että rakennusaineet joltakin talolta loppuisivat. Muu maa oli erotettava valtiolle. Vasta sittenkuin mainitunlaiset jakotoimet oli suoritettu, voitiin valtionmaita ryhtyä asuttamaan.

1750-luvulla, vuosien 1756—57 valtiopäivillä, kumottiin ne toimenpiteet, joihin hallitus oli erämaiden asuttamiseksi ryhtynyt, annettiinpa vielä erityisessä asetuksessa yksityisille maanomistajille vakuutus erämaiden omistuksen loukkaamattomuudesta³⁾. Tästä huolimatta kuitenkin käytännössä, uudisasutustoimintaa harjoitettaessa, katsottiin laajojen erämaiden kuuluvan valtiolle. Vuoden 1761 uudisasutusasetuksien kodifikatsioluonnoksessa, jossa kuvastuu puheenaolevan ajan käsityskanta asutettavista maista, jaettiin mainitut maat 3:een ryhmään: 1) kruununmetsät, n.s. kruunun almenningit (yhteismaat); 2) autiomaat ja 3) vuosien 1741 ja 1752 asetuksissa tarkemmin mainitut maat. Ensiksimmäiseen ryhmään kuuluivat ne maat, jotka olivat muista yhteismaista laillisilla rajoilla erotetut ja joilla uudisasutus oli ilman muuta luvallista. Samaan ryhmään kuuluivat vielä muista yhteismaista erottamattomat maat, joilla uudisasutus oli sallittua kihlakunnan käräjien luvalla. Toiseen ryhmään kuuluivat Lapinmaan ja Länsipohjan välillä sijait-

1) Kovero, m. t. siv. 59.

2) Kovero, m. t. siv. 60.

3) Kovero, m. t. siv. 60—61.

seva, ulkopuolella kylien metsiä oleva maa, jota ei kukaan sitä ennen ollut käyttänyt, sekä muualla valtakunnassa ulkopuolella kruunun, kihlakuntien tai pitäjien yhteismaita ja kylienmaita olevat maat, joihin kellään ei ollut mitään oikeutta.

V. 1766 annettiin Pohjanmaata sekä Turun ja Porin, Uudenmaan ja Hämeen läänejä koskeva jakoasetus¹⁾. Koveron mukaan²⁾ mainitussa asetuksessa säädettiin, että harvaanasutuissa seuduissa oli tiloille annettava metsää ja takamaata pitäjän yhteisestä maasta vain niin paljon, kuin niille manttaalin mukaan oli tuleva, ja loppu oli jaettava metsättömien ja taajaanasuttujen rantaseutujen kyläkuntiin kuuluville taloille, ehdolla, että valtion uudisasukkaat saivat sittemmin asettua noille etäisille metsämaalle asumaan. Jakotoimenpiteet eivät kuitenkaan tulleet suoritetuiksi 1766-vuoden asetuksen edellyttämällä tavalla. Tilojen takamaat jätettiin kokonaan verollepanematta sillä tekosyyllä, että ne olivat kylien tai pitäjien yhteismaita. Isojakoa toimitettaessa meneteltiin siten, että kaikki kylien tai pitäjien rajojen sisäpuolella olevat maat jaettiin talojen kesken lainkaan niiden laajuuteen katsomatta, erottamatta pois vuoden 1766 asetuksen edellyttämiä metsätiluksia. V. 1770 annettiin kuitenkin asetus uudisasutuksesta, jossa asetuksessa valtion uudisasutus tehtiin *luvalliseksi kaikkialla jakamattomalla maalla*. Asetuksen mukaan sai nimittäin pitäjien ja kylien yhteismaille perustaa uudistaloja osakkaiden vastustuksesta huolimatta. Etupäässä oli uudisasutusta kuitenkin harjoitettava vain „avarilla mailla ja autiometsissä”, jolloin se ei vähentänyt vanhojen tilojen toimeentulomahdollisuuksia³⁾.

Lopullisesti ratkaistiin maakysymys vuosien 1775 ja 1777 isojakoasetuksilla. Ensimmäisen isojakoasetuksen 5 §:n mukaan oli taloille, Savo ja Karjalaa lukuunottamatta, annettava entisistä tiluksistaan ainoastaan 600—1200 t.a. manttaalia kohti, mutta ylijäämä oli erotettava valtiolle ja jaettava uudistaloiksi, mikäli maa vain oli siihen sopivata. Yllämainittujen kahden isojakoasetuksen välillä on se asiallinen eroavaisuus, että edellisen mukaan talolliset saivat pitää kaikki vanhat rintamaansa ja osan takamaitaan, joista tuskin voi väittää, että ne varsinaisesti kuuluivat yksityisille, jotavastoin viimeksimainitun, edellistä asetusta „selittämään” tarkoitetun asetuksen mukaan talot saattoivat menettää sellaisiakin alueita, joita ne olivat vanhastaan hallinneet. *Uudisasutukseen nähden tehtiin ero-*

1) Bonsdorff, m. t., siv. 349.

2) Kovero, m. t., siv. 62—63.

3) Kovero, m. t., siv. 63.

tus n.s. varsinaisten liikamaiden ja „erimaan” välillä, ensisimainittuihin kuin tilallisilla oli n.s. optio-oikeus eli oikeus päästä ennen muita niihin valtion uudisasukkaiksi, mikäli olivat siihen kykeneviä. Sitävastoin selitettiin kamarikolleegion kiertokirjeessä vuodelta 1782 nimenomaan, ettei erämaita ollut katsottava sellaisiksi liikamaiksi, joihin talollisilla oli optio-oikeus¹⁾.

Kamarikolleegion kiertokirjeessä vuodelta 1778²⁾ mainittiin lähemmin ne syyt, joiden perusteella liikamaiden erotus oli tapahtunut. Siinä sanottiin m.m., että talojen takamaille ja metsille, joita oli yli talon omien tarpeiden, ei Suomessa oltu pantu minkäänlaista veroa aniharvoja poikkeuksia lukuunottamatta, joten ne eivät kuuluneet yksityisille, vaan valtiolle. Millään asetuksella ei sitäpaitsi oltu annettu tilallisille oikeutta ottaa haltuunsa verottomatonta maata, joka oli usein vain sovintorajojen perusteella katsottu taloon kuuluvan eikä ikimuiستoinen nautintokaan voinut olla laillisena esteenä silloin, kun ryhdyttiin määrittelemään eri talojen alueita ja asettamaan niille manttaali, mihin toimenpiteeseen metsän ja takamaan jako oli erottamattomasti yhdistetty. Erittäin mielenkiintoinen on tässä suhteessa myös kuninkaan kirje Oulun maaherralle vuodelta 1775 ennen edellämainittujen isojakoasetusten antamista, jossa kirjeessä nimenomaan ilmoitettiin, *että hallitus tahtoi omistaa kaukaiset takamaat, erämaat, jotka tilalliset olivat mielivaltaisesti yli tarpeittensa anastaneet ja sulkeneet niiltä pois kaiken viljelyksen*³⁾. Näistä määräyksistä nim. näkyy, että valtion omistusoikeus, mikä itse asiassa oli erämaihin nähden jo monta kertaa aikaisemminkin eri julistuksilla ja asetuksilla todettu, katsottiin puheenaolevana aikana ilman muuta selväksi. Erimielisyyttä sitävastoin oli talojen takamaista, joiden suhteen 1775- ja 1777-vuosien isojakoasetukset tiesivät melkoista supistusta.

Mainittujen isojakoasetusten edellyttämään menetelmään tehtiin myöhemmin koko joukko lisäyksiä, mutta ne eivät oleellisesti muuttaneet itse järjestelmää. Niinpä annettiin m.m. lisäsäädöksiä, jotka säännöstelivät valtion uudisasutusta⁴⁾. Tässä suhteessa jaettiin maat kolmeen ryhmään: 1) *kruununmetsät eli „erimaat”, 2) yhteiset liikamaat ja 3) yksinäistilojen liikamaat*. Uudisasutuksen edistäminen ensimmäisen ryhmän mailla katsottiin täysin vapaaksi, jotapaitsi

1) Bonsdorff, m. t., siv. 233.

2) Bonsdorff, m. t., siv. 350.

3) Kovero, m. t., siv. 65.

4) Kovero, m. t., siv. 71.

myös kolmannen ryhmän maita voitiin käyttää uudisasutukseen. Sitä vastoin toisen ryhmän maille ei uudistaloja saanut perustaa ennen maiden lopullista erottamista. Vihdoin saattoi uudisasutus vielä tulla kysymykseen sellaisten tilojen takamailla, joiden manttaalia isonjaon jälkeen tulnaisiin vähentämään. Tällaisiin tiloihin kuuluvat liikanaiset metsätilukset olivat nim. v. 1806 annetun määräyksen mukaan otettavat valtiolle takaisin.

1805-vuoden metsäasetuksen¹⁾ mukaan jaettiin metsämaat kolmeen ryhmään: 1) yhteismaat, 2) kruununpuistot ja 3) kruununmetsät. Yhteismaita oli neljänlaisia: maakuntien, kihlakuntien, pitäjäin sekä kruunun yhteismaita²⁾. Yhteismailla tarkoitettiin sellaisia maita, joihin valtiolla tai yhdyskunnilla oli joko omistus- tai nautinto-oikeus tai nämä kummatkin³⁾. Kruunun yhteismaat olivat Rabeniusin mukaan luonteeltaan samanlaisia kuin autiometsätkin (kruununmetsät), mutta kuitenkin erosivat ne viimeksimainituista siinä, että ne sijaitsevat kyläkunnan sisäpuolella ja olivat kaikilta puoliltaan yksityisten talojen tilusten tai yhdyskuntien metsien ympäröimiä⁴⁾. Näitä metsiä koskivat samanlaiset määräykset kuin maakunnan ja kihlakunnan yhteismaitakin. Niiden hallinnasta ja hoidosta oli kuninkaan käskynhaltijoiden huolehdittava. Yhteismailta ei saanut ilman asianmukaista lupaa hakata kukaan edes kotitarvepuita, ja voitiin ne rauhoittaa mainitunlaisiltakin hakkauksilta tarpeen vaatiessa. Kaadettavat puut oli merkittävä kruununleimalla ja polttopuiksi oli lähinnä käytettävä vanhentuneita ja kuivuneita puita sekä tuulenskaatoja. Yhteismailla olevia taloja, torppia ja mäkitupia oli tarkoin tutkittava ja niiden asema järjestettävä tutkimuksen perusteella. Jos yhteismaita ei oltu aikaisemmin erotettu ympäröivistä tiluksista, oli se niin pian kuin mahdollista toimitettava. Kaikkien yhteismailla olevien tilojen rajat oli laillisilla rajamerkillä varustettava, yhteismaat oli kartoitettava ja selitettävä tarkoin niiden pinta-alat, puuvarastot, niiden metsänkasvu ja maanlaatu. Mittauskustannuksiin oli talojen manttaaliensa mukaan otettava osaa. Uloimpien rajojen käyntikustannukset sekä yhteismaiden erottamiskustannukset yksityisten tiluksista maksoivat rajallaolevat talolliset ja lääni tai kihlakunta puoleksi. Kaikenlainen uudisasutus, joka voimassaollessaan asetusten mukaisesti oli ottanut haltuunsa ylenmää-

1) Kongl. Maj:ts Nådiga Förordning om Skogarne i Riket, Gifven Helsingborg den 1 Augusti 1805, Stockholm, 1805, siv. 3.

2) Rabenius, m. t., siv. 161.

3) Bonsdorff, m. t., siv. 225.

4) Rabenius, m. t., siv. 164. Vrt. myös 1886-vuoden metsälain 1 §.

rin yhteismaita, oli ilman lupaa kiellettävä, metsänvartijajalojen perustamista lukuunottamatta. Etuoikeus uudisraivausten tekoon oli oleva yhteismaiden osakkailla. Jos joku voi näyttää nautinto-oikeutensa yhteismaahan, nojautuen verollepanoon, ikimuistoiseen nautintoon, metsäkomisioiden tuomioihin, erityisiin lupiin tai knihtiempitoa koskeviin asiakirjoihin (deltagande i knektehall), oli tällainen oikeus pysytettävä, jos nautinto, mikäli se jouti yhteismaalta pois, voitiin verottaa neljännes- tai vähintään kahdeksannestaloksi. Ellei nautinto vastannut kahdeksannestaloa, oli kamarikolleegion harkittava, oliko alue annettava omistajan nautittavaksi veroa vastaan vaiko ei.

Kruununmetsillä eli „suurilla metsillä ja erämailla” tarkoitettiin sellaisia kyläkuntien ulkopuolella olevia maita, jotka eivät olleet yksityisten omia, vaan jotka kuuluivat valtiolle „in dominio publico”¹⁾. Jos mainitunlaisiin maihin rajoittui taloja tai kyliä, joilla ei ollut liikamaana erotettavaa maata (afvittrad mark) s.o. maata²⁾, jota talo tai kylä piti hallussaan yli oikeitten rajojensa tai jota taloilla tai kylällä oli yli talolukunsa, oli niille annettava niin paljon metsämaata kuin täydelle talolle katsottiin tarpeelliseksi, minkä jälkeen ne oli laillisesti rajoilla toisistaan erotettava³⁾. Tällaiset maat oli käytettävä uudisasutukseen. Mitä tuli liikamaiden erottamiseen, oli eri seuduilla noudatettava annettuja määräyksiä.

Vuosien 1775 ja 1777 isojakoasetusten aikaansaamaa maareduktiota, joka sangen suuressa määrin oli supistanut yksityisten talollisten maa-alueita, koetettiin Koveron mukaan⁴⁾ myöhemmin saada kumotuksi tai ainakin tuntuvasti supistetuksi. Aateliston taholta tehtiin tällaisia yrityksiä jo 1778- ja 1786-vuosien valtiopäivillä sekä v. 1794. Koveron edellämaitussa tutkimuksessa olevien lähdetietojen mukaan oli nimittäin asetettu erityinen komitea valmistamaan uutta maanmittausasetusta, josta kamarikolleegio v. 1796 antamassaan lausunnossa m.m. huomautti, että, kun erämaiden erottamiskustannukset olivat suureksi osaksi jääneet suorittamatta, maareduktion vastustajille oli tarjoutunut erittäin sopiva tilaisuus yrityksen tekemiseen reduktion kumoamiseksi. Erämaiden erottamista varten oli kyllä aikoinaan myönnetty varoja, m.m. v. 1786 15,000 rixin vuotuinen menoerä, josta samalla oli annettava rahapua köyhille uudisasukkaille ja takamailleen muuttaville tilallisille, mutta olivat erottamiskustannukset väliintulleen sodan ynnä muiden

1) Rabenius, m. t., siv. 162. Vrt. myös 1886-vuoden metsälain 1 §.

2) Rabenius, m. t. siv. 133.

3) 1805-vuoden metsäasetus, § 15, siv. 24—25.

4) Kovero, m. t. siv. 47—48.

ylimääräisten menojen vuoksi jääneet kokonaan suorittamatta. Tämän vuoksi oli isojakotoimissa uhannut tapahtua haitallinen pysähdys. Komitean mietinnössä sanottiin isojakotoimien lykkäytymisen tekevän tyhjäksi uudistaloista odotetun hyödyn, hävittävän yhteismetsät, köyhdyttävän syyttömän kansan, joka etukäteen oli maksanut melkoisia summia, lisäävän keskinäisiä riitoja ja hämmennystä sekä saattavan maanviljelyksen alttiiksi kaikille niille haitoille, jotka seurasivat maan hallinnan epävarmuutta.

Edelläesitetystä, ainoastaan pääpiirtein maanomistusolojen kehitystä ja isojakoasioita koskevasta selostuksesta käy m.m. selville,

että valtio ryhtyessään edistämään uudisasutusta samalla pyrki jo varhain rajoittamaan yksityisten mielivaltaista maiden haltuunottamista julistamalla kaikki asumattomat erämaat (autiomaat, suuret metsät) valtiolle kuuluviksi;

että sittemmin annetut isojakoasetukset tarkoittivat m.m. yksityisten nautintoon joutuneiden liikamaiden erottamista valtiolle, erämaiden kuuluessa riidattomasti sille;

että lainsäädännössä aina Kustaa Vaasan v. 1542 antamasta julistuksesta alkaen tehtiin selvä ero varsinaisten erämaiden (autiomaiden, suurien metsien) ja n.s. valtion yhteismaiden välillä, joiden viimeainittujen erottaminen yksityisistä tiluksista juuri oli isonjaon yhtenä tarkoituksena; ja

että vuoden 1805 asetuksessa nimenomaan vakuutettiin talollisille vain yhteismaihin ne oikeudet, jotka he olivat knihtienpidon perusteella saaneet.

Kun isojakoasiat olivat mainitunlaisella kannalla, oli luonnollista, että vapautuminen isostajaosta ja verollepanosta merkitsi silloisissakin oloissa siksi suuren taloudellisen edun saavuttamista, että se oli tavoittelemisen arvoinen. Vapautuminen mainitunlaisista toimenpiteistä merkitsi talollisille huomattavien kustannusten säästymistä, melkoisten maa-alueiden heidän omistukseensa jäämistä, laajojen uudisasutus- ja kaskeamistilaisuuksien pysymistä entisellään j.n.e. Oli näin ollen asian luonnossa, että talolliset, kun siihen tilaisuus tarjoutui, koettivat nuo edut itselleen saavuttaa. Näin oli tietystikin asianlaita myös silloin, kun knihtikontrahteja tehtiin.

Niinkuin knihtikontrahtien syntyä koskevassa luvussa aikaisemmin on esitetty, saivat Sotkamon, Paltamon ja Hyrynsalmen pitäjäläiset v. 1788 tehdyssä knihtikontrahdissa yllämainitut etuoikeudet. Samoin on jo mainittu, mitenkä puheenaolevassa knihtikontrahdissa olevia määräyksiä jälkepäin tulkittiin ja mitenkä isojako oli toi-

meenpantava Kajaanin kihlakunnassa. Lienee näin ollen syytä tarkastella, miten on Kemijärven, Kuolajärven ja Kuusamon knihtikontrahdit mainitussa suhteessa tulkittava.

Kosketellessaan Kajaanin kihlakunnan knihtikontrahtiasiaa, mainitsee B o n s d o r f f sen ohella Kemijärven, Kuusamon ja Kuolajärven knihtikontrahdit, jotka hän epäilemättä rinnastaa isonjaon toimittamiseen nähden ensiksimmäntuun kontrahtiin eli toisin sanoen: hän katsoo, että ne eivät aseta paremmin kuin Kajaanin kihlakunnankaan knihtikontrahti esteitä liikamaiden erottamiselle ja isonjaon toimeenpanolle. Näin selvä ei asia kuitenkaan näytä olevan. Kontrahtien sanamuoto on nimittäin erilainen. Kajaanin kihlakunnan kontrahdissa pitäjät vapautettiin „kaikista ajoituista ja käsketyistä maanmittauksista ja verollepanoista sekä talojen liikamaiden erottamisesta”, minkä lisäksi ei myöskään ollut vähennettävä talojen tiluksia, vaan oli sallittava niiden nauttia kaikkia silloisiin talonsavuihin kuuluvia maa-alueita, sekä sisä- että ulkotiluksia, jotka taloihin vanhoista ajoista olivat kuuluneet ja silloin kuuluivat, siihen luettuna kaikki niiden tiluksiin „syynätyt ja verollepanemattomat uudisasutukset”. Kuusamon pitäjän kontrahdissa sitävastoin pitäjäläiset vapautettiin maiden mittauksesta, isostajaosta ja verollepanosta, minkä lisäksi kiellettiin uudistalojen perustaminen ilman pitäjäläisten suostumusta ja vakuutettiin pitäjäläisille kaikki pitäjässä oleva maa vanhojen talojen laajentamista ja „enentämistä” varten, jos josakin tilaisuutta siihen oli. Kemijärven ja Kuolajärven knihtikontrahdissa vihdoin vapautettiin pitäjäläiset *ikuisiksi ajoiksi* maiden mittauksesta ja verollepanosta sekä muuten vakuutettiin samanlaiset oikeudet kuin kuusamolaisillekin.

Puheenaolevissa knihtikontrahdeissa on erilaisesta sanamuodosta huolimatta huomattavissa yhtäläisyyttä, mikäli maakysymyksen järjestämisestä on kysymys. Kajaanin kihlakunnan ja Kuusamon knihtikontrahdeissa on pitäjäläiset kummassakin vapautettu maiden mittauksesta ja verollepanosta, sekä lisäksi edellisessä talojen liikamaiden erottamisesta ja jälkimmäisessä isostajaosta. Näillä sanoilla ei kuitenkaan kaiken todennäköisyyden mukaan ole tahdottu asiallisesti tehdä eroa, sillä, kuten edelläesitetystä isonjaon kehitystä koskevasta selostuksesta käy ilmi, *isonjaon toimeenpano lähinnä tarkoitti vuosien 1775 ja 1777 isojakoasetusten mukaan liikamaan erottamista ja laajuudeltaan määräämistä*¹⁾. Varsinaisten „erämaidenhan” nimittäin katsottiin ilman muuta kuuluvan valtiolle ja, isojakotoimenpiteet on pidettävä olleen ainoastaan tämän periaatteen toteut-

¹⁾ Vrt. Bonsdorff, m. t., siv. 225.

tamisen välikappaleita¹⁾). Sitenhän selitettiin asianlaidan olevan myös aikaisemminmainitussa, nimenomaan Kajaanin kihlakunnan isoajakoa koskevassa kuninkaallisessa kirjeessä Oulun maaherralle vuodelta 1806. Se käy myös selville maaherra Carpelanin Kemijärvellä v. 1789 pidetyn kokouksen pöytäkirjasta, jossa kokouksessa knihtikontrahtiasista neuvoteltiin. Kokouksessa pidetyn pöytäkirjan mukaan nimittäin maaherra Carpelan esitti, kuten aikaisemmin jo on mainittu, että kokouksessa merkittäisiin rajat kylien ja talojen välille, mutta kuusamolaiset pidättivät itselleen oikeuden sopia asiasta vastedes, minkä vuoksi heidät osoitettiin ensi tilassa keskenään sopimaan lohkokuntien erottamisesta. Kysymys ei siis ollut muista kuin niistä maista, jotka vanhoista ajoista asti olivat olleet talollisten nautinnossa ja joiden suureksi osaksi menettämistä isonjaon toimeenpano olisi tietänyt.

Mitä tuli uudisasutusta koskeviin määräyksiin Kajaanin kihlakunnan ja Kuusamon knihtikontrahdissa, niin siinä suhteessa oli niiden välillä oleellinen ero. Kajaanin kihlakunnan talolliset saivat nimittäin pitää hallussaan vain niiden tiluksille „syynätyt” ja verollepanemattomat uudisasutukset, kun sitävastoin kuusamolaisille vakuutettiin kaikki pitäjässä olevat uudisasutustilaisuudet, viljelyskelpoiset maat, kuten knihtikontrahdin sanat „jos jossakin varaa siihen olisi” ovat käsitettävät ja kuten ne m.m. knihtikontrahtiasiaa valtiopäivillä 1877—78 käsitellyt valiokunta on tulkinut (vrt. siv. 14). Kun talollisilla voimassaolevien asetusten mukaan oli n.s. optio-oikeus vain varsinaisilla liikamailla oleviin viljelyskelpoisiin maihin, niinkuin edellä on selvitetty, saivat kuusamolaiset etuoikeuden kaikkiin pitäjässä oleviin viljelyskelpoisiin maihin, siis myös n.s. erämaissa löytyviin mainitunlaisiin maihin, joihin asumaan asettuminen voimassaolevan lainsäädännön mukaan oli kaikille vapaa. Tällainen oikeus merkitsi luonnollisesti silloisissakin oloissa suurta taloudellista etua muiden pitäjien talollisten rinnalla, sillä uudisasutuksen perustaminen tiesi supistusta m.m. vanhojen talojen kaskeamistilaisuuksiin, minkä vuoksi talolliset olivatkin itsestään koettaneet estää uudistalojen perustamista „erämälle”.

Vaikka yllämainitut kaksi knihtikontrahtia sisällykseensä nähden suuresti muistuttavatkin toisiaan, niin on sitävastoin Kuusamon pitäjäläisten kanssa tehdyn kontrahdin toiselta puolen ja Kemijärven ynnä Kuolajärven pitäjäläisten knihtikontrahdin välillä toiselta puolen huomattava asiallinen ero. Viimeksimainittujen pitäjien knihtikontrahdissa nimittäin vapautettiin pitäjäläiset *ikuisiksi ajoiksi* maiden mittauksesta, isostajaosta ja verollepanosta, kun sen-

¹⁾ J. N. Lang, Jakoperusteesta kylässä, Helsinki 1903, siv. 34.

sijaan Kuusamon kontrahdista ovat sanat „ikuisiksi päiviksi” jätetyt pois. Mainituilla kahdella sanalla on epäilemättä tahdottu asettaa Kemijärvi ja Kuolajärvi erikoisasemaan, mihin m.m. viittaa se, että sen kokouksen pöytäkirjassa, jossa neuvoteltiin knihtikontrahtien teosta, nimenomaan mainitaan, että Kuusamon pitäjäläiset tahtoivat vastedes lähemmin sopia „kylien ja aita-tiluksien” erottamisesta, mistä syystä sillä kertaa jätettiin asia sikseen ja osoitettiin heidät, kuten edellä jo mainittiin, ensi tilassa keskenään sopimaan „lohkokuntien erottamisesta”. Kemijärveläiset sitävastoin selittivät, että heidän tiluksensa olivat niin sekaisin ja „hyödyllinen osa takamaista niin vähäinen”, ettei mitään rajoja voitu „vetää ja hyväksyä lohkokuntien erottamiseksi” (vrt. siv. 4). Koska he näin ollen eivät taipuneet jakoon, myönnettiin heille vapautus maiden mittauksesta, verollepanosta ja isostajaosta ikuisiksi ajoiksi. Luonnollista kuitenkin on, ettei kemijärveläisille ja kuolajärveläisillekään myönnetty vapautus tietänyt „erämaiden” joutumista heidän haltuunsa, vaan ainoastaan heidän nautinnossaan vanhastaan olleiden maiden takaimista heille ikuisiksi ajoiksi, jotapaitsi heille myös annettiin oikeus käyttää pitäjässä oleva viljelyskelpoinen maa vanhojen talojen laajentamiseksi ja uusien tekemiseksi.

Edellisestä on siis käynyt selville, ettei knihtikontrahtien teolla ole tarkoitettu talollisten haltuun luovutettavaksi kaikkia Kuusamon, Kuolajärven ja Kemijärven pitäjän maita, vaan ainoastaan n.s. varsinaiset liikamaat sekä näiden ulkopuolella olevat viljelyskelpoiset maat. Voidaan tosin huomauttaa, että viimeksimainittu kontrahdin määräys merkitsi käytännössä kaiken pitäjissä olevan maan luovuttamista pitäjäläisille, viljelyskelpoisten maa-alueiden erottaminen viljelykseen sopimattomista maa-alueista kun kävi käytännössä perin vaikeaksi. Itse asiassa tällainen maiden erottaminen kuitenkin on suuressa osassa valtionmaita myöhemmin toimitettu, nim. lokakuun 13 päivänä 1892 annetun, valtionmaiden asutukseen luovuttamista koskevan asetuksen, n.s. uudistaloasetuksen perusteella, jotapaitsi on olemassa lukuisia esimerkkejä siitä, mitenkä valtiolle tulevat maa-alueet on lohkaistu yksityisten maista, vaikka ne ovat olleet aivan sekaisin ja niin ollen sangen vaikeasti toisistaan erotettavissa. Mainittakoon tässä vain Kivijärven pitäjässä olevien Länttä-Tenhola- ja Penttilä-nimisten jakokuntien isoajako¹⁾ sekä erinäisten muiden Keski-Suomen pitäjien isoajako²⁾, jossa valtiolle tulevien maiden erot-

¹⁾ Vrt. valtionmetsäkomitean mietintö N:o 1, siv. 303—304.

²⁾ Vrt. Yhdistetyn Laki- ja Talousvaliokunnan mietintö N:o 13 vuoden 1882 valtiopäivillä.

taminen liikamaiden (joutomaiden) lukuisuuden takia osoittautui hyvin vaikeaksi, aiheuttaen pitkiä riitaisuksiakin. Näin ollen ei voitu pitää käytännöllisenä mahdottomuutena viljelyskelpoisten maa-alueiden erottamista valtionmaista knihtikontrahtipitäjissäkään, mikäli siitä lainkaan saattoi olla kysymys, sillä uudisasutustilaisuuksien varaaminen talollisille merkitsi ilmeisesti vain etuoikeuden myöntämistä uudisraivauksiin, joihin joka tapauksessa oli hankittava asianmukainen lupa¹⁾. Sitäpaitsi olivat uudisasutusmahdollisuudet knihtikontrahtipitäjien „erämaissa” sangen rajoitetut, mikä selviää knihtikontrahtien 4 kohdasta (vrt. siv. 5), siinä kun mainitaan, että liikeneviä uudisviljelyspaikkoja ei enää kyseessäolevissa pitäjissä ollut.

Edelläesitetystä käy siis selville,

että Kemijärven, Kuusamon ja Kuolajärven knihtikontrahtien maanomistusoloja järjestävät määräykset eivät merkinneet kaikkien mainituissa pitäjissä olevien maa-alueiden joutumista pitäjäläisten omistukseen, vaan taattiin niillä pitäjäläisille omistusoikeus ainoastaan n.s. liikamaihin sekä uudistalojen perustamisoikeus myös erämaihin, jommoista oikeutta ei ollut muilla Suomen talollisilla.

Knihtikontrahtien kumoamisen perusteet.

Niinkuin aikaisemmin jo on esitetty, toimi hallitus 1850-luvulla, sittenkin isojakotyöt muualla Suomessa olivat edistyneet niin pitkälle, että niihin voitiin ryhtyä myös Pohjois-Suomessa, ikäänkuin se olisi ollut tietoinen siitä, etteivät knihtikontrahdit myöntäneet pitäjäläisille omistusoikeutta kaikkeen pitäjässä olevaan maahan. Kontrahteja se ei kuitenkaan tuntenut, kuten jo on mainittu, eivätkä niistä aluksi nähtävästi tietäneet myöskään knihtikontrahtipitäjäläiset itse mitään. Hallitus menetteli kyseessäolevien pitäjien isoonjakoon nähden samalla tavalla kuin se oli muuallakin menetellyt, ja näyttää siltä, että knihtikontrahtipitäjäläisetkin, kuten aikaisemmin on selvitetty (vrt. siv. 7), olisivat siihen olleet taipuvaisia samoilla ehdoilla kuin Kajaanin kihlakunnan asukkaat. Kemijärven ja Kuolajärven pitäjäläiset eivät sittenkään ehdottomasti isojakoa vastustaneet, kun pääsivät selville knihtikontrahdistaan, mutta eivät kuiten-

¹⁾ Vrt. myös knihtikontrahtien 4 kohtaa, jossa mainitaan, ettei uudistaloja saanut perustaa ilman pitäjäläisten nimenomaan antamaa suostumusta.

kaan suostuneet sellaisiin myönnytyksiin kuin kuusamolaiset. Myöhemmin he kuitenkin sitä jyrkästi vastustivat, mihin yhtenä suurena syynä epäilemättä oli, niinkuin siv. 9 on mainittu, Pudasjärven isosta-jaosta saavutettu kokemus.

Knihtikontrahtien kumoamista koskevia hallituksen ja säätyjen toimenpiteitä on myös pidetty laittomina, ja onpa vielä väitetty, että kumoamisen jälkeenkin voitaisiin panna kysymyksenalaiseksi, missä määrin talollisten on uusiin määräyksiin alistuttava. Tällaisia mielipiteitä on ennen kaikkea esiintunut knihtikontrahtipitäjien talollisten puolelta usein, mutta myös muilta tahoilta. Niinpä väittää Heikinheimo¹⁾ useissa kohdissa knihtikontrahteja koskevassa tutkimuksessaan vääryyttä pitäjäläisille tapahtuneen ja heidän laillisia oikeuksiaan poljetun. Tällaiset väitteet ovat kuitenkin ilmeisesti kaikkea pohjaa vailla. Kontrahtien kumoaminen on tapahtunut nimittäin siinä järjestyksessä kuin 1772-vuoden hallitusmuoto edellyttää, jossa nimenomaan kuninkaalla ja säädyillä sanotaan olevan siihen vallan. Vetoaminen saman hallitusmuodon 36:een §:ään, jossa m.m. säädetään, että „Valtakunnan Säätyjen tulee uskollisella hellyydellä säilyttää — — —; vaan jokainen nauttii laillisia oikeuksia ja rehellisesti saamiensa erioikeuksia”, ei muuta asiaa, sillä hallitusmuodon erikoisesti knihtikontrahtia koskevaa pykälää luonnollisesti oli tässä tapauksessa noudatettava. Yhtä vähän vaikuttaa asiaan se seikka, että kyseessäolevat knihtikontrahdit tehtiin vasta vuoden 1772 jälkeen, joten hallitusmuodon määräykset eivät, kuten on väitetty, voineet koskea kyseessäolevia tapauksia, sillä knihtikontrahteja tehtiin jo mainittua vuotta aikaisemminkin, jos kohtakaan niissä ei liene ollut määräyksiä maanomistusolojen järjestämisestä, mutta sensijaan kylläkin erinäisten muiden etujen myöntämisestä. Lisäksi on huomioonotettava, että kuninkaalla ja säädyillä yhdessä luonnollisesti olisi ollut valta kumota knihtikontrahdit, vaikkei siitä olisi ollut hallitusmuodossa lainkaan määräystä, jommoista oikeutta ne olivat käyttäneet monissa muissa knihtikontrahtien kumoamiseen verrattavissa tapauksissa. Kumottiinhan esimerkiksi 1775- ja 1777-vuosien isojakoaseuksilla oikeusistuimien tuomioita ja hallituksen julistuksia sekä vakuutuksia erinäisten maa-alueiden pysyttämistä yksityisten omistuksessa. Näin ollen *on knihtikontrahtien kumoamista pidettävä täysin laillisena toimenpiteenä ja siitä johtuvia uusia määräyksiä sellaisina, joita asianomaisen on noudatettava.*

¹⁾ Vrt. Heikinheimo, m. t. sivut 125, 126, 246 ja 247.

Mitä tulee knihtikontrahtien kumoamisen oikeutukseen muuten, niin on sen kysymyksen selvittämiseksi tarkasteltava toiselta puolen lähemmin niissä pitäjäläisille myönnettyjä etuja ja toiselta puolen niiden asettamia velvollisuuksia sekä niiden merkitystä yleensä.

Knihtikontrahtiensa kautta ovat kemijärveläiset, kuusamolaiset ja kuolajärveläiset saavuttaneet itselleen melkoisia taloudellisia etuja. Heidät vapautettiin maiden mittausta-, verollepano- ja isojakokustannuksia suorittamasta, mitkä kustannukset muualla Suomessa rasittivat talollisia tuntuvasti, jopa siinä määrin, että yleensä niiden suuruutta valitettiin (vrt. siv. 144). Niinikään oli sotamiespalkan ja pestin maksamisesta vapautuminen katsottava suureksi eduksi, varsinkin sota-aikoina, Maaverot olivat niihin aikoihin valtion pääasiallisena tulolähteenä, ja rasittivat ne talollisia paikka paikoin niin suuresti määrin, että oltiin pakotettuja usein toimittamaan veronvähennyksiäkin. Kun knihtikontrahtipitäjäläisiltä ei mainittuja veroja kontrahdissa olleen sopimuksen mukaan enää kannettu ja kun he lisäksi saivat vapautuksen kaikenlaisista veroista ja „ulosteista”, joita mahdollisesti vastaisuudessa tulitiin asettamaan, merkitsivät jo mainitutkin edut muihin Suomen maanomistajiin verrattuna erinomaisen suurta taloudellista etuoikeutta. Mutta niiden lisäksi saivat he haltuunsa suuria maa-alueita, joita ei muille Suomen maanomistajille myönnetty.

Heikinheimon tutkimusten mukaan oli Kemijärvellä v. 1795 taloja 75, vastaten $7\frac{5}{8}$ manttaalia, Kuolajärvellä 42, vastaten $6\frac{5}{16}$ manttaalia ja Kuusamossa taloja 190, vastaten 29 manttaalia¹⁾. Jos isojako mainituissa pitäjissä olisi toimeenpantu, olisi taloille annettu maata korkeintaan 2,000 t.a. verollista maata ynnä saman verran joutomaita manttaalia kohti. Näin olisivat ne tulleet saamaan

Kemijärvellä	30,500 t.a.
Kuolajärvellä	25,250 ..
Kuusamossa	116,000 ..
Yhteensä	171,750 t.a.

Päätän siitä, että pitäjäläisten hallussa v. 1860 oli maata lähes 1.5 miljoonaa t.a., osuttaneen jotensakin oikeaan, jos arvioidaan pitäjäläisten hallussa v. 1795 olleen maata n. 1 miljoonaa tynnyrin-alaa. Taloa kohti tuli näin ollen maata keskimäärin 3257 t.a., mikä

¹⁾ Heikinheimo, m. t. sivut 212, 226 ja 238.

maa-alue, kun peltoa taloa kohti oli Heikinheimon mukaan vain 2.82 t.a., on katsottava silloisiakin olosuhteita silmälläpitäen varsin suureksi. Kuusamossa, jossa monien tietojen mukaan oli runsaasti poltettu tervaa ja kaskettu, saattoivat talot tarvita yllämainittun suuruisiakin maa-alueita, mutta Kemijärvellä ja Kuolajärvellä, joissa ei ole metsiä tiettävästi kaskettu eikä suuremmassa määrin myöskään tervasmetsiä kolottu, oli yli 3000 t.a.:n laajuinen maa-alue epäilemättä taloille riittävä. Kun tähän lisäksi vielä tulevat ne edut, jotka knihtikontrahdissa taattiin pitäjäläisille uudisasutuksen suhteen, niin odottaisi, että ne velvollisuudet, jotka pitäjäläiset toiselta puolen sitoutuivat täyttämään, olisivat myös olleet saatujen etujen mukaiset.

Kuusamolaiset sitoutuivat maanpuolustusta varten pitämään 30 sotamiestä ja yhtä monta jääkäriä sekä yhden rummuttajan kumpaisellekin joukolle, kemijärveläiset 14 sotamiestä ja yhtä monta jääkäriä sekä Kuolajärven pitäjäläiset 3 sotamiestä ja 13 jääkäriä, joka viimeksimainittu lukumäärä kuitenkin vähän myöhemmin vähennettiin 10:ksi, kun sitävastoin kemijärveläiset vielä „ottivat pitääksensä yhden sotamiesruodun yhdelle rummuttajalle”. Ei voitane kieltää, etteikö mainitunlainen sotilasrasitus silloisissa oloissa olisi ollut tuntuva ja pitäjäläisille melko rasittava, sillä väkiluku kyseessäolevissa pitäjissä oli suhteellisesti pieni knihtikontrahdin teon aikoihin. Heikinheimon¹⁾ mukaan oli Kuolajärvellä ja Kemijärvellä v. 1795 yhteensä 1508 henkeä ja Kuusamossa 2833 henkeä. Minään varsin rasittavana taakkana ei yllämainittua sotilasrasitusta kuitenkaan voida pitää. Pitäjäläisten ylläpitämän sotaväen lukumäärähän muodosti koko väestön lukumäärästä vain hyvin pienen osan, jotapaitsi sotaväen pito ei pitäjäläisille tuottanut suuria kustannuksia. Kontrahdin mukaan maksoi valtio jokaiselle jääkärille 2 killinkiä päivässä harjoitusaikana ruokarahana („kestityksenä”), minkä lisäksi niin hyvin pitäjäläisten asettamat sotamiehet kuin jääkäritkin saivat sodan aikana samanlaisen yöspidon kuin muutkin sotamiehet. Samoin varusti valtio miehistön tarpeellisilla sotavarustuksilla paitsi vaatteilla, jotka pitäjäläiset kustansivat jääkäreille aina, mutta sotamiehille ainoastaan siksi, kunnes nämä olivat saaneet heille pitäjistä luovutetut torpat haltuunsa. *Sotaväenpidon aiheuttamat kustannukset pitäjäläisille olivat siis itse asiassa pienet, eivätkä mitenkään edellyttäneet sellaisten etujen myöntämistä kuin heille oli knihtikontrahdissa vakuutettu.* Silmälläpitäen

¹⁾ Heikinheimo, m. t. siv. 229 ja 238.

silloista valtion maapolitiikkaa, joka nimenomaan pyrki palauttamaan valtiolle kaikki liiat maat ja supistamaan talollisten maa-alueita varsin huomattavassa määrin, tuntuukin knihtikontrahtien teko odottamattomalta toimenpiteeltä, ja on sellaisen sopimuksen laatiminen epäilemättä ymmärrettävissä vain siten, että parhaillaan riehuva sota ja sen aiheuttamat poikkeukselliset olosuhteet eivät antaneet tukea tinkimiselle, vaan oli rajaseutu, vaaralle alttiina alueena, hinnalla millä hyvänsä saatava puolustuskuntoiseksi.

Ne velvollisuudet, jotka knihtikontrahdissa oli asetettu kemijärveläisten, kuusamolaisten ja kuolajärveläisten täytettäväksi, eivät myöskään olleet pitkäaikaiset. Niinkuin aikaisemminkin on mainittu (siv. 5), vapautettiin kuusamolaiset jo 1792 knihtikontrahdin edellyttämästä sotamiestenpidosta sekä v. 1812 vakanssiveron maksamisesta ja kaikesta sotamiehenpidosta rauhan aikana. Samanlaisen oikeuden saivat kuolajärveläiset, kun sensijaan kemijärveläiset velvoitettiin edelleen maksamaan vakanssiveroa, mutta vapautettiin jääkärien osalle tulevan korvauksen maksamisesta. *Näin ollen itse asiassa knihtikontrahdit, mikäli oli talollisten tekemistä sitoumuksista kysymys, menettivät suureksi osaksi merkityksensä, koska Kuusamon ja Kuolajärven pitäjäläisille ei enää jäänyt muita velvollisuuksia, kuin ruotujaon mukaisen miehistön hankkiminen maata puolustamaan tai erityisen kohtuullisen maksun suorittaminen miehistön pidon sijasta.* Kemijärveläisille rauhankin aikana maksettavaksi asetettua vakanssiveroa ei sitäkään voida pitää läheskään entisen suuruisena rasituksena. Tästä syystä onkin katsottava, huolimatta siitä, ettei knihtikontrahteja kokonaisuudessaan mainituilla määräyksillä kumottu, että kohtuuden mukaan myös toiselta puolen voitiin pitäjäläisiltä ottaa pois knihtikontrahdin myöntämät edut.

Ne sotatoimet, joihin knihtikontrahtipitäjäläiset kontrahdin voimassaollessa ottivat osaa, olivat myös jotensakin mitättömät. Vakavammassa otteluissa lienevät pitäjäläiset, kuten Heikinheimon tutkimukset osoittavat, olleet ainoastaan eräitä kertoja, jolloin pari miestä tiettävästi lienee kaatunut taisteluissa¹⁾. Näin ollen ei voida panna varsin suurta arvoa pitäjäläisten vakuutteluille „kotiseutujen hengellä ja verellä” puolustamisesta, koska uhraukset ovat olleet varsin vähäiset ja taistelun aika hyvin lyhyt. Yhtä vähän voidaan pitää hallituksen toimenpiteitä kohtuuttomina, talollisten etujen pol-

¹⁾ Heikinheimo, m. t., siv. 115.

kemisena, koska päinvastoin kohtuuskäsitteet edellyttivät kontrahtien kumoamista.

Kaiken edelläesitetyn lisäksi tulevat vielä ne näkökohdat, joihin knihtikontrahtia kumottaessa vedottiin valtiopäivillä ja hallituksen esityksissä (vrt. sivut 10—11). Olihan luonnollista, ettei hallitus voinut sallia kyseessä olevien pitäjien metsiä hävitettävän, niinkuin ilmoitetaan tapahtuneen ei ainoastaan hallituksen virallisissa asiakirjoissa, vaan myös pitäjäläisten taholta. Kemijärveläisten anomuksessaan mainitsema huomautus (vrt. siv. 22) yhteisen omaisuuden hävittämisestä pitänee täydellisesti paikkansa, niinkuin se pitää paikkansa siihenkin aikaan nähden, joka seurasi knihtikontrahtien kumoamista. Kaskeamisella kulutettiin metsää, varsinkin Kuusamossa¹⁾. Niinikään kaadettiin runsaasti „luppopuita” poroille, mutta metsänmyyntiä ei seudun etäisyyden ja puutavaran menekin puutteen takia harjoitettu, ennenkuin 1860-luvulla, jolloin, kuten aikaisemmin jo on mainittu, metsänhävitys sai entistä suuremman vauhdin.

Edelläesitetystä käy siis selville

että oli olemassa useita sellaisia tarkoituksenmukaisuus-näkökohtia, jotka antoivat oikeutuksen knihtikontrahtien kumoamiselle.

Kemijärven talojen manttaalien väliaikainen koroittaminen.

Mielenkiintoisimpia niistä toimenpiteistä, joihin hallitus knihtikontrahtiasian yhteydessä on ryhtynyt, on Kemijärven talojen väliaikainen manttaalien koroittaminen. Tutkimuksen aikaisemmassa osassa on tehty jo selkoa puheenaolevasta kysymyksestä, ja kävi selvityksestä m. m. ilmi, että valtiopäivilläkin katsottiin hallituksen tässä asiassa toimineen yli valtuuksiensa, jos kohtakaan ehdotettua muistutusta hallitukselle ei sopivaisuussyistä hyväksytty. Kyseessä oleva toimenpide on kuitenkin sellainen, että sitä on syytä lähemmin tässä kosketella.

1879-vuoden julistuksen sanamuoto oli siinä suhteessa selvä, että sen edellyttämä tilusmäärä oli annettava taloille niiden silloista manttaalia kohti. Julistuksen 1:ssä kohdassa nimittäin sanottiin, „että väliaikainen pyykitys — — — — on tapahtuva kaiken sen maan suhteen mainituissa pitäjissä, joka saattaa jäädä jällelle, sitte-

¹⁾ Jacob Fellman, Anteckningar under min vistelse i Lappmarken, III delen, Helsingfors, 1906, sivut 451—452.

kun jakokunnan osalliset esinnä sekä heidän talojensa nykyisille manttaaleille että niille uudistaloille ja torpille, jotka — — — — —, ovat saaneet itselleen väliaikaisesti annetuksi sekä veronalaista että verosta vapaata maata — — — — — että jokaiselle väliaikaiselle manttaalille tulee — — — — — kahdeksan tuhatta tynnyrialaa Kemijärven pitäjässä — — — — —”. Mainittua määräystä ei siis voida tulkita muuta kuin yhdellä tavalla eli siten, *että kysymys oli talojen silloisista manttaaleista*. Kun vielä otetaan huomioon, että säädyt 1877—78-vuosien valtiopäivillä nimenomaan olivat varanneet itselleen oikeuden määrätä tiloille annettavan tilusalan suuruudesta lopullisessa isossajaossa, (vrt. siv. 15) on tämä päätös tulkittava siten, *ettei hallituksella ollut valtuutta ryhtyä sellaisiin toimenpiteisiin, jotka merkitsivät tiloille tulevien maa-alueiden väliaikaista lisäystä*.

Vaikka säädyt eivät olisikaan päättäneet mitään talojen manttaaleista, niin ei hallitus kuitenkaan olisi voinut niitä ilman säätyjen myötävaikutusta koroittaa. Tosin on manttaalia aikaisemmin, voimassaolleiden määräysten mukaan voitu sekä vähentää että koroittaa. Koroittaminen on Thulinin mukaan¹⁾ tullut kysymykseen joko verollepanon yhteydessä tai muuten. Tällaista manttaalien koroittamista edellyttävät m.m. 1647- ja 1664-vuosien metsäasetukset, ja pysyivät sitä koskevat määräykset voimassa aina 1700-luvulle asti, jolloin ryhdyttiin vapauttamaan verollepanosta m.m. uudisviljelyksiä sellaisilla mailla, jotka jo ennestään olivat verotettuja. Niinikään annettiin ruotuunpanon yhteydessä usein vakuutuksia, ettei manttaalia ja veroja koroitettaisi, vaikka talon viljelyksiä parannettaisiinkin. Tällä tavoin tultiin viimein siihen periaatteen, että manttaali ja vero oli oleva muuttumaton, ja helmikuun 23 päivänä 1789 annetussa, perustuslainluontoisessa asetuksessa, joka koski Ruotsin ja Suomen kansan vapauksia ja oikeuksia, sai puheenaoleva periaate, ainakin mitä verotalollisiin tuli, muodollisen vahvistuksen. Mainitussa asetuksessa säädettiin, *että laillisessa järjestyksessä kerran tehty verollepano oli pysyvä voimassa ikuisiksi ajoiksi eikä sitä saanut millään tavalla jälkeinpäin muuttaa*²⁾. Manttaalien koroitus saattoi tämän jälkeen tulla kysymykseen vain verollepanon yhteydessä tai niissä tapauksissa, jolloin talon manttaali koroitettiin ennen toimitettua veronvähennystä olleeseen määrään. Näiden määräysten, jotka lähinnä olivat tarkoitettut suoja-

1) Gabriel Thulin, Om mantalet, I, Stockholm, 1890, siv. 49.

2) Thulin, m. t., siv. 52.

maan talollisia kohtuuttomilta veroilta, on katsottava säätäneen manttaalin muuttumattomuuden säännöksi, minkä vuoksi Kemijärven talojen manttaalien koroittaminenkaan ei olisi saanut tapahtua ilman säädettyä verollepanoa.

Manttaalien koroittaminen toimitettiin lisäksi jotensakin pinta-puolisen selvityksen perusteella. Sehän oli suoritettava „vähimmällä vaivalla”, toimittamatta sitä ennen maan tarkastusta, ja ottamalla huomioon ainoastaan viljeltyjen tilusten likimääräinen laajuus sekä asukkaitten varallisuussuhteet. Koroitettava oli niiden vanhojen talojen manttaalit, jotka saattoivat kestää koroitetun veron. Kun otetaan huomioon, että silloin ja edelleenkin voimassaolevat 1848-vuoden maanmittausohjesäännön määräykset manttaalin määräämisestä edellyttävät tilusten kartoittamista, niiden yksityiskohtaista selitystä ja luokitusta, maiden tuoton ja eräiden muiden etuisuuksien huomioonottamista sekä lisäksi eri viranomaisten ja virastojen lausuntoja asiasta, niin on tällainen manttaalin määräämistapa, vaikka sekään ei ole, kuten valtionmetsäkomitea on osoittanut, exaktinen, joka tapauksessa moninverroin tarkoituksenmukaisempi kuin se tapa, jota noudatettiin Kemijärven talojen manttaaleja väliaikaisesti koroitettaessa. Kemijärven pitäjäläisten etujen mukaista luonnollisesti oli saada manttaalit koroitetuksi niin suuriksi kuin mahdollista, sillä korkeampien manttaalien edellyttämän tilusalan myöntämät edut olivat ilmeisesti melkoista isommat kuin manttaalien koroittamisesta aiheutuvat veronlisäykset, jotka maaveron vähäisyyden takia olivat mitättömän pienet. Kun manttaalien koroittamisesta lähinnä määräisivät pitäjäläiset itse, heidän ilmoituksiinsa tilojen viljelysaloista ja asukkaiden varallisuussuhteista kun kokouksissa läsnäolleiden viranomaisten oli luotettava, tulivat luonnollisesti ne saamaan manttaalinsa eniten koroitetuksi, jotka osasivat parhaiten valvoa etujaan. Oikeaan osuneena on näin ollen pidettävä niitä metsähallituksen lausunnossa esitettyjä huomautuksia, että manttaalien koroitus oli kokonaan perustettu asianomaisten maanomistajien toivomuksiin, että talollisilla oli pyrkimys saada haltuunsa suuria, arvokkaita tukkimetsiä kasvavia maa-alueita ja että manttaalien koroitusehdotus oli mielivaltaisesti tehty. Se seikka, että senaatti, kun vielä maanmittaushallituskin oli esittänyt toimeenpantavaksi uuden kokouksen asian johdosta, hylkäsi ensimmäisen manttaalinkoroituksen, todistaa osaltaan, että tehtyihin muistutuksiin oli ollut aihetta. Mutta muuta hyödyllistä seurausta ei senaatin päätöksestä ollut. Kun uusi kokous pidettiin pitäjäläisten kanssa, nousi manttaalin määräämisessä edellisessä kokouksessa ehdotetusta määrästä noin 5 manttaalilla ja

koroitusehdotukset perustuivat uudelleen samanlaisiin näkökohtiin kuin edellisellä kerrallakin. Sellaisenaan ei tosin manttaalien koroitusehdotus tullut hyväksytyksi, vaan alennettiin sitä n. 7:llä manttaalilla, mutta siten ei manttaalin määräämistapa tullut eksaktisemmaksi, yhtä vähän kuin manttaalien alentaminen ehdotuksessa mainitusta määrästä perustui sellaisiin tietoihin, joita näin tärkeän ja laajakantoisen kysymyksen ratkaisu olisi edellyttänyt.

Niin kuin tutkimuksen yleisessä osassa jo on esitetty, olivat erikoiset komisiot harkinneet m.m. kysymystä tiloille manttaalia kohti annettavasta verollisesta maa-alasta. Ehdottaessaan kyseessä olevien pitäjien taloille lohkaistavaksi suurempia maa-alueita kuin missään muualla Suomessa, olivat komisiot luonnollisesti pitäneet silmällä knihtikontrahtipitäjien erikoisoloja ja -oikeuksia sekä talojen pieniä manttaaleja. Niinikään olivat komisiot perustelluilla syillä asettaneet Kemijärven tilusaloihin nähden epäedullisempaan asemaan kuin Kuusamon ja Kuolajärven, joiden pitäjien maataloudelliset olot olivat melkoista kehittymättömämmällä kannalla kuin Kemijärven, minkä vuoksi ne myös tarvitsivat suurempia maa-alueita. Kemijärven manttaalien koroitusta aiheutti kuitenkin, että Kemijärvi joutui edullisempaan asemaan taloille tuleviin tilusaloihin nähden. Keskimäärin taloa kohti tuli nimittäin maata, kun itsenäistytetyt uudistalot ja torpatkin otetaan lukuun

Kemijärvellä	2,273 t.a.
Kuusamossa	1,612 ..
Kuolajärvellä	1,670 ..

Kemijärven talot tulivat siis olemaan huomattavasti suurempia kuin Kuusamon ja Kuolajärven, ja niiden suuremmuus on sitäkin merkittävämpi kun niiden oikeastaan olisi pitänyt olla pienempiä. Jos Kemijärven taloille olisi annettu maata vanhojen manttaalien perusteella, olisivat ne tulleet, uudet talotkin lukuunotettuna, taloa kohti saamaan maata n. 820 t.a.

Mitä tulee niihin syihin, joilla manttaaleja anottiin koroitettavaksi, niin eivät ne tunnu olleen perusteltuja. Pitäjäläisten väite, että 8000 t.a.:n maa-ala manttaalia kohti oli „liian pieni”, verollista maata kun oli pitäjässä heidän ilmoituksensa mukaan vain $\frac{1}{8}$:ksi, ei pidä paikkaansa, jos kyseessä olevalla väitteellä on tahdottu sanoa taloille tulevan maa-alueen olleen riittämättömän, niin kuin v. 1884 pidetyssä kokouksessa (vrt. siv. 21) pitäjäläisten taholta tehty ilmoitus osoittaa. Paitsi sitä, että verollisia maita oli pitäjässä, kuten

isonjaon yhteydessä toimitetussa maiden luokituksessa on todettu, n. 55 % kaikista maista, osoitti metsähallitus yksityiskohtaisilla laskeleilla, että taloa kohti tarvittiin keskimäärin korkeintaan 300 t.a. metsämaata kotitarvepuutarpeen tyydyttämiseksi. Tosin olivat talolliset, kuten he itse manttaalin koroittamista koskevassa anomuksessaan mainitsevat, pahoin hävittäneet metsiään, mutta ottaen huomioon, että talot olisivat vanhojenkin manttaaliensa perusteella saaneet, pientilat lukuunotettuna, keskimäärin 800 t.a. maata taloa kohti, ei voi olla epäilyksiäkään siitä, etteikö tuollainen metsäala olisi riittänyt täysin tyydyttämään talollisten kotitarvepuutarpeen. Pitäjäläisten väitteet metsien riittämättömyydestä eivät siis olleet todellisuuden kanssa yhtäpitäviä, ja samoin olivat liioiteltuja useat muut talollisten anomuksessaan esiintuomat väitteet ja huomautukset, joiden tarkoituksena ilmeisesti on ollut johtaa viranomaisia harhaan. *Perussyy manttaalien koroittamisen anomukseen oli epäilemättä, niinkuin metsähallitus asian yhteydessä antamissaan lausunnoissa oli huomauttanutkin, halu suurien taloudellisten etujen saavuttamisen toivossa päästä käsiksi mahdollisimman laajoihin ja arvokkaihin metsiin.* Sitä osoittaa osaltaan se itsepintaisuuskin, jolla pitäjäläiset asiaansa ajoivat.

Maanmittaushallituksen huomautukset knihtikontrahtien talollisille myöntämistä eduista ja oikeuksista, eivät kysymyksen siinä vaiheessa enää merkinneet mitään. Valtiopäivät olivat kerta kaikkiaan päättäneet knihtikontrahdit kumota ja siitä syystä pitäjäläisille antaa suuria taloudellisia etuja esim. naapuripitäjiin verrattuna. Lisäetujen antaminen ei siis ollut paikallaan. Maa-alueiden varaaminen talollisille vastaisia uudisasutuksia varten ei myöskään ollut pätevä syy manttaalien koroittamiseen, koska lohkojako oli väliaikainen, ja lopullisessa isossajaossa uudisasumuksista tehtiin itsenäisiä taloja, jolloin ne ilman muuta saivat niiden manttaalia vastaavat maa-alueet. Vielä vähemmin vaativat tarkoituksenmukaisuussyyt uudisasutustilaisuuksien varaamista talollisille, sillä yksityiset eivät tunnetusti ole mielellään luovuttaneet maita uudisasukkaille, olivatpa nämä vaikka omistajan omaisiakin.

Niinkuin aikaisemmin (siv. 21) on mainittu, olivat pitäjäläiset sitä mieltä, että talojen manttaalit isossajaossa nousisivat 2- ellei 3-kertaisiksi. Todellisuudessa niitä koroitettiin jo ennen väliaikaista lohkojakoa suuremmassa määrin kuin talolliset olivat toivoneet, kuten seuraava taulukko osoittaa:

Talojen lukumäärä manttaaliryhmittäin	Manttaali eri ryhmissä yhteensä		Koroitus	
	Ennen koroitusta	Koroituksen jälkeen		
1/24 manttaalin taloja	16	2/3	4 3/4	7.1-kertainen
1/16 » »	20	1 1/4	6 13/24	5.2- »
1/12 » »	24	2	9	4.5- »
1/8 » »	51	6 3/8	16 3/24	2.4- »
5/32 » »	1	5 32	1/4	1.6- »
1/6 » »	5	5/6	1 19/24	2.1- »
1/4 » »	3	3/4	1 1/2	2.0- »
Yhteensä 120	12 1/32	39 23/24		3.5-kertainen

Manttaalien koroitus vastasi siis talollisten rohkeimpiakin toiveita. Samallakuin ylläoleva taulukko osoittaa, että pienimanttaalisten talojen manttaaleja koroitettiin suhteellisesti runsaammin kuin muiden talojen manttaaleja, käy siitä myös selville, ettei manttaaleja koroitettaessa noudatettu mitään muuta perustetta kuin sitä, että pienimanttaaliset talot koetettiin saada melkoista suuremmiksi, jos kohta muidenkin talojen manttaaleja koroitettiin entisestään. Ei voitane ajatella, että pienimanttaalisten talojen tiluslaajuus olisi, sen jälkeenkin ne olivat vanhat manttaalinsa saaneet, suurentunut niin säännöllisesti kuin manttaalinkoroitus edellyttää, yhtä vähän kuin asukkaiden varallisuussuhteetkaan juuri puheenaolevissa taloissa olisivat olleet sellaiset, että ne sietivät manttaalin- ja samalla veronkoroituksen (vrt. siv. 23) paremmin kuin muut talot.

Manttaalien väliaikaisen koroittamisen jälkeen muuttuivat Kemi-järven talojen manttaalisuhteet huomattavasti. Seuraava taulukko osoittaa, minkälaisia taloja eri manttaalisista taloista mainitun toimenpiteen kautta tehtiin.

Talojen lukumäärä manttaali-ryhmittäin	Talojen lukumäärä koroituksen jälkeen eri manttaaliryhmissä									
	1/8 mantt.	1/6 mantt.	1/4 mantt.	1/3 mantt.	3/8 mantt.	5/12 mantt.	1/2 mantt.	2/3 mantt.	3/4 mantt.	Yhteensä taloja
16 à 1/24 manttaalia	—	3	5	6	—	—	2	—	—	16
20 à 1/16 »	—	4	6	3	1	—	6	—	—	20
24 à 1/12 »	2	2	5	8	—	1	3	2	1	24
51 à 1/8 »	6	8	16	7	1	1	9	2	1	51
1 à 5/32 »	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1
5 à 1/6 »	—	—	1	2	1	—	1	—	—	5
3 à 1/4 »	—	—	—	1	—	—	1	1	—	3
Yhteensä 120 taloa ja 12 1/32 manttaalia	8	17	34	27	3	2	22	5	2	120

Taulukosta käy selville, että 1/24—1/12 manttaaliset talot, joita oli yhteensä 60, ovat hävinneet manttaalinkoroituksen johdosta kokonaan, ja 1/8 manttaalisista taloista on jäänyt jällelle vain 8, joista 2 entistä 1/12 manttaalin taloa ja 6 entistä 1/8 manttaalin taloa. 1/4 manttaalin taloja, jotka ennen manttaalien koroitusta olivat suurimpia taloja, oli koroituksen jälkeen 34 ja sitä suurempia taloja 61; pienempiä kuin 1/4 manttaalin taloja oli ainoastaan 25. Erikoisesti pistää taulukossa silmään, että kahdesta 1/24-manttaalisesta talosta tehtiin puolen manttaalin taloja, joten koroitus oli 12-kertainen, kuu-desta 1/16-manttaalisesta talosta samoin puolen manttaalin taloja, koroituksen ollessa 8-kertainen sekä yhdestä 1/12-manttaalisesta talosta 3/4 manttaalin talo, jolloin koroitus oli 9-kertainen. Niinikään on erittäin huomattava 1/2-manttaalin talojen suhteellisesti suuri lukumäärä.

Manttaalien koroitus merkitsi laajojen maa-alueiden siirtymistä valtiolta talollisten haltuun. Jos taloille olisi annettu maata vanhojen manttaalien mukaan, olisi niiden haltuun joutunut 96,250 t.a.:n suuruinen maa-alue, mutta koroitettujen manttaalien mukaan saivat ne 319,666.6 t.a. eli 223,416.6 t.a. enemmän. Taloista tuli olemaan sellaisia, joilla oli maata taloa kohti

1000 t.a.	8
1333.6 „	17
2000 „	34

2666.6 t.a.	27
3000	3
3333.3	2
4000	22
5333.3	5
6000	2

Pienimmilläkin taloilla oli siis maata keskimäärin 1000 t.a., minkä suuruinen maa-alue Pohjois-Suomen taloistakin puheenollen on keskinkertaista isompi, ja kun tiloista 22 sai kokonaista 4000 t.a. ja siitä yli, vieläpä kaksi taloa 6000 t.a:kin, on *Kemijärven talojen katsottava manttaalinkoroituksen johdosta saaneen niin suuria maa-alueita, ettei missään muualla Suomessa ole sellaisia maa-alueita taloille myönnetty.* Kun maa-alasta ainoastaan mitättömän pieni osa oli viljelyksiä ja niittyjä, oli taloille myönnetty metsäala suhteettoman suuri. Vertauksen vuoksi mainittakoon, että, jos taloille olisi annettu maata vanhojen manttaalien mukaan, olisi taloista tullut olemaan sellaisia, joilla oli taloa kohti maata

333.3 t.a.	16
500	20
666.6	24
1000	51
1250	1
1666.6	5
2000	3

Kun pienimmät tilat tämän mukaan olisivat tulleet saamaan maata 333.3 t.a. ja suurimmat jopa 2000 t.a. taloa kohti, olisi niihin epäilemättä tullut kuulumaan myös metsämaata niin paljon, että se olisi tuottanut taloille tarpeelliset kotitarvepuut. Kemijärven taloille erotettujen laajojen maa-alueiden luovuttaminen ei näin ollen ole ollut tarpeenvaatima, sitäkin vähemmän kun jako oli ainoastaan väliaikainen, joten isossajaossa vielä oli tilaisuus, mikäli se kävi välttämättömäksi, ottaa huomioon talollisten oikeutetuiksi katsotut toivomukset. Kyseessäoleva toimenpide ei myöskään, sen kautta kun valtion hallusta joutui yksityisille suuria maa-alueita metsineen, ollut tarkoituksenmukainen, niinkuin myöhempi aika selvästi on osoittanut. Että se yleensä on lainkaan voinut tapahtua, riippuu osittain silloisesta valtionmaiden luovutuspolitiikasta, osittain nähtävästi myös siitä, että kemijärveläisillä katsottiin knihti-

kontrahdin perusteella olleen suurempia oikeuksia kuin mitä heillä todellisuudessa oli. Osaltaan johtui se luultavasti siitäkin, ettei kyseessäolevien seutujen oloja lähemmin tunnettu, minkä vuoksi helposti luotettiin kemijärveläisten anomuksissaan esittämiin näkökoh- tiin ja väitteisiin. Tähän viittaa m.m. se seikka, ettei Kuolajärven manttaaleja koroitettu, vaikka ehdotus siitä oli tehty. Muuten ovat kemijärveläiset maanluovutusasioissa yleensä aina osanneet valvoa etujaan paremmin kuin muut knihtikontrahtipitäjien asukkaat.

Edelläesitetystä on käynyt selville

että hallitus koroittaessaan v. 1885 väliaikaisesti Kemijärven talojen manttaalit oli menetellyt tavalla, johon sillä ei ollut valtuuksia;

että mainittu toimenpide lisäksi oli ristiriidassa v. 1789 an- netun, perustuslainluontoisen asetuksen määräysten kanssa;

että mitkään muutkaan syyt eivät puoltaneet manttaalien väli- aikaista koroittamista;

että manttaalien koroittaminen toimitettiin pintapuolisen selvi- tyksen perusteella, asianomaisten maanomistajien toivomuksia nou- dattaen;

että manttaalien koroittamiseen ei ollut mitään tarvetta ja että ne syyt, joita maanomistajien ja erinäisten viranomaisten taholta manttaalien koroittamisen puolesta esiintuottiin, eivät olleet päteviä;

että kemijärveläiset manttaalien koroituksen johdosta saivat pal- jon suurempia maa-alueita kuin kuolajärveläiset ja kuusamolaiset, mikä ei alunpitäen ole ollut tarkoitus;

että mainitunlaisten etujen myöntäminen ei ollut tarkoituksen- mukaista; ja

että Kemijärven talojen manttaalien väliaikainen koroittaminen ennen isoajakoa oli kaikin puolin toimenpide, johon hallituksen ei koskaan olisi pitänyt ryhtyä.

Manttaalien suureneminen isossajaossa.

Siitä huolimatta, että senaatin päätöksessä **Kemijärven** talojen manttaalien koroittamisesta nimenomaan määrättiin, että tiloille oli tapahtuvassa isossajaossa jaettava maata niille asetettujen koroitet- tujen manttaalien mukaan, ovat manttaalit lopullisessa isossajaossa edelleen kasvaneet. Tosin oli metsähallitus eräissä lausunnoissaan (vrt. siv. 61) huomauttanut mainitusta senaatin päätöksestä, mutta

sen ei katsottu estävän manttaalien koroittamista lopullisessa isossajaossa. Tällainen tulkinta tuntuukin olleen oikea, sillä luonnollistahan oli, että, kun manttaali isossajaossa määrättiin 1848-vuoden maanmittausohjesäännön edellyttämällä tavalla uudessa verollepanossa, entisistä manttaaleista ei sellaisinaan voitu pitää kiinni. Mutta toiselta puolen näyttäa todennäköiseltä, että hallituksen tarkoitus koroittaessaan Kemijärven talojen manttaalit oli, etteivät ne enää myöhemmin siitä kohoaisi. Tämän selvittämiseksi on syytä kiinnittää huomiota talollisten asiassa tekemään anomukseen ja siitä annettuihin lausuntoihin.

Niinkuin jo edellä on mainittu, olivat talolliset anomuksen tehdessään lähteneet siitä, että heidän tilojensa manttaalit lopullisessa isossajaossa tulisivat kohoamaan 2- ellei 3-kertaisiksi. Enempää kuin 3-kertaisia manttaaleja he eivät siis edellyttäneet saavansa ja kun he koroituksen johdosta saivat keskimäärin 3.3-kertaiset manttaalit, täytyivät heidän toiveensa siis täydellisesti. Niinkään käy Kemin kihlakunnan kruununvoudin lausunnosta selville, että talot lopullisessa isossajaossa olisivat tulleet saamaan 200—300 % korkeammat manttaalit, ja arveli mainittu viranomainen, että 35 manttaalia koko Kemijärven pitäjälle oli riittävä. Edelleen käy maanmittaushallituksen lausunnosta (vrt. siv. 26) ilmi, että talojen manttaaleja oli koroitettava siksi, että talolliset saisivat pitäjän tilusalasta pidätetyksi itselleen vastaistakin uudisasutusta varten riittävän maa-alan, jonka lisäämistä maanmittaushallitus ei siis lopullisessa isossajaossa pitänyt luultavana. Kun kaiken tämän lisäksi hallituksen päätöksen sanamuotokin vielä oli sellainen, että se antoi tukea edellämainitulle metsähallituksen tulkinnalle manttaaleista, niin olisi, vaikkakaan sitä ei ole sitovaksi katsottava, odottanut, että uudessa verollepanossa olisi kiinnitetty huomiota manttaalien väliaikaiseen koroittamiseen Kemijärvellä, varsinkin kun verollepanossa olisi helposti voitu järjestää lopulliset manttaalit sellaisiksi, että ne olisivat käyneet jotakuinkin yhteen väliaikaisesti koroitettujen manttaalien kanssa (vrt. myös siv. 26). Verollepanoa koskevat määräykset ovat nimittäin, kuten valtionmetsäkomitea on osoittanut, siksi epämääräiset ja väljät, että tulos riippuu suuressa määrin harkinnasta. Koh- tuuden- ja oikeudenmukaista näin ollen olisi ollut, että manttaalit, mikäli Kemijärvestä on kysymys, olisi määrätty sellaisiksi, että ne olisivat vastanneet väliaikaisesti koroitettuja manttaaleja.

Koska manttaalien suuruudesta riippuu tiloilta annettavien maa-alueiden laajuus, on luonnollista, että isossajaossa talollisten taholta

pyritään saavuttamaan mahdollisimman korkeita manttaaleja ja suuria maa-alueita.

Valtionmetsäkomitean mietinnössä on tehty koko joukko huomautuksia nykyisin voimassaolevista, verollepanoa koskevista määräyksistä. Komitean esityksestä käy m.m. selville, että mainitut määräykset ovat hyvin väljät ja epämääräiset, minkä vuoksi niitä on käytäntöön sovellettu eri tavoin. Maiden luokittelussa, joka verollepanoa varten on suoritettava, on luettu joutomaaksi sellaisiakin maita, jotka eivät nykyaikaisen käsityskannan mukaan sellaisia ole, riippuen osittain siitä, että voimassaolevat määräykset ovat peräisin vanhoilta ajoilta asti, osittain siitä, että toimitusmiehet eivät ole kiinnittäneet niin paljon huomiota maan kasvukykyyn, kun sen tilapäiseen huonoon kuntoon, joka on ollut esim. seurauksena metsänhakkauksista ja kuloista. Tästä on johtunut, että varsin suuria maa-alueita on luokituksessa luettu joutomaiksi. Kun nämä maat tulevat talollisille ilman muuta yli sen, mitä he ovat manttaalien mukaan oikeutetut verollisena maana saamaan, koettavat he luonnollisesti mahdollisuuksien mukaan painostaa toimitusmaanmittaria maiden luokituksessa omaksi edukseen. Missä määrin he tässä ovat onnistuneet Kemijärvellä, Kuusamossa ja Kuolajärvellä, sitä ei ole lähemmin tutkittu, mutta päättäen siitä, että verollepanotarkastuksissa on suuri joukko joutomaiksi merkittyjä maita ehdotettu ja päätetty verollisiksi muutettavaksi, ei toimitusmaanmittarien käsityskanta siitä, mikä maa on luettava joutomaaksi, mikä verolliseksi maaksi, näytä vakiintuneelta. Verollepanotarkastuksia on Kemijärvellä ja Kuolajärvellä toimitettu etupäässä metsähallinnon asiamiehen vaatimuksesta, ja on niissä melkoisia maa-alueita siirretty joutomaista verollisten maiden joukkoon. Tällaisten maiden pinta-aloista ei ole tarkkaa tietoa, mutta joutomaiksi merkittyjen ja sittemmin verollisiksi maiksi luettujen karttakuvioiden lukumäärä on verollepanopäätösten mukaan eräissä lohkoissa ollut seuraava:

Joutsijärvi	194	kuviota
Alakylä y. m.	2649	..
Korkalo	67	..
Javarus	149	..
Ylikylä	458	..
Salmijärvi	81	..
Märkäjärvi	80	..

Kun verollepanotarkastuksissa ei parhaimmallakaan tahdolla voida yksityiskohtaista tutkimusta maiden luokittelun suhteen enää

suorittaa, kyseessä kun on kymmenien tuhansien hehtaarien laajuiset maa-alueet, ja asianomaisen metsänhoitajan on se ollut toimitettava muiden virkatehtäviensä ohella, on ymmärrettävissä, että tarkastuksessa ovat tulleet ainoastaan kaikkein raikeimmat virheet korjatuiksi. Yksityiskohtaisen tutkimuksen toimittaminen sinä lyhyenä aikana, joka on metsänhoitajalla käytettävissä, antaessaan lausuntonsa maiden luokittelusta, on miltei mahdotonta, jotapaisi on väitetty, niinkuin valtionmetsäkomiteakin huomauttaa, että asiakirjat ovat metsänhoitajalle lausunnon antamista varten saapuessaan siinä suhteessa puutteellisia, ettei niihin liity numeroitua karttaa, jonka perusteella tutkimuksen voisi suorittaa¹⁾. Valtion metsähallinnon edun valvominen näissä toimituksissa on näin ollen olosuhteiden pakosta jäänyt vajanaiseksi ja lähinnä riippuvaksi asianomaisen metsänhoitajan velvollisuudentunnosta ja asianharrastuksesta. Huomautetakaan tässä vain, ettei esim. ole ollut mikään helppo tehtävä muiden virkatehtävien ohella tutkia edes pääpiirtein Kemijärven pitäjän Alakylän y.m. lohkon n. 116,000 ha käsittäviä maita ja korjata luokitus 2649 karttakuvilla.

Mainitunlaisessa tarkastuksessa tulee luonnollisesti huomioon otetuksi vain suuret karttakuviot, joten edellämainittu kuviomäärä edustaa melkoista maa-aluetta. Niinpä käsitti esim. Kuolajärvellä Korjan lohossa joutomaiden joukosta verollisiin maihin siirretyt 474.13 ha vain 4 eri kuviota²⁾. Vaikka kuvioiden keskisuuruus ilmeisesti onkin yleensä melkoista pienempi kuin mainitussa tapauksessa, niin voidaan edelläolevien kuviomäärien arvioida edustavan noin 14,000 à 15,000 ha:n suuruista maa-aluetta. Vanhempi maanmittari Oulun läänissä edellyttää lausunnossaan maanmittaushallitukselle Alakylän lohkon joutomaiksi merkittyjen, mutta sittemmin verollisiksi luettujen karttakuvioiden yksin vastaavan 5.4583 mantaalia eli 9824.94 hehtaaria verollista maata³⁾. Kun otetaan huomioon, että verollepanotarkastuksen toimittaminen useissa tapauksissa on jäänyt toimittamatta syystä, että sitä ei ole vaadittu toimeenpantavaksi ja kun se parhaimmassakin tapauksessa on olosuhteiden pakosta tullut ainoastaan pintapuolisesti suoritetuksi, lienee selvää, että talollisten haltuun isossajaossa on tullut lohkaistuksi joutomaiden nimellä mel-

1) Valtionmetsäkomitean mietintö N:o 1, siv. 134.

2) Pöytäkirja veronpanotarkastuksesta Korjan lohkokunnassa, Teniön kylässä, Kuolajärven pitäjässä, Oulun läänissä vuonna 1914.

3) Vanhemman maanmittarin Oulun läänissä kirje Maanmittaushallitukselle N:o 12 kesäkuun 23 p:ltä 1918.

koiset alat verollista maata yli sen, mitä he saavat manttaaliensa perusteella.

Kyseessäolevissa verollepanotoimituksissa onkin joutomaiksi yleensä luettu suhteettoman suuria maa-alueita, niinkuin m.m. seuraavat luvut osoittavat:

Lohkokunnan nimi	Verollista maata ha	Joutomaata ha	Joutomaata koko alasta %
Alakylä y. m.....	66,196.80	49,939	43
Ylikylä.....	20,548.80	18,222	47
Joutsijärvi.....	6,714.00	8,545	56
Märkäjärvi.....	11,600.00	9,881	44

Kun Kemijärven, Kuolajärven ja Kuusamon talollisille lopullisesti tulee lohkaistavaksi ainakin noin 550,000 ha verollista maata, käy selväksi, että valtion täytyy joutomaiden nimellä luovuttaa yksityisille erittäin suuria maa-alueita. Vertauksen vuoksi mainittakoon, että metsätaloudentarkastuksissa toimitettujen tutkimusten mukaan joutomaita on Sallan hoitoalueessa Kuolajärvellä 27 % ja Pohjois-Kemijärven hoitoalueessa Kemijärvellä ja Kuolajärvellä 29 %. Ottaen huomioon, että metsätaloudentarkastuksissa on luettu joutomaiksi sellaisiakin maita, esim. heinäisiä, aukeita soita, jotka ovat metsänhoidollisessa suhteessa joutomaina pidettävät, mutta verollepanotoimituksissa olisivat verollisiin maihin luettavat sekä katsoen siihen, että lohkokuntien maat yleensä käsittävät suhteellisesti parempia maita kuin nykyiset valtion metsämaat, on selvää, että verollepanossa on aivan liian suuri osa maita luettu verottomiksi, joten lohkokuntalaiset ovat joutomaiden nimellä saaneet huomattavia aloja kasvullista metsämaata.

Koska manttaalin suuruus ratkaisevasti riippuu, kun on kyseessä verollepanotapa määrätyn tynnyrinalan mukaan, maiden, eritoten viljelysmaiden, laajuudesta, on sillä seikalla, mihin maaluokkaan kukin karttakuvio verollepanossa luetaan, varsin suuri merkitys. Mitä enemmän on viljelysmaita, peltoa ja niittyä tai pelto- ja niitymaita, jotka verollepanossa luetaan niityn ja pellon arvoisiksi, sitä korkeammaksi tulee manttaali ja sitä laajemmat tilusalat talot saavat. Talollisten edun mukaista on luonnollisesti vakuutella kaikenlaisia ala-arvoisia suo- ja nevamaita niityiksi sekä viljelysten ja niittyjen rai-

vaustilaisuuksia mahdollisimman suuriksi. Voi näin ollen sattua, että toimitusmiehet, jotka eivät ole ammattimiehiä maatalousalalla, tulevat liiaksi kiinnittäneeksi huomiota talollisten vakuutteluihin. Viljelys- ja niittyjen raivaustilaisuuksien arvioiminen on sitäkin vaikeampaa, kun kyseessä ovat siksikin pohjoiset seudut kuin tässä. Senvuoksi on mahdollista, että viljelystilaisuudet eivät aina tule oikealla tavalla arvioiduksi. Onko ja missä määrin tässä suhteessa epäkohtia ollut havaittavissa, siitä ei ole tarkkoja tietoja olemassa, mutta seuraavat huomiot lienevät omiaan valaisemaan kysymystä.

Kemijärvellä toimitetussa verollepanossa on pelto- ja niittymaaksi luettu suhteellisesti paljon maita. Niinpä on Alakylän y. m. lohkokunnan maista peltoa 552.882 ha ja niittyä 4,447.437 ha sekä peltomaata 540.128 eli suunnilleen yhtä paljon kuin peltoa on, ja niittymaata 1,223.502 ha eli $\frac{1}{4}$ niittyjen alasta¹⁾. Erikoisesti on huomattava III:n ja IV:n luokan niittyjen ja niittymaiden sekä III:n luokan peltomaiden suuri pinta-ala. III:n ja IV:n luokan niittyjä ja niittymaita on nimittäin koko niittyjen ja niittymaiden alasta 77.8 % ja IV luokan niittyjä yksin 33.2 %. III:n luokan peltomaiden ala tekee peltomaiden alasta kokonaista 98.8 % ja koko pelto- ja peltomaa-alasta 48.8 %. Asetuksen mukaan ovat III:n luokan niityt ja niittymaant huonotuottoisia maita, samoin kuin III:n luokan peltomaatkin, ja IV:n luokkaan kuuluvat huonoimmat nevaniityt. Ottaen huomioon, että peltoalan lisääntyminen Pohjois-Suomessa on perin hidasta, tuntuu siltä kuin peltomaiksi olisi mainitussa tapauksessa luettu liian paljon maita. Kemijärvellä ei peltoala taloissa, Heikinheimon tutkimuksessa ilmoitettuihin lukuihin nojautuen, ole vuosisadassa lisääntynyt juuri lainkaan, ja on tuskin odotettavissa, että se arvioitavissa olevassa tulevaisuudessa kohoaisi kaksinkertaiseksi, kuten yllämainittu arvio edellyttää²⁾. Sama on niittyjen laita. Verollepanotoimituksissa ovat kemijärveläiset niittyinä ilmoittaneet huomioonotettavaksi tarkoin kaikki niittynsä, jopa siinä määrin, että metsähallinnon asiamiehen on täytynyt vaatia talollisia esittämään asiapapereita siitä, että niityt olivat heidän nautinnossaan. Ei ole luultavaa, että niittyjen raivaus tulevaisuudessa tulisi sanottavasti yleisemmäksi kuin tähänkään asti, sitäkin vähemmän kun kemijärveläisillä on hyvät tulvaniittynsä jokivarsilla. Päinvastoin on todennäköistä, että entisiäkin niittyjä jätetään metsää kasvamaan, päättäen

1) Oulun läänin Lääninmaanmittauskonttorin kirje Maanmittaushallitukselle N:o 600, kesäkuun 8 p:ltä 1918.

2) Heikinheimo, m. t., siv. 228. Vrt. sivuja 151 ja 179.

m. m. siitä, että talolliset Kemijärvellä pidetyissä lukuisissa liikkamaan murtamiskokouksissa, joissa tekijä on ollut metsähallinnon asiamiehenä, ovat pyrkineet jättämään ja eräissä tapauksissa saaneetkin jättää valtiolle entisiä niittykappaleitaan. Voitaneen näin ollen katsoa, että niittymaiksikin on Kemijärvellä luettu liikaa maita.

Käsite pelto- ja niittymaa on sitäpaitsi yleensäkin sangen venyvä ja kun siitä asetuksessa ei ole mitään määritelmää, saattaa helposti sattua virheitäkin niiden määräämisessä. Niinpä on virheenä epäilemättä pidettävä sitä toimitusmaanmittarin Alakylän y. m. lohkokunnan verollepanossa Kemijärvellä noudattamaa menettelytapaa, että hän on siirtänyt 6:n luokan maita 284 ha 3 luokan peltomaiksi¹⁾, koska kuudenteen maaluokkaan kuuluvat huonoimmat kiviset, matala- tai harvametsäiset suot sekä samanlaista metsää kasvavat kuivat tai kivikkoiset hietakankaat, jotka ovat viljelykseen vähemmän sopivia²⁾. Vielä suuremmalla syyllä saattaa virheitä tapahtua niittymaiden suhteen, ja tosiasia on, että ei ainoastaan niittymaiksi, vaan myös niityiksi on luettu sellaisia suomaita, jotka olisivat oikeastaan joutomaiksi tai ainakin mahdollisimman alhaiseen luokkaan luettavat. Niinpä siirrettiin esim. Korjan lohkokunnan verollepanotarkastuksessa niittyjä I:stä luokasta II:seen 75.64 %, I:stä III:n:teen 23.91 % ja II:sta III:n:teen 37.48 %³⁾.

Koska, niinkuin edellisestä jo selvillekäy, viljelysten ja niittyjen tuotosta manttaalin suuruus pääasiallisesti riippuu, on tuottoarvioilla erittäin suuri merkitys. Liikkumis- ja virhemahdollisuudet ovat tuottoa arvioitaessa paljon suuremmat kuin maiden luokittelussa. Mitä suuremmaksi tuotto arvioidaan sitä korkeampi manttaali saadaan ja sitä laajemmat maa-alueet taloille tulee isossajaossa erotettavaksi. Peltojen sadon arvioiminen, kun kyseessä ovat keskiluvut, ei ole mikään helppo tehtävä ja niittyjen tuoton arvioiminen on sitäkin vaikeampaa, koska suuri osa niistä on joka toinen tai kolmas vuosi sieltä täältä niitettäviä suoniittyjä. Yhä hankalampaa on arvioida oikein pellon ja niityn arvoiseksi luettavien pelto- ja niittymaiden tuottoa, koska tällaisia arvioita ei voida perustaa saatuihin satoihin. Kun kyseessä lisäksi on hyvin erilaiset olot, on toimitusmaanmittari, niinkuin valtionmetsäkomitea mietinnössään aivan oikein huomauttaa, arkaluontoisessa asemassa asianomaisten maanomistajien vaatimuksiin nähden, joten on inhimillistä, jos tullaan antaneeksi liian

1) Vanhemman maanmittarin Oulun läänissä kirje Maanmittaushallitukselle N:o 12 kesäkuun 23 p:ltä 1918.

2) 1848-vuoden maanmittausohjesäännön 142 §.

3) Edellämäinitun pöytäkirjan mukaan.

paljon arvoa näiden tavallisesti kohtuuttomille vaatimuksille, varsinkin kun toimituksessa mukana, vaikkakaan eivät päätökseen osastavina, ovat uskotut miehetkin yleensä johdonmukaisesti edustavat maanomistajien kantaa valtiota vastaan¹⁾. Näin on asianlaita varsinkin knihtikontrahtipitäjien isossajaossa, sillä uskotut miehet ovat olleet yleensä asianosaisia toisissa lohkokunnissa. Se seikka, että uskotut miehet ovat lain mukaan jäävittämiä, niinpiankuin ovat osakkaita toisessa lohkokunnassa kuin mitä verollepano koskee ja muuten täyttävät lain asettamat vaatimukset, ei lainkaan muuta asiaa, sillä pitäjäläisten edut ovat yhteiset, jotapaitsi uskottujen miesten asema on sikäli arkaluontoinen, että ne, joita koskevassa toimituksessa he ovat olleet mukana, saattavat olla uskottuina miehinä heitä itseään koskevassa toimituksessa, joten on ymmärrettävää, jos he eivät riittävällä objektiivisuudella asiaa käsittele. Kaikkien näiden seikkojen vaikutus voi helposti tuntua tuottoarvioissa. Niinpä on esim. Kemijärvellä olevan Kalkiaisen talon vuokraaja, joka on viljellyt taloa 12 vuotta, vakuuttanut todistettavasti erästä tarkastusta varten arvioitaessa muutaman niityn tuottoa, että se oli 32,000 heinäkiloa, mutta verollepanoehdotuksessa on tuotto arvioitu 78,000 kiloksi²⁾. Valaisevia ovat myös ne arviot, joita lääninmaanmittari ja toimitusmaanmittari ovat toimittaneet Alakylän y.m. lohkokunnan manttaalin määräämiseksi³⁾. Edellinen on arvioinut lohkon viljelys- ja viljelyskelpoisten maiden tuoton olevan yhteensä 8,758,890 kiloa heiniä, mutta jälkimmäinen 7,172,759 kg eli 1,586,131 kg vähemmän. Jos kohtakaan arvioiden erotus lukujen suuruuteen katsoen ei ole varsin iso, niin on se kuitenkin tuntuva, vaikuttaen manttaalin määrään huomattavasti. Jos oletettaisiin, niinkuin toimitusmaanmittari on tehnyt, manttaalin talon heinäkiloksi muunnetun tuoton kyseessäolevissa oloissa olevan 22,100 uutta leiviskää, olisi lohkon manttaali edellämäinittujen arvioiden perusteella saatu edellisessä tapauksessa 39.632:ksi ja jälkimmäisessä tapauksessa 32.455:ksi eli 7.177 manttaalia pienemmäksi. Maa-alassa merkitsee, kun joutomaatkin otetaan lukuun 7.177 manttaalia n. 20,000 hehtaaria, joten kysymys ei ole pienestä pinta-alasta.

Vielä suuremmat ovat eroavaisuudet mainittujen virkamiesten Alakylän lohkon eri maaluokkien heiniksi muunnettua tuottoa koskevissa arvioissa, niinkuin seuraava taulukko osoittaa⁴⁾:

- 1) Valtionmetsäkomitean mietintö N:o 1, siv. 136.
- 2) Valtionmetsäkomitean mietintö N:o 1, siv. 136.
- 3) Kts. aikaisemmin mainittuja kirjeitä.
- 4) Tiedot on saatu edellämäinittuista kirjeistä.

Maaluokka	Lääninmaanmittarin arvioima tuotto kiloissa		Toimitusmaanmittarin arvioima tuotto kiloissa		Pellon ja peltomaan sekä niityn ja niittymaan pinta-ala ha
	yhteensä	ha kohti	yhteensä	ha kohti	
I l. peltoa ja peltomaata..	256,550	517	139,969.5	282	49.624
II l. » » » ..	1,710,850	413	837,938.5	202	414.249
III l. » » » ..	1,302,320	207	759,322	121	629.137
I l. niittyä ja niittymaata..	865,720	258	1,197,735	357	335.549
II l. » » » ..	1,066,830	172	948,906	153	620.246
III l. » » » ..	2,916,040	103	2,478,625.5	87	2,831.106
IV l. » » » ..	640,580	34	810,262.5	43	1,884.038
Yhteensä	8,758,890		7,172,759		6,763.949
Keskimäärin		129		106	

Taulukosta käy selville, että arviot ovat toisistaan suuresti poikkeavat. Erikoisen paljon eroa on pelto- ja peltomaiden tuoton arvioissa, mutta myös niityjen tuottoa koskevat arviot ovat erilaiset. Prosentteissa lausuttuna tekevät toimitusmaanmittarin arviot 48.9 % — 138.3 % lääninmaanmittarin arvioista. Eroavaisuudet olisivat tulleet vielä suuremmiksi, jos toimitusmaanmittari olisi, kuten asetus edellyttää ja kuten hän maitten luokituksessa itse asiassa on tehnytkin, IV luokan niitymaita lukenut $\frac{1}{4}$ eli 440,950 ha joutomaiksi, mikä manttaalilaskelmassa nähtävästi erehdyksessä on jäänyt tekemättä.

Tuottoarvioissa saatetaan siis tulla varsin erilaisiin tuloksiin, mikä onkin luonnollista, kun niiden oikea suorittaminen on vaikea tehtävä maatalousammattimiehellekin. Osaltaan johtuvat eroavaisuudet arvioissa epäilemättä myös siitä, että toiset maanmittarit noudattavat tuottoa arvioidessaan maanmittausohjesäännön 142 §:n määräyksiä, jotka edelleen ovat voimassa, toisten seurattessa n.s. Gyldenin menetelmää, josta m.m. valtionmetsäkomitea on seikkaperäisesti tehnyt selvää ja jota on maanmittaustoimen johdonkin tietien noudatettu, vaikka mitään virallista kiertokirjettä ei asiasta liene annettu. Mikä menettelytapa on oikeampi, siihen kysymykseen ei ole syytä tässä lähemmin kajota, mutta käy ylläesitetystä joka tapauksessa selville, että maanmittarien suorittamia tuottoarvioita vastaan voidaan tehdä oikeutettuja muistutuksia.

Edelläolevasta taulukosta käy edelleen selville, että niitymaista ja niityistä on III:n ja IV:n luokan niityillä valta-asema. Niityjen ja niitymaitten koko tuotosta on niiden osuus lääninmaanmit-

tarin arvion mukaan 64.7 % ja toimitusmaanmittarin arvion mukaan 60.5 % sekä III:n luokan niittyjen ja niittymaiden osuus lääninmaanmittarin arvion mukaan 53.1 % ja toimitusmaanmittarin arvion mukaan 45.6 %. Näin ollen vaikuttavat huonoimmat, joka toinen tai kolmas vuosi sieltä täältä niitettävät suo- ja nevaniityt ratkaisevasti manttaalin suurvuuteen. Yleensäkin on niittytiluksilla tuottolaskelmissa mitä suurin merkitys. Niinpä tuli Kemijärvellä olevan Ylikylän lohkon kokonaistuotosta peltojen ja peltomaiden osalle 15.2 % ja metsän osalle 3.0 %, mutta niittyjen ja niittymaiden osalle kokonaista 81.8 %¹⁾. Alakylän y.m. lohkon kokonaistuotosta taasen tuli peltojen ja peltomaiden osalle 37.3 %, mutta niittyjen ja niittymaiden osalle 62.7 %. *Varsinaiset viljelysmaat jäävät siis tuottolaskelmissa niittyjen ja niittymaiden rinnalla varjoon, mikä on sitäkin huomattavampaa kuin näiden niittyjen ja niittymaiden tuotto valtavaksi osaksi käsittää ravintoarvoltaan huonohkoa heinää.*

Niinkuin edellisestä on selvinnyt, voidaan maiden luokittelu ja tuottolaskelmat toimittaa siten, että talojen manttaalit ja niille luovutettavat maa-alueet ovat suurempia tai pienempiä, riippuen toimitusmiehen harkinnasta ja työstä. Manttaalilaskelmissa on edelleen esiintynyt useita muitakin seikkoja, jotka ovat samanluontoisia kuin edellä on mainittu. Erittäin suuri merkitys on sillä seikalla, miten suureksi arvioidaan manttaalin talon tuotto. Siinäkin suhteessa menettelevät maanmittarit eri tavoin. Alakylän y.m. lohkoa koskevassa manttaalilaskelmassa on esim. lääninmaanmittari arvioinut manttaalin talon tuoton 170,000 heinäkiloiksi, kun taasen toimitusmaanmittarin arvio on 221,000 kg²⁾. Luonnollisestikaan ei ole yhdentekevää, mitä lukua laskelmissa käytetään. Jos otetaan laskelmien pohjaksi toimitusmaanmittarin tuottoarviot, saadaan manttaaliksi edellisessä tapauksessa, kun aivan vähäpätöistä metsän tuottoa ei oteta huomioon, 42.192 ja jälkimmäisessä tapauksessa 32.455 eli 9.737 manttaalia vähemmän, vastaten, kun joutomaatkin huomioon otetaan, noin 30,000 ha:n suuruista maa-alueita. Kun siis jo yhdessäkin lohkokunnassa eräs ensi silmäyksellä vähäiseltä näyttävä seikka saattaa merkitä kymmenien tuhansien hehtaarien suuruisten maa-alueiden siirtymistä tarpeettomasti valtiolta yksityisten haltuun, niin on ymmärrettävissä, että, puheenollen noin 240 manttaalista, mihin määrään knihtikontrahtipitäjien manttaalit lopullisesti nähtävästi nousevat, kysymys on erittäin suuriarvoisista maa-alueista, jotka toisen tai toisen menettely-

¹⁾ Valtionmetsäkomitean mietintö N:o 1, siv. 139.

²⁾ Edellämainittujen kirjeiden mukaan.

tavan johdosta jäävät joko valtiolle tai siirtyvät yksityisten haltuun. Tästä syystä ja koska manttaalin talon tuotto eri tapauksissa oli arvioitu eri suureksi, toimitettiin metsähallituksessa, annettaessa lausuntoa Kemijärvellä olevien Ylikylän ja Alakylän y. m. lohkokuntien verolleanoehdotuksista, laskelmia siitä, kuinka suuri manttaalin talon tuotto todellisuudessa on. Nämä laskelmat, joista on tehty selkoa valtionmetsäkomitean mietinnössä sivuilla 137—138, osoittivat, että, kun hallaisuuutta, etäisyyttä ynnä eräitä muita tekijöitä ei oteta huomioon, tarvittaisiin manttaalin taloa kohti alhaisimman arvion mukaan vähintään 225,680 heinäkiloa. Vertauksen vuoksi mainittakoon, että se komissio, joka v. 1894 asetettiin tutkimaan knihtikontrahtipitäjien oloja, oli Kuusamoaa koskevien laskelmiensa perusteella tullut siihen, että 1/8 manttaalin talossa, jossa on 10 à 12 nautaeläintä, 2 hevosta ja 10 lammasta, tarvittiin heiniä 38,000 kg, mikä vastaa manttaalin taloa kohti 304,000 kiloa¹⁾. Jos Alakylän lohkon manttaalilaskelmassa käytetään mainittua lukua ja oletetaan toimitusmaanmittarin tuottoarvio oikeaksi, saadaan manttaaliksi $\frac{7,007,711}{304,000} = 23.051$. Lohkon manttaali, jonka metsähallitus laskelmiensa perusteella ehdotti 24,7311:ksi, vahvistettiin lopullisesti 36,7760:ksi²⁾. Erotus ensiksimainitun manttaalin ja lopullisesti vahvistetun manttaalin välillä on siis 13,7250 manttaalia, vastaten 24,705 ha:n suuruista verollisen maan alaa ja joutomaatkin lukuunotettuna n. 40,000 ha:n suuruista maa-alueita.

Vanhoiden talojen manttaaleista puheenollen on erikoisesti vielä mainittava talojen jakamisesta eri tiloihin isossajaossa. Silloinkuin väliaikaisia lohkoja Kemijärvellä erotettiin, oli siellä 120 eri talonnumeroa. Suuressa osassa taloja asusti kuitenkin monia eri ruokakuntia, jotapaitsi samaan talonnumeroon kuului useampia taloja, joita asuttiin erikseen. Kun isoajakoa ryhdyttiin toimeenpanemaan, oli luonnollista, että nämä eri asukkaudet muodostettiin eri talonnumeroiksi. Mutta tähän ei suinkaan pysähdytty, vaan jaettiin melkein kaikki vanhat talot useampaan osaan. V. 1885 Kemijärvellä olleesta 120 talosta on tehty lopullisessa isossajaossa taloja seuraavasti:

¹⁾ Relation och betänkande i frågan om tillernadt storskifte i Kuusamo, Kemiträsk och Kuolajärvi socknar i Uleåborgs län, Helsingfors, 1895, siv. 19.

²⁾ Vrt. siv. 59.

Manttaali ennen koroitusta	Talojen lukumäärä ennen isoajakoa	Taloista pysyvä isossajaossa kokonaisuena	Taloista jaettu isossajaossa											Isonjaon päätyttyä taloja yhteensä		
			2:een osaan	3:een osaan	4:ään osaan	5:een osaan	6:een osaan	7:ään osaan	8:aan osaan	9:ään osaan	10:een osaan	11:een osaan	12:een osaan			
1/24 manttaalisia	16	—	3	4	3	1	2	2	1	—	—	—	—	—	—	69
1/16 »	20	2	5	5	2	1	1	1	2	—	—	1	—	—	—	80
1/12 »	24	7	3	5	5	1	1	1	1	—	—	—	—	1	—	86
1/8 »	51	8	10	7	5	4	6	5	1	1	1	2	—	—	—	209
5/32 »	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
1/6 »	5	1	1	1	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	22
1/4 »	3	1	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7
Yhteensä	120	19	24	22	16	8	10	9	5	1	1	4	1	—	—	475

Valtiopäiväasiakirjojen mukaan¹⁾ oli Kemijärvellä yllämainituista 120 talosta 31 asuttu yhtenä asukkuutena, 42 kahtena asukkuutena, 27 kolmena, 14 neljänä, 3 viitenä, 2 kuutena ja 1 seitsemänä asukkuutena, joten taloja siis voidaan katsoa silloin oikeastaan olleen 286. Kuten edelläolevasta taulukosta käy selville, tulee näistä taloista isonjaon johdosta muodostumaan yhteensä 475 taloa. Tällainen talojen lukumäärän lisääntyminen ei, kun otetaan huomioon, että jo ennen isoajakoa Kemijärvellä muodostettiin 28 asumuksesta itsenäisiä tiloja ja isossajaossa lisäksi 341 uutta tilaa, tunnu luonnolliselta, varsinkin kun itsenäisten talojen lisääntyminen aikaisemminkin on ollut hidasta. Heikinheimon tutkimusten²⁾ mukaan oli Kemijärvellä v. 1795 75 taloa ja kun niitä 1880-luvulla oli vain 120, on talojen katsottava lisääntyneen suhteellisesti vähän, mikä onkin luonnollista, silmälläpitäen niitä harvoja ja yhä vähäisemmäksi käyviä uudisviljelystilaisuuksia, joita Kemijärvellä on ollut ja nykyään on. Kun edelleen otetaan huomioon, että niitäkin itsenäisiä taloja, jotka senaatin päätöksen mukaan vuodelta 1906 (vrt. siv. 73) Kemijärvelle muodostettiin, on isossajaossa jaettu useammaksi taloksi, vaikka ei voida olettaa näiden nuorien tilojen siinä määrin viljelystensä puolesta laajentuneen, että niitä tarpeen vuoksi olisi ollut isossajaossa jaettava, niin on myönnettävä, että tilojen jakamiseen on

¹⁾ Asiakirjat valtiopäiviltä Helsingissä vuonna 1897, I, armollinen esitys N:o 4, siv. 4.

²⁾ Heikinheimo, m. t., sivut 208—212.

ollut muita syitä. Riippuko talojen suuressa määrin jakaminen siitä, että se ehkä on ollut — välillisesti — omiaan koroittamaan manttaaleja ja lisäämään tiloille lohkaistavaa maa-alaa (vrt. myös siv 52), vaiko tekijälle tuntemattomista muista syistä, ei ole voitu todeta.

Silmälläpitäen niitä monenlaisia tekijöitä, jotka manttaalin suuruuteen vaikuttavat ja ovat vaikuttaneet, on luonnollista, että Kemijärven talojenkin manttaalit isossajaossa ovat edelleen nousseet. Niiden vanhojen talojen manttaalit, jotka v. 1885 koroitettiin, ovat lisääntyneet seuraavasti:

Taloryhmät manttaalittain	Alkuperäinen manttaali	Manttaalit		Nousu %:ssa väliaikaisen koroituksen jälkeen voimassaoleista manttaaleista
		wäliaikaisen koroituksen jälkeen	isonjaon jälkeen ¹⁾	
1/24-manttaaliset talot.....	2/3	4 3/4	6.9866	47.0 %
1/16- »	1 1/4	6 13/24	8.6615	32.4 »
1/12- »	2	9	11.0261	22.5 »
1/8- »	6 3/8	16 3/24	21.8844	35.7 »
5/32- »	5/32	1/4	0.2450	— 0.02 »
1/6- »	5/6	1 19/24	2.0950	16.9 »
1/4- »	3/4	1 1/2	1.6960	13.0 »
Yhteensä	12 1/32	39 23/24	52.5946	31.6 %

Vanhojen talojen manttaalit ovat siis varsinkin niissä taloissa, joissa alunpitäen oli pienet manttaalit, edelleen tuntuvasti nousseet, lukuunottamatta paria poikkeusta. Yhteensä ovat manttaalit nousseet 31.6 %:lla, joka merkitsee melkoista koroitusta. Edellämainitut manttaalit edustavat seuraavia tilusaloja, kun joutomaita on n. 45 % koko alasta, ja jos ajatellaan manttaalia kohti annettavaksi verollista maata 1800 ha, kuten isossajaossa Kemijärvellä annetaan:

¹⁾ Milloin manttaaliltaan eri suuruista taloista on osia yhdistetty isossajaossa toisiinsa, on lopullinen manttaali laskettu suhteellisesti eri manttaalisten talojen osalle.

Taloryhmät manttaalittain	Tilusala alkuperäisten manttaalien mukaan		Tilusala väliaikaisen manttaalin koroitukseen jälkeen		Tilusala isonjaon jälkeen	
	yhteensä ha	tilaa kohti ha	yhteensä ha	tilaa kohti ha	yhteensä ha	tilaa kohti ha
1/24-manttaaliset talot	2,181	136	15,542	971	22,860	1,425
1/16- » »	4,090	204	21,404	1,070	28,340	1,417
1/12- » »	6,544	272	29,448	1,227	36,077	1,503
1/8- » »	20,859	409	52,761	1,034	71,606	1,404
5/32- » »	512	512	818	818	802	802
1/6- » »	2,726	545	5,862	1,172	6,855	1,371
1/4- » »	2,454	815	4,908	1,636	5,549	1,849
Yhteensä	39,366		130,743		172,089	
Keskimäärin		328		1,089		1,434

Ylläoleva taulukko valaisee monessa suhteessa Kemijärven vanhojen talojen manttaalien koroituskysymystä. Siitä käy ensinnäkin selville, että manttaalien nousun vaikutus talojen tilusaloihin on ollut varsin suuri. Jos talot olisivat lopullisessa isossajaossa saaneet maata alkuperäisten manttaaliensa mukaan, olisi sitä tullut taloa kohti 328 ha, mutta manttaalien väliaikaisen koroitamisen jälkeen jo 1089 ha ja lopullisessa verollepanossa vahvistettujen manttaalien mukaan 1434 ha. *Absoluuttinen pinta-alan lisäys on kokonaista 132,723 ha.* Toiseksi käy taulukosta selville, että jo ne pinta-alat, joita talot olisivat tulleet saamaan alkuperäisten manttaaliensa perusteella, olisivat olleet taloille riittävät. Pienimmätkin talot olisivat tulleet käsittämään tilaa kohti 136 ha maata ja suurimmat aina 815 ha:iin saakka, keskimäärän ollessa 328 ha, jommoista taloa on, Pohjois-Suomen olojakin silmälläpitäen, pidettävä keskisuuruisena. Väliaikaisen manttaalin koroitukseen jälkeen olisivat talot jo tulleet olemaan suurtiloja, mutta isossajaossa niitä vielä laajennettiin melkoisesti. Kolmanneksi käy taulukosta selville, että manttaalien koroitusta on niin hyvin väliaikaisessa kuin lopullisessakin manttaalinpanossa vaikuttanut sen, että sellainen tila, jonka alkuperäinen manttaali on ollut $\frac{1}{24}$, on saanut koroitusten johdosta enemmän maata kuin esim. $\frac{5}{32}$ manttaalin talo, jotapaitsi muitakin epätasaisuuksia on havaittavissa. Ei voitane olettaa, että juuri pienimmät tilat olisivat enimmäkseen edistyneet viljelystensä puolesta, yhtä vähän kuin voidaan otaksua, että nimenomaan niissä olisi asunut useampia ruoka-

kuntia, jolloin pinta-alan suuremmuuden saattaisi pitää luonnollisena. Syy on ilmeisesti, kuten jo aikaisemminkin on mainittu, väliaikaisen manttaalin koroitukseen pintapuolisuudessa ja lopullisen verollepanon epätarkkuudessa. Isonjaon yhteydessä toimitetussa verollepanossa on nähtävästi lohkojen manttaaleja laskettaessa pidetty silmällä, että talojen manttaalit eivät yleensä ole tulleet pienemmiksi kuin miksi ne väliaikaisessa koroituksessa asetettiin.

Vertauksen vuoksi esitetään vielä seuraavassa taulukko, josta käy selville Kemijärven lohkojen vanhat ja uudet manttaalit, pinta-alat sekä talojen lukumäärä ynnä niiden keskimääräinen tilusala:

Lohkon nimi	Manttaali		Pinta-ala joutomaineen hehtaaria		Talojen lukumäärä		Maata taloa kohti ha	
	vanha	uusi	väliaikainen lohko	uusi lohko	ennen isoa jakoa	isonjaon jälkeen	väliaikaisissa lohkoissa	uusissa lohkoissa
Korkalo	0.1666	0.3000	658	982	1	1	658	982
Javarus	0.8333	1.4520	3,291	4,752	4	17	822	279
Köngas	0.3333	0.3333	1,316	1,091	1	1	1,316	1,091
Majava	0.3333	0.3333	1,316	1,091	1	1	1,316	1,091
Kalliosalmi	0.3333	0.3333	1,316	1,091	1	1	1,316	1,091
Hyypiö	0.3333	0.3200	1,316	1,047	1	2	1,316	523
Ketola	0.1875	0.3900	740	1,276	1	5	740	255
Tohmoväärä ..	2.1666	3.3570	8,556	10,601	6	59	1,426	180
Leväranta	0.9583	2.4800	3,784	7,831	5	39	757	201
Kostamusperä ..	3.0000	4.3130	11,846	13,620	12	65	987	209
Isokylä	10.2916	15.6030	40,640	49,273	34	212	1,195	232
Joutsijärvi	1.4168	3.7300	5,594	15,259	4	33	1,248	462
Räisänenperä ..	1.1666	2.4700	4,607	8,083	5	35	921	230
Ruuhiniemi ...	0.0833	0.0950	346	311	1	1	346	310
Lepistö	0.0833	0.0800	346	252	1	1	346	252
Alakylä	8.7500	10.8480	34,552	34,257	28	152	1,234	225
Misikangas	0.3333	0.2500	1,316	818	1	1	1,316	606
Reinikansaari ..	0.0833	5.4611	16,717	17,873	15	52	1,114	343
Luusua	4.1458							
Juujärvi	0.6250	1.1200	2,468	3,665	2	15	1,234	244
Välitalo	0.1250	0.1700	494	556	1	1	494	556
Ylikylä	7.7916	11.4160	31,261	38,770	28	171	1,116	226
Autioniemi	0.1250							
Kalkiainen	0.0833	0.2000	329	654	1	2	329	327
Yhteensä	43.7494	65.0550	172,809	213,153	154	867		
Keskimäärin							1,107	245

Ylläoleva taulukko, johon eivät sisälly Kuusinokan, Enilän, Marttilan ja Sammalen eri lohkoina käsitellyt pientilat, osoittaa, että lohkojen manttaalit ovat isossajaossa vielä huomattavasti nousseet. Tämä johtuu osaltaan siitä, että, niinkuin sivulla 73 jo on mainittu, lohkoihin on perustettu 341 uutta tilaa, mutta suureksi osaksi myös niistä seikoista, joista edellä on tehty selvää. Merkille on pantava, että ne lohkot, joihin on kuulunut vain yksi talo ja joihin isossajaossa ei ole uusia tiloja perustettu, ovat, vaikka niiden manttaali ylimalkaan on jonkun verran noussut, pinta-alansa puolesta pysyneet miltei entisellään tai on lopullinen lohko tullut pienempi kuin väliaikainen lohko. Ainoastaan Korkalon ja Välitalon lohkot ovat suurentuneet, viimeksimainittu vieläpä melko paljonkin. Erittäin paljon on suurentunut Joutsijärven lohko, nimittäin 5,954:stä ha:sta 15,259:ään ha:iin. Se seikka, että yksinäistalot yleensä ovat lopullisessa isossajaossa saaneet pienempiä maa-alueita kuin niiden väliaikaisessa lohkoissa on ollut, osoittaa selvästi, miten suuria maa-alueita niille väliaikaisessa lohkoissa annettiin.

Mitä väliaikaisten lohkojen ja lopullisten lohkojen kokonaispinta-aloihin tulee, niin tulevat lohkot isonjaon johdosta kasvamaan noin 40,000 hehtaarilla, päinvastoin kuin sekä valtiopäivät ja eri viranomaiset aikoinaan olettivat. Huomattava kuitenkin on, että mainittu lisäys maa-alassa johtuu osaltaan siitä maa-alan lisäyksestä, joka tulee perustettujen uusien tilojen osalle, joten vanhojen talojen osalta väliaikaiset lohkot suunnilleen riittävät peittämään mainituille taloille isossajaossa lohkaistavan maa-alueen. Isonjaon johdosta tulevat nim. vanhat talot, ennen isoajakoa itsenäistetyt torpat ja mäkituvat sekä isossajaossa muodostetut pientilat saamaan seuraavat manttaalit ja maa-alueet entisiin manttaaleihin ja maa-alueisiin verrattuna:

Tilaryhmä	Väliaikainen manttaali	Väliaikaisesti erotettu maata ha	Lopullinen manttaali	Lopullinen maa-ala ha
Vanhat talot	39 ²³ / ₂₄	157,787	52,5946	172,089
Ennen isoajakoa itsenäistetyt asumukset ..	3 ³ / ₄	14,890	5,7493	19,030
Isossajaossa itsenäistetyt asumukset	—	—	6,8639	22,534
Yhteensä	43 ¹ / ₂₄	172,677 ¹)	65,2078	213,653

¹) Vrt. siv. 28.

Taulukosta havaitaan, että vanhojen talojen osuus väliaikaisten lohkojen maista tekee 157,787 ha ja lopullisten lohkojen maista 172,089 ha, joten maa-alueet lähimain vastaavat toisiaan. Niinkään käy taulukosta selville, että isossajaossa ovat niidenkin asuusten manttaalit, jotka määrättiin ennen väliaikaista lohkojakoa, melkoisesti nousseet. Lopullisesti taloille tulevan maa-alueen kokonaispinta-ala on jonkun verran toinen kuin sivulla 175 olevassa taulukossa mainittu pinta-ala, mutta riippuu se siitä, että ylläolevassa taulukossa on huomioonotettu myös eräät pientilat, joita ei ole mainitulla sivulla olevassa taulukossa.

Sivulla 175 olevasta taulukosta käy edelleen selville, että talojen keskisuuruus on melkoisesti pienentynyt isossajaossa. Kun talojen pinta-ala ennen isoajakoa oli keskimäärin 1107 ha, on se isonjaon jälkeen vain 245 ha. Erittäin paljon on talojen keskisuuruus vähentynyt Tohmovaaran lohkoissa, nimittäin 1426:sta hehtaarista 180:een hehtaariin. Tämä riippuu osaksi uusien tilojen lukuisasta perustamisesta, mutta suuresta määrin myös tilojen jakamisesta pienempiin osiin. Merkille on erittäin pantava, että kokonaispinta-alakin on runsaimmin kasvanut niissä lohkoissa, joiden taloja on paljon jaettu, mikä osaltaan tukee sitä aikaisemmin lausuttua olettamusta, että talojen jakamisella on ehkä ollut vaikutusta manttaalien kasvuun.

Miten suuria maa-alueita Kemijärven pitäjän talot, kun uudispientiloja ei oteta lukuun, tulevat isonjaon jälkeen saamaan, käy selville seuraavasta taulukosta:

Lohkon nimi	Vanhojen talojen lukumäärä	Taloihin kuuluu			
		verollista maata ha	joutomaata ha	yhteensä ha	tilaa kohti ha
Korkalo	1	540	442	982	982
Javarus	13	2,430	1,988	4,418	631
Köngäs	1	600	491	1,091	1,091
Majava	1	600	491	1,091	1,091
Kalliosalmi	1	600	491	1,091	1,091
Hyypiö	1	450	368	818	818
Ketola	4	612	501	1,113	278
Tohmovaara	44	5,445	4,108	9,553	217
Leväranta	24	3,861	2,911	6,772	282
Kostamusperä	43	6,804	5,133	11,937	277

Lohkon nimi	Vanhojen talojen lukumäärä	Taloihin kuuluu			
		verollista maata ha	joutomaata ha	yhteensä ha	tilaa kohti ha
Isokylä.....	129	25,191	19,005	44,196	342
Joutsijärvi.....	20	5,922	7,537	13,459	672
Räisäsenperä.....	19	3,852	3,152	7,004	412
Ruuhiniemi.....	1	171	140	311	311
Lepistö.....	1	144	108	252	252
Alakylä.....	87	17,609.40	13,283.60	30,893	355
Misikangas.....	1	450.00	368	818	818
Luusua.....	30	8,964	7,335	16,299	543
Juujärvi.....	12	1,854	1,517	3,371	259
Välitalo.....	1	306	250	556	556
Ylikylä.....	94	18,253.80	16,186.20	34,440	366
Autioniemi.....					
Kalkiainen.....					
Yhteensä	530	105,019.20	86,099.80	191,119	
Keskimäärin					361

Taulukosta käy selville, että tilojen keskisuuruus vaihtelee eri lohkoissa melkoisesti, nim. 217:sta 1091:een, keskimäärin ollessa 361 ha. Taloa kohti tulevat maa-alueet eivät siis keskimäärin ole varsin suuret, mutta johtuu tämä lähinnä siitä, että taloja on isossa-jaossa runsaasti jaettu. Kuitenkin on Kemijärven taloista useita, jotka ovat vieläpä yli tuhannen hehtaarin laajuisia, onpa sellaisiakin, joiden pinta-ala on n. 1500 ha. Jos oletettaisiin talojen pysyneen isossa-jaossa kokonaisina, nousisi niiden keskisuuruus ison joukon yli 1000 ha. Yksityiskäyttönsä eivät talot, niinkuin edellä (siv. 82) on esitetty, saa kaikkea niille tulevaa maa-aluetta, vaan ainoastaan keskimäärin n. 270 ha, koska 1800 hehtaarista erotetaan yhteismetsäksi 467.17 ha. Tästä huolimatta tulevat talojen eri tiluslajit olemaan luonnottomassa suhteessa toisiinsa, kuten m.m. seuraavat numerot osoittavat. Alakylän y.m. lohkojen (324 taloa) sekä Ylikylän lohkon (94 taloa) taloilla tulee nimittäin isonjaon jälkeen olemaan keskimäärin taloa kohti

	Alakylässä	Ylikylässä
peltoa.....	1.54 ha	1.49 ha
peltomaata.....	1.67 „	0.81 „
niittyä.....	11.24 „	13.49 „
niittyä maata.....	3.77 „	5.12 „
metsä- ja joutomaata	298.96 „	382.91 „
Yhteensä	317.18 ha	403.82 ha

Kuolajärven isossa-jaossa on talojen manttaaleja niinkään melkoisesti koroitettu, samallakuin talojen lukumääräkin on kasvanut, niinkuin seuraavasta taulukosta havaitaan:

Lohkon nimi	Manttaali		Pinta-ala joutomaan ha		Talojen lukumäärä		Maata taloa kohti ha	
	vanha	uusi	välialkainen lohko	tusi lohko	ennen isoa-jakoa	ison-jaon jälkeen	välialkaisissa lohkoissa	uuisissa lohkoissa
Märkäjärvi.....	0.7083	4.6400	4,196	20,714	6	28	699	740
Salmijärvi.....	0.8125	3.1500	4,813	14,062	5	28	962	502
Kurtti.....	1.1250	2.3100	6,664	10,312	10	36	666	286
Aatsinki.....	1.0416	3.2100	6,170	14,330	8	41	771	349
Yhteensä	3.6875	13.3100	21,843	59,418	29	133	753	447

Lohkojen manttaalit ovat siis nousseet n. 3.5-kertaisiksi ja talojen lukumäärä n. 4.5-kertaiseksi. Talojen keskisuuruus on pienentynyt 753 ha:sta 447 ha:iin, riippuen samoista seikoista kuin Kemijärvelläkin. Kuitenkin tulevat Kuolajärven talot nähtävästi lopullisesti saamaan melkoista suurempia maa-alueita kuin Kemijärven talot.

Kun taloissa, joissa peltoa on vain 1.50 hehtaaria, on metsämaata yli 300 hehtaaria, on eri tiluslajien suhde luonnoton. *Kemijärven ja Kuolajärven talot tulevatkin tästä syystä pääasiallisesti obemaan metsätaloja*, jotka helpommin kuin varsinaiset maanviljelystilat siirtyvät maatalviljelevältä väestöltä toisiin käsiin, useimmiten joko puunjalostusliikettä harjoittaville yhtiöille tai metsäkeinottelijoille. Ajan mittaan onkin joutunut kokonaisia taloja pohjineen yhtiöille. Niinpä omistaa m.m. Kemiyhtiö useissa lohkokunnissa Kemijärvellä ja varsinkin Kuolajärvellä taloja, vieläpä kyläkuntiakin, kuten esim. Kuolajärven pitäjässä Korjan lohkokunnassa, Kuolajärven lohkokunnassa, Märkäjärven lohkokunnassa y. m. Vuoteen 1917 mennessä, oli yksin Kuolajärvellä ilmoituksen mukaan kaikkiaan 37 tilaa, vastaten 2,1436 manttaalia, yhtiöiden ja kauppiaiden hallussa, jotka luonnollisesti ovat

pyrkineet saavuttamaan jaossa itselleen niin suuria taloudellisia etuja kuin mahdollista. Nykyisten valtio- ja yhteiskuntapolitiikan periaatteiden mukaista ei kuitenkaan saattane olla, että yksityisille, kaikkein vähemmän taloudellisesti voimakkaille yhtiöille, luovutetaan valtionmaista tarpeettoman suuria maa-alueita, kuten knihtikontrahtipitäjien isossajacssa tulee tapahtumaan. Se on sitäkin vähemmän suotavaa, kun mainittujen pitäjien talolliset ovat aikaisemmin, niin kuin edellä on selitetty, väliaikaisessa lohkojaossa saaneet varsin suuria maa-alueita metsineen. Tällainen valtionmaiden luovutus yksityisille olisi tosin paikallaan, jos olisi odotettavissa, että luovutettujen maiden käyttö yksityisten hallussa olisi kansantaloudellisesti edullisempaa kuin puheenaolevien maiden käyttö valtion hallussa. Näin ei kuitenkaan nähtävästi tule asianlaita olemaan, päättäen m.m. siitä metsänkäytöstä, jota lohkokuntalaiset ovat harjoittaneet väliaikaisten lohkojen metsissä. Näissä metsissä talolliset ovat toimittaneet metsänhoidon periaatteita vastaansotivia hakkauksia, vieläpä harjoittaneet suoranaista metsänhävitystäkin siksi suuressa mitakaavassa, että valtiovallan on täytynyt ryhtyä erikoisiin toimenpiteisiin hävittävien hakkausten estämiseksi, niinkuin sivulla 125 on mainittu. Suunnilleen sama on asianlaita, mikäli on kysymys maiden käyttämisestä uudisasutustarkoituksiin. Tunnettuahan nimittäin on, etteivät yksityiset yleensä luovuta maitaan tilattomille yhtä suopeasti kuin valtio, eivätkä ainakaan uudisasukkaille yhtä edullisilla ja yhteiskunnallisesti tarkoituksenmukaisilla ehdoilla. Tätä käsitystä on omiaan tukemaan m.m. se kokemus, mikä on saavutettu talollisten suhtautumisesta väliaikaisissa lohkoissa asustaviin torppareihin ja mäkitupalaisiin sekä varsinaisiin tilattomiin. Tilattomille eivät nim. talolliset yleensä ole asuinpaikkoja luovuttaneet, ja torppareitten sekä mäkitupalaisten oikeuksia, sikäli kuin ne talollisista ovat riippuneet, ovat he suuressa määrin rajoittaneet.

Kaikesta edelläesitetystä on selvinnyt,

että hallitus koroittaessaan väliaikaisesti Kemijärven talojen manttaalit, nähtävästi oli suunnitellut lopullisessa isossajaossa annettavaksi taloille maata näiden koroitettujen manttaalien mukaan;

että myöskin eri viranomaisten tarkoituksena oli ollut, että talollisille isossajaossa annettaisiin maata koroitettujen manttaalien mukaan, mitä varten väliaikaiset lohkot olikin tehty hyvin suuret;

että talollisetkin olivat toivoneet isossajaossa saavansa korkeintaan kolminkertaiset manttaalit;

että talojen manttaalit kuitenkin ovat isossajaossa edelleen kasvaneet, vieläpä varsin huomattavassa määrin;

että manttaalien kasvuun on pääasiallisena syynä ollut vanhentunut ja epäeksaktinen verollepanotapa;

että talolliset tämän johdosta ovat saaneet isossajaossa suurempia maa-alueita kuin tarpeellista ja kohtuullista olisi ollut; ja

että tällainen toimenpide ei ole ollut kansantaloudellisesti eikä yhteiskunnallisesti tarkoituksenmukainen.

Maiden sijoitus väliaikaisessa lohkojaossa.

Niinkuin aikaisemmin jo on esitetty, on knihtikontrahtipitäjien väliaikaisia lohkoja erotettaessa syntynyt erimielisyyttä lohkojen sijoituksesta. Esityksestä on m.m. käynyt selville, *että lohkojen sijoituksessa ovat päässeet liaksi määräämään talollisten toiveet saada haltuunsa mahdollisimman hyvää ja järeätä tukkimetsää kasvavia maita.* Niinikään käy aikaisemmin esitetystä ilmi, että lohkojen sijoitusta pitivät eri viranomaiset, vieläpä hallituskin, sopimattomana, ja että sitä koetettiin jälkepäin saada korjatuksi, vaikkakin tuloksetta. Vielä on mainittu eräistä väliaikaisten lohkojen erottamisesta tehdyistä virheistä, jotka eivät, huolimatta nimenomaisista määräyksistäkään, ole tulleet täydellisesti oikaistuiksi. Lienee näin ollen syytä vielä lähemmin kosketella väliaikaisten lohkojen sijoituskysymystä.

On luonnollista, että talolliset lohkoja sijoitettaessa ovat pyrkineet haltuunsa saamaan hyvää ja arvokasta tukkimetsää kasvavia metsämaita. Toiselta puolen on luonnollista, että valtion edun valvojat isojakotoimituksissa ovat näitä pyrkimyksiä koettaneet vastustaa. Näiden valtion asiamiesten toiminnasta on lähinnä riippunut, miten edullisesti lohkot valtion etua silmälläpitäen ovat tulleet sijoitetuiksi. Niinkuin tutkimuksen yleisestä osasta on selvillekäynyt, ovat metsähallinnon edustajat, jotka puheenaolevissa toimituksissa tavallisesti yksin ovat joutuneet valtion etua valvomaan, tässä toiminnassaan yleensä tehneet parhaansa, mutta eivät kuitenkaan niin paljon kuin tehdä olisi voinut. Tämä on riippunut siitä, että metsähallinnon edustajilla ei nähtävästi ole ollut riittävästi asiantuntemusta näissä erikoislaatuissa kysymyksissä sekä siitä, ettei heidän toimintaansa tarpeellisessa määrin ole valvottu ja tuettu metsähallituksen taholta. Epäilemättä on heidän toimintansa valtion edun valvojina puheenaolevissa toimituksissa ollut vaikeata myöskin siksi, että heidän vastustajansa isojakokokouksissa ovat olleet lukuisat ja

sen vuoksi osittain ylivoimaisetkin. Kokemus on nim. osoittanut, että maanmittauskokouksissa uskotut miehet tavallisesti ovat asettuneet puoltamaan maanomistajien mielipidettä valtiota vastaan, eivätkä toimitusmaanmittaritkaan luultavasti aina ole voineet vastustaa suurilukuisen maanomistajajoukon kohtuuttomiakaan vaatimuksia. Väliaikaisten lohkojen sijoittamisen johdosta onkin melko paljon muistutettavaa.

Mitä tulee **Kemijärven** väliaikaisiin lohkoihin, niin on niiden sijoituksessa esiintynyt suurimpia epäkohtia. *Randelinin* mukaan¹⁾ on valtion haltuun jäänyt huonoimpia metsiä kasvavia maakaistaleita, ja tähän käy myös selville sivuilla 29—34 esitetyistä tiedoista. On ilmeistä, että lohkoihin on valittu parhaimpia metsämaita, sillä ilman ne eivät olisi voineet tulla muodoltaan niin epä säännöllisiksi kuin ne ovat. Korkalon, Könkään, Majavan, Hyypiön, Ketolan, Tohmovaaran, Räisäsenperän, Ruuhiniemen, Reinkansaaren, Juujärven ja Väliatalon väliaikaisten lohkojen rajoitus on kuitenkin tehty jotensakin säännölliseksi ja niiden sijoitus taloihinkin nähden on sopiva. Toisin sitävastoin on muiden lohkojen laita. *Ylikylän* lohkoista on jo edellä mainittu, että se oli n. 42 kilometriä pitkä ja kapeimmalta kohdaltaan n. 2 kilometrin levyinen. N. 15 kilometrin matkalla, kahdessa eri kohdassa, oli sen leveys 2—3 kilometriä, jotapaitsi se käsitti Kemijoen rantamalla kaksi kapeata lohkokoon yhdistyvää palstaa, joista toinen on n. 8 km pitkä ja n. 1—1½ kilometrin leveä ja toinen lähes 5 km pitkä ja n. ½—¾ kilometrin leveä. Levein kohta lohkoissa oli n. 12—13 kilometriä. Yleensä on *Ylikylän* lohkon muoto vieläkin sopimaton. Niinkuin aikaisemmin (siv. 31) on mainittu, vaadittiin metsähallinnon taholta lohkon rajoitusta muutettavaksi säännöllisemmäksi, ja määräsikin senaatti niin tehtäväksi, vieläpä määritteli lohkon rajat yksityiskohtaisen tarkasti, mutta tästä huolimatta ei lohko ole saanut tarkalleen sellaista muotoa kuin oli tarkoitus (vrt. siv. 34). Mistä tämä on riippunut, ei ole tekijän tiedossa.

Edelleen on eräiden muidenkin lohkojen sijoitus sopimaton. *Levärannan* lohko on kahdessa eri kappaleessa, joista toinen, kotilohko, on yli penikulman pituinen, talojen lähetyvillä vain n. ¾—1½ kilometrin levyinen 5 kilometrin matkalla. *Lohkon muoto on hyvin sopimattoman näköinen.* Toinen melkoisesti suurempi lohko on taloista n. 2 penikulman päässä, kokonaan toiseen vesistöön las-

¹⁾ *Randelin*, m.k. siv. 189.

kevan joen varrella. Muodoltaan on se suorakaidetta muistuttava. *Kalliosalmen* väliaikainen lohko on hyvin mutkikasrajainen, yli 11 km pitkä ja kapeimmilta kohdiltaan n. ¾ kilometrin levyinen. *Misikankaan* lohko on tosin muodoltaan verrattain säännöllinen, mutta talon paikkaan nähden on sen asema aivan sopimaton. Talo nimittäin sijaitsee lohkon pohjoisimmassa, hyvin kapeassa kärjessä, ja talon niityt suurimmaksi osaksi lohkon ulkopuolella. *Kalkiaisen* lohko on samannimisen järven rannalla, ja on rajoituksensa puolesta perin sopimaton, sillä lohkoa on n. 300 metrin levyisellä kannaksella jatkettu itäänpäin, jossa se jälleen leviää. *Isonkylän* lohkon muoto on niinkään hyvin epäsäännöllinen, jättäen *Kostamusperän* lohkon väliin valtionmaata kiilanmuotoisen kappaleen sekä ulottuen pitkälle aina Kuusamon pitäjän rajaan asti Jumiskojoen vartta, jolloin lohkon ja Kuolajärven pitäjän rajan väliin on jäänyt paikoin vain ½ kilometrin levyinen valtion maakaistale. *Alakylän* lohko sensijaan on säännöllisempi, mutta muodostavat senkin rajat sekä pohjoisosassaan Tohmovaaran lohkoa vastaan että eteläosassaan Isonkylän lohkoa vastaan pitkiä valtionmaan kielekkeitä. Mitä muihin väliaikaisiin lohkoihin tulee, niin on niiden sijoitus sopivampi.

Kuolajärven väliaikaisten lohkojen muoto on yleensä paljon säännöllisempi kuin Kemijärven. Niinpä ovat *Salmijärven*, *Selkälän*, *Aholan*, *Korjan* ja *Kallungin* lohkot muodoltaan miltei aivan säännöllisiä suorakaiteita. Muut paitsi *Kuolajärven* lohko, joka sekin on Kemijärven lohkoihin verrattuna muodoltaan säännöllinen, ovat rajoituksensa puolesta verrattain sopivia, jos kohtakin eräihin lohkoihin on pitkillä ja kapeahkoilla maakaistaleilla ollut pakko yhdistää muutamia taloista kaukanaolevia niittytiluksia. Että myöskin *Kuolajärvellä* kuitenkin on pyritty lohkoja sijoittamaan hyväkasvuisille ja järeätä tukkimetsää kasvaville maille, osoittaa tavallaan *Selkälän* lohkon manttaalin mielivaltainen koroittaminen.

Mitä tulee **Kuusamon** väliaikaisten lohkojen sijoittamiseen, niin on siitä sanottava jotensakin samaa kuin *Kemijärvelläkin*, jos kohtaan *Kuusamon* lohkot eivät ole yleensä yhtä epäsäännöllisiä muodoltaan kuin *Kemijärvellä*. Suuren *Heikkilän* kylän tilukset ovat, kuten edellisestäkin jo on käynyt selville, jaetut useampaan eri kohtaan, joista eräät ovat muodoltaan varsin epäsäännöllisiä. Samoin on laita monen muun lohkon, joista tässä mainittakoon pitkä ja kapea *Posion* kylän 4:s lohko ja samanlainen *Vohon* yksinäistalon lohko. Varsin säännöllisen muotoisiakin lohkoja kuitenkin on, kuten *Alakitkan* kylän ja 2 ja 4:s lohko sekä saman kylän 5:s ja *Heik-*

kilän kylän 1 lohko. Näistä syistä, jotka ovat vaikuttaneet lohkojen sopimattomaan asetteluun, mainitsee Kuusamon hoitoalueen metsänhoitaja seuraavaa¹⁾: „Missä honkametsät jo ovat paenneet liian etäälle taloista, hakevat lohon osakkaat kilvan itselleen kaudimmat männiköt halko- ja aidasmetsiksi, ja muutamat etupäässä sellaisista paikoin, joista arvellaan, etteivät mahdollisesti tapahtuvassa isossajaossa tule hakkaajan palstaan”. Edelleen huomauttaa mainittu metsänhoitaja, että määräys niittyjen nautinto-oikeuden varaamisesta talollisille ikuisiksi ajoiksi on vaikuttanut, että „väliaikaisesti toimitetussa lohkojaossa niin suuri osa talollisten niittyjä on joutunut kruununmaahan, siinä kun pääasiallisesti on pidetty silmällä, minkälaiset metsät lohkoihin tulevat, joten useasti luonnottomat lohkonrajat ovat syntyneet”. Tällaisista tapauksista esittää metsänhoitaja esimerkin. Eräessä toisessa kirjeessä²⁾ huomauttaa Kuusamon hoitoalueen metsänhoitaja samoista näkökohdista. Kun metsänhoitajan ilmoituksen mukaan kaikki niityt joka tapauksessa jäivät talollisille, ei heidän tarvinnut huolehtia muusta kuin siitä, että saivat hyvää metsää lohkoihin. Valituksia ei lohkojen sijoittamisesta tehty valtion puolesta, mutta sensijaan kylläkin lohkokuntalaisten taholta. Näiden valitusten johdosta oli rajoja muutettu metsähallinnon asiamiestä kuulematta. Metsänhoitaja mainitsee esimerkkinä Lauhkean tilan lohkon, joka oli 6 km pitkä ja pohjoispäästään aivan kapea, mutta eteläpäästään leveä. Palstan katkaisi vaarajakso, joten taloon ei voitu omasta palstasta saada riittävää polttopuumäärää.

Kuusamon lohkojen sopimattomasta sijoittamisesta voitaisiin vielä esittää muitakin esimerkkejä, mutta edelläolevatkin jo osoittavat, että metsäkeinottelu on sielläkin ollut huomattavassa määrin määräämässä väliaikaisten lohkojen asettelussa. Ei näin ollen ole ihme, että asiaan kiinnitettiin julkisuudessaakin huomiota. Niinpä kirjoittaa Heikel Suomen Metsänhoitoyhdistyksen Julkaisuihin³⁾ v. 1889, että metsäkeinottelu on ollut yksinomaan määräävänä väliaikaisten lohkojen asettelussa Kuusamossa. Heikelin mukaan on väliaikaisten lohkojen sijoittelussa niin paljon kuin mahdollista vältetty sellaisia maita, joissa on niittyjä ja joutomaita, ja etsiskelty

¹⁾ Kuusamon hoitoalueen metsänhoitajan kirje N:o 17 maaliskuun 5 päivältä 1894.

²⁾ Kuusamon hoitoalueen metsänhoitajan kirje N:o 32 huhtikuun 30 päivältä 1894.

³⁾ Finska Forstföreningens Meddelanden, Sjunde Bandet, Skiftesplaceringen i Kuusamo socken, en skogsspekulation, siv. 181.

niiden sijasta paraita tukkimetsiä. Tämän johdosta kuuluukin väliaikaisiin lohkoihin Heikelin mukaan melkein yksinomaan tukkimetsää kasvavia kangasmaita, kun sitävastoin useimmat niityt ovat valtionmetsässä, vaikka olisi ollut helppoa vetää lohkon raja niin, että niityt olisivat tulleet jäämään lohkoon ja että sen lisäksi myös riittävästi metsää olisi saatu siihen sisällytetyksi. Tällaista menettelytapaa on Heikelin ilmoituksen mukaan noudatettu niin johdonmukaisesti, että osa valtionmaidon ja lohkojen välisistä rajoista kulkee vain muutaman sadan kyynärän päässä itse talosta, mistä oli aiheutuva hankaluutta sekä valtion metsätaloudelle että talollisille.

Edelleen pitää Heikel ilmeisenä, että lopullisessa isossajaossa lohkosijoitus tulee olemaan toinen kuin väliaikaisessa lohkojaossa. Siitä on seurauksena, että valtiolle koetetaan jättää jaossa tyystin hakatut metsämaat ja saada sijaan uusia, hyvää tukkimetsää kasvavia maita.

Edellä sekä aikaisemmin, sivuilla 28—34 esitetystä on käynyt selville

että väliaikaisten lohkojen sijoituksessa Kemijärvellä ja Kuusamossa sekä osittain myös Kuolajärvellä on pyritty lohkoihin liittämään hyvää tukkimetsää kasvavia metsämaita;

että talolliset näissä pyrkimyksissään ovat onnistuneetkin;

että väliaikaisia lohkoja sijoitettaessa ei tarkoin ole noudatettu niitä määräyksiä lohkorajoituksen muuttamisesta, joita senaatti on antanut;

että lohkojen asettelussa on tehty eräitä virheitäkin;

että yleisenä syynä lohkojen sopimattomaan sijoitukseen on ollut metsäkeinottelu; ja

että mainitunlaisesta lohkojen asettelusta on ilmeisesti ollut valtialoudelle vahinkoa.

Maiden sijoitus isossajaossa.

Jos sillä seikalla, miten suureksi manttaali lasketaan, on valtialouden etuja silmälläpitäen tärkeä merkitys, on maiden sijoituksella isossajaossa sitäkin suurempi merkitys, sillä siitähän lopullisesti riippuu, millaisia maita ja metsiä lohkokuntalaiset tulevat saamaan ja millaisia alueita jää valtiolle. Mitä hyväkasvuisempia ja parempia metsiä käsittäviä maita lohkokuntalaiset saavat, sitä suu-

remmista taloudellisista eduista he pääsevät osallisiksi ja sitä suurempia taloudellisia uhrauksia vaaditaan valtion puolelta sekä päinvastoin. Erittäin tärkeätä näin ollen on käsitellä kysymystä siitä, miten talojen lohkot knihtikontrahtipitäjissä olisi lopullisesti sijoitettava. Kysymyksen ydin on siinä, mikä maa puheenaolevissa pitäjissä on katsottava jaonalaiseksi maaksi.

Isojako on yllämainituissa pitäjissä pantu alkuun 1848-vuoden edellyttämässä järjestyksessä. Määrättäessä toimituksen laajuutta s.o. sitä aluetta, joka oli jakoon pantava, ei kyseessäolevien pitäjien isossajaossa ole pysytty niiden alueiden sisäpuolella, jotka 1879-vuoden julistuksen perusteella oli talollisille erotettu, vaan on väliaikaisten lohkojen ulkopuolelle tehty n.s. *piirustuksia*. Kun tekijän käytettävissä ei ole ollut isonjaon alkukokousten pöytäkirjoja, ei tässä yhteydessä voida tehdä selvää niistä syistä, jotka ovat mainitunlaiseen menettelyyn vaikuttaneet, yhtä vähän kuin tässä voidaan esittää niitä vaatimuksia, joita metsähallinnon asiamiehet puheenaolevissa kokouksissa mahdollisesti ovat tehneet. Metsätaloudentarkastus-asiakirjoista käy kuitenkin osittain ilmi yllämainittujen „piirustusten” pinta-alat. Niinpä on „piirustusten” pinta-ala Etelä-Kemijärven hoitoalueessa seuraava:

Lohkon nimi	Piirustuksen pinta-ala ha	Piirustuksen arvopuuluku	Väliaikaisen lohkon pinta-ala ha	Muistutuksia
Välitalo	118.0	3,575	500.0	
Juujärvi	1,781.64	33,296	2,468.20	4 piirustusta
Luusua	3,110.88	169,480	16,371.76	5 »
Isokylä	4,826.94	246,158	40,642.86	
Salmijärvi	1,479.40	73,448	5,000.00	
Isojärvi	57.83	101,747	3,375.00	
Kursu	3,319.59	208,672	9,500.00	
Räisälä	2,440.96	59,891	4,667.00	2 »
Joutsijärvi	4,353.76	112,180	5,667.00	3 »
Hirvasvaara	1,598.58	54,146	3,400.00	
Yhteensä	25,487.58	1,062,593	91,591.82	

Sallan hoitoalueessa Kuolajärvellä on „piirustuksia” yhteensä 36,985.08 ha. Nämä „piirustukset”, jotka ovat tehdyt valtionmaahan joko siltä varalta, että väliaikaisissa lohkoissa ei ole riittävästi maata, tai senvuoksi, että väliaikaisten lohkojen sijoitusta on pidetty

sopimattomana, on sijoitettu, niinkuin metsätaloudentarkastajat m.m. ovat todenneet, mitä parhaimpia metsiä kasvaviin seutuihin, ja edustavat senvuoksi verrattain suuria pääomia. Niinpä on esim. Etelä-Kemijärven hoitoalueeseen kuuluvista piirustuksista suurin osa sijoitettu paikkoihin, joissa tuoreet ja sen luontoiset kangasmaat ovat valitsevia ja joissa metsät ovat koskemattomia, hakkuukypsiä, komeita metsiä. Niiden puumäärät ovat keskimäärin melkoista korkeammat kuin sikäläisillä valtionmailla yleensä, kohoten paikka paikoin aina 200 m³:iin kiinteätä mittaa hehtaaria kohti, ja kun kuutiomäärästä huomattava osa on arvopuuta (Sallan hoitoalueen „piirustuksissa” 1,696,827 puuta), jolla läheisen uittoväylän vuoksi on hyvä hinta, merkitsisi näiden alueiden luovuttaminen valtiolta tuntuvaa omaisuuden menetystä.

Edelleen on talojen alueeseen kuuluvaksi luettu koko joukko sellaisia niittyjä, jotka eivät ennen isojakoa ole olleet talollisten nautinnossa ja joita ei ole ollut talojen silloisissa nautintonselityksissä¹⁾. Kun sittemmin ryhdyttiin verollepanoon, ovat yllämainitut alueet maanmittausohjesäännön edellyttämässä järjestyksessä luokiteltut, ja niiden tuotto on niin ollen vaikuttanut lohkolle tulevaan manttaaliiin. Tämän johdosta on huomautettava seuraavaa.

Kun väliaikainen pyykitys 1879-vuoden julistuksen perusteella suoritettiin, toimitettiin se valtion hyväksi. Rajat valtionmaan ja yksityisten maan välillä aukaistiin ja pyykitettiin. Väliaikaiset lohkot tehtiin niin suuriksi, niinkuin valtiopäiväasiakirjoista käy selville, ettei niiden enempi suureneminen lopullisessa isossajaossa ollut luultavaa, vaan päinvastoin edellytettiin, että niistä vielä tuli lohkaistavaksi liikamaata valtiolle. Kun asianomainen valiokunta oli yllämainittuun julistukseen ehdottanut otettavaksi erikoisen kohdan siitä, että väliaikainen pyykitys ei saisi estää tilusten toisenlaista jakoa lopullisessa isossajaossa, niin ei tämä ehdotus saavuttanut säätyjen hyväksymistä (vrt. siv. 15). Kaikki nämä näkökohdat huomioonottaen on sanottava, että *kysessäolevanlainen väliaikainen pyykitys oli ainoa laatuaan eikä tiettävästi missään muualla väliaikainen lohkojako olekaan perustunut sääty päätökseen eikä toimitettu siten, kuin puheenaolevissa pitäjissä*. Missään muualla ei valtion ja talollisten välille myöskään ole syntynyt väliaikaisten lohkojen erottamisen jälkeen sellaisia oikeussuhteita kuin mainituissa pitäjissä. Nämä erilaiset oikeussuhteet olivat havaittavissa heti sen jälkeen, kun isojako oli kuulutettu aloitettavaksi Kemijärvellä, Kuusamossa ja Kuolajärvellä.

1) Metsänhoitaja A. Sjömanin suullisen ilmoituksen mukaan.

Aikaisemmin, sivuilla 123 ja 125 on jo mainittu, mitenkä asianomainen kuvernööri kielsi metsien hakkuun isonjaonalaiselta maalta Kemijärvellä ja Kuusamossa. Samoin on edellä tehty selvää niistä anomuksista ja valituksista, joita talolliset tekivät tarkoituksella saada valtion metsänhakkuut kielletyksi knihtikonrahtipitäjissä. Niinikään on yksityiskohtaisesti selostettu kuvernöörin ja senaatin päätöksiä mainittuihin anomuksiin ja valituksiin. Näistä selonteosta on käynyt ilmi, *että talollisilla ei 1879-vuoden julistuksen mukaan ole ollut väliaikaisten lohkojen ulkopuolella muita oikeuksia kuin julistuksessa lähemmin mainitut oikeudet ja että kuvernöörillä oli valta metsänmyynnin kieltämiseen ainoastaan siinä lohkokunnassa, jota joko koski eli väliaikaisessa lohossa.* Samallakuin ne osoittavat, ettei valtion hakkuuoikeutta, jota aivan äskettäin on pyritty saamaan kielletyksi ulkopuolella väliaikaisten lohkojen olevilla metsämailla, voida estää isonjaon aikana, osoittavat ne myös, *että jaonalaiseksi maaksi on ainoastaan katsottu väliaikaisiin lohkoihin kuuluva maa,* jonka sisäpuolella jaossa on liikuttava. Samanlaista tulkintaa tukevat vielä seuraavakin seikat.

Niinkuin edellä on selvitetty, antoi senaatti nimenomaisia määräyksiä metsätilistä ja tilusvaihdosta, joita oli toimitettava siinä tapauksessa, että maita vaihtui lohkokuntalaisten ja valtion välillä. Näistä senaatin määräyksistä käy selville, *että senaatti ei katsonut kyseessäolevien pitäjien väliaikaisia lohkoja siinä mielessä „väliaikaisiksi” kuin muualla, vaan tulkitsi 1879-vuoden julistuksen luoneen sellaisen tilanteen valtion ja talollisten välille, että valtionmaata oli se, mikä oli väliaikaisen lohkon ulkopuolella ja yksityismaata se, mikä oli sen sisäpuolella.* Muutenhan ei olisi voitu nimittäin ajatella tilusvaihtoja toimenpantavaksi.

Siitä, mitä edellä on sanottu 1879-vuoden julistuksen synnystä ja määräyksistä, valtion metsänmyyntioikeudesta, tilusvaihdosta ja metsätilleistä, käy ilmi, *että jaettavaa maata Kemijärvellä, Kuusamossa ja Kuolajärvellä katsottiin olevan vain väliaikaiset lohkot.* Siitä seuraa ilman muuta, että lopullisten lohkojen sijoittaminen muualle kuin väliaikaisiin lohkoihin on ristiriidassa 1879-vuoden julistuksen hengen kanssa, jotapaitsi voimassaolevassa jakolaissakin (86 §) säädetään, ettei valtiolle jäävää maata saa tehdä, valikoimalla talollisille parhaita metsämaita, huono-osaiseksi, mikä ilmeisesti tapahtuisi, jos valtion olisi annettava lohkokuntalaisille hakkaamattomia metsiä ja vastaanotettava heiltä hakattuja, osittain jopa aivan hävitettyjäkin metsiä.

Millä tavalla maat tulevat isossajaossa sijoitettavaksi, riippuu paljon siitä, millaista menettelytapaa noudatetaan liikamaan murtamisessa.

Liikamaiden erottamisesta isossajaossa on säädetty, että toimitusmiesten on määrättävä liikamaan asema ja rajat¹⁾. Liikamaiden sijoittamisesta ja rajoista on asianomaisten kanssa keskusteltava, niinkuin senaatin päätöksessä marraskuun 7 päivältä 1916, joka päätös koskee maanmittaustoimituksissa noudatettavia ohjeita, määrätään²⁾. Valtiolla on, mikäli mahdollista, vältettävä erottamasta sellaisia alueita, jotka ovat talojen siirtopaikoiksi soveliaita. Lisäksi on Haataja n mukaan³⁾ liikamaan erottamisessa otettava huomioon, että rajat valtion ja kyläkuntain maiden välillä tulevat niin säännöllisiä kuin mahdollista, että ilmastollisessa suhteessa tärkeät ylänneet tulevat valtiolle yhdessä jaksossa erotetuiksi ja että on „sopimatonta itsekannattavain tilain muodostamista varten valtionmetsissä antaa pienempiä, kaukana toisistaan olevia viljelykseenkelpaavia maakappaleita, joiden yhdistämistä varten yhdeksi tilusosaksi tai asetuksissa myönnettyksi lukumääräksi tiluksia täytyisi käyttää sopimattomia metsäpalstoja”.

Niinkuin aikaisemmin on esitetty, on liikamaan murtamistavasta syntynyt erimielisyyksiä metsähallinnon ja toimitusmiesten välillä. Kun näistä erimielisyyksistä ja asiainkulusta sekä nykyisestä vaiheesta kuitenkin on tehty lähemmin selvää sivuilla 90—103, tyydytään seuraavassa koskettelemaan vain eräitä kysymystä ratkaistaessa varteenotettavia näkökohtia.

Laki- ja talousvaliokunta on käsitellessään hallituksen jakolakiesitystä 1904—05-vuosien valtiopäivillä m. m. huomauttanut, että „1848:n vuoden ohjesääntö on samoin kuin aikaisempi lainsäädäntö isoonjakoon yhdistänyt liikamaan erottamisen ja jakaa sen kautta jakotoimituksen kahteen eri jakotoimeen, toiselta puolen kruunun ja toiselta puolen jakokunnan väliseen sekä jakokunnan eri tilojen keskinäiseen jakoon”⁴⁾. Näin on myöskin tähän asti tietävästi menetelty kaikissa isojakotoimituksissa. Se esitys, jonka maanmittaushallitus Kemijärven yhteismetsäasiassa on tehnyt, tiesi isojakomenettelyn järjestämistä siten, että talojen kesken jaettava alue ja yhteismetsäksi muodostettava alue olisi erotettu kumpikin erikseen valtionmaasta eli siis kahtena eri toimituksena. Kun valtioneuvosto kuitenkin esi-

¹⁾ Kyösti Haataja, Jakolainsäädäntö, Porvoo, 1917, siv. 120.

²⁾ Haataja, m.t. siv. 286.

³⁾ Haataja, m.t. siv. 120.

⁴⁾ Asiakirjat valtiopäivillä Helsingissä vuosina 1904—1905, I osa, Laki- ja talousvaliokunnan mietintö N:o 5, siv. 8.

tyksen hylkäsi, olisi odottanut, että liikamaan murtaminen Kemijärvellä olisi toimitettu samalla tavalla kuin muidenkin seutujen isossa-jaossa. Mutta näin ei ole tapahtunut. Kirjeessään maatalousministeriölle N:o 265 toukokuun 21 päivältä 1919 oli maanmittaushallitus jo ilmoittanut, että ellei ehdotettuun suuntaan käyviä uusia säännöksiä saatu aikaan, menettelytapa joka tapauksessa oli muodostuva sellaiseksi, että toimitusinsinöörit liikamaan erottamisen tapahtuessa olivat pakotetut ensin käymään taloille jaettavan alueen rajat ja antamaan niistä valitusosoituksen, sekä vasta myöhemmin erottamaan yhteismetsäosuuden. Menettelytapa oli oleva niissä kohdissa, joita ehdotetut uudet määräykset olivat tarkoitetut muuttamaan, sama kuin miksi se niiden mukaan olisi tullut. Niinkuin aikaisemmin jo on mainittu, ovatkin toimitusmaanmittarit liikamaan murtamisessa näin menetelleet. Samaten on jo mainittu, että Vaasan maanjako-oikeus on pääasiassa asettunut kannattamaan toimitusmaanmittarien noudattamaa menettelytapaa ja että metsähallituksen taholta sen johdosta on valitettu korkeimpaan oikeuteen. Kun maanjako-oikeus on päätöksensä perustanut siihen, että koko Kemijärven pitäjä olisi yksi lohkokunta, lienee syytä seuraavassa lyhyesti käsitellä nimenomaan puheenaolevaa kysymystä.

Lohkokuntakäsite on aikaisemmin jakolainsäädännössä ollut varsin epäselvä. Tämä käy m. m. selville Suomen Maanmittari-Yhdistyksen kokouksessa helmikuun 1:nä ja 2:nä päivänä 1904 pidetystä pöytäkirjasta¹⁾. Tässä kokouksessa alusti professori Piponius keskustelukyseymyksen välirajasta vedessä, selostaen alustuksessaan m. m. kylä-, lohkokunta- ja jakokuntakäsitteitä. Hänen mielestään vastasi kylä-sana alkujaan itenäisen talon käsitettä. Suvun laajetessa saattoi tällainen talo kasvaa ryhmäksi taloja, jotka olivat tilusyhteydessä keskenään saman piirirajan sisällä. Näin muodostuneita taloryhmiä nimitettiin ruotsiksi „samfällighet”. Jos talosta ei syntynyt useampia taloja ja se näin ollen jäi yksikseen ja tiluksiensa puolesta erilleen n. s. itsenäistaloksi, niin sai se edelleenkin pitää „kylän” nimen. Kylien rajankäynnistä oli määrätty M. K. 13 L. 1:ssä pykälässä. Niiden välillä ei kuitenkaan tavallisesti ollut mitään laillisesti käytyjä rajoja, vaan olivat rajat joko n. s. nautintorajoja tahi erotti kylät toisistaan laajat metsämaat ilman laillisia rajoja. Viimeksimainitunlaiset kyläkunnat käsiteltiin isossajaossa usein yhtenä lohkokuntana (samfällighet), nojautuen M. K. 12 L. 6:n pykälän ja M. K. 15 L. 3:n pykälän määräyksiin. Tällaiset lohkokunnat tulivat kuitenkin käsittämään laajoja alueita, vieläpä kokonaisia ja useampiakin pitäjää, minkävuoksi niitä isonjaon nopeampaa toimittamista varten jaettiin jakokuntiin (skifteslag) kyläkuntien mukaan M. K. 12 L. 3

¹⁾ Suomen Maanmittari-Yhdistyksen Aikakauskirja, 1904, sivut 33—53 ja 97—102.

pykälän ja myöhemmin 1848-vuoden maanmittausohjesäännön 39:n pykälän perusteella, jos kohta jakokuntiin jakaminen on joskus toimitettu kyläkuntien välisistä nautintorajoista välittämättä. Toisinaan taas pidettiin useampi kyläkunta yhtenä lohkokuntana (samfällighet), vaikka kyläkuntien välillä vanhastaan olikin pyykitetyt rajat. Edelleen huomauttaa Piponius, viitaten Langin teokseen „Om äganderätten till Finlands vatten”, että kyläkuntien eli lohkokuntien ulkopuolella olevat kruununmaat tai erämaat, joihin jakokuntalaisilla ei ollut n. s. optisio-oikeutta, olivat myöskin eri lohkokuntana tai „kylänä” pidettävät.

Professori Piponiuksen alustuksen pohjalla keskusteltiin puheenaolevassa kokouksessa pitkälti asiasta. Keskustelun kuluessa lausui ylitirehtööri Sjölin m. m. että „lohkokunta on semmoinen ryhmitys tiloja, joilla on ennen lohkojakoa ollut yhteiset tilukset” ja että „yksinäinen tila muodostaa oman lohkokunnan”. Eräät toiset puhujat selvittelivät niinkään lohkokuntakäsitettä. Kokouksen päätökseksi tuli, että „käsitteellä kylä — — — ymmärretään vanhaa isonjaon aikuista lohkokuntaa”.

Kylän suhteesta lohkokuntaan ja isonjaon jakokuntaan säädettiin 1848-vuoden maanmittausohjesäännössä seuraavaa: „Niillä seuduin, missä yhteen lohkokuntaan kuuluu useita kyliä niin laajain tiluslain kanssa, ettei niitä voida tarpeellisen selvästi ja joutuisasti samassa lohkojakotoimituksessa käsitellä, jaotettakoon semmoiset isot lohkokunnat erinäisiin paikan mukaan sovitettuihin jakokuntiin, kukin erikseen siten lohkojakoon pantavaksi”. Samaa lohkokuntaan voi siis kuulua useampiakin kyliä.

Kun uutta jakolakiä suunniteltiin, huomautti laki- ja talousvaliokunta vuoden 1904 valtiopäivillä nimenomaan, että asiatakoskevassa lakiehdotuksessa käytetty oppisanasto antoi aiheita muistutuksiin m. m., mikäli oli kysymys „lohkokunta”-sanasta¹⁾. Sitä oli ehdotuksessa käytetty meljässä eri merkityksessä, nim. merkitsemään 1) kylää, 2) kylän kaltaista yhdyskuntaa, 3) maatiloja, joita ei ole isollajalla erotettu, mutta jotka eivät muodosta kuitenkaan jakokuntaa ja 4) jakokuntaa. Tämän vuoksi teki valiokunta lakiehdotuksen 33 §:ään, joka kuului: „Jos kylää tahi muuta lohkokuntaa ei ole aikaisemmin isossajaossa ositettu, toimitettakoon sellaisessa lohkokunnassa, kun yleinen etu vaatii tahi yksityinen osakas sitä tahtoo, isojako niinkuin tässä laissa sanotaan”, m. m. sellaisen muutoksen, että sanat „taikka muu lohkokunta” on poistettu, minkä lisäksi valiokunta on, välttääkseen kaikkea epävarmuutta siitä, mitä kylällä laissa tarkoitetaan, lisännyt pykälään erikoisen kylää koskevan momentin. Mainittu pykälä tuli silloin kuulumaan: „Jos kylää ei ole aikaisemmin isossajaossa ositettu toimitettakoon siinä, kun yleinen etu vaatii tahi kylässä olevan maatilän omistaja sitä tahtoo, isojako niinkuin tässä laissa sanotaan”. Toinen momentti tuli olemaan: „Kyläksi luetaan tässä laissa muukin lohkokunta, jonka alue on tietyillä rajoilla

¹⁾ Aikaisemmin mainitut valtiopäiväasiakirjat, Laki- ja talousvaliokunnan mietintö N:o 5, siv. 32.

määrätty". Lopullisessa asetuksessa on pykälä saanut jonkun verran toisen muodon, sen toinen momentti kun kuuluu: „Kyläksi luetaan tässä asetuksessa myös vanhastaan yksinäisenä ollut talo ja muukin lohkokunta, joiden alueet ovat tietyillä rajoilla määrätty". Tästä pykälästä saa sen käsityksen, että kylä-käsite jakolainsäädännössä vastaa lohkokunta-käsitettä ja että yksinäinen talo muodostaa oman lohkokuntansa.

Mitä erikoisesti tulee Kemijärven pitäjän isoonjakoon, niin on virallisissa asiakirjoissa siellä olevista kyläkunnista käytetty milloin jakokunta-, milloin lohkokunta- tai lohko-nimitystä. Niissä lausunnoissa, jota eri viranomaiset ovat antaneet on varsin yleisesti mainittu Kemijärven lohkokunnista, jos kohta myös jakokunta-nimitystä on käytetty. Lukuisissa senaatin päätöksissä puhutaan Kemijärven lohkokunnista, mutta verollepanopäätöksissä melkein poikkeuksetta jakokunnista. Edellä (siv. 57) on jo mainittu, mitenkä Kemijärven pitäjä käskettiin jakamaan jakokuntiin, joten on erittäin vaikeata päästä selville siitä, onko koko Kemijärven pitäjä katsottava olevan yksi lohkokunta, joka on jaettu useampiin jakokuntiin, vai onko siellä useampia lohkokuntia. Seuraavat seikat antanevat osaltaan valaistusta asiaan.

Maaherra Carpelanin v. 1789 Kemijärven, Kuolajärven ja Kuusamon asukkaiden kanssa pitämän kokouksen pöytäkirjasta (vrt. siv. 4) käy selville, että Kemijärvellä silloin oli useampia kyläkuntia ja lohkokuntia, mainitussa pöytäkirjassa kun puhutaan lohkokunnista (samfälligheter). Talollisten tilukset olivat tosin niin sekaisin, ettei rajoja kyläkuntien välillä katsottu voitavan vetää, mutta nautintorajat joka tapauksessa olivat olemassa. Kun sittemmin väliaikainen lohkojako toimenpantiin, muodostettiin lohkot kyläkunnittain ja rajoitettiin tarkalleen, vieläpä pyykitettiinkin asianmukaisessa järjestyksessä. Kunkin lohkon sisäpuolella oli lohkokuntalaisilla ne oikeudet, jotka 1879-vuoden julistus myönsi, mutta ei toisen lohkon osakkaille ollut toisen lohkon alueella mitään maan- tai metsänkäyttöoikeuksia. Kun lohko myi esim. metsää, jaettiin metsärahat manttaalin mukaan lohkon osakkaitten kesken. Jos siis aikaisemmin kyläkuntien (samfälligheter) rajat olivat olleet epävarmat, ei tässä suhteessa enää väliaikaisen lohkojaon jälkeen ollut epäselvyyttä olemassa. Kun kylä yksityisoikeudellisena käsitteenä Langin¹⁾ mukaan tietää ryhmää maatiloja, joiden tilukset ovat tahi aikaisemmin ovat olleet yhtenä lohkokuntana yhteisen rajan sisäpuolella, niin ei voitane muuhun lopputulokseen tulla kuin että Kemijärven väliaikaiset lohkot ovat olleet

¹⁾ J. W. Lang: Omistusoikeudesta Suomen vesiin, siv. 51.

kukin eri lohkokuntia. Aivan selvää on, että Kemijärven yksinäistalot ovat eri lohkokuntia, samoin kuin valtionmaat muodostavat oman lohkokuntansa.

Kun Kemijärvellä sittemmin ryhdyttiin isoonjakoon, toimitettiin siellä jakokuntiin jako. Tämän jaon ei kuitenkaan ole katsottava muuttaneen aikaisemmin vallinnutta tilannetta lohkokuntiin nähden. Jakokuntiin jako toimitettiin kyläkunnittain, kuten melkein aina isossajaossa (vrt. Haataja m. t. siv. 13). Isonjaon jakokunnat vastaavatkin yleensä väliaikaisia lohkoja eli lohkokuntia, jos kohta eräitä väliaikaisia lohkoja on yhdistetty yhdeksi jakokunnaksi. Maiden ja metsien käyttö on, mikäli maa-alueiden rajoista on kysymys, ollut rajoitettu väliaikaisten lohkojen alueisiin eikä toisen väliaikaisen lohkon osakkaille ole ollut toisen mailla samoja oikeuksia, joita kunkin lohkon osakkaille omassa lohkossa on ollut. Maiden ja metsien nautintoon nähden on siis tilanne jakokuntiin jaon jälkeen asiallisesti pysynyt samana kuin se oli väliaikaisissa lohkoissa. Näin ovat asian nähtävästi käsittäneet myös eri viranomaiset, jotka virallisissa asiakirjoissa ovat puhuneet lohkokunnista jakokuntien sijasta. Erittäin selvästi on tämän käsityksensä esiintuonut maanmittaushallitus. Maatalousministeriölle antamassaan, Kemijärven yhteismetsäasiaa koskevassa lausunnossa¹⁾ on nimittäin maanmittaushallitus lausunut m. m. seuraavaa: Maanmittaushallitus katsoo tarpeelliseksi vielä huomauttaa, että Kemijärven kunnassa on yhdeksän suurta lohkokuntaa, joista monet ovat kokoonpannut useammista eri jakokunnista, jota paitsi siellä on suuri joukko yksinäistaloja sekä pieniä, muutamia tiloja käsittäviä jakokuntia, joilla ovat omat verollepanopäätöksensä, jota paitsi kunnassa on kolmisensataa pientilaa, joista on useampia verollepanopäätöksiä." Kun mainitussa kohdassa puhutaan rinnakkain sekä lohko- että jakokunnista, ei voi syntyä vähintäkään epäselvyyttä siitä, mitä puheenaolevalla lausunolla on tarkoitettu.

Edelläesitetty näyttää siis viittaavan siihen, että Kemijärvellä on katsottava olevan useampia lohkokuntia päinvastoin kuin Vaasan maanjako-oikeus on päättänyt. Näin ollen ei myöskään se peruste, johon mainittu maanjako-oikeus on Kemijärvellä olevan Misikankaan yksinäistalon isoajakoa koskevassa tuomiossaan nojautunut, pitäne paikkaansa.

Kokonaan riippumatta siitä, onko Kemijärven pitäjässä yksi vai useampia lohkokuntia, näyttää luonnolliselta, että, kun liikamaan

¹⁾ Maanmittaushallituksen kirje Maatalousministeriölle N:o 265 toukokuun 21 päivästä 1919.

murtoon jossain jakokunnassa ryhdytään, se toimitetaan yhtenä toimituksena siten, että jakokunnalle tuleva maa-alue kertakaikkiaan erotetaan erilleen valtionmaasta, sillä isojako on kussakin jakokunnassa loppuunsaattettava määrättyssä järjestyksessä. Kun verollepanopäätöksessä on määrätty jakokunnalle annettavaksi määrätynsuuruinen maa-alue, on se luonnollisesti kertakaikkiaan sille erotettava. Asiaan ei vaikuta se, mitenkä erotetun alueen käyttö tulee järjestettäväksi s. o. mikä alue lohkaistaan yhteismetsäksi ja mikä jaetaan talollisten kesken. Vielä vähemmän vaikuttaa menettelytapaan se, mikä oikeussubjekti, lohkokunta (pro jakokunta) vaiko lohkokunnat (pro jakokunnat) yhteismetsän omistavat. Niinkuin sivulla 80 on selvitetty, edellyttävät myös useampien verollepanopäätösten sanamuodot yllämainitunlaista menettelytapaa. Sellaista menettelytapaa näyttää myös maanmittaushallitus edellyttäneen, koska se katsoi välttämättömäksi, silmälläpitäen tarkoituksenmukaisuussyitä, ryhtyä toimenpiteisiin erikoismääräysten aikaansaamiseksi asiasta. Jos nim. voimassaolevat lait ja asetukset olisivat edellyttäneet liikamaan murtamisessa menettelytapaa, jota toimitusmaanmittarit Kemijärvellä ovat noudattaneet, niin silloin ei uusia määräyksiä olisi tarvittu. Kun valtioneuvosto maanmittaushallituksen esityksen hylkäsi, eivät nähtävästi tarkoituksenmukaisuussyitäkään vaatineet ehdotettua menettelytapaa noudatettavaksi. Senjälkeen olisi luonnollisesti myös pitänyt noudattaa Kemijärven liikamaan murtamisessa samanlaista menettelytapaa kuin muualla, puhumattakaan siitä, että uutta menettelytapaa ei olisi saanut ottaa käytäntöön, ennenkuin valtioneuvosto oli asian ratkaissut. Uuden menettelytavan käytäntöönottaminen oli sitäkin vähemmän paikallaan, kun oli pantu kysymyksenalaiseksi maanmittaushallituksen ehdottaman menettelytavan laillisuuskin.

Edellä on verrattain seikkaperäisesti tehty selvää menettelytavasta liikamaan murtamisessa, koska siitä kaiken todennäköisyyden mukaan tulee suuressa määrin riippumaan, miten Kemijärven talollisten lohkot lopullisesti tulevat sijaitsemaan. On nimittäin pantava merkille, että, jos lohkoille ensiksi erotetaan vain taloille yksityisesti tulevat tilukset, niin yhteismetsäosuuden lohkaiseminen jälkepäin tarkoituksenmukaisella tavalla luultavasti tulee tuottamaan vaikeuksia. Sikäli kuin tekijä toimiessaan metsähallinnon asiamiehenä Kemijärven liikamaanmurtamiskokouksissa on havainnut, tulee ainakin eräissä lohkoissa väliaikaisista lohkoista jällellemään pitkulaisia ja monikulmaisia maakappaleita, jotka eivät hyvin sovellu yhteismetsäksi. Tästä syystä on nähtävästi pakko, varsinkin kun väli-

aikaisten lohkojen muoto useimmiten on sopimaton, rajoituksen säännöllisyyttä ja yhteismetsäkappaleiden muotoa silmälläpitäen, vaihtaa maata valtion ja lohkokuntalaisten välillä. Kun lohkuntalaiset tavallisesti ovat pahoin hakanneet metsänsä, mutta valtionmetsissä sijaan on toimitettu hakkauksia vain vähissä määrin, joutuu valtio tällaisissa maiden vaihdoissa huonomman asemaan, ellei metsätiliä toimiteta. Niinkuin aikaisemmin (siv. 62) on mainittu, ovat toimitusmiehet Misikankaan yksinäistalon isossajaossa päättäneet olla metsätiliä vaihtuvien maiden välillä toimittamatta. Senvuoksi on välttämätöntä lyhyesti kosketella metsätilikysymystäkin.

Riippumatta siitä, että senaatti useiden väliaikaisten lohkojen metsänmyyntiä koskevissa kirjeissä on joko kehoittanut metsähallinnon asiamiehiä isojakokokouksissa valvomaan valtion etua, mikäli tilusvaihdoista ja metsätilleistä on kysymys, tai suorastaan pannut metsätilin toimittamisen metsänmyynnin ehdoksi sekä erikoisessa kirjeessä nimenomaan huomauttanut metsätilien toimittamisen tarpeellisuudesta, on luonnollista, että metsätili on vaihtuvien maiden välillä toimeenpantava. Niinkuin edellä jo on selvitetty, on jaonlaiseksi maaksi Kemijärvellä katsottava vain väliaikaiset lohkot. Jos jakoteknillisistä tai muista sellaisista syistä käy välttämättömäksi vaihtaa valtionmaata talollisten maihin, niin on se käsitettävä tilusvaihdoksi aivan samoin kuin on käsitetty tilusvaihdoksi ne maiden vaihdot, joita on toimitettu eri lohkojen välillä. Tilusvaihdon toimittamisessa on tietenkin otettava huomioon myös kasvava metsä. Jos valtio saa huonompaa metsää kuin se luovuttaa pois, on metsien arvojen erotus sille korvattava. Voimassaolevassa jakolaissakin (118 §) säädetään, että „jos asianosainen on menettänyt metsää tahi istutuksia eikä ole saanut sijaan ollenkaan tahi on saanut vain huonompaa metsää tahi istutuksia, saakoon hän niistä korvausta siltä tahi niiltä, jotka siitä hyötyvät.” Asianlaita olisi jonkun verran toinen, jos lohkokuntalaisille ei olisi, niinkuin 1879-vuoden julistuksessa on tehty, myönnetty metsänmyyntioikeutta, sillä silloin eivät lohkokuntalaisten metsät olisi niin huonossa kunnossa ja tyystin hakattuja kuin ne nyt ovat, eikä myöskään vaatimukset valtionmaiden luovuttamisesta talollisille niin yleisiä kuin ne ovat nyt olleet. Metsätilin toimittaminen vaihtuvien maiden välillä on näin ollen ei ainoastaan lain, vaan myös oikeuden- ja kohtuudenmukaista. Missään tapauksessa eivät sellaiset perusteet, joilla asianomainen toimitusmaanmittari on jättänyt metsätilin toimittamatta Misikankaan yksinäistalon isossajaossa, tunnu riittävän päteviltä. Jos kohtakaan ei ole annettu yksityiskohtaisia ohjeita siitä, miten metsätili on toimitettava puhee-

naolevanlaisissa tapauksissa, niin on toimitusmiesten harkittava, millä tavalla se olisi suoritettava. Jos se alue, jonka valtio isossa-jaossa väliaikaisesta lohkokosta saa, on suurempi kuin sen luovuttama maa-alue, niin ei siitä ilman muuta seuraa, vaikka vaihtuvilla mailla kasvavan metsän arvokin olisi sama, että kumpikin asianosainen on saanut sen, mitä saada pitäisi. On nim. otettava huomioon, että metsätili on toimitettava pinta-alaltaan yhtä suurten vaihtuvien maiden välillä, jolloin, jos väliaikaisessa lohkokossa ollutta „liikamaata” ei voida maan päällä erottaa rajoilla valtionmaahan vaihtuvasta osasta, on laskettava, mitenkä arvokasta on metsä keskimäärin hehtaaria kohti ja sen mukaan sitten toimitettava tili. Väliaikaisesta lohkokosta jäänyt „liikamaa” kuuluu valtiolle ilman muuta, niinkuin 1879-vuoden julistuksessa on edellytetty. Asiaan ei vaikuta se, että lohkokuntalaiset mahdollisesti ovat tämän osan väliaikaista lohkoa pahoin hakanneet, koska 1879-vuoden julistuksessa heille on nimenomaan myönnetty metsänkäyttöoikeus sekä kotitarpeiksi että myytäväksi.

Kysymyksen liikamaan murtamisessa noudatettavasta menettelytavasta on edellä kiinnitetty erikoista huomiota myös siksi, että *Vaasan maanjako-oikeuden Misikankaan isossajaossa antama tuomio tietäisi varsin arveluttavia vahinkoja valtion metsätaloudelle ja sen kautta valtiotaloudelle*. Jos nimittäin koko Kemijärven pitäjä olisi katsottava yhdeksi lohkokunnaksi, ei valtiolla olisi ollut eikä tulisi isonjaon kestäessä olemaan oikeutta hakkuuttaa laskuunsa sikäläisiä valtionmetsiä. Niinkuin sivulla 85 jo on mainittu, on metsänmyynti jaonalaiselta maalta, jommoista koko Kemijärven pitäjän alue tulisi olemaan, kielletty. Ottaen huomioon, että valtio on näillä seuduilla tehnyt pitkäaikaisia ja lyhyemmän ajan kestäviä kauppasitoumuksia suurien tukkipuu- ja paperipuumäärien myymisestä (vrt. siv. 85), aiheutuisi metsänmyyntikiellosta, paitsi varsin huomattavaa suoranaista rahallista tappiota, myös välillisesti vahinkoa siten, että laajat metsäalat jäisivät useiksi vuosiksi, ehkäpä vuosikymmeniksi kaikelta hakkuulta rauhaan, puhumattakaan niistä vahingonkorvausvaatimuksista, joita ostajat ja ehkä talollisetkin tulisivat tekemään.

Mitä erikoisesti tulee Kemijärven yhteismetsäkysymykseen, jonka ratkaisusta suurella määrällä riippuu, millaisen sijoituksen talollisille isossajaossa lohkaistavat maat saavat, niin on tekijä, joka metsähallituksessa on näitä asioita esitellyt, samaa mielipidettä kuin metsähallituksen sivuilla 83—85 ja 93—96 selostetuista lausunnoista selviää. Luonnollista on, ettei valtion metsätalouden etua silmällä-

pitäen yhteismetsiä voida sijoittaa kokonaan koskemattomiin tai ainoastaan vähän hakattuihin valtionmetsiin, kuten talolliset haluivat, vaan olisivat yhteismetsät tai yhteismetsä, riippumatta siitä, erotetaanko se kullekin lohkolle erikseen vaiko kaikille lohkoille yhteiseksi, lohkaistava väliaikaisista lohkoista. Se olisi sekä asian- että oikeuden- ja kohtuudenmukaista, varsinkin kun otetaan huomioon, millaisia taloudellisia etuja Kemijärven talolliset ovat saavuttaneet väliaikaisessa lohkojaossa ja mitenkä tuhlailtavasti ja epäjärkipäisesti he ovat siten saamaansa metsäomaisuutta käsitelleet. Päinvastainen menettely olisi paitsi valtion edun polkemista, verrattain vähälukuisen maanomistajajoukon kohtuutonta suosimista ja samanlaista epäviisasta maanluovutuspolitiikkaa kuin aikaisemmin on noudatettu varsinkin Tornionjokilaakson valtionmaiden luovutuksessa, josta valtionmetsäkomitea¹⁾ m. m. on tehnyt selvää, sekä knihtikontrahtipitäjissä aikaisemmin, niinkuin edellä on kerrottu.

Lohkojen sijoituksesta isossajaossa on lopuksi vielä huomattavaa, ettei taloille verotettuja niittyjä ole liikamaan murtamisessa jätettävä pois taloille tulevasta tilusalasta, vaan on ne siihen sisällytettävä, kuten jakolain 86:ssä §:ssä edellytetään. Ellei niitä luettaisi taloille tulevaan tilusalaan, olisi niiden sijasta annettava metsämaata, jolloin niityt olisivat olleet ei ainoastaan manttaalia koroitamassa ja tiloille lohkaistavaa maa-alueita siten lisäämässä, vaan myöskin metsäkeinottelun välikappaleena. Liikamaan murtamiskokouksissa tosin talolliset pyrkivät niitä valtiolle jättämään, ja eräissä tapauksissa ovat he siinä onnistuneetkin, mutta valtion edun mukaista se ei ole. Senvuoksi onkin metsähallituksen taholta vaadittu pysytettäväksi niityt talollisten hallussa.

Edellä ja sivuilla 76—103 esitetystä on käynyt selville,

että määrättäessä isojakotoimituksen laajuutta Kemijärvellä ja Kuolajärvellä valtionmaahan on tehty jotensakin laajoja n. s. püürustuksia tarkoituksella varata riittävästi tai sopivasta paikasta, maata lohkokuntalaisille isossajaossa;

että nämä „püürustukset” on sijoitettu hyviä tukkimetsiä kasvaviin seutuihin;

että jaonalaista maata knihtikontrahtipitäjissä katsottiin olevan väliaikaiset lohkot;

että lohkokuntalaisille tulevat maa-alueet niin ollen ovat ensisijassa sijoitettavat väliaikaisiin lohkoihin ja jolleivät ne riitä, on maata luokitettava lisää väliaikaisten lohkojen reunasta;

¹⁾ Valtionmetsäkomitean mietintö N:o 1, siv. 305.

että, milloin jakoteknisistä tai muista syistä on välttämätöntä vaihtaa valtionmaata talollisten maahan, asianmukainen metsätili on toimeenpantava;

että niin hyvin se menettelytapa liikamaan murtamisessa, josta maanmittaushallitus oli tehnyt esityksen valtioneuvostoon kuin sekin menettelytapa, jota toimitusmiehet ovat noudattaneet mainitun esityksen tultua hyljättyksi, ovat valtion metsätalouden etua silmälläpitäen vahingolliset;

että Vaasan maanjako-oikeuden Misikankaan yksinäistalon iso-jakoasiassa tekemä päätös, että Kemijärven pitäjä on yksi lohkokunta, aiheuttaisi, jos se tulisi lopullisesti hyväksytyksi, valtiolle varsin arveluttavia vahinkoja;

että mainitun maanjako-oikeuden tumpion perusta ei kuitenkaan näytä pitävän paikkaansa;

että saman maanjako-oikeuden päätös metsätiloista ei ole oikeuden- ja kohtuudenmukainen, vaan valtiolle vahingollinen;

että taloille veroitetut niityt on sisällytettävä lohkolle tulevaan tilusalaan, jolloin niiden sijasta ei tarvitse luovuttaa lohkolle valtion metsämaata; ja

että lohkokuntalaisten maiden suuremmassa määrin sijoittaminen väliaikaisten lohkojen ulkopuolelle koskemattomiin tai ainoastaan vähissä määrin hakattuihin valtionmetsiin olisi paitsi valtiolle vahingollista, kohtuutonta, verrattain harvalukuisen maanomistajajoukon suosimista yhteiskunnan kustannuksella.

Knihtikontrahtipitäjien metsien käyttöä koskevat toimenpiteet.

[Knihtikontrahtien perusteella talollisille luovutettujen maiden ja metsien käyttöön nähden oli luonnollisesti noudatettava voimassa-olleita lakeja ja asetuksia, sikäli kuin määräykset eivät olleet ristiriidassa kontrakhdin kanssa. Koska maat olivat jakamattomia yhteismaita, oli talollisilla niihin sellainen oikeus, kuin osakkailla jakamattomaan maahan lain mukaan oli. Kun 1793-vuoden metsäasetuksen määräykset pääpiirteissään olivat samanlaiset kuin 1805-vuoden metsäasetuksessa, joka oli voimassa aina vuoteen 1851 asti, tarkastellaan seuraavassa, millaiset talollisten oikeudet olivat viimeksimainitun asetuksen mukaan.

Yhteismaista huolehti ylinnä kuninkaan käskynhaltija erityisten metsäviranomaisten avulla. 1805-vuoden asetuksen 2 §:n ja 43

§:n mukaan ei kukaan saanut yhteismaalta hakata puita ilman asianmukaista lupaa. Kaikki kaadettavat puut oli merkittävä kruununleimalla. Saman asetuksen 51 §:n mukaan oli asukkaiden tervanpolttamisesta aikaansaotava sopimus, jossa määrättiin, kuinka paljon kukin sai polttaa tervaa. Kaskeamiseen oli saatava lupa 54 §:n edellyttämässä järjestyksessä.

Yhteismaiden metsien käyttö oli siis säännöteltty jotensakin tarkoin, mutta ymmärrettävistä syistä oli valvonta näillä kaukaisilla seuduilla jotensakin tehotonta, joten metsänkäyttöoikeus itse asiassa oli todennäköisesti täysin vapaa. Siihen viittaa sekin, että vielä metsänhoitolaitoksen perustamisenkin jälkeen asukkaat menettelivät metsän kanssa mielensä mukaan, eivätkä he tässä suinkaan aina rajoittuneet niihin alueisiin, jotka heille knihtikontrahtien perusteella kuuluivat. Kun metsänkäyttö kuitenkin oli etupäässä kotitarvekäyttöä, muuta menekkiä kun puutavaralle ei ollut, ei sen vaikutus metsien tilaan ollut yhtä turmiollinen kuin myöhemmin metsänmyynteihin ryhdyttäessä. Kuitenkin hävitettiin metsiä jo varhain Kuusamossa, jossa, kuten m. m. Fellmanin Lapinmaata koskevat muistelmät osoittavat, poltettiin runsaasti tervaa ja kaskea.

Jonkun verran toisiksi muuttuivat olosuhteet senjälkeenkuin 1851-vuoden metsäasetus ilmestyi. Sen 38 §:n mukaan oli osakkaiden, jos ne olivat rälssi- tai perintömaan omistajia, tehtävä sopimus metsän käyttämisestä niin hyvin kotitarpeiksi kuin myytäväksi. Jos jakamattomaan maahan oli kruununjalollisella osaa, ei mainitunlaisen sopimuksen perusteella voitu metsää myydä, vaan oli siihen asetuksen 39 §:n mukaan hankittava kuvernöörin lupa. Tervanpolttoon nähden oli tehtävä samanlainen sopimus kuin 1805-vuoden asetuksessa oli säädetty. Kaskeamisesta oli niinkään tehtävä sopimus sekä, jos osakkaana oli kruununjalollinen, hankittava lisäksi kuvernöörin lupa, jotapaitsi siitä muuten oli noudatettava voimassaolevia määräyksiä. Metsien valvonta oli annettu asianomaisten kuvernöörien huoleksi. Heidän tuli m. m. hankkia tiedot valtionmetsien laveudesta, rajoista ja metsien tilasta sekä pitää huolta siitä, että asetusta muuten noudatettiin. Metsäviranomaisia asetettiin läänittäin (lääninforstmestarit), jotapaitsi myös kruununvoutien velvollisuutena oli valvoa metsien käyttöä. Itse asiassa eivät mainitut määräykset kuitenkaan näillä kaukaisilla seuduilla muuttaneet käytännössä metsien käyttöä, joka edelleen saattoi jatkua jotensakin vapaasti. Valtiopäiväasiakirjoista ilmenee, että metsien hävittäminen oli yleistä jo kyseessäolevana aikana.

Metsänhoitoviraston perustamisen jälkeen muuttuivat olosuhteet jälleen. Hallituksen silloisia toimenpiteitä, joista jo aikaisemmin on tehty selkoa, pitivät talolliset laittomina ja heidän oikeuksiaan loukkaavina, ryhtyivät oikeudenkäynteihin valtiota vastaan. Lienee näin ollen syytä tarkastella lähemmin mainittujakin tapah- tumia.

Niinkuin edellä jo on selvitetty, eivät knihtikontrahdit nähtävästi myöntäneet talollisille valtionmetsiin („erämaihin”) muuta oikeutta kuin oikeuden käyttää niiden viljelyskelpoiset alueet uudisasutukseen. Kun hallituksen toimesta kyseessäoleviin pitäjiin hoito-alueet muodostettiin, sisällytettiin niihin ilmeisesti vain ne maa-alueet, jotka olivat kyläkuntien piirin ulkopuolella olevia „erämaita” eli maita, jotka eivät kuuluneet talollisille, vaan valtiolle. Oli näin ollen luonnollista, että näiltä alueilta ryhdyttiin, sikäli kuin menekkiä puutavaralle ilmaantui, myymään puita valtion laskuun. Kyseessä- olevien seutujen etäisyyden ja hankalien kulkusuhteiden takia oli metsänmyynti aivan minimaalista ja varsin pientä voittoatuottavaa. Metsäviranomaisten puuttuminen talollisten metsänkäyttöön yhteis- mailla on katsottava niinkään olleen oikeutettua, koska metsän- käyttö ei ollut täysin vapaa, vaan edellytti m. m. myyntiin nähden kuvernöörin lupaa, jos osakkaana oli yksikin kruununtalo, joita knihti- kontrahtipitäjissä oli runsaasti. Kuitenkin on pantava merkille, että hallituksen toimenpiteet, varsinkin aluksi, olivat hapuilevia, eikä niiden oikeutusta tehty väestölle tarpeeksi selväksi. Ristiriitaiset mää- räykset ja epätydyttävät perustelut olivat vain omiaan lisäämään väestön tyytymättömyyttä, joka m. m. tuli esille, niinkuin on mai- nittu, paitsi valtiota vastaan nostetuissa oikeusjutuissa, myös valtio- päivillä.

Erittäin loukkaavana on pidetty julistusta knihtikontrahtipitäjä- läisten metsänmyynnin kieltämiseksi, joka annettiin v. 1874. Yhdis- tetty laki- ja talousvaliokunta vuosien 1877—78 valtiopäivillä m. m. huomautti, että sillä oli „kovasti loukattu” kyseessäolevien pitäjien asukkaiden oikeuksia¹⁾. Itse asiassa tämä julistus ei sisältänyt kuitenkaan mitään oikeudenloukkausta lainkaan. Siinähan vain kiellet- tiin sakon uhalla Kemijärven, Kuusamon ja Kuolajärven pitäjäläisiä jakamattomalta maalta myymästä metsää suuremmassa määrin kuin mitä tilallisille aikaisemmin metsien ollessa metsähallinnon hallin- nassa oli myönnetty. Tämä metsänmyyntioikeus ei ollut vapaa, vaan oli siihen, kuten edellä on mainittu, hankittava asianmukainen lupa,

¹⁾ Valiokunnan mietintö, siv. 15.

jota ei luonnollisestikaan olisi annettu, kun kontrahtien kumoamista jo suunniteltiin. Sitäpaitsi oli kiellon tarkoituksena nähtävästi etu- päässä rauhoittaa hakkuilta valtiolle kuuluvat metsät, koska julis- tuksessa mainittiin suurista metsänmyynneistä, joita ainakin kuusa- molaiset olivat voittamansa oikeusjutun kannustamina suunnitelleet toimeenpantavaksi. Metsien säilymistä silmälläpitäen oli julistus pai- kallaan, ja jo kymmenkunta vuotta myöhemmin saattoivat pitäjäläi- setkin havaita, että siitä oli ollut heille hyötyä, sillä metsät olivat säästyneet aikoihin, jolloin niistä saatiin paljon parempi hinta kuin 1870-luvulla.

Mitä tulee metsien käyttämiseen väliaikaisten lohkojen erottami- sen jälkeen, niin olivat 1879-vuoden julistuksen määräykset siinä suh- teessa selvät. Katsoen siihen, ettei maita oltu jaettu eri talojen vä- lillä, oli yhteistä metsää käytettävä voimassaolevan metsälain 8 §:n edellyttämällä tavalla. Sen mukaan on jakamattoman maan osakkai- den keskenään sovittava metsän käyttämisestä niin hyvin kotitar- peiksi kuin myytäväksi ja on, jos paikkakunnalla harjoitetaan tervan- polttoa tai muuta metsänviljelyksestä riippuvaa, paikkakunnalle omi- naista elinkeinoa, sopimuksessa määrättävä myös se määrä, jonka jo- kainen jakamattoman metsän osakas saa käyttää hyväkseen. Ellei tällaista sopimusta ole tehty, ei jakamattomasta metsämaasta saa mi- tään viedä tai myydä ilman osakasten yksimielistä suostumusta. Yksimielinen suostumuskaan ei kuitenkaan oikeuta yhteistä metsää myymään siinä tapauksessa, että kruununtalolla tai puustellilla on osaa metsään, vaan on myyntiin pyydetävä asianomaiselta virastolta lupa.

Metsänmyyntilupia myönnettiin yleensä kaikissa niissä tapauk- sissa, joissa niitä anottiinkin. Mitä asetettuihin ehtoihin tulee, niin perustuivat ne joko lakiin tai olivat muuten sellaisia, että niistä oli lohkokuntalaisille kieltämätöntä hyötyä. Kun metsänmyyntilupaa oli anottava ainoastaan siinä tapauksessa, että lohkokoon kuului myös kruu- nuntalo, oli luonnollista, että ennen luvan myöntämistä otettiin selvä siitä, riittikö lohkon metsä jälkeenpäin tyydyttämään talojen koti- tarvepuiden tarpeen. Lakiin perustuva oli myös määräys sopimuksen tekemisestä metsän käyttämisestä kotitarpeiksi. Jonkun verran toinen on asianlaita siihen menettelytapaan nähden, jota senaatin päätös Kuolajärvellä olevan Kursun lohkon metsän käytöstä myynnin jäl- keen edellytti, siinä kun määrättiin lohkon metsälle tehtäväksi metsä- taloussuunnitelma, joka oli metsänhoitovirkamiehen yksissäneuvoin lohkokuntalaisten kanssa laadittava ja metsähallituksen tarkastettava ja hyväksyttävä. Tällainen menettelytapa on nim. voimassaolevan

metsälain 7 §:n mukaan tarkoitettu noudatettavaksi vain silloin, kun valtio on yksityisille tiloille, lohkokunnalle tai kunnalle luovuttanut metsämaata yhteiseksi omaisuudeksi tai osakkaat itse ovat suostuneet käyttämään jakamattoman metsämaan „alituiseen metsänhoitoon yhteiseksi varaksi”, jommoisesta luovutuksesta tai sopimuksesta ei tässä nimenomaan ole ollut kysymys, mutta asiallisesti ei kuitenkaan nähtävästi mikään estänyt viranomaisia myynnille asettamasta mainitunlaista ehtoa. Määräys, jommoista oli ehdotettu otettavaksi myös useihin muihin lohkojen metsänmyyntiä koskeviin senaatin päätöksiin, on todennäköisesti erehdyksekseksi merkittävä sitäkin suuremmalla syyllä, kun senaatti useissa tapauksissa nimenomaan oli jättänyt kyseessä olevanlaiset ehdotukset huomioonottamatta, koska lohkot olivat väliaikaisia. Mitään käytännöllistä seurausta ei puheenaolevasta määräyksestä liene ollut, sillä senaatin päätöksen edellyttämää metsätaloussuunnitelmaa ei Kursun lohkolle liene laadittu. Niinkään lienevät ne kehoitukset, joita senaatin päätöksissä oli annettu kuvernöörille sellaisten sopimusten aikaansaamiseksi metsien käyttämisestä, kuin metsälain 10 ja 11 §§ edellyttävät, jääneet noudattamatta, jotapaitsi niiden toteuttaminen olisi käytännössä saattanut käydä vaikeaksi, koska mainittujen metsälain pykälien mukaan ainoastaan tilojen yksityiset metsät saatettiin asettaa yhteisesti hallittaviksi, mutta knihti-kontrahtipitäjien tiloilla ei vielä ollut omia yksityisiä metsäkappaleita. Isonjaon yhteydessä sitävastoin mainitunlaisten yhteisesti hallittavien metsien muodostaminen kyllä voisi käydä päinsä, ja saat-taisi epäilemättä olla metsätaloudellisesti varsin tarkoituksenmukainen toimenpide.

Mainitunlaisilla ehdoilla oli tarkoituksena saada lohkokuntien metsätalous, joka yhteisenä taloutena oli vaarassa joutua epäjärkipäriselle kannalle, osakkaiden etujen mukaiseksi, mutta valitettavasti ne eivät ole johtaneet toivottuihin tuloksiin. Niillä sopimussillakaan, joita lohkokuntalaiset metsälain 8 §:n mukaisesti tekivät metsiensä käyttämisestä kotitarpeiksi, ei ole ollut, vaikkakin ne ainakin eräissä tapauksissa ovat olleet yksityiskohtaisia ja tarkoitukseen soveltuvia, sanottavaa merkitystä metsien käytössä. Pääasiallisesti ovat nämä sopimukset eli ohjesäännöt, jotka kuvernööri vahvisti noudatettavaksi, vain suojanneet talollisten oikeuksia torpparien ja mäkitupalaiisten metsän käytöltä, sillä talollisten omassa intressissä oli niitä mainitussa suhteessa valvoa, kun sitävastoin niiden noudattamisen muu valvonta lienee jäänyt varsin vajanaiseksi.

Muut senaatin metsänmyynnille asettamat ehdot, niinkuin leimausta, hakkuunvalvontaa, puiden luovutusta, latvain karsintaa, pui-

den myyntiä, metsärahojen jakoa ja talletusta sekä metsien hakkuuta yleensä koskevat määräykset ovat olleet paikallaan, ja on niistä epäilemättä ollut talollisille erittäin suurta taloudellista hyötyä. Metsänmyynti tuli nimittäin silloin toimitetuksi ammattimiesten johdolla, jolloin voitiin välttää ne, osittain hyvinkin suuret vahingot, joita eräät lohkokuntalaiset, jotka eivät käsittäneet helposti saamiensa omaisuuksien todellista arvoa, metsänmyynneissään kärsivät. Erikoisesti mainittakoon Isonkylän lohkon metsänmyynti vuodelta 1892. Lohkon metsä myytiin summakaupalla toiminimille G. & C. Bergbom ja J. W. Snellman G:son. Kaikki 7 metrin päästä 25 cm täyttävät ja sitä suuremmat puut kuuluivat ostajalle. Hinta oli 63.000 markkaa manttaalilta eli yhteensä 683.000 markkaa. Mainittu toiminimi siirsi myöhemmin hakkuuoikeutensa Puutavara Osakeyhtiö Kemille, joka Oulun läänin kuvernöörin¹⁾ ilmoituksen mukaan oli toimittanut puiden hakkauksen siten, että oli tehty valituk-sia sen johdosta. Tämän vuoksi pyysi Oulun läänin kuvernööri senaatilta, että Kemijärven hoitoalueen metsänhoitaja määrättäisiin toimittamaan puitten luovutus ja vartioimaan hakkausta, joka ilmoituksen mukaan tuli kestäämään vielä useampia vuosia. Senaatti antoikin metsähallituksen toimeksi määrätä mainitun metsänhoitajan valvomaan puheenaolevaa hakkausta siten, että siitä annetut määräykset tulivat noudatetuiksi. Valvontakustannukset oli lohkokuntalaisten suorittava. Tällä ei kuitenkaan asiaa paljonkaan autettu, mutta lienee siitä johtunut, että Kemijärven hoitoalueen metsänhoitaja leimasi osan metsästä. Hänen ilmoituksensa mukaan oli metsässä n. 1.5 milj. tukkipuuta, joten hinta siis oli vain 45 penniä rungolta. Samaa aikaan myydyistä metsästä ja samanlaisista puista sai Alakylän lohkokunta 2 markkaa rungolta, joten Isonkylän lohkokuntalaisten saama hinta oli monenkertaisesti pienempi. Kun Alakylän lohkokunnan osakkaidenkin saama hinta oli pikemmin liian pieni kuin suuri, kärsivät Isonkylän lohkokuntalaiset yksin mainitussa kaupassa jo n. 3 miljoonan markan vahingon. Ne lahjoitukset, joita metsän ostanut yhtiö (Kemi-yhtiö) sittemmin lohkokunnalle teki, rakennuttamalla kansakoulun ja suorittamalla sen kaikki kustannukset 10 vuoden aikana, muodostavat vain pienen murto-osan yhtiön saamasta voitosta, jos kohtakin lahjoitukset muuten olivat hyvään tarkoitukseen tehtyjä.

¹⁾ Senaatin kirje Metsähallitukselle N:o 450 kesäkuun 12 päivästä 1895.

Samantapaisia, vaikkakaan ei absoluuttisesti yhtä suuria, vahinkoja ovat kärsineet monet muut lohkokunnat metsänmyynneissä, eritoten niissä tapauksissa, joissa ammattiapua ei oltu veloitettu käyttämään tai ei vapaaehtoisesti käytetty¹⁾. Saadut puiden hinnat olivat yleensä pieniä ja alhaisempia kuin ne hinnat, joita valtio sai epäedullisemmilta paikoilta myymistään puista. Puut leimattiin sitäpaitsi määrämittaan, jos kohtakaan ei pieneen mittaan, joka hakkuutapa on metsänhoidollisesti vähemmän suositeltava, vaikka silloisissa oloissa kyseessäolevilla seuduilla miltei ainoa mahdollinen hakkaustapa. Määrämittahakkaukset olisi kuitenkin voitu toimittaa siten, ettei kaikkia mitan täyttäviä puita olisi leimattu. Samaten olisi ollut tarkoituksenmukaisempaa myydä puut vähäisemmissä erissä, jolloin metsää olisi ollut myytävissä vielä silloinkin sen hinta oli korkeampi. Metsänmyynti toimitettiin kuitenkin pienen ajan kuluessa, mistä oli seurauksena paitsi alhaisen hinnan muodossa tapahtunutta tappiota myös suurien rahamäärien virtaus paikkakunnille, joilla ei muutamia vuosia aikaisemmin oltu voitu olettaa sellaisia rahamääriä saatavan ja joita rahamääriä ei näin ollen myöskään osattu käyttää tarkoituksenmukaisella tavalla, kuten ne monet viranomaisten lausunnot, joita Kemijärven lohkokuntien metsänmyynneistä annettiin, osoittavat²⁾. Rahat eivät nimittäin tulleet käytetyiksi maanviljelyksen edistämiseksi tuottavalla tavalla, vaan kulutettiin ne kaikenlaiseen ylellisyyteen. Kuvaavana seikkana mainittakoon, että tuhatmarkkanen sai Pohjois-Suomessa nimen „kemijärveläinen”, mikä osaltaan osoittaa, kuinka viljalti kemijärveläiset rahaa niihin aikoihin liikuttelivat. Rahat niin ollen hupenivat pian, ja kun omat metsät ovat myytyt, haluaisivat lohkokuntalaiset jälleen saada haltuunsa hakkaamattomia valtionmetsiä. Lohkokuntiin kuuluvat kruununtalot ja uudistalot ovat kuitenkin perintötalollisia paremmassa asemassa, sillä niiden metsät on myyty asianmukaisella luvalla järkipäisemmin ja myynneistä kertyneet rahat on säilytetty erityisinä rahastoina Oulun läänin lääninrahastossa. Rahastoja oli v. 1903 yhteensä 90, joista 50 Kuusamon, 19

1) Niinpä mainitsee Kitkan hoitoalueen metsänhoitaja (kirje N:o 58, 22/II 1921), että A. B. Uleå O. Y. osti Kuusamon pitäjässä olevan Akanlahden yksinäistalon metsän n. 30 vuotta sitten 20,000 markalla. Puita on metsästä jo otettu 64,400 ja jällelläoleva metsä on ilmoituksen mukaan „miljoonien” arvoinen.

2) Vrt. esim. Sallan hoitoalueen metsänhoitajan kirjettä N:o 92 lokakuun 31 päivältä 1903.

Kuolajärven ja 21 Kemijärven kruunun- ja uudistalojen osalle tulevia. Rahastojen suuruus oli samana vuonna seuraava:

[Kuusamon kruunun- ja uudistalojen rahastot	Smk. 156,292: 28
Kuolajärven	657,868: 97
Kemijärven	433,597: 53
Yhteensä Smk. 1,247,758: 78	

Metsänmyynneistään ovat knihtikontrahtipitäjäläiset saaneet, kuten tutkimuksen yleisessä osassa jo on osoitettu, melkoisia rahasummia. Seuraava taulukko osoittaa myytyjen puiden määrää ja niistä saatuja hintoja y.m. niissä knihtikontrahtipitäjien lohkokunnissa, joista seikkaperäisiä ja luotettavia tietoja on ollut saatavissa:

Pitäjä	Kyseessäolevien lohkojen pinta-ala t. a.	Myytyjen puiden lukumäärä		Myyntihinta Smk.	
		yhteensä	tyn. alaa kohti	yhteensä	kappalletta kohti
Kemijärvi	310,333 $\frac{1}{3}$	3,001,625	9.6	4,204,988: —	1: 40
Kuolajärvi	166,375	1,518,887	9.1	2,859,209: —	1: 85
Kuusamo	367,375	1,756,998	4.8	5,173,501: —	2: 93
Yhteensä	844,083 $\frac{1}{3}$	6,277,510		12,237,698: —	
Keskimäärin			7.4		1: 94

Taulukosta käy selville, että ne lohkokunnat, joiden kaupoista on tarkkoja tilastollisia tietoja olemassa, ovat metsänmyynneillään ansainneet melkoisia rahasummia. Taloa kohti tulee metsänmyyntirahoja

Kemijärvellä	31,148	markkaa
Kuolajärvellä	28,031	„ ja
Kuusamossa	24,062	„ eli

suunnilleen yhtä paljon kussakin pitäjässä. Merkille on kuitenkin pantava, että Kemijärven talot ovat saaneet vain vähän enemmän metsärahoja kuin Kuolajärven talot, vaikka talojen keskimääräinen tilusala Kemijärvellä oli suurempi kuin Kuolajärvellä. Tämä riippuu lähinnä siitä, että kemijärveläiset saivat puistaan huonommat hinnat kuin kuolajärveläiset siitä huolimatta, että hintasuhteen

Kemijärven puutavaramarkkinoihin nähden edullisemman aseman ja parempien kulkusuhteitten vuoksi olisi pitänyt olla päinvastaisen. Huonoon hintaan vaikuttivat Kemijärvellä pääasiallisesti ne perin epäedulliset summakaupat, joita eräät lohkot metsiä myydessään tekivät, mutta osaksi johtui se myös siitä, että kemijärveläiset myivät puunsa aikaisemmin kuin kuolajärveläiset. Niinikään ovat Kuusamon lohkot myyneet metsänsä myöhemmin ja saaneet niistä paremmat hinnat.

Huonohkoista hinnoista huolimatta ovat ne rahamäärät, mitä knihtikontrahtipitäjien talolliset ovat metsänmyynneistään saaneet joka tapauksessa varsin suuret. Jos otaksutaan muidenkin lohkojen saaneen metsistään tynnyrinalaa kohti saman rahamäärän kuin edelläolevan taulukon mukaan muut lohkot saivat sekä ottaen huomioon sivulla 120 olevat tiedot, voidaan arvioida kemijärveläisten saaneen metsärahoja lähes 5 miljoonaa markkaa, kuolajärveläisten n. 3.5 miljoonaa ja kuusamolaisten n. 10.5 miljoonaa markkaa eli yhteensä noin 19 miljoonaa markkaa. Siihen nähden ja ottaen huomioon, että metsänmyynnit käsittivät vain kaikkein järeimpiä puita, myytäväksi kun leimattiin harvoja poikkeuksia lukuunottamatta ainoastaan 7 metrin korkeudella 25 cm ja sitä enemmän täyttävät puut, käy ymmärrettäväksi, kuinka suuria omaisuuksia knihtikontrahtipitäjien talolliset väliaikaisessa lohkojaossa saivat haltuunsa ja miten suuria tappioita valtiolle on aiheutunut niiden toimenpiteiden johdosta, joiden kautta talolliset osittain laittomasti osittain tarpeettomasti pääsivät laajojen maa-alueiden omistajiksi. Myönnetty edut olivat todellisuudessa kuitenkin melkoista suuremmat kuin mitä edelläesitetty numerot osoittavat. Sen lisäksi, mitä aikaisemmin on mainittu kemijärveläisten epäedullisista summakaupoista, on nimitäin huomattava, että talollisten saamat puiden hinnat olivat, kuten jo edellä on viitattu, yleensä alhaiset.

Edelleen käy ylläolevasta taulukosta selville, että väliaikaisten lohkojen metsät ovat olleet erittäin hyviä, koska myytyjen ja hakattujen puiden määrä hehtaaria kohti, joutomaat, viljelykset ja niityt huomioonottaen, tekee Kemijärvellä n. 19 puuta. Kuolajärvellä n. 18 puuta ja Kuusamossa n. 9 puuta, joita lukuja on pidettävä, ainoastaan kaikkein järeimmistä puista kun on kysymys, suhteellisesti korkeina. Samalla käy luvuista ilmi, etteivät Kuolajärven metsät, kuten isonjaon toimeenpanoa valmisteltaessa oli arveltu, suinkaan olleet sen huonompia kuin muissa knihtikontrahtipitäjissä, vaan päinvastoin parempia¹⁾. Mitä Kuusamoon tulee, niin oli siellä aikai-

¹⁾ Kts. Sallan hoitoalueen metsänhoitajan kirjettä N:o 92 lokakuun 31 päivältä 1903.

semmin kulutettu metsiä pahoin tervanpoltolla ja kaskeamisella, joten myyntikelpoisten puiden lukumäärä oli suhteellisesti pieni. Toiselta puolen on ilmeistä, että mainitun suuruisen puumäärien poistaminen metsästä, on huomattavasti vähentänyt puuvarastoa ja kunsen lisäksi kotitarvepuunkäyttö kaiken aikaa on ollut melkoinen ja metsien tilaan ylipäänsä huonosti vaikuttava, ovat knihtikontrahtipitäjien yksityismetsät yleensä huonossa kunnossa, osittain jopa hävitettyjäkin. Tällaisia ovat esimerkiksi Korjan, Misijärven, Javaruksen ja Ketolan lohkot. Niillä toimenpiteillä, joihin Kuusamossa toimitettujen hakkausten varalta päätettiin ryhtyä metsien suojelemiseksi hävitykseltä, ei ole ollut mitään käytännöllistä merkitystä eikä niihin liene ryhdyttykään.

Knihtikontrahtipitäjien metsänkäyttöä isonjaon aikana koskevasta luvusta käy selville:

että kuvernööri kielsi metsänhakkuun myyntiä varten Kemijärvellä niiltä mailta, jotka oli jaettava;

että Kuolajärvellä ei tiettävästi mainitunlaista kieltoa lainkaan annettu;

että Kuusamossa kiellettiin metsänmyynti kaikissa niissä jakokunnissa, jotka joutuivat isonjaon alaisiksi;

että Kemijärvellä myönnettiin isonjaon aikana yhdelle lohkolle metsänmyyntilupa sekä parille muulle lohkolle oikeus myydä tuulentaatamia puita;

että Kuolajärvellä ei isonjaon aikana ole lainkaan metsää myyty eikä tiettävästi ole metsänmyyntilupaa anottukaan;

että sitävästoin Kuusamossa on lohkojen metsiä isonjaon aikana sekä luvalla että luvatta myyty;

että metsänmyynti valtion laskuun oli Kemijärvellä luvallista sellaisilla valtiolle väliaikaisesti erotetuilla paikoilla, joita isojako ei otaksuttavasti tullut koskettamaan; ja

että valtion metsänhakkuu Kuolajärvellä ja Kuusamossa oli luvallista ulkopuolella väliaikaisten lohkojen olevilla mailta.

Määräykset metsänhakkuuoikeudesta eri pitäjissä olivat siis erilaiset, vaikka niiden luonnollisesti olisi pitänyt kaikkialla olla samalaiset. Syynä ristiriitaisten määräysten antamiseen on epäilemättä kyseessäolevien isojakotoimitusten erikoisuus, jota ei hallituspiireissä lähemmin tunnettu, jotapaitsi näitä asioita eri aikoina oli käsittelemässä ja niistä päättämässä eri henkilöitä, jotka eivät olleet selvillä edeltäjiensä toimenpiteistä. Tällainen asiointi on ollut

omiaan saattamaan aikaan hämmennystä, ja suureksi osaksi siitä on riippunut, että lohkokuntalaiset tuon tuostakin, vieläpä aivan viimeimpinä aikoina, ovat anoneet myyntikieltoa myös valtion metsänhakkuille knihtikontrahtipitäjissä.

Voimassaolevan metsälain 9 §:n mukaan on kuvernöörin asiana, niinkuin edellä jo on mainittu, kieltää sakon uhalla metsänmyyntihakkaus siltä maalta, joka on jaettava sekä tarpeen vaatiessa myös määrätä, miten metsää on kotitarpeiksi käytettävä. Toiselta puolen säädettiin 1879-vuoden, knihtikontrahtien kumoamista koskevassa julistuksessa, että talollisilla oli oleva oikeus hakata metsää sekä myytäväksi että kotitarpeiksi väliaikaisesta lohkokosta siten kuin laki ja asetukset osakkaalle jakamattomalla maalla myönsivät. Antaessaan päätöksiä lohkokuntalaisten metsänmyyntianomuksiin oli senaatti milloin kieltänyt (siv. 124), milloin taasen suostunut (siv. 125) niihin, vedoten edellisissä tapauksissa hakkuukieltoon, jälkimmäisissä tapauksissa 1879-vuoden julistukseen. Lienee näin ollen syytä lähemmin tarkastella, miten voimassaolevat määräykset kyseessäolevassa suhteessa olivat tulkittavat.

Jaettavaa maata on knihtikontrahtipitäjissä, niinkuin sivuilla 186—190 on osoitettu, vain väliaikaiset lohkot. Metsälain 9 §:n mukainen metsänhakkuukielto annettiin Kemijärvellä v. 1898 ja Kuusamossa v. 1902, mutta Kuolajärvellä ei hakkuuta kielletty, syystä että senaatti oli, vastoin kuvernöörin hakkuukieltoa, Kuusamossa antanut talollisille oikeuden metsänmyyntiin isonjaon aikana (vrt. siv. 125), joten kuvernööri katsoi kiellon tarpeettomaksi¹⁾.

Koska hakkuukielto lain mukaan oli ulotettava vain niihin maihin, jotka oli jaettava, on kuvernöörin Kemijärveä koskeva kuulutus siinä suhteessa asiallisesti oikea. Kuitenkin jäi silloinkin tulkinnan varaan, mikä maa oli jaonalaista maata, ja senaatin päätös valtion hakkuuoikeudesta Kemijärvellä osoittaa, että täysin selvillä ei oltu mainitusta seikasta. Kuusamoa koskeva hakkuukielto on vielä epä-määräisempi, ja kun senaatti myönsi kuusamolaisille hakkuuoikeuden isonjaon aikana, oli se omiaan yhä enemmän sekoittamaan asioita.

1879-vuoden julistuksella tahdottiin lopullisesti ratkaista kysymys valtion hakkuuoikeudesta knihtikontrahtipitäjissä, joissa siihen asti laajojen metsien käyttö oli tehty riidanalaiseksi, tuottaen hankaluutta niin hyvin valtiolle kuin talollisillekin. Väliaikaiset lohkot tehtiin jaossa niin suuriksi, ettei niiden enempi suureneminen ollut lopullisessa isossajaossa luultavaa, vaan päinvastoin edellytettiin, niinkuin

¹⁾ Metsäneuvos R. Montellin suullisen ilmoituksen mukaan.

aikaisemmin on mainittu, että niistä lopullisessa isossajaossa tultaisiin vielä lohkokuntaan maata valtiolle. Mikäli hakkuuoikeudesta on kysymys, vedettiin väliaikaisessa lohkojaossa lopullisesti rajat valtion ja talollisten maiden välille siten, että se maa, mikä oli väliaikaisten lohkojen ulkopuolella, oli valtionmaata, kun taasen niiden sisäpuolella oleva maa oli lohkon osakkaiden maata. Kun lohkokuntalaisille myönnettiin metsien hakkuuoikeus, oli luonnollista, että sellainen myönnettiin myös valtiolle. Tämä asiointi ei suinkaan muuttunut isonjaon alettua, mikäli valtion hakkuuoikeudesta on kysymys, sillä silloinhan olisi tehty tyhjäksi se oikeus, mikä valtiolle säätypäätökseen perustavassa 1879-vuoden julistuksessa oli myönnetty. Näin on asian tulkinut myös senaatti, kuten aikaisemmin mainitut lukuisat senaatin päätökset osoittavat (vrt. sivut 132—136). Näistä päätöksistä käy selville, että senaatin mielestä talollisilla ei 1879-vuoden julistuksen mukaan ollut ulkopuolella väliaikaisten lohkojen muuta oikeutta kuin ne etuudet, jotka mainitussa julistuksessa nimenomaan lueteltiin, minkä vuoksi kuvernöörillä oli valta metsänmyynnin kieltämiseen ainoastaan siinä lohkokunnassa, jota jako koski eli väliaikaisessa lohkokossa. Valtion hakkuuoikeutta ei ole evätty edes n. s. piirustuksiin otetuilta mailta, vielä vähemmän muilta mailta, mitkä kaikki seikat osoittavat, että yksityisten maita olivat vain ne maat, jotka kuuluivat väliaikaisiin lohkoihin.

Senaatin päätös Kuusamon lohkojen metsänmyynnistä on edellä esitetyn perusteella erehdyksenä pidettävä. Jos lopullisessa isossajaossa, siitä huolimatta, että ilmeisesti onkin ollut tarkoitus antaa lohkokuntalaisille väliaikainen lohkonsa, erityisistä syistä kävisi välttämättömäksi toimittaa tilusvaihtoja valtionmaan ja talollisten maan välillä, ilman että metsätiliä toimitettaisiin, voi valtio joutua kärsimään melkoisia vahinkoja, koska valtionmetsät eivät ole lähimainkaan niin hakattuja kuin lohkojen metsät. Siinä tapauksessa että metsätilikan toimitettaisiin, on olemassa sellainen mahdollisuus, että valtion edut joutuvat kärsimään, kuten kokemus, eikä suinkaan vähemmän juuri knihtikontrahtipitäjissä, on osoittanut.

Valtion metsänhakkuuoikeuden käyttöä knihtikontrahtipitäjien metsissä isostajaosta huolimatta sensijaan on pidettävä täysin oikeutettuna useista muistakin syistä kuin mitkä edellä on mainittu. Talollisiin verrattuna on valtio, mikäli metsänhakkuuoikeudesta isonjaon aikana on kysymys, kokonaan toisenlaisessa asemassa. Kun lohkokuntalaiset metsänhakkuussa helposti voivat mennä liiallisuuksiin ja itse asiassa ovat menneetkin, jopa siinä määrin, että se on paikka paikoin ollut suoranaista metsänhävitystä, ei valtion arvon mukaista ole

ryhtyä metsiä hävittämään, vaikkapa siten olisi saavutettavissa taloudellisia etujakin, kuten esim. silloinkuin valtio hakkuuttaisi ne metsät, jotka todennäköisesti lopullisesti joutuvat talollisille isossajaossa. Valtion metsätaloudessa pidetään ennenkaikkea silmällä kestäväisyyden vaatimuksia, joten ei ole ollut asianlaita lohkokuntalaisten hakkuissa. Valtion hakkuut ovat sijoitetut seutuihin, joissa on ollut hakkuukypsiä metsiä, kun sitävastoin lohkokuntalaisten hakkuut ovat käsittäneet muunkinlaisia metsiä. Valtion hakkuut on myös toimitettu kaikin puolin järkipäisemmin kuin lohkokuntalaisten hakkuut, joten niiden toimittamisesta ei ole ollut kellekkään vahinkoa. Lohkojen osakkaiden intressissä sitävastoin on hyötyä yhteisestä omaisuudesta mahdollisimman paljon. Se osakas, jonka talon lähellä on hyvä metsä, koettaa sitä säilyttää itseään varten, koska hänellä on mahdollisuus saada isossajaossa liitetyksi kyseessäoleva metsä omiin tiluksiinsa. Toiset osakkaat sitävastoin tahtoisivat sen hakata, koska heidän taloihinsa tulee todennäköisesti liitettäväksi huonompi metsä j. n. e. Osakkaiden edut siis käyvät ristiin, ja epäilemättä on juuri tämä seikka aikoinaan vaikuttanutkin siihen, että metsälakiin otettiin määräys metsänhakkuukiellosta isonjaon aikana.

Valtion metsänhakkuut isonjaon aikana ovat olleet oikeutettuja myös siitä syystä, että lohkokuntalaisetkin ovat samaan aikaan saaneet hakata metsiänsä. Lainkaan lukuunottamatta lohkokuntalaisten metsänmyyntejä isonjaon aikana, ovat lohkojen osakkaat kuitenkin vuosittain käyttäneet metsiään kotitarpeiksi, jota vastaavaa metsänkäyttöä ei valtiolla ole. Näin ollen, ja kun valtio ei ole hakannut metsää enemmän kuin mitä järkipäinen metsätalous edellyttää, on luonnollista, että valtio on saanut käyttää metsiään sillä tavalla, millä se metsistään taloudellista hyötyä on voinut saada, nim. myymällä niitä.

Valtion metsänhakkuuoikeuden kieltäminen knihtikontrahtipitäjien metsiin isonjaon aikana olisi lisäksi, niinkuin monista, edelläselostetuista metsähallituksen lausunnoista selvillekäy, tuottanut arveluttavia vahinkoja valtiolle. Kun isojako on Kemijärvellä jo kestänyt 23 vuotta, Kuusamossa 19 vuotta ja Kuolajärvellä 15 vuotta sekä tulee viimeksimainituissa pitäjissä kestävänsä useita vuosia, kenties vuosikymmenen ja Keminjärvelläkin vielä ainakin muutaman vuoden, niin on helposti ymmärrettävissä, miten suurina taloudellisia vahinkoja valtiolle olisi koitunut lähes 2 miljoonan hehtaarin suuruisen metsäalueen rauhoittamisesta kaikelta hakkuulta vuosikymmenien aikana. Seuraavat kyseessäolevien valtionmetsien tuottamia tuloja koskevat luvut osoittavat, miten suurista rahasummista tässä on kysymys.

Metsänhyödykkeistä saatuja tuloja¹⁾

Vuonna	Kemijärveltä ja Kuolajärvellä	Kuusamosta
1898	Smk. 121,797: 93	—
1899	292,742: 20	—
1900	388,570: 91	—
1901	34,681: 44	—
1902	242,957: 63	—
1903	485,673: 71	Smk. 176,241: 60
1904	508,564: 85	62,079: 73
1905	361,374: 12	210,304: 20
1906	553,804: 95	50,555: 45
1907	883,761: 42	478,146: 41
1908	1,076,388: 30	390,196: 30
1909	534,166: 08	335,411: 02
1910	1,371,731: 55	472,416: 27
1911	1,242,952: 51	336,091: 71
1912	1,294,764: 60	393,319: 07
1913	821,118: 61	515,690: 17
1914	306,980: 32	515,176: 65
1915	993,705: 75	224,726: 72
1916	373,598: 86	316,537: 72
1917	493,847: 97	469,743: 05
1918	24,668: 29	185,332: 48
1919	1,563,577: 90	577,147: 01
	Yhteensä Smk. 13,971,431: 60	Smk. 5,709,115: 56

Vaikka otetaan huomioon, että metsänhyödykkeisiin on sisällytetty metsähallituksen vuosikertomuksissa, joista yllämainitut luvut on otettu, myös muita hyödykkeitä kuin puita, niin on näiden muiden hyödykkeiden arvo kuitenkin mitättömän pieni — yksin sahapuita luovutettiin vuosina 1906—1919 Kemijärvellä ja Kuolajärvellä yli 11 miljoonan markan arvosta (vrt. siv. 113), — joten suurta virhettä tekemättä voidaan olettaa puusta saadun Kemijärvellä ja Kuolajärvellä n. 13,5 miljoonaa markkaa ja Kuusamossa n. 5,5 miljoonaa markkaa. Kun edelleen pidetään silmällä sitä, että hakkuukiello Kuolajärvellä olisi tullut kysymykseen vasta vuodesta 1907 alkaen, niin on Kemijärveä ja Kuolajärveä koskevista rahamääristä vähennettävä mainitusta syystä joku rahasumma. Metsänhakkuiden ollessa Kuola-

¹⁾ Vrt. sivulla 112—113 olevia lukuja.

järvellä verrattain vähäisiä, osuttaneen suunnilleen oikeaan, jos otaksutaan vähennyksen tekevän korkeintaan n. 4 miljoonaa markkaa. Jälle jää siis 9.5 miljoonaa Kemijärveltä ja Kuolajärveltä saatuja metsärahoja ja 5,5 miljoonaa Kuusamosta eli yhteensä n. 15 miljoonaa markkaa. Ottaen huomioon, että tällaisen rahamäärän tuottamat korkovoitot ovat melkoiset ja että samaan aikaan olisi puiden pilaantumisen vuoksi aiheutunut melkoisia vahinkoja, on myönnettävä, että kysymys on ollut suurista arvoista.

Edellä ja aikaisemmin esitetystä käy siis selville

että Kemijärven, Kuusamon ja Kuolajärven asukkaat saivat, kuten muuallakin Suomessa, missä oli laajoja, yksityisten maista erottamattomia valtionmetsiä, jotensakin vapaasti käyttää niitä tarkoitukseensa aina metsänhoitolaitoksen perustamisen asti;

että metsänhoitolaitoksen perustamisen jälkeen mainittujen pitäjien asukkaiden metsänkäyttöoikeus rajoitettiin ulottuvaksi heidän vanhastaan nautinnossa oleviin maihin;

että mainitunlainen toimenpide ei ollut ristiriidassa knihtikontraktien määräysten kanssa, vielä vähemmän valtiotalouden etujen kanssa;

että v. 1874 annettu metsänhakkuukieltokaan ei loukannut pitäjäläisten oikeuksia eikä myöskään ollut lakiin perustumaton toimenpide;

että pitäjäläisille 1879-vuoden julistuksen perusteella myönnetty metsänmyyntioikeus on katsottava loppuneen, niinpiankuin isojako oli kuulutettu aloitettavaksi eli Kemijärvellä marraskuun 6 päivänä 1898, Kuusamossa kesäkuun 6 päivänä 1902 ja Kuolajärvellä heinäkuun 27 päivänä 1906;

että sitävastoin metsänhakkuukiello ei koskenut valtiota;

että pitäjäläisille, varsinkin Kuusamossa, kiellosta huolimatta on myönnetty metsänmyyntilupia;

että valtion metsänhakkuut saivat jatkua entiseen tapaan välikaisten lohkojen ulkopuolella; ja

että nämä hakkuut ovat olleet oikeutetut ei ainoastaan erityisiin määräyksiin perustuvista, vaan myöskin metsä- ja valtiotaloudellisista syistä.

Knihtikontrahtipitäjien yhteismetsäkysymyksen metsäpoliittinen merkitys.

Knihtikontrahtipitäjien yhteismetsäkysymys voidaan jakaa kahteen osaan: 1) uudispientilojen yhteismetsäkysymykseen ja 2) vanho-

jen talojen yhteismetsäkysymykseen, koska niistä on annettu erilaisia määräyksiä. Kummallakin kysymyksellä on tärkeä metsäpoliittinen merkityksensä.

Aikaisemmin esitetystä on jo käynyt ilmi, että uudispientilojen yhteismetsistä on eri knihtikontrahtipitäjissä annettu erilaisia määräyksiä. Kemijärven ja Kuolajärven uudispientilojen yhteismetsän tai yhteismetsien muodostaminen ei mainittujen määräysten mukaan ole pakollinen, kun sitävastoin Kuusamon uudispientiloille on lohkaistava 1898-vuoden asetuksen edellyttämä yhteismetsä, kuten vanhoillekin taloille. Kahden ensiksi mainitun pitäjän uudispientilojen yhteismetsäkysymys on siis harkinnan varassa, kun sitävastoin Kuusamoa koskeva määräys on sitova.

Määräykset yhteismetsien muodostamisesta uudispientiloille ovat peräisin siltä ajalta, jolloin omien pienien metsäkappaleiden antamista pientilallisille pidettiin epätarkoituksenmukaisena ja jolloin luultiin yhteismetsien muodostamisella korjattavan pienmetsätaloudessa esiintyneet haitat. Kemijärveä ja Kuusamoa koskevat määräyksethän ovat nimittäin vuodelta 1906 ja Kuolajärveä koskeva vuodelta 1910, eli juuri niiltä ajoilta, jolloin hallitus jätti valtiopäivillekin erikoisen lakiesityksen yhteismetsistä¹⁾. Näihin aikoihin suunniteltiin myös ryhdyttäväksi laajoihin asuttamistoimenpiteisiin perustamalla pientiloja ja niille yhteismetsiä, mitä varten oli lähetetty m. m. erikoinen henkilö ulkomaille tutkimaan Sveitsin ja Etelä-Saksan metsäoloja taloudellisessa ja hallinnollisessa suhteessa, varsinkin silmälläpitäen yhteismetsiä²⁾. Tältä ajalta ovat pääasiallisesti alkuisin myös ne pientilat, joita valtion toimesta on muodostettu erinäisistä suurista kartanoista ja joille useimmille on erotettu omat yhteismetsänsä. Kemijärven, Kuusamon ja Kuolajärven uudispientiloille suunnitellut yhteismetsät ovat siis luonnollinen seuraus mainittuihin aikoihin vallinneesta käsityskannasta.

Valtion pientilallisten yhteismetsistä on jo olemassa lähes 20-vuotinen kokemus. Se on osoittanut, että ne pienet yhteismetsät, joista pientilallisten on tarvinnut hakata myös kotitarvepuuta, eivät yleensä ole tulleet käsitellyiksi niin tarkoituksenmukaisella tavalla kuin oli toivottu, vaan päinvastoin ovat osakkaat tavallisesti pyrkineet niistä hakkaamaan puuta liikaa sekä tavalla, joka ei ole ollut sopusoinnussa hyvän metsätalouden vaatimusten kanssa. Lukuunottamatta sitä ko-

¹⁾ Toiset Valtiopäivät 1908, Asiakirjat I—IV, Hallituksen esitys N:o 3.

²⁾ Agraarikomitean mietintö, Liite II, Yhteismetsistä Sveitsissä ja Etelä-Saksassa, siv. 414.

kemuksen antamaa opetusta, että „mitä yhteisesti hoidetaan, se yhteisesti hävitetään”, on puheenaolevien yhteismetsien käytön järjestäminen tarkoituksenmukaiselle kannalle kohdannut vaikeuksia erittäinkin siitä syystä, että kaikki pientilalliset eivät ole saaneet joko lainkaan tai ei ainakaan riittävästi omaa kotitarvemetsää, minkä vuoksi heidän on ollut tyydytettävä kotitarvepuutarpeensa joko kokonaan tai osaksi yhteismetsästä, kun sitä vastoin ne pientilalliset, jotka ovat saaneet tarpeellisen määrän kotitarvemetsää, eivät ole olleet kotitarvepuunkäytössään yhteismetsästä riippuvaisia. Nämä viimeksimainitut ovatkin senvuoksi yleensä tahtoneet yhteismetsistä, joihin heillä on osuutensa, kuten muillakin pientilallisilla, myytäväksi puuta mahdollisimman paljon ja mahdollisimman korkeasta hinnasta, kun sensijaan toiset pientilalliset, joiden on ollut pakko hankkia kotitarvepuunsa erityisestä maksusta yhteismetsästä, ovat pyrkineet pitämään metsänmyyntitaksaa mahdollisimman alhaisena sekä muutenkin huolehtimaan siitä, ettei kotitarvemetsästä tulisi puutetta. Pientilallisten intressit ovat näin ollen käyneet ristiin, ja siitä, samoin kuin useista muistakin syistä, on aiheutunut, että kyseessä olevia yhteismetsiä on viimeaikoina vaadittu jaettavaksi, ja osittain on niitä jo päätettykin jakaa. Siitä huolimatta, että yhteismetsien jakamista epäilemättä onkin pidettävä metsätaloudellisena taka-askeleena, sen kautta kun metsä tulee pirstotuksi niin pieniin ja sopimattomiin kappaleisiin, ettei niissä voida monista syistä toimeenpanna kunnollista metsätaloutta, on yhteismetsien jako ollut puolustettavissa. Yhteismetsien taloutta ei nimittäin olisi nähtävästi voitu yksityiskohtaisellakaan säännöstelyllä saada tyydyttävälle kannalle, puhumattakaan siitä, että nykyiset yhteismetsiä koskevat määräykset, vanhentuneita ja riittämättömiä kun ovat, eivät mainitussa suhteessa vastaa tarkoitustaan. Kun pientilalliset ovat yhteismetsästä saaneet oman metsäkappaleensa, käsittelevät he sitä kokonaan toisella tarkkuudella ja huolella kuin yhteistä metsää, ja vaikka tällaiset pienet metsäpalstat eivät tarjoakaan järkipäiselle metsätaloudelle samanlaisia edellytyksiä kuin suuremmat yhtenäiset metsäalueet, niin vaikuttavat yllämainitut seikat, että yhteismetsien jaosta on ollut pikemmin hyötyä kuin vahinkoa. Kotitarveyhteismetsistä saavutettu kokemus on senvuoksi katsottava olevan kielteinen.

Jos knihtikontrahtipitäjien uudispientiloille muodostettaisiin yhteismetsät, tulisivat ne ilmeisesti olemaan metsiä, joita käytettäisiin etupäässä, ehkäpä yksinomaankin, kotitarvepuutarpeen tyydyttämiseen. Kun uudispientiloille Kemijärvellä saadaan senaatin päätöksen mukaan antaa korkeintaan 35 à 40 ha varsinaista

metsämaata, vaikkakin useat pientilat ovat saaneet sitä, vastoin selvää määräystä, enemmänkin, niinkuin m.m. valtionmetsäkomitea¹⁾ on huomauttanut, niin on tiloille lohkaistavia metsäalueita joka tapauksessa pidettävä niin pieninä, että ne puheenaolevissa oloissa epäilemättä tarvitaan tarkoin kotitarvepuun kasvattamista varten. Sama on asianlaita Kuolajärvellä, jonka uudispientilat tulisivat saamaan suunnilleen samansuuruisen metsäalueen kuin Kemijärven uudispientilatkin. Kuusamon uudispientilat sitä vastoin voivat saada metsämaata aina 100 hehtaariin asti verollista maata, eli kun „joutomaatkin” otetaan lukuun, vieläpä 200 ha, millainen metsäalue jo kykenee tuottamaan puuta yli oman tarpeen. Kun pientiloille ei kuitenkaan keskimäärin tultane Kuusamossakaan lohkaistamaan metsämaata 60 à 80 hehtaaria enempää, ei yhteismetsien muodostaminen viimeksimainitussakaan pitäjässä näytä tarkoituksenmukaiselta, sitäkin vähemmän kun yhteismetsäksi senaatin nimenomaisen määräyksen mukaan olisi erotettava 1898-vuoden asetuksen edellyttämä määrä maata eli 1167.17 ha manttaalia kohti. Jos pientilojen keskimääräinen manttaali olisi 0.02, olisi siis yhteismetsäksi erotettava tilaa kohti tuskin 20 ha, mikä luonnollisesti olisi varsin mitätön metsäalue, varsinkaan kun pientiloille ei jäisi keskimäärin omaa metsämaata sen enempää. Pientilallisten metsäkysymys ei näin ollen tulisi Kuusamossa paremminkuin Kuolajärvelläkään, jossa niinkään olisi pientiloille erotettava vähäinen kotitarvemetsäpalsta asumuksen läheisyyteen, järjestetyksi tarkoituksenmukaisella tavalla, sillä pientilallisten täytyisi silloin tyydyttää kotitarvepuutarpeensa ehkä hyvinkin kaukanaolevasta yhteismetsästä, mikä varmaankin kävisi hankalaksi, jopa paitsi kotieläinten laiduntamisellekin aiheutuisi siitä haittaa. Tällainen pientilallisten metsäkysymyksen ratkaisu olisi kaiken todennäköisyyden mukaan aikaansaava oikeutettua tyytymättömyyttä pientilallisten keskuudessa, kuten Sodankylän uudispientilojen yhteismetsistä saavutettu kokemus opettaa²⁾, eikä se myöskään vastaisi metsätaloudellisesti tarkoitustaan.

Knihtikontrahtipitäjiin muodostetut uudispientilojen yhteismetsät tulisivat myös nähtävästi olemaan alaltaan niin pieniä, ettei niissä voitaisi toimeenpanna täysin järkipäistä metsätaloutta. Kun Kemijärvellä on muodostettu 341 uudispientilaa, joilla voidaan keskimäärin arvioida olevan n. 25 ha varsinaista metsämaata, tulisi, jos yhteismetsä lohkaistaisiin yhtenä kappaleena, se käsittämään n. 8,000 à

¹⁾ Valtionmetsäkomitean mietintö N:o 1, siv. 129.

²⁾ Valtionmetsäkomitean mietintö N:o 1, siv. 130.

9,000 ha eli joutomaatakin lukuunotettuna, n. 14,000 à 15,000 ha. Tällainen metsätaloudellinen yksikkö olisi järkipärisen metsätalouden toimeenpanoa varten riittävän suuri, mutta sellaisen muodostaminen ei missään tapauksessa voi tulla kysymykseen, vaan olisi yhteismetsät ehdottomasti erotettava lohkokunnittain (pro jakokunnittain), vaikkei siitä ole, mikäli Kemijärvestä on kysymys, annettu määräystä. Että tämä on kuitenkin nähtävästi ollut tarkoitus, selviää osaltaan siitä, että Kuolajärven uudispientilojen yhteismetsät on senaatti nimenomaan määrännyt lohkaistavaksi „jakokunnittain.” Kun näin on asianlaita ja ottaen huomioon sen, mitä on edellä sanottu Kuusamon ja Kuolajärven uudispientilallisten metsäkysymyksestä, tulisivat yhteismetsät, kuten samanlaisissa tapauksissa Sodankylässä¹⁾, käsittämään joskus vain muutamien kymmenien hehtaarien suuruisia metsäkappaleita, joiden tuottava hoitaminen olisi perin vaikeata. Välttämättömä näin ollen on, ei ainoastaan pientilallisten, vaan kansantaloudenkin etua silmälläpitäen, että *knihtikontrahtipitäjien uudispientiloille erotetaan isossajaossa omat kotitarvemetsäkappaleet ja että niiden yhteismetsien muodostamisesta annetut määräykset kumotaan.*

Vanhojen talojen yhteismetsäkysymyksellä on metsäpoliittisesti monin verroin suurempi merkitys kuin uudispientilojen yhteismetsäkysymyksellä. Olettaen, että Kuolajärven manttaalit isossajaossa tulevat nousemaan 16:sta 57:ään ja Kuusamon 61:stä 120:een, tulee yhteismetsiksi knihtikontrahtipitäjissä erotettavaksi n. 350,000 ha maata, joutomaat siihen luettuna. Tällainen metsäalue, joka pinta-alaltaan on usean valtion hoitoalueen suuruinen, tuottaa omistajalleen melkoisia tuloja, jos sitä tuottavasti hoidetaan. Näin ollen ei ole yhtentekevää, millä tavalla näitä yhteismetsiä hoidetaan ja millaisia metsäalueita ne tulevat käsittämään.

1898-vuoden asetuksen sisältyvä määräys yhteismetsien muodostamisesta on niinkään peräisin siltä ajalta, jolloin yhteismetsien muodostamista pidettiin erikoisen tärkeänä. Voimassaolevaan metsälakiin oli jonkun aikaa aikaisemmin otettu määräyksiä yhteismetsien muodostamisen varalta, lähinnä silmälläpitäen lahjoitusmaiden metsäoloja sekä, niinkuin valtiopäiväasiakirjoista käy selville, Ruotsissa yhteismetsistä saavutettua myönteistä kokemusta. Vaikuttavana tekijänä yhteismetsien perustamiseen oli epäilemättä myös tietoisuus siitä, että knihtikontrahtipitäjäläiset tulivat isossajaossa saamaan tavallista suurempia metsäalueita, jotka tahdottiin säästää sellaisilta epäjärkipärisiltä ja osittain hävittäviltä hakkauksilta, joita oli toimitettu

²⁾ Vrt. valtionmetsäkomitean mietintö N:o 1, siv. 130.

kyseessäolevien pitäjäien väliaikaisten lohkojen metsissä. Missä määrin mainitulla toimenpiteellä tullaan tarkoitettu päämäärä saavuttamaan, riippuu monista seikoista.

Hyvin tärkeä näkökohta yhteismetsien muodostamisessa on se, miten ne tullaan erottamaan s. o. lohkaistaanko ne lohkokunnittain (pro jakokunnittain) vaiko pitäjittäin sekä yhdessäkö vaiko useamassa kappaleessa. Aikaisemmin selostetuissa metsähallituksen lausunnoissa on jo seikkaperäisesti esitetty ne syyt, jotka puoltavat yhteismetsien erottamista lohkokunnittain (pro jakokunnittain). Mainituista lausunnoista on m. m. käynyt ilmi, että, jos yhteismetsät erotetaan lohkokunnittain (pro jakokunnittain), ne silloin voidaan sijoittaa paremmin väliaikaisiin lohkoihin eli maille, jotka entuudestaan ovat olleet talollisten nautinnossa. Toiseksi on puheenaolevista lausunnoista käynyt selville, että tällainen yhteismetsäkysymyksen ratkaisu epäilemättä olisi valtion metsätalouden kannalta suositeltavin. Silloin nimittäin saisivat lohkokuntalaiset suuressa määrin hakkaamansa, vieläpä hävittämänsäkin metsämaansa nautintoonsa, koskemattomien tai vain vähissä määrin hakattujen valtionmetsien jäädessä valtiolle, pieniä maakappaleita ehkä lukuunottamatta, jotka rajojen mutkaisuuden ja epäsäännöllisten lohkojen välttämiseksi olisi vaihdettava väliaikaisten lohkojen maihin. Tosin tulisivat yhteismetsälohkot silloin moneen kappaleeseen, joista eräät tulisivat käsittämään vain n. 150 ha, joten niiden talouden järjestäminen tarkoituksenmukaiselle kannalle saattaisi kohdata vaikeuksia, mutta katsoen siihen, että näiden yhteismetsien yhteinen pinta-ala tulisi olemaan jotensakin pieni niihin yhteismetsiin verrattuna, joissa voitaisiin — suuria yhtenäisiä alueita kun ne tulisivat sisältämään — toimeenpanna järkipärisen metsätalous, ei mainittu näkökohta näytä siksi tärkeältä, että se olisi pantava määrääväksi, sitäkin vähemmän kun pienten yhteismetsien osakkaitten lukumäärä tulisi olemaan mitättömän pieni suurten yhteismetsien osakkaiden lukumäärään verrattuna. Huolimatta siitä, että suurten yhtenäisten metsäalueiden talous saatetaankin järjestää edullisemmin kuin pienten metsäalueiden talous, olisi puheenaolevassa tapauksessa siten saavutettu hyöty siksi pieni, ettei siihen ole päähuomiota kiinnitettävä yhteismetsiä muodostettaessa. On nimittäin otettava huomioon, että, jos yhteismetsä sijaitsee lohkon välittömässä yhteydessä, voivat talolliset siitä käyttää hyväkseen halpa-arvoisenkin puun sekä laskea kotieläimensä sinne laitumelle ilman hankaluutta. Muun lohkon metsän kanssa muodostaa se lisäksi siksi suuren kokonaisuuden, etteivät varsinaisen pienmetsätalouden haitat siinä pääse räikeästi esiintymään. Jos yhteis-

metsä erotettaisiin pitäjittäin kaikille lohkokunnille yhteiseksi ja yhdessä kappaleessa, ei mainitunlaisia etuja olisi olemassa, sillä silloin yhteismetsä tulisi sijaitsemaan, kuten sekä metsähallitus että valtiovainministeriön kamreerikonttori ovat lausunnoissaan esittäneet, siksi kaukana suuresta osasta taloja, etteivät ne voisi käyttää, mikäli se tarpeelliseksi kävisi — ja niinhän voi talollisten omista ilmoituksista päättäen tapahtua — sitä kotitarvepuutarpeensa tyydyttämiseen ilman tuntuvia kustannuksia, puhumattakaan laiduntamisesta. Pienemmän puutavaran menekki ei myöskään olisi yhtä hyvä kuin jos yhteismetsä olisi lohkojen välittömässä yhteydessä, joten voimaperäisen metsätalouden harjoittaminen kävisi vähemmän helpoksi. Valopuolena olisi tosin se, että yhteismetsä silloin käsittäisi suuren yhtenäisen alueen, jolla voitaisiin metsätaloutta harjoittaa suurtuotantona, kaikkia sen tarjoamia etuja hyväksikäyttäen, mutta haittana toiselta puolen se, että yhteistä omaisuutta ei yleensä hoideta yhtä hyvin kuin yksityisomaa, mikä epäkohta on tarjolla sitä helpommin, mitä suurempi on osakkaitten lukumäärä. Kukin osakas pyrkii hyötymään mahdollisimman paljon ja siitä on seurauksena, ellei juuri yhteisen omaisuuden hävitys, niin ainakin sen väärinkäyttö. Yhteismetsistä nykyisin voimassaolevat määräykset eivät väärinkäytöksiä voi tyystin estää. Metsälain 7 §:n mukaan osakkaat itse laadittavat yhteismetsälle taloussuunnitelman, jonka maaherra metsähallitusta kuulusteltuansa vahvistaa. Lopullinen sananvalta taloussuunnitelmaan nähden on siis viranomaisella, jota ei voitane pitää päteväenä ratkaisemaan mainitunlaisia kysymyksiä. Ja vaikkapa taloussuunnitelma olisi laadittu hyväkin, sen noudattamisen valvonta joka tapauksessa jää nykyisten määräysten voimassaollessa vajavaiseksi. Aikaisempi kokemus tällaisista yhteismetsistä onkin kielteinen. Viitattakoon vain knihtikontrahtipitäjien väliaikaisten lohkojen metsätalouteen. Niiden metsätalouden olivat yleensä suuria yhtenäisiä metsäalueita, joita sen puolesta olisi voitu käsitellä tarkoituksenmukaisella tavalla, jotapaitsi niiden käytöstä myös laadittiin kuvernöörin vahvistamia ohjesääntöjä, mutta tulos ei suinkaan ole ollut tyydyttävä. Paljon paremmin ei ole asianlaita niiden yhteismetsien suhteen, joita on aikaisemmin perustettu isonjaon yhteydessä. Mainittakoon vain Tornionjokilaakson yhteismetsät, Länttä-Tenholan yhteismetsät sekä eräille lahjoitusmaatilallisille luovutetut yhteismetsät¹⁾. Ei näin ollen ole mitään pätevää syytä olettaa, että knihtikontrahtipitäjien yhteismetsät tulisivat huolellisemman ja järkipäisemmän käsittelyn alaisiksi kuin edellämaitut yhteismetsät.

¹⁾ Vrt. valtionmetsäkomitean mietintö N:o 1, sivut 303—305 ja 346.

Lisäksi tulisivat puheenaolevat yhteismetsät, jos ne erotettaisiin pitäjittäin yhdessä kappaleessa, ainakin joksikin osaksi, ehkäpä hyvinkin suureksi osaksi, sijoitettavaksi koskemattomiin tai vain vähissä määrin hakattuihin valtionmetsiin, minkä vuoksi olisi valtion metsätalouden kannalta epäilemättä toivottavinta, että yhteismetsät lohkaistaisiin lohkokunnittain (pro jakokunnittain¹⁾). Voitaisiin tosin ajatella, että kaikille lohkokunnille yhteinen yhteismetsä erotettaisiin useammassa kappaleessa niin, että yhden yhteismetsäkappaleen aiheuttamat haitat tulisivat vältetyiksi. Tähän on kuitenkin huomautettava, että samassa määrin kuin yhteismetsäkappaleiden lukumäärä kasvaa, samassa määrin myös vähenevät mahdollisuudet harjoittaa täysin järkipäistä ja tuottavaa metsätaloutta, jos kohta toiselta puolen tulee eräitä etujakin. Kun kuitenkin ne haitat, jotka aiheutuvat osakkaiden suuresta lukumäärästä, edelleen tulisivat pysymään, vieläpä todennäköisesti kasvamaan sen kautta, että eri osakkaitten kesken ilmeisesti tulisi paljon riitaisuuksia eri yhteismetsäkappaleiden metsien käytöstä, niin on luonnollisinta, että yhteismetsät erotetaan kunkin lohkon yhteyteen, jolloin yhteismetsän osakkaita on vähemmän ja riitamahdollisuudet pienemmät. Tarkastelupaasia näin ollen miltä puolelta tahansa, näyttää tarkoituksenmukaisimmalta lohkaista yhteismetsät lohkokunnittain. Se on nähtävästi ollut myös lainsäätäjän tarkoitus, kuten metsähallituksen useinmainitussa lausunnossa m.m. on selvitetty ja kuten aikaisemmat yhteismetsien erottamiset joko lohko- tai jakokunnittain osoittavat. Siihen viittaa myös senaatin määräys Kuolajärven pientilojen yhteismetsistä sekä se seikka, että voimassaolevaan metsälakiin on otettu erikoinen pykälä pitäjän yhteismaista, jommoisista metsistä ei tässä ole kysymys, mutta jommoisia syntyisi, jos ainoastaan yksi yhteismetsä kuhunkin pitäjään erotettaisiin. Muunlainen menettelytapa ei myöskään ole Kuolajärvellä mahdollinen, sillä mainittuun pitäjään voidaan edelleenkin perustaa n.s. väliaikaisia uudistaloja, joiden isojako ja verollepano on toimitettu senaatin antamien verollepanopäätösten mukaan 1898-vuoden asetuksen edellyttämässä järjestyksessä ja joille niin ollen on erotettava mainitun asetuksen säätämä yhteismetsä. Kuolajärven yhteismetsän lopullista pinta-alaa ei näin ollen saataisi tietää koskaan sen johdosta, että uudistaloja yhä perustetaan lisää. Tämä ei ole voinut olla lainsäätäjän tarkoitus.

Mitä knihtikontrahtipitäjien yhteismetsäkysymyksen yksityistaloudelliseen puolen tulee, niin talolliset epäilemättä saavuttaisivat itselleen suurimmat taloudelliset edut, jos erotettaisiin vain yksi yhteismetsä kuhunkin pitäjään. Se tulisi silloin nähtävästi ainakin

¹⁾ Vrt. sivut 77 ja 97.

osaksi sijoitettavaksi ulkopuolelle väliaikaisten lohkojen, jolloin talolliset saisivat jättää valtiolle pahoin hakkaamansa metsät ja saada sijaan hyvää tukkimetsää kasvavia maita. Että tämä seikka onkin päämotiivi yhden ainoan kaikille lohkokunnille yhteisen yhteismetsän muodostamiseen talollisten taholla, on sen perusteella, mitä talolliset ovat yhteismetsäasiassa esiintuneet, ilmeistä. Luonnollista kuitenkin on, ettei tällainen näkökohta saa olla määräämässä yhteismetsän erottamistapaa, koska olisi kohtuutonta ja epäoikeudenmukaista sekä vastoin isojakolainsäädännön henkeä, että talollisille luovutettaisiin sellaisia maita metsineen, joita he aikaisemmin eivät ole nauttineet ja joihin heillä ei ole muunkaanlaisia oikeuksia. Kun ne muut näkökohdat, jotka voidaan esittää yhteisen yhteismetsän puolesta, eivät ole siksi painavia, että niiden takia olisi välttämätöntä aiheuttaa ne taloudelliset tappiot, jotka valtion metsätaloudelle mainitunlaisesta menettelytavasta koituisivat, niin on metsäpoliittisesti edullisinta erottaa kullekin lohkolle oma yhteismetsänsä.

Kansantaloudelliselta kannalta katsoen on tapauksissa, missä valtionmetsätalouden ja yksityismetsätalouden edut joutuvat ristiriitaan keskenään, valtion etu s.o. yhteisetu asetettava etusijalle. Kyseessäolevassa tapauksessa ei ole epäilystäkään siitä, mikä on valtion etu, sillä ilmeistähän on, että valtion hallussa olisi pysyttävä knihtikontrahtipitäjien hyvät tukkimetsät, eikä annettava niitä yksityisen omanvoitonpyynnin hävitettäväksi.

1898-vuoden isojakoasetuksen edellyttämä yhteismetsä tulee tarjoamaan, erotettakoonpa se millä tavalla tahansa, knihtikontrahtipitäjäläisille erittäin suuria taloudellisia etuja, joita eivät ole saaneet minkään muun Suomen osan talolliset. Kun nämä taloudelliset edut kuitenkin on katsottava eräänlaiseksi korvaukseksi knihtikontrahtien kumoamisesta, niin on niiden myöntäminen suureksi osaksi ollut paikallaan. Minkäänlaisia tarpeettomia lisäetuja ei talollisille sitävastoin enää ole myönnettävä, koska tällaisten yhteismetsien omistaminen on jo sellaisenaan suuriarvoinen etu. Senvuoksi ei m. m. olisi talollisille myönnettävä valtion avustusta yhteismetsien järjestämis- ja valvontakustannusten muodossa, niinkuin säädyt ovat toivomuksenaan lausuneet (vrt. siv. 55). Mainittu toivomus on lausuttu aikana, jolloin ei vielä osattu arvioida yhteismetsien muodostamisesta talollisille koituvaa hyötyä riittävän suureksi, vaan päinvastoin pelättiin, että yhteismetsien järjestämis- ja valvontakustannukset tulisivat, varsinkin alkuvuosina, rasittamaan osakkaita liikaa. Kun tällaista mahdollisuutta ei enää ole olemassa, lienee selvää, ettei talollisille, kun 1898-vuoden asetus ei sitä nimenomaan edellytä, valtion taholta puheena olevaa avustusta anneta.

Edelläkosketeltujen kysymysten yhteydessä on syytä mainita vielä Kemijärven kirkonkylän „yhteismetsästä”. Kemijärven kirkonkylässä n. s. Kirkonmäenkankaalla asuvat asukkaat anoivat nimittäin v. 1911, että heille isossajaossa varattaisiin tarpeellinen polttopuumetsä. Kirkonmäenkangas oli, niinkuin edellä on mainittu, senaatin päätöksellä toukokuun 18 päivänä 1906 määrätty erotettavaksi valtion liikamaaksi ja varattavaksi kauppapaikaksi. Kun näiden asukkaiden polttopuunhankinta oli sängen vaikeata jo ennen isoajakoa, ja se ison-jaon päätyttyä näytti tulevan vielä hankalammaksi, mainittu alue kun tuli jäämään kokonaan yksityismaiden ympäröimäksi, asettui m. m. metsähallitus edellämainittuun anomukseen nähden puoltavalle kannalle¹⁾. Asianomaiset metsänhoitajat olivat ehdottaneet, että Kirkonmäenkankaan asukkaiden anomaa tarkoitukseen määrättäisiin valtion liikamaana yhdistettäväksi Pohjois-Kemijärven hoitoalueeseen n. 2500 hehtaarin suuruinen alue Kemijoen ja Kalkiaisjärven väliltä. Tältä alueelta, joka on n. 11 km:n päässä Kemijärven kirkonkylästä, voitiin mainituille asukkaille myydä heidän tarvitsemansa tarpeut hoitoaluetta varten vahvistetun käsikauppataksan mukaan. Koska kaikenlaisten puutavarain menekki tältä alueelta oli taattu, voitiin siinä, kuten metsähallitus lausunnossaan huomautti, toimeenpanna hyvinkin voimaperäinen metsätalous, joka saattoi vaikuttaa kohottavasti paikkakunnan metsätalouteen yleensäkin. Metsähallitus ehdotikin, että tarkoitukseen varattaisiin isossajaossa Kemijoen ja Kalkiaisjärven väliseltä maalta, Kalkiaisjoen pohjoispuolelta n. 2500 ha:n suuruinen ala verollista ja kasvullista metsämaata, ja oli metsäalue erotettava kruununpuistona metsähallinnon hoidettavaksi ja käytettäväksi. Lokakuun 31 päivänä 1912 senaatti¹⁾ määräsi, „että Kemijärven pitäjässä nykyään vireillä olevassa isoajassa on kruunulle liikamaana tulevasta alueesta erotettava noin 2500 hehtaaria veronkannattavaa ja kasvullista metsämaata Kemijoen ja Kalkiaisjärven väliseltä maalta Kalkiaisjärven pohjoispuolelta sekä, mikäli tämä ala ei tarkoitukseen riittäisi, muualta Kemijärven kirkolle laskevien uittoväylien varsilta tahi läheisyydestä.”

Mitä mainittuun toimenpiteeseen tulee, niin on sitä pidettävä oikeaanosuneena, eritoten Kemijärven kirkonkylän asukkaitten etua silmälläpitäen. Valtion metsätaloudellekaan ei siitä ole haittaa, koska

¹⁾ Vrt. Metsähallituksen kirje Senaatille N:o 606 maaliskuun 8 päivä 1912.

¹⁾ Senaatin kirje Metsähallitukselle N:o 852 lokakuun 31 päivä 1912.

tarkoitus on ilmeisesti ollut, vaikka senaatin päätös ei ole siinä suhteessa ehdottoman selvä, että metsän omistaa valtio, joka siitä luovuttaa kirkonkylän mökkiläisille ja muille sellaisille asukkaille halvasta maksusta puutavaraa ja turvaa siten heidän puutarpeensa. Valtiolle merkitsee mainitunlaisen alueen erottaminen sikäli etuakin, että se tulee sijaitsemaan edullisesti ja että pienemmänkin puutavaran menekki alueelta on hyvä, helpottaen voimaperäisen metsätalouden toimeenpanoa.

Edellä sekä sivuilla 76—103 esitetystä on käynyt selville

että knihtikontrahtipitäjien uudispientiloille ei olisi annettava metsämaata yhteismetsän muodossa, vaan että kullekin pientilalle olisi lohkaistava oma kotitarvemetsäkappaleensa;

että uudispientilojen yhteismetsien muodostamista koskevien senaatin päätösten sanamuoto, mikäli Kemijärvestä ja Kuolajärvestä on kysymys, avaa mahdollisuuden jättää yhteismetsät muodostamatta, mutta että sitävastoin Kuusamoa koskeva päätös on siinä suhteessa ehdoton;

että viimeksimainittu päätös sekä metsätalouden että pientilallisten etua silmälläpitäen olisi kumottava;

että vanhojen talojen yhteismetsiä koskeva määräys 1898-vuoden asetuksessa on ollut metsätaloudellisesti onnistunut toimenpide;

että mainitut yhteismetsät olisivat valtion metsätalouden ja kansantalouden etua silmälläpitäen lohkaistavat lohkokunnittain (pro jakokunnittain);

että yhden ainoan yhteismetsän erottaminen kuhunkin puheenaolevaan pitäjään, vaikkapa se lohkaistaisiin useammassakin kappaleessa, olisi metsä- ja kansantaloudellisesti epäonnistunut toimenpide;

että sellaisten yhteismetsien muodostamista vastaan puhuvat lisäksi ei ainoastaan lakiin perustuvat syyt vaan myöskin aikaisemmista yhteismetsistä saavutettu kokemus;

että yhden ainoan yhteismetsän erottamisesta kuhunkin pitäjään olisi valtion metsätaloudelle mitä arveluttavimpia seurauksia ja valtiotaloudelle suurta vahinkoa; ja

että erikoisen „yhteismetsän” varaaminen Kemijärven Kirkonkylän asukkaita varten valtiolle liikamaana lohkaistavasta alueesta, johon valtiolla olisi omistusoikeus ja josta asukkaille luovutettaisiin halvasta maksusta puutavaraa, on ollut sekä valtion metsätaloutta että asukkaitten etua silmälläpitäen paikallaan.

Erinäisten knihtikontrahtipitäjien vuokra-alueiden ja muiden asumusten itsenäistytymisen merkitys.

Sittenkuin väliaikainen lohkojako knihtikontrahtipitäjissä oli päätetty toimeenpanna, oli luonnollista, että sitä ennen otettiin käsiteltäväksi kysymys niiden asumusten itsenäistytymisestä, joilla oli mahdollisuuksia tulla toimeen itsenäisinä taloina. Mainittujen asumusten haltijathan olivat saaneet viljelysten raivaamiseen ja uudistilan perustamiseen luvan joko talollisilta, niinkuin knihtikontrahti edellytti, tai olivat ne perustetut luvatta, mutta pitäjäläisten hiljaisella suostumuksella. Kun näiden asumusten haltijat olivat joko talollisten lapsia tai muita sukulaisia, joilla oli knihtikontrahdin perusteella katsottava olevan samanlaiset oikeudet, kuin talollisillakin, oli itsestään selvää, että niistä oli muodostettava itsenäisiä taloja, sikäli kuin niillä oli sellaiset viljelykset, että niistä taloja voi syntyä. Niistä numerotiedoista, joita mainittujen asumusten itsenäistytymistä koskevissa senaatin päätöksissä on esitetty, käy selville, että uusilla tiloilla tuli keskimäärin olemaan viljelysmaita suhteellisesti paljon. Niinpä oli eri knihtikontrahtipitäjissä keskimäärin uudistilaa kohti

	Peltoa ja peltomaata t. a.	Niittyä ja niitymaata t. a.
Kemijärvellä	7.94	49.88
Kuolajärvellä	12.68	95.57
Kuusamossa	11.29	160.19

Mainitut luvut tuntuvat jonkun verran odottamattomilta ensinnäkin siksi, että Kemijärvellä niiden mukaan näyttää uudispientilaa kohden olleen vähemmän pelto- ja peltomaata kuin muissa knihtikontrahtipitäjissä, vaikka maanviljelys kieltämättä oli Kemijärvellä kehittyneemmällä kannalla kuin Kuolajärvellä ja Kuusamossa, joten peltoalankin pitäisi olla suuremman. Tämä riippunee osaltaan siitä, että Kemijärvellä, kuten yllämainitut numerotkin osoittavat, on runsaasti ja hyviä niitymaita, joiden turvin voidaan pitää verrattain paljon kotieläimiä ja jotka näin ollen korvaavat peltomaiden puutetta, mutta osaltaan myös siitä, että edelläolevat numerotiedot käsittävät sekä pellon että peltomaan, jotka tiluslajit verollepanossa pidetään samanarvoisina. Niinkuin vanhojenkin talojen verollepanossa, on puheenaoleviakin uudistilaja verollepantaessa ilmeisesti luettu aivan

liian paljon maita peltomaiksi. Kuolajärvellä on niittyjen puutteen vuoksi nähtävästi luettu — joko manttaalinkoroitustarkoituksessa tai muista syistä — peltomaiksi toisarvoisiakin maita, joten pellon + peltomaan keskimääräinen ala on tavallista suurempi. Tähän viittaa myös se seikka, että Kuolajärven uudistiloissa on ollut sellaisiakin tiloja, joissa peltoa ynnä peltomaata on ollut koko joukon yli 20 tynnyrinalaa, mikä määrä on katsottava varsin suureksi, kun pellon ja peltomaan keskimääräinen ala Kemijärven vanhoissakin taloissa on nykyään (vrt. siv. 179) vain noin 3 ha.

Erittäin suuret pinta-alat on puheenaolevilla tiloilla ollut myös niittyä ja niittymaata. Niinpä on Kemijärven uudistiloista eräällä niittyä ja niittymaata yli 100 t.a., Kuolajärven uudistiloista eräällä yli 300 t.a. ja Kuusamon uudistiloista eräällä jopa 731 t.a. Päätien siitä, mitä maanmittaushallitus antaessaan lausuntonsa kyseessä olevien tilojen itsenäistytymisestä on maininnut asumusten niityistä ja niittymaista, voitaneen sanoa, että niityksi ja niittymaiksi on luettu paljon sellaisiakin maita, joita ei tarkassa maiden luokituksessa olisi voitu sellaisiksi lukea. Siitä on johtunut, että niityt ja niittymaant ovat varsin suuressa määrin vaikuttaneet uudistilojen manttaalien määrään. Niittyjen ja niittymaiden heinätuotto on senaatin päätöksissä olevien tietojen mukaan arvioitu olevan

Kemijärvellä	362,746 kg.
Kuolajärvellä	765,569 ..
Kuusamossa	1,235,313 ..
Yhteensä 2,363,628 kg.	

Olettaen, että yhtä manttaalia kohti (vrt. siv. 171) tarvittaisiin n. 300,000 kg:n heinätuotto, vastaisi edellämäinnittu heinätuotto yksin n. 8 manttaalia. Kun itsenäistytettyjen tilojen manttaalit tekivät yhteensä n. 15 manttaalia, on siis niittyjen ja niittymaiden osuus manttaaleihin sangen suuri.

Niittyjen tuottoarvot näyttävät kuitenkin olevan alhaisia. Niittyjen ja niittymaiden tuotto on t.a. kohti arvioitu olevan:

Kemijärvellä	n. 269 kg.
Kuolajärvellä	n. 205 ..
Kuusamossa	n. 135 ..
Keskimäärin n. 166 kg.	

Mainitut numerot osoittavat, että kyseessä on ollut huonot, joka toinen tai kolmas vuosi niitettävät suoniityt, mikä onkin luonnol-

lista, kun talolliset ovat ottaneet haltuunsa parhaimmat niityt ja niittymaant.

Mitä uudispientilojen manttaaleihin tulee, niin ovat suurimmat niistä olleet $\frac{1}{6}$ manttaalisia, mikä manttaali vastaa Kemijärvellä 1333.3 t.a:n tilusalaa ja 2,000 t.a:n tilusalaa Kuolajärvellä ja Kuusamossa. Ei voitane kieltää, etteikö mainitun suuruinen tilusala olisi ollut aivan liian laaja sellaisille taloille, jotka vasta perustettiin ja etteikö koko joukon pienempi pinta-ala olisi ollut täysin riittävä, mutta ottaen huomioon, että kyseessä olevienkin asumusten haltijain tuli päästä osalliseksi knihtikontrahdin kumoamisesta johtuneesta korvauksesta, joka annettiin lisätyssä maa-alassa, ei uusien talojen pinta-aloja vastaan ole erikoista huomautettavaa. Mielessä tulee kuitenkin pitää, että itsenäisten talojen joukkoon tuli puheenaolevan toimenpiteen kautta myös kuulumaan asumuksia, jotka eivät täyttäneet niitä vaatimuksia, joita uudistalon perustaminen edellyttää ja silloinkin voimassaollettien määräysten mukaan edellytti. Vaikka tällaistenkin asumusten itsenäistyttyminen, varsinkin nykyistä asutuspolitiikkaa silmälläpitäen, on ollut paikallaan, olisi tiloille ollut asetettava mahdollisimman pienet manttaalit, jolloin ne olisivat saaneet vähäisemmät maa-alueet, mutta päässeet kuitenkin osalliseksi niistä eduista, joita itsenäinen asema kieltämättä on asianomaisille tuottanut.

Niiden asumusten itsenäistyttyminen, mikä on toimeenpantu isonjaon yhteydessä, on myöskin ollut paikallaan. Useat mainittujen asumusten asukkaista ovat nim. tiloillaan asuneet jo vanhoista ajoista asti luottaen siihen, että he isojakotoimituksissa pääsevät itsenäisten tilallisten asemaan. Puheenaolevien asumusten itsenäistytymistä koskevissa senaatin päätöksissä on pientiloiksi muodostettavien asumusten lukumäärä rajoitettu, jos kohta niissä onkin edellytetty, että erikoisten syiden takia voidaan tehdä taloja muistakin asumuksista. Isossajaossa on epäilemättä tehty itsenäisiä tiloja useammasta asumuksesta kuin mikä on ollut alunpitäen tarkoitus, kuten esim. Kemijärvellä on asianlaita. Kun isonjaon yhteydessä Kemijärvellä piti senaatin päätöksen mukaan itsenäistyttyä vain 153 asumusta, on itsenäistytettyjen asumusten luku todellisuudessa yli 2-kertainen. Samoin näyttää käyvän muissa knihtikontrahtipitäjissä. Ottaen huomioon kyseessä olevien asukkaiden edut ja vallallaolevan asutuspolitiikan, ei ole ollut syytä asettua vastustavalle kannalle itsenäisten pientilojen muodostamiseen nähden knihtikontrahtipitäjissä, siitä huolimatta, että jokaisen uuden pientilan perustaminen merkitseekin valtion haltuun jäävän maa-alueen supistamista. Sitä vastoin

on pientilojen muodostamisessa esiintynyt eräitä sellaisia epäkohtia, joista on tässä yhteydessä mainittava.

Niinkuin tutkimuksen yleisessä osassa jo on selvitetty, sisäl-sivät senaatin asiatakoskevat päätökset m. m. tarkat määräykset ti-loille tulevasta metsämaan pinta-alasta. Niinpä mainittiin Kemijär-veä koskevassa päätöksessä, että pientiloille oli annettava korkein-taan 35 à 40 ha *varsinaista* metsämaata. Tämä määräys rajoitti siis pientilojen pinta-alan siten, että yli viljelysten ei saanut olla „var-sinaista metsämaata” yli mainitun määrän. Määräystä noudatettiin-kin aluksi, niinkuin kuvernöörin muutamat päätökset osoittavat (vrt. siv. 74), mutta sittemmin ei sitä aina ole seurattu. *Useat pientilat ovat nimittäin tulleet saamaan maata melkoista enemmän kuin senaa-tin päätökset edellyttivät*, niinkuin metsähallitus lausunnoissaan on huomauttanut. Sivulla 76 olevasta luettelosta ilmenee, että Kemi-järvelle perustetuista pientiloista 6 on jopa yli 0.0551 manttaalista, vas-taten 99.18 ha:n suuruista verollisen maan alaa, onpa joukossa sel-laisiakin, joiden verollisen maan pinta-ala on 180.00 ha. Näin suu-rien maapinta-alojen luovuttaminen uudispientilallisille ei ole ollut tarkoituksenmukaista. Se on ollut sitäkin vähemmän paikallaan, kun pientiloille on annettu „varsinaisena metsämaana” 35 à 40 ha ja enemmän verollista maata, mitkä käsitteet eivät ole identtisiä kes-kenään, sillä „varsinaisia metsämaita” on verollepanossa osittain van-hentuneiden ja epätarkoituksenmukaisten määräysten johdosta, osit-tain muistakin syistä luettu joutomaiksi, joten pientilalliset ovat myös „joutomaina” saaneet varsinaista metsämaata. Mainittua pinta-alaa suuremman metsäalueen antaminen pientilallisille ei ole ollut välttämätöntä, koska, jos niiden manttaalit voimassaolevien määräys-ten mukaan laskettuna nousivat niin korkeiksi, että ne vastasivat suu-rempaa maa-aluetta, manttaalia oli annettujen ohjeiden mukaan vä-hennettävä. — Kuolajärven ja Kuusamon pientiloista ovat määräyk-set jonkun verran toisenlaiset kuin Kemijärven pientiloista, mutta on ensiksimainittujenkin pientilojen pinta-alan ylin raja määrätty.

Lisäksi on pientiloja yhdistetty perintötaloihin, mikä toimen-pide on tarpeettomasti koroittanut viimeksimainittujen manttaaleja. Katsoen niiden erilaiseen maanluontoon — pientilat ovat kruunun-luontoisia taloja — ei yhdistämistä olisi saatu toimittaa, niinkuin m. m. valtionmetsäkomitea on huomauttanut¹⁾. Tällaisia yhdistämi-siä on kuitenkin toimitettu siksi vähän, että niiden asiallinen merkitys on jotensakin pieni.

¹⁾ Valtionmetsäkomitean mietintö N:o 1, siv. 328.

Millaiseksi pientilallisten asema lopullisesti tulee muodostu-maan, ei vielä voida varmuudella sanoa. Päätäten siitä kokemuk-sesta, joka on saavutettu Sodankylän pientiloista, on todennäköistä, että perintotalolliset tulevat vaatimaan pientiloja siirrettäväksi pois tiluksiansa läheisyydestä, mikä vaatimus nykyisenä aikana merkit-see pientilalliselle melkoista taloudellista uhrausta²⁾. Muiden kuin Kuolajärven pientilojen perustamista koskevissa senaatin päätök-sissä ei tosin mainitusta seikasta ole nimenomaista määräystä, mutta asian luonnossa on, että perintotalolliset kaikkialla sellaisia vaati-muksia tulevat esittämään.

Väliaikaisten uudistalojen perustaminen Kuolajärvelle.

Väliaikaisten uudistalojen perustaminen Kuolajärvelle, vaikka-kin se on tapahtunut 1892-vuoden uudistaloasetuksen edellyttämässä järjestyksessä, poikkeaa siinä suhteessa muualle perustettujen väli-aikaisten uudistalojen muodostamisessa noudatetusta menettely-tavasta, että niitä koskevat isojakotoimitukset on suoritettu 1898-vuoden knihtikontrahtipitäjien isojakoa ja verollepanoa koskevan asetuksen perusteella eikä 1848-vuoden maanmittausohjesäännön mukaan. Metsäpoliittisesti on tällä seikalla merkitystä sikäli, että puheenaolevat uudistalat tulevat saamaan maata enemmän kuin muut väliaikaiset uudistalat, jotapaitsi osa niiden tiluksista tulee yhteismetsäksi erotettavaksi.

Väliaikaiset uudistalat perustetaan Kuolajärvelle 1892-vuoden uudistaloasetuksen mukaisesti, ja saavat ne tiluksensa valtiolle erotetusta maasta, väliaikaisten lohkojen ulkopuolelta. Koska mainittu asetus, joka on julkaistu useita vuosia aikaisemmin kuin knihti-kontrahtipitäjiä koskeva isojakoasetus, edellyttää, niinkuin m. m. sen 6:sta §:stä käy selville, nojautumista 1848-vuoden maanmittausohje-jääntöön, on luonnollista, että myöskin manttaalia kohti annettavaan maa-alueeseen nähden on, kuten muuallakin Lapissa, seurattava maanmittausohjesäännön määräyksiä. Edellämäinittu isojakoasetus on tosin säätyjen myötävaikutuksella syntynyt laki, kun sensijaan maanmittausohjesääntö, samaten kuin 1892-vuoden uudistaloasetus-kin, ovat hallinnollisia asetuksia, mutta se seikka ei voine muuttaa asiaa. Kun knihtikontrahdit vuonna 1879 kumottiin ja väliaikaiset loh-kot sittemmin taloille erotettiin, määriteltiin tällä toimenpiteellä sen

²⁾ Vrt. valtionmetsäkomitean mietintö N:o 1, siv. 130.

alueen rajat, joiden sisäpuolella oleva ala oli knihtikontrahdin alainen s. o. jällejäneeseen maahan nähden sikäli etuoikeutetussa asemassa olevaa maata, että sillä alueella manttaalia kohti annetaan 2,500 ha verollista maata korvaukseksi niiden etujen menettämistä, jotka knihtikontrahdissa oli taattu. Jos nyt tämä etu annettaisiin myös väliaikaisten lohkojen ulkopuolella, valtionmaalla oleville uudistalollisille, jotka ovat uudistalon perustamisluvan saaneet samassa järjestyksessä kuin muissakin pitäjissä olevat uudistalolliset, niin se etu tulisi henkilöille, jotka eivät kohtuudella voine olla oikeutettuja saamaan etuja knihtikontrahtien kumoamisesta, varsinkaan kun he usein eivät edes ole paikkakuntalaisia. Valtiolle erotettuja maita Kuolajärvellä onkin hoidettu ja hallittu samalla tavalla kuin muita valtionmaita ja luonnollista on, että ne niin hyvin toisessa kuin toisesakin suhteessa kaikki ovat olevat samojen määräysten alaisia. Säätyjen päätöksessä vuodelta 1879 sitäpaitsi nimenomaan on lueteltu ne oikeudet, jotka lohkokuntalaisilla ovat valtionmailla, mutta niissä ei mainita mitään siitä, että valtionmaille perustetut uudistalotkin olisivat oikeutettuja saamaan manttaalia kohti enemmän verollista maata kuin muilla valtionmailla olevat. Lisäksi ei lainsäätäjän tarkoitus ole voinut olla saattaa yllämainittuja kahta, vuoden 1892 ja vuoden 1898 asetusta, ristiriitaan keskenään, kuten olisi asianlaita, jos katsottaisiin uudistalojen saavan maa-alueensa viimeksimainitun asetuksen mukaan. Verrattakoon tässä suhteessa vain 1892-vuoden asetuksen 8 §:ää ja 1898-vuoden 3 §:ää. Näin ollen on luonnollista, että *Kuolajärvenkin uudistalojen tulee saada maa-alueensa maanmittausohjesäännön 139 §:n mukaan.*

Väliaikaisten uudistalojen perustaminen Pohjois-Suomeen on ammattimiesten taholta saanut osakseen jotensakin yksimielisen tuomion ennen kaikkea siitä syystä, että ne ovat joutuneet metsäkeinottelun esineiksi. Sen vuoksi on 1892-vuoden uudistaloasetusta vaadittu kumottavaksi ja uuden asetuksen aikaansaamista on suunniteltu jo pitkän aikaa, vaikkakin tuloksetta. Lähemmin tässä yhteydessä asiaan puuttumatta, viitattakoon valtionmetsäkomitean useimainittuun mietintöön, jossa m.m. tehdään seikkaperäisesti selvää väliaikaisten uudistalojen perustamisesta esiintyneistä epäkohdista. Kun väliaikaisten uudistalojen perustaminen yleensä on katsottava ei ainoastaan metsä- vaan myöskin asutuspoliittisesti epätarkoituksenmukaiseksi, on luonnollista, että niiden perustamisen lakkauttamiseen Kuolajärvellä on sitäkin suurempi syy. Kuolajärven väliaikaiset uudistalot tulevat saamaan maata huomattavasti enemmän kuin muualla, minkä lisäksi 1898-vuoden isojako-

asetuksen määräys yhteismetsän muodostamisesta ei, sikäli kuin se on lainkaan toteutettavissa, vastaa tarkoitustaan. Jos siis väliaikaisia uudistaloja Kuolajärvellä perustetaan, olisi se toimitettava 1848-vuoden maanmittausohjesäännön ja 1892-vuoden uudistaloasetuksen perusteella, mutta muussa tapauksessa olisi niiden muodostaminen kokonaan lopetettava.

Loppusanat.

Knihtikontrahtien ja niitä seuranneiden toimenpiteiden metsäpoliittinen merkitys on lähinnä siinä, että Kemijärven, Kuolajärven ja Kuusamon pitäjien asukkaat ovat niiden perusteella ja johdosta saaneet yleensäkin ja erityisesti naapuripitäjiin verrattuna kohtuuttomia etuja valtiolta, heille kun on luovutettu suhteettoman suuria maa-alueita metsineen. Nämä edut ovat pitäjäläiset saavuttaneet osittain oikeutetuilla, mutta suureksi osaksi myös epäoikeutetuilla syillä. Valtion etua ei monista syistä aina ole valvottu niin hyvin kuin olisi pitänyt valvoa, joten pitäjäläisten vaatimukset ovat tulleet liiaksi huomioonotetuiksi. Kun toimitukset edelleen jatkuvat, on vielä mahdollista valvoa, että valtion etuja ei niissä syrjäytetä. Tärkeätä näin ollen on, että näiden etujen valvonta järjestetään kyllin tehokkaaksi. Tähän asti on metsähallinnon asiamiehenä toimituksessa ollut asianomaisen hoitoalueen metsänhoitaja. Kohtuudella ei kuitenkaan voitane vaatia, että metsänhoitajat olisivat perehtyneitä kaikkiin knihtikontrahtien perusteella tapahtuvien maanluovutusten yksityiskohtiin, voidakseen menestyksellä toimituksissa valvoa valtion etua ja oikeutta. Muiden virkatehtäviensä ohella eivät he sitäpaitsi jouda kyllin tehokkaasti seuraamaan näitä toimituksia, joissa esiintyminen edellyttää sellaisia ominaisuuksia, jotka eivät yleensä kuulu metsänhoitajan pätevyyssehtoihin. Sitäpaitsi ei valtion metsätalouden edun mukaista saattane olla, että sikäläiset aluemetsänhoitajat, joiden muussa virantoimituksessaan tulee olla läheisessä liikelym. kosketuksessa väestön kanssa, näissä maanluovutustoimituksissa velvoitetaan esiintymään paikkakuntalaisia vastaan heidän toivomustensa ja vaatimustensa vastustajina.

Kun olisi tärkeää, että koko tällä alueella, joka kuuluu kuuteen hoitoalueeseen, menettelytapa maiden luovutuksessa olisi yhtenäisen, ja että toimituksissa asiat valtionkin puolesta tulisivat perinpohjaisesti selvitettyiksi, olisi tarpeellista, että näitä valtionmaiden luovutuksia, jotka vielä ovat keskeneräisiä, ja joissa asiantuntemuksella ja tarmolla vielä voidaan tehtyjä virheitä suuressakin määrässä saada korjatuiksi, valvomaan Kemijärven, Kuolajärven ja Kuusamon pitäjissä asetettaisiin erityinen näihin oloihin perehtynyt metsänhoitomies, niinkuin valtionmetsäkomitea on ehdottanut.

Ueber die Besteuerungs- und Landeinteilungsmassnahmen in den Kirchspielen Kemijärvi, Kuolajärvi und Kuusamo.

Referat.

Die vorliegende Untersuchung behandelt die vom forstpolitischen und besonders auch vom staatswaldwirtschaftlichen Standpunkte aus wichtigen Massnahmen hinsichtlich der Besteuerung und Landeinteilung in den im nordfinnischen Grenzgebiete belegenen Kirchspielen Kemijärvi, Kuolajärvi und Kuusamo. In den genannten Kirchspielen ist zur Zeit die Gemeinheitsteilung (Gemeinteilung, Separation, Generalteilung und Spezialteilung) im Gange, durch welche die Privatländereien endgültig von den Staatsländereien geschieden werden. Da die Gemeinteilung, deren Vollziehung in Finnland durch 1775 und 1777 gegebene Verordnungen vorgeschrieben wurde, in den betr. Kirchspielen auf Grund besonderer, bis in die zweite Hälfte des 18-Jahrhunderts zurückgreifender Bestimmungen ausgeführt werden muss, hat es sich als nötig erwiesen, die hiermit im Zusammenhang stehenden verwickelten Fragen näher zu klären. Eine solche Klärung war besonders vom Gesichtspunkte der Staatsforstwirtschaft unvermeidlich, da die bei den besprochenen Massnahmen die Interessen des Staates währenden Bevollmächtigten der Forstverwaltung zu einer erfolgreichen Durchführung ihrer Aufgabe einer genauen Kenntnis jener besonderen Verhältnisse bedürfen, welche sich in den erwähnten Kirchspielen im Laufe der Zeit herausgebildet haben.

Die oben angeführten, 1775 und 1777 gegebenen Verordnungen schreiben vor, dass vom Gemeinlande eine in der Verordnung näher bestimmte Landmenge den Bauern zugeteilt würde, während der Ueberschuss an Land dem Staate verbleiben sollte. Eine solche Verordnung weckte unter den Bauern, welche von alters her gewohnt waren auch über entlegene Einöden das Besitzrecht zu behaupten, eine weitverbreitete Unzufriedenheit. Da Befreiung von der Gemeinteilung wie auch von der Lostrennung der das festgesetzte Mass überschreitenden Ländereien für die Bauern Vermeidung bedeutender Kosten, Erhaltung des Besitzrechtes auf ansehnliche Landflächen und Wahrung umfangreicher Siedelungs- und Brandkulturmöglichkeiten bedeutete, waren sie natürlich bestrebt, sich die angeführten Vorteile zu wahren. Aus diesem Grunde erklärten sich einzelne Bauern der nordfinnischen Kirchspiele bereit, für Dispensierung von der Gemeinteilung und Abtrennung der Landüberschüsse gewisse Verpflichtungen zu übernehmen, und zwar vor allem hinsichtlich der Landesverteidigung. Der gerade wütende Krieg und die bedrängte Lage des Reiches

bewirkten, dass, obgleich die Staatsgewalt mit allen Kräften sich den Besitz der Landüberschüsse zu sichern suchte, solche Angebote doch angenommen wurden. Auf diese Weise wurden in den Jahren 1788 und 1789 zwischen dem König und den Einwohnern einzelner Kirchspiele des Grenzgebietes besondere Abkommen geschlossen, welche man »Söldnerkontrakte« (knechtikontrahdit) nannte. Die wichtigsten und zugleich bekanntesten Abkommen sind jene Söldnerkontrakte, welche am 15. und 22. Juni 1789 mit den Bauern von Kemijärvi, Kuolajärvi und Kuusamo geschlossen wurden. Laut diesen Kontrakten verpflichteten sich die Einwohner eine bestimmte Anzahl Soldaten zur Verteidigung der Grenzgebiete aufzustellen und zu unterhalten, wofür sie ihrerseits von der Vermessung des Landes, der Gemeinteilung, der Besteuerung und der Abtrennung der Landüberschüsse befreit wurden.

Als man um die Mitte des 19.-Jahrhunderts auch in Nordfinnland, wo die Staats- und Privatländereien weiter ungetrennt waren, zur Gemeinteilung schritt, wurde mit den Einwohnern der genannten Kirchspiele über die Durchführung der Gemeinteilung verhandelt, doch führten diese Verhandlungen zu keinen Ergebnissen. Als dann in den 60:er Jahren die nordfinnischen Wälder der Aufsicht der Forstverwaltung unterstellt wurden, verfuhr man mit den Waldungen der besprochenen Kirchspiele auf dieselbe Weise wie im übrigen Lande. Anscheinend waren bei den Beamten die vor über 70 Jahren geschlossenen Söldnerkontrakte schon vollständig in Vergessenheit getreten, und auch die Bauern schienen sich derselben anfangs nicht mehr zu erinnern. Bald wurden die Kontrakte jedoch gefunden, und es begannen langwierige Streitigkeiten zwischen den Bauern und der Regierung. Nach verschiedenen Wandlungen wurde die Frage endlich in den Jahren 1877—78 dem Landtage zur Entscheidung vorgelegt, und wurde hierüber im Jahre 1879 eine besondere Verordnung erlassen. Der Landtag fand, dass auf Grund des Wortlautes der Söldnerkontrakte die in denselben enthaltenen Bestimmungen so ausgelegt werden könnten, dass sich die Bauern der Gemeinteilung und der Abtrennung der Landüberschüsse zu fügen hätten; ausserdem bot auch die herrschende Regierungsform Anlass zu einer Aufhebung der Söldnerkontrakte. In der Verordnung d. J. 1879 wurde verfügt, dass in den erwähnten Kirchspielen den Bauern gemeinsame, verhältnismässig grosse Landstrecken abzugrenzen seien, in welchen später die endgültige Gemeinteilung vorgenommen werden sollte. Zugleich wurde den Bewohnern solcher Höfe, welche die von ihnen bewirtschafteten Landstücke nicht besaßen, das Recht erteilt, aus denselben selbständige Gehöfte zu bilden, woneben den Bauern noch allerlei andere, wenn auch weniger wichtige Vorrechte vor den Bewohnern der übrigen Teile Finnlands gewährt wurden. Das Land sollte den Höfen im Anhalt an eine früher bestätigte Grundmenge, die sogen. Hufenzahl zugewiesen werden, doch wurde auf Nachsuchen der Bauern von Kemijärvi diese Grundmenge in einem solchen Masse erhöht, dass ihnen unverhältnismässig grosse Landstrecken zufielen. Mit der vorläufigen Abgrenzung der Grundstücke für die Bauern wurde im Jahre 1886 begonnen, wobei die Arbeit in den Hauptzügen im Zeitraume bis 1890 zu Ende geführt wurde.

Zwecks Vorbereitung der endgültigen Gemeinteilung in den genannten Kirchspielen wurde ein spezielles Komitee eingesetzt, welches im Jahre 1895 Bericht erstattete und vorschlug, die Gemeinteilung zuerst in Kemijärvi und Kuusamo und zuletzt in Kuolajärvi durchzuführen. Die Gemeinteilungs-Frage lag 1897 dem Landtage vor, auf dessen Beschluss gestützt im Jahre 1898 eine

Verordnung über Besteuerung und Gemeinteilung in den betreffenden Kirchspielen erlassen wurde. Hierin wurde genau die Landmenge bestimmt, welche jedem Hofe gemäss der Hufenzahl zukam; ausserdem sollte derjenige Teil der den Höfen zustehenden Grundstückfläche, welchen dieselben ausser der anderswo den Bauern zugewiesenen Landmenge erhielten, in Form von Gemeinwäldern abgediehen werden, deren Benutzung auf Grund der geltenden Bestimmungen zu geschehen hatte. Die Gemeinteilung wurde noch in demselben Jahre begonnen, und ist dieselbe nun soweit gediehen, dass man übersehen kann, wie grosse Landflächen die Bauern von Kemijärvi endgültig erhalten werden. Dennoch ist die Gemeinteilung noch nicht vollendet. — Im Zusammenhang mit der Gemeinteilung ist eine ganze Reihe nach 1879 entstandener Pachtgebiete verselbständigt worden.

Die forstpolitische Bedeutung der Söldnerkontrakte und der auf dieselben gefolgten Massnahmen besteht vor allem darin, dass auf Grund und infolge derselben die Einwohner der Kirchspiele Kemijärvi, Kuolajärvi und Kuusamo sowohl im allgemeinen wie besonders im Vergleich zu den Nachbarkirchspielen unverhältnismässig grosse Landflächen mit den dazu gehörigen Wäldern erhalten haben. Durch die Söldnerkontrakte fielen in den betreffenden Kirchspielen folgende Landmengen den Bauern zu:

in Kuusamo	905,820 ha oder	4,767 ha pro Hof
» Kuolajärvi	1,185,400 » »	28,223 » » »
» Kemijärvi	346,600 » »	4,621 » » »
Im ganzen		2,437,820 ha oder 7,940 ha pro Hof (durchschnittlich).

Wäre das Land den Höfen gemäss den geltenden Bestimmungen zugeteilt worden, so hätten dieselben erhalten müssen:

in Kuusamo	58,000 ha oder pro Hof	305 ha
» Kuolajärvi	12,625 » »	300 »
» Kemijärvi	15,250 » »	203 »
Im ganzen		85,875 ha oder pro Hof 279 ha (durchschnittlich).

Obgleich in den betreffenden Gegenden die Wälder und Waldländereien, aus welchen das Bauernland fast ausschliesslich bestand (Acker entfiel pro Hof bloss 1.60 ha), zur Zeit des Abschlusses der Söldnerkontrakte noch keinen nennenswerten Kaufwert repräsentierten, wurden den Bauern doch durch diese Ländereien grosse wirtschaftliche Vorteile geboten, wie sie ähnliche die Bauern sonst nirgends in Finnland hatten. Die Verpflichtungen, welche die Bauern übernommen hatten, waren hingegen unbedeutend, wie das in der Abhandlung nachgewiesen wird. Dass man von Seiten des Staates einen so unvorteilhaften Vertrag überhaupt einging, lässt sich nur durch die Ausnahmestände der Kriegszeit erklären. Unter solchen Umständen war es verständlich, dass, sobald der Wert der Wälder gestiegen war, von Seiten des Staates zu Massnahmen zwecks Aufhebung der Söldnerkontrakte geschritten wurde. Aus der Abhandlung geht ferner hervor, dass die in den Söldnerkontrakten enthaltenen Bestimmungen hinsichtlich der Landbesitzverhältnisse keineswegs einen Uebergang aller in den genannten Kirchspielen belegenen Landstrecken

in den Besitz der betreffenden Einwohner bedeuteten, sondern wurde denselben das Besitzrecht nur für die früher in ihrer Benutzung gewesenen Ländereien verbürgt, woneben sie noch das Recht erhielten Neuhöfe in den Einöden anzulegen, was den übrigen Bauern Finnlands nicht gestattet war. Zudem war die Aufhebung der Söldnerkontrakte auch von gesetzlichem Standpunkte aus gerechtfertigt, abgesehen von den zahlreichen Zweckmässigkeitsgründen, die dafür sprachen. Da die Waldungen jener Kirchspiele als Gemeinwälder der Gefahr ausgesetzt waren, vollständig vernichtet zu werden, war die Massregel um so berechtigter.

Auch nach der vorläufigen Abgrenzung der Landstücke erhielten die Einwohner der erwähnten Kirchspiele grosse Ländereien mit den dazu gehörenden Waldungen. Bedeutend verschlimmert wurde dieser Umstand noch durch die Erhöhung der Hufenzahl in Kemijärvi. In der Abhandlung wird nachgewiesen, dass die Regierung indem sie die Hufenzahl erhöhte ihre Befugnisse überschritt, dass ferner keinerlei andere Gründe für eine solche Erhöhung sprachen, dass die Heraufsetzung der Hufenzahl auf Grund oberflächlicher Feststellungen in Befolgung der Wünsche der betreffenden Landbesitzer vorgenommen wurde, dass das Hauptmotiv hierzu Waldspekulation war, und dass auf diese Weise die besprochene Massregel in allen Hinsichten unzuweckmässig gewesen. Bei der zeitweiligen Teilung fiel den Höfen und dem Staate an Land zu:

	den Bauern	dem Staate
in Kuusamo	366,127 ha oder 795 ha pro Hof;	539,693 ha
» Kuolajärvi	97,300 » » 824 » » » ;	1,088,100 »
» Kemijärvi	172,809 » » 1,122 » » » ;	173,791 »
Im ganzen	636,236 ha oder 869 ha pro Hof	1,801,584 ha

Wäre die Hufenzahl für die Höfe in Kemijärvi nicht erhöht worden, so wäre die den Bauern zugefallene Landfläche nebst den dazu gehörenden Wäldern um etwa 110,100 ha kleiner gewesen. Wie bedeutend die wirtschaftlichen Vorteile waren, welche den Bauern durch die Abgrenzung grosser Landstrecken erwachsen, ist zum Teil aus den Daten ersichtlich, die in der Abhandlung hinsichtlich der Waldverkäufe der Bauern angeführt sind. Von den vorläufig angewiesenen Parzellen haben die Bauern (1892—1914) folgende Holzmengen verkauft:

	Baumzahl in Stück	erzielter Preis in Fmk ¹⁾
in Kuusamo	2,645,757	6,213,001: —
» Kemijärvi	3,200,000	4,624,488: —
» Kuolajärvi	1,518,887	2,859,209: —
Im ganzen	7,364,644	13,696,698: —

Im allgemeinen haben die Bauern, wie das in der Abhandlung an mehreren Beispielen gezeigt wird, ihren Wald zu einem Spottpreise veräussert und hierbei ungeheure Verluste erlitten. Dieses rührte daher, dass die Bauern keinen Begriff vom tatsächlichen Werte des von ihnen so leicht erworbener Eigentums hatten.

Durch die Gemeinteilung sind die den Höfen zufallenden Landmengen weiter gewachsen. Hierzu werden in der Abhandlung verschiedene Gründe angeführt. Bei der Landvermessung wird die Klassifizierung der Ländereien anhand der Bestimmungen der veralteten Verordnung ausgeführt, was zur

¹⁾ 100 Fmk damals = 81 Rmk = 4 £

Folge hat, dass die Bauern als steuerfreies Land ausser den besteuerten Ländereien noch Land in einer Menge von ca 45 % des gesamten Flächeninhaltes erhalten werden. Da zudem der z. Zeit geltende Steuermodus auch sonst veraltet und unexakt ist, ist die Folge hiervon, dass das Bauernland durch die Gemeinteilung weiter wächst. So werden die Bewohner von Kemijärvi schliesslich 213,653 ha Land erhalten, und aller Wahrscheinlichkeit nach wird durch die Gemeinteilung den Bauern in allen genannten Kirchspielen fast 1 Million ha Staatsland zugeteilt werden. Da schon bei der vorläufigen Teilung die Landstücke der Bauern in die besten Waldgebiete verlegt wurden und ähnliche Bestrebungen auch bereits während des Verlaufes der Gemeinteilung zu Tage getreten sind, wird dieser Umstand die weittragendste Bedeutung für die staatliche Forstwirtschaft gewinnen.

Als forstpolitisch wichtige Spezialfrage ist noch die Frage der Gemeinwälder in den erwähnten Kirchspielen zu nennen. Endgültig wird als Gemeinwald voraussichtlich ein ca 350,000 ha grosses Waldgebiet abgeteilt werden. Natürlich ist es nun von grösster Bedeutung, auf welche Weise und von wo diese Gemeinwälder abgegrenzt werden. Da hierüber sowohl unter den einzelnen Beamten, als auch zwischen der Regierung und den Bauern Meinungsverschiedenheiten entstanden sind, ist ein bestimmtes Verfahren noch nicht endgültig festgelegt. Durch den Umstand, dass ausserdem den verselbständigten kleineren Bauernstellen und den alten Höfen besondere Gemeinwälder angewiesen werden müssen, wird eine Entscheidung in dieser Frage noch schwieriger. In der Abhandlung werden die verschiedenen im Zusammenhange mit der Gemeinwälderfrage sich ergebenden Umstände ausführlich auseinandergesetzt, wobei auf die vom Standpunkte der staatlichen Forstwirtschaft zweckentsprechendste Lösung dieser Frage hingewiesen wird.

Endlich werden in der Abhandlung auch jene zahlreichen Bestimmungen erläutert, welche hinsichtlich der Benutzung der Wälder in den genannten Kirchspielen erlassen wurden, und zwar vor Abgrenzung der vorläufigen Parzellen, nach derselben und zur Zeit der Gemeinteilung. Vor allem beachtenswert sind in dieser Hinsicht jene Verfügungen, welche das Waldnutzungsrecht des Staates und der Bauern zur Zeit der Gemeinteilung behandeln und welche Anlass zu Uneinigkeiten zwischen Staat und Bauern gegeben haben. Von Seiten der Bauern ist nämlich versucht worden, das Waldnutzungsrecht des Staates in den ausserhalb der zeitweiligen Parzellen liegenden Waldungen für die Zeit der Gemeinteilung zu bestreiten, bis es endgültig festgesetzt sei, wohin das Bauernland verlegt würde. In der Abhandlung wird aber bewiesen, dass dem Staate fraglos das Nutzungsrecht in den besagten Wäldern zukommt.